תלמוד בבלי · אחרונים

ויוסף שאול (אלישר)

הרב יוסף שאול אלישר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ויוסף שאול (אלישר)
הרב יוסף שאול אלישר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ויוסף-שאול-אלישר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

ברכות 4
דף טו. 4
דף טז. 6
דף טז: 7
דף כה: 7
דף לו: 7
עירובין 8
דף כט: 8
עבודה זרה 8
דף ב. 8
דף ג. 10
דף ה. 10
דף ז. 12
דף יא. 12
דף יב: 13
דף טז: 15
דף כג. 16
דף כז. 16
דף כח. 17
דף כט: 17
דף לא: 17
דף מ. 18
דף מב. 19
דף מח: 20
דף נ. 20
דף ס: 20
דף סה: 21
דף סח: 21
דף סט: 22
דף עב: 23
דף עג. 23
דף עו. 23
ערכין 28
דף ב. 28
דף ג: 29
דף ד. 29
דף ה. 30
דף ז. 31
דף יא. 33
דף יז: 38
דף יח: 39
דף כ. 39
דף כג. 47
דף כד: 48
דף כה: 48
דף כז. 49
דף כט. 52
דף לד. 52
תמורה 61
דף ב: 61
דף ט. 64
דף יב: 68
דף טז: 70
דף יט: 72
דף כ: 75
דף כא. 75
דף כב. 78
דף כד: 79
דף כח: 79

ברכות

דף טו.

הקדמה:

הקדמת המחבר בשפה רפה מדבר:

ישמח האיש ויגל הישר באדם אשר שם מנת חלקי עם שוחרי התורה לעבדה ולשמרה בדרישה וחקירה כי טוב סחרה כאשר היתה באמנה מימים ימימה בירושלים הבנויה קריה נאמנה בני עליה שדעתן יפה סולת נקיה בקיאים בחדרי תורה עמהם עז ותושיה חכימיא וספריא כגפן פוריה לוחמים במלחמתה של תורה. להם ורוע עם גבורה ויציבו להם ציונים ציצים ופרחים נטעי נעמנים פרים קודש הלולים וכולו מחמדים זה חלק אדם ישר יודע התעלומות ובוחן הכליות הוא יודע כי לא בי היא ואיני מאנשיה. מכיר אני מיעוט ערכי שפלותי ודלותי בדעת, ומני אזלא מילתא לא מינה ולא מקצתה, ומה מני יהלוך באמרי שפר אמר עם הספר לחבר חיבורים ולעשות לי שם כשם הגדולים הגם שאול בנביאים. ידעתי גם ידעתי רבים יהיו בבקורתי רבים ישאלו ויתמהו. ראו מה הביא לנו האי"ש אין כל חדש כי כולו תבן וקש, וגם אני מצדיק דבריהם דברי אמת וישר ישמעו הקוראים ויאזינו המקשיבים כי לא להתכבד ולהתפאר חיברתיו וטפחתיו. כי מי אנכי פחות שבערכין אשר אבוא אחרי אריות גאונים אדירים ראשונים כמלאכים עמודי התורה להקשות עליהם ולהשיב על דבריהם, וחלילה לי חלילה לחשוב כי נעלם דבר מעיניהם כי מה ידעתי והם לא ידעו בודאי ובודאי כי הכל תלוי בחומר הבנתי וקוצר השגתי לחדור ולכוין לעומק כונתם לרוב חכמתם וכל מגמתי בחיבורי זה להראות כשלונותי לחכמים והמה יבארו ויבררו הדברים, ואיני בוש לקבל האמת ממי שאמרו יהא רב או תלמיד, יגיל וישמח לבי כדרך אי"ש הישר ובכל זאת שמח אני בחלקי. ואודה לאל אשר זיכני בעת שיבתי להפנות מעסקי שעות אחדות בכדי ללמוד בתורה כי שלי"ת מעודי לא נהניתי כ"א מזיעת אפי ויגיע כפי. ועוד עמלתי ונשאתי בעול הצבור והיחיד, ושירתתי את עדתי באמונה ובנקיון כפי, ושמרתי על רכושה זכויותיה וכבודה:

(מכאן מודעה למ"ש מר גאון בס' האישים ליהודי המזרח בקורות חיי דברים שנעשו כאילו בזמן שירותי בתור נשיא העדה הספרדית, א' משפט קרקעות בהר הזיתים עם הערבים שנגמר לחובת העדה. ב' העברת המערה של רבינו עובדיה מברטנורא לידי ערבים:

הדברים האלו מסולפים בהחלט, משום שמשפט הקרקעות התחיל בש' התרס"ז שעוד לא היה לי שום תפקיד בועד העדה. העברת המערה הנז' נעשתה בש' התרפ"ז בזמן היותי

בחו"ל ואנשים אחרים ישבו על כסא הנשיאות, ומאד הצטערתי בחזרתי היותי בטוח שלו הייתי בירושלם הייתי פודה אותה בשוה כסף ולא הייתי נותן להתעלל בקבורתו של צדיק וגאון זה):

בודאי כי זכות אבותי הקדושים ששימשו בתור ראשי רבנים וראש"ל בפעיה"ק ירושלים הן מסטרא דנוקבא עט"ר וצנ"ת מר זקני הגאון הגדול ציס"ע קדוש יאמר לו המפורסם בנסיו כמוהר"ר רפאל מאיר פאניז"יל זצוק"ל מחבר ס' לב מרפה. והן מסטרא דדכורא עט"ר וצנ"ת מר זקני הנודע בשערים המפורסם בכל קצוי תבל רשכבה"ג הגאון הגדול כמוהר"ר יש"א ברכה זצוק"ל מחבר כמה ספרים ואחריהם שימש עט"ר וצנ"ת אבא מארי ראש הרבנים וראש"ל מו"ר כמוהר"ר (חמ"א) חיים משה אלישר זצוק"ל מחבר ספר פני חמ"א ומשה האי"ש. זכותם הגדול היא שעמדה לי להפנות מעבודתי החילונית ולקבוע עתים לתורה, ואמרתי להעלות על הספר הערות אחדות בדרך לימודי באילו מסכתות ולחקקם בעט ברזל לאנשים כגילי כפי קט שכלי, ויה"ר שלימודי זה יעלה לעשות נחת רוח לכבוד עט"ר מר אבי המנוח ז"ל אשר סבל הרבה יסורים קשים באחרית ימיו, ופקד עלי שלא להזכירו בתוארים רק הנדכה ביסורים קשים. ולעילוי נשמת אחי הנעימים אשר נקטפו במבחר ימיהם ה"ה הרב ר' יצחק שמעיה אלישר ז"ל מעין עצום חריף ושנון. והחכם משכיל ונבון זך השכל והרעיון ישר פועלו מחזיק ביד כל אביון מר אליעזר ירוחם המכונה מורינו אלישר נ"ע, ולעי"נ הרב הגדול המפורסם בתורתו וגאונותו עט"ר מו"ר מר דודי כמוהר"ר נסים בנימין מרדכי אלישר ז"ל אשר הרביץ תורה ברבים והעמיד הרבה תלמידים ובפרט כמה יתומים חינכם וגידלם על התורה, והחזיק ביד לומדי התורה בגשמיות ורוחניות. וגם הוא ציוה שלא להכתירו בתוארים ולא ידרשו עליו דרשנים, וראינו זה פלא שבעת הלויה כנהוג הביאו נרות להדליקם ע"י הארון ופתאום נעלמו מעין כל ולא נודע יד מי היתה בזאת, והנה אחרי איזה ימים חפשנו בניירותיו ומצאנו כתוב בצוואתו שלא ידליקו נרות בעת הלויה ע"י הארון, אז נוכחנו כי מן השמים היתה זאת לעשות רצון צדיק כי גדול מרדכי, תהי נפשו צרורה בצרור החיים:

עוד זאת אזכרה זאת התורה לעולה למנוחת רעיתי היקרה היפה בנשים אשת חיל עטרת בעלה רבת המעלות ממשפחת הברוכים הנודעים לש"ט ותהלה שהן בעון נקטפה באביב ימיה אם הבנים שלא ראתה כל שמחה בימיה. לעני פרשה כפיה הצנועה והכשרה הצדקת ריקא אלישר נלב"ע בת ל"ו שנה ביום ל"ג לעומר התרס"ד, תנצב"ה:

ויה"ר שזכותם וצדקתם יגן כל זרעם יוצאי חלציהם וצאצאי צאצאיהם שיאריכו ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים בבנים ובני בנים דשנים ורעננים וילכו בדרך הטוב והישר אל

אלהי הרוחות המהולל בכל התשבחות, יריק שפע ברכות על ראש הרבנית רבת המעלות מדובר בה נכבדות רצ"ו שכל מעשיה לש"ש. עט"ר מרת אמי היקרה הרבנית מרת וידא לאה מב"ת, בת הנשר הגדול ראש"ל המרפ"ה זיע"א. גם עד זקנה ושיבה אלהים אל יעזבנה. ועטרת לראשינו תהיה תמיד ולא תוסיף לדאבה עוד. ותראה נחת ושמחות, ולא יעדי מינן זיוה והדרה אמן:

גם לרבות בני היקרים הנאהבים והנעימים האחים שלא יתפרדו, ראשון במעלה החכם וחריף נבון ומשכיל יר"א וסר מרע ישר באדם מר אלעזר פנחס יצ"ו. ורעיתו היקרה מרת פולינה מב"ת. ובנו החביב והנחמד חיים שאול יצ"ו, ובתו החביבה ריקא מב"ת, יגדלם ה' לתורה ולמע"ט בחיי הוריהם ובחיי כל המשפחה ויזכנו האל לראות נחת ועונג מהם ומזרעם וזרע זרעם: ומשנהו כסף המשכיל ונבון מר משה רפאל יצ"ו, ורעיתו היקרה עלזה מב"ת, יפקדם האל בזרע של קיימא ויפרחו כגפן, ובתי היקרה מרת רחל שרה מב"ת, וחתני מן המנין היקר והנעלה מר אברהם מזרחי יצ"ו, יחד כולם ישאו ברכה מאדון המערכה אתה ה' תשמרם ומכל צרה ויגון תצילם, ויאריכו ימים ושנים ברוב הונים ואושר ועושר עד ביאת הגואל:

ואפריון נמטייה לכבוד רב רחומאי ורב נהוראי הגאון הגדול מהרש"א פולונסקי שליט"א, שנעתר לבקשתי להעלות על ספר מקצת מחי"ת, ובימים אחדים אסף את מכריו מעושי רצונו והכתיב אותם עד כמה שיכלו ומסרם לידי לעטר בהם ספרי, והנני מבקש סליחתו על אשר העזתי להעיר באילו ענינים כי לא לחלוק חלילה נתכונתי, והנני מודה לו מקרב לבי כי הוא אשר אלצני להפנות ללמוד ענינים שונים בזמנים קצרים, יזכה עוד להוציא לאור מחי"ת כי הוא מעין המתגבר ובזכותו יזכני האל יש"ש ויתעלה לחדש חידושים אמיתיים. ויחד עם חי"ת של המנוח הרה"ג מו"ר ס"ד נא"ה דורש ז"ל להוציאם לאור. כעתירת המצפה לגאולה שלמה וביאת משיחנו במהרה בלב טוב וישר:

יוסף שאול אליישר:

דף טז.

ברכות דף ט"ו ע"א. גמרא במאי אוקימתא וכו', אלא לעולם וכו' ול"ק וכו' ע"כ, ק"ל כי היה יכול לומר לעולם ר"י דעבד אין לכתחילה לא. ובריייתא דתרומה דעבד אין לכתפילה לא היא ר"י ויש חילוק בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש הגמרא בתחלת הסוגיא, ובריייתא דברכת המזון אתיא כר"י בפשיטות וגם בריייתא דר"ש בן פזי דבתרומה אפילו לכתחלה תורם אתיא כר"י, ויש חילוק בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש הגמרא גבי רבי יוסי, ויבא הכל נכון בלתי שיאמר הא דידיה הא דרביה וצ"ע. (א"ה נ"ל דאם לכתחלה לא יצא

בדרבנן אף דבדיעבד יצא שפיר שייך לומר כעין דאורייתא תקון אבל אם גם בלכתחלה יצא אין מקים לומר כעין דאורייתא תקון כיון דמדאורייתא לא יצא):

דף טז:

שם ע"ב ומי מצית מוקמת כר"י דהא מדקתני סיפא ר"י מכשיר בקטן וכו' וק"ל דאי מוקמת כר"י מי ניחא והא מדקתני סופא ור"י מכשיר בקטן ולא קאמר בחרש ובקטן מכלל דמודה ר"י בחרש ועל כרחיך צריך לאוקמי בחסורי מחסרא וכו', ובזה יסולק מה שהקשו תוס' ד"ה דילמא ר"י וכו' דלא מצינו בשום מקום חסורי מחסרא לאוקמי אליבא דחד תנא, דלפ"ז הוא מוכרח, אח"כ מצאתי שכ"כ הגאון הרש"ש ז"ל במגילה דף ו"ט ע"ב על התוס' ד"ה דילמא ר"י היא ודו"ק:

דף כה:

כשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף תרומה פירש"י ז"ל משום תקלה, וגם התוס' כתבו שהוא מדרבנן, ותמוה מ"ש אח"כ את משמרת וכו' שלך היא להסקה וכו' הרי משמע שהוא מדאורייתא ודו"ק ועיין מ"ש הגאון רעק"א בתוס' פסחים כתבו ונילף מתרומה מק"ו ודו"ק (א"ה . אחהמ"ר לא זכיתי להבין קושיתו דמקרא דלך יליף רק דמותרת בהנאה אלא כיון דמצוה מדרבנן לשורפה נקט בלשונו להסיקה תחת תבשילך, דמדאורייתא אפשר גם לאכילה לכלבים וזה הוא ביעורה כמ"ש רש"י פרק אלו עוברין דף מ"ו ע"א ד"ה כיצד מפרישין וכו' דכתב וז"ל ולשורפה או להאכילה לכלבים א"א דאין שורפים קדשים בי"ט הרי דכל ביעור נקרא שריפה ומ"ש רש"י ותוס' מדרבנן היינו דביעור ע"י שריפה הוא מדרבנן משום דדמי לקודש או משום תקלה):

דף לו:

רבינא אשכחיה למר בריה דרב אשי דקזריק אביונות וקאכיל קפריסין וכו' עי"ש כל הסוגיא, בע"ב. דפריך ותיפוק ליה דנעשה שומר וכו' אלא אמ"ר היכן אמרינן דנעשה שומר היכא דאתיה בשעת גמר פרי וכו', רב נחמן כר' יוסי ס"ל דרבנן פליגי עליה ופירש"י ז"ל דהלכה כרבים והילכך אביונות בעוד שהקפריסין בהם לאו פרי נינהו, ר"ל דוקא סמדר ואינו אסור בערלה, וכ"פ הרמב"ם ז"ל דסמדר מותר בערלה פ"ט מהלכות מע"ש עיי"ש וקשה דאז לפי תירוץ זה אמאי הוה מר בריה דרבינא זריק אביונות הא כל עוד שהקפריסין בהם מיקרי סמדר לפי הס"ד, בתירוץ זה דסמדר מותר כאשר כתבנו וצ"ע כעת. (א"ה. נ"ל דמר בריה דרב אשי היה זורק האביונות המבושלים והיה אוכל קפריסין שעל פירות שלא נתבשלו, והיה מותר לו לאכול גם הפירות שלא נתבשלו אלא משום שהם סמדר ואינן ראוים לאכילה לא אכלם ע"כ:

עירובין

דף כט:

עירובין כ"ט ע"ב. יפה עונים ד"ה בשר חי וכו' משום דהתם לחמרא וכו' נ"ב ק"ל דהא לעיל דף כ"ח ע"א הקשה הגמ' ובבל הוו רובא דעלמא והוא לקולא וצ"ע. מגילה דף כ' מהרש"א ד"ה פירש"י וכו' וצ"ע, נ"ב בברכות דף ט"ו ע"א על רש"י ד"ה אלא הקשה כן המהרש"א ותי' בטוב טעם, ותירוצו עולה יפה יפה כאן. מועד קטן דף כ"ה ע"א, חדושי מהר"ץ חיות, ברש"י ד"ה אלא עגלה חדשה וכו' ודברי רש"י תמוהים ואין פותר אותם, נ"ב לפי עניות דעתי יל"ד בדברי רש"י שכתב דאותה מגלה הביא דוד הארון לעיר דוד, היפך הפסוקים המפורשים אח"כ שכתוב שהארון הובא אל עיר דוד בכתף ולא בעגלה וצ"ל שמ"ש רש"י הביא דוד אל עיר דוד כונתו היתה להביאו מבית אבינדב אל עיר דוד, אך כאשר פרץ וכו' ישב בבית עובד אדום כמ"ש בכתוב וקושית התוס' והגאונים נראה להגיה בדברי רש"י ז"ל במקום באותה צ"ל כאותה עגלה חדשה, שגירו פלשתים עשה דוד עגלה כמותה ממש להביאו אל עיר דוד, ועתה מובן לשון הגמרא שהם רצו לשנויי מפוריא לפוריא ר"ל ארון יותר קצר כדי שיהא נכנס בפתח וכו' אמרו ת"ח כבודו במטה ראשונה ר"ל כמותה ממש לא קצרה ממנה, וע"ז הביאו ראיה מהפסוק כמ"ש דאל"כ דל פירש"י מה תפרש הגמרא הרי הביא בעגלה אחרת כי אותה נשרפה, אלא ודאי כן כונת הגמ' ודו"ק:

עבודה זרה

דף ב.

אסור לשאת ולתת וכו'. עיין הרא"ש שדקדק ברש"י דהוא סובר דבכל מו"מ איירי ממ"ש בדף ו' ע"א משום הרווחה דאזיל ומודה ועבר משום לא ישמע על פיך, ועיין מהרש"א דכתב דעיקר ראייתו ממ"ש ועבר משום לא ישמע על פיך עיי"ש, ואחרי נשיקת עפ"ר לא אדע מדוע לא דקדקו כן ממ"ש בד"ה ולפני עור דזבין בהמה וכו' דמשמע דלטעם משום הרווחה לא צריכינן לומר דזבין בהמה דוקא ואפילו זבין כל מילי דלא הוו לתקרובת ע"ז. והרא"ש הביא מר"ת כמה קושיות על פירש"י ומהן אחת דרש"י נקט הטעם דאזיל ומודה וטעם זה הוא בעיא דלא איפשיטא, שנית דאמאי לא אמרו נפקא מינה להיכא דמכר מידי דלא חזו לתקרובת ע"ז עיי"ש. והנראה לי בכוונת רש"י ז"ל שהוא לא רצה לפרש צדדי הבעיא משום הרווחה או משום לפני עור כמ"ש ר"ת והר"ן ז"ל דאי משום לפני עור היינו דוקא כשמוכר תקרובת ע"ז אבל בשאר מו"מ שרי דלא שייך אזיל

ומודה עיי"ש, משום דקשה ליה דא"כ מאי קאמר אחר זה ולמאי נפקא מינה וכו' כיון דהנפקותא מפורשת בצדדי הבעיא דהוי נפקותא לענין דינא אי שרי מו"מ או אסור ולמה לנו נפקותא אחרת, ב. איך אפשר דבעיא כזאת תשאר בלי התעניונות לפשוט אותה כיון שיש נפקותא רבה לדינא, ג. מדברי הגמ' (דף ו' ע"ב) דקאמרה וצריכא דאי תנא לשאת ולתת משום דמרווח ואזיל ומודה וגם רבא דאמר בכלהו טעמא משום דאזיל ומודה נראה דשיטת הגמ' אזלא כאלו הדבר פשוט דטעמא משום דאזיל ומודה, ואי לא איפשיטא הבעיא מנין להו הפשיטות, ד. דלפירוש ר"ת בכוונת הבעיא אי משום הרווחא וכו' לא היה לו לומר ולמאי נפקא מינה כי אם ונפקא מינה שהוא סיום הבעיא, ולכן רש"י ז"ל מפרש דאדרבא הש"ס מפשט פשיט"ל דאפי' במו"מ אסור משום דאזיל ומודה לע"ז ולא מספק"ל כלל וצדדי הבעיא לאו לענין דינא הוא אלא באיזה לאו הוא עובר, והיינו דאי משים הרווחה ושייך בכל מו"מ דכיון דרווח ואזיל ומודה עובר בלא ישמע על פיך, או דילמא דאם בתקרובת ע"ז דהוא יותר חמור שעוזר להקריב לע"ז עובר בלפני עור שהוא יותר חמור, ועל זה קאמר ולמאי נפקא מינא ר"ל דודאי במו"מ שייך לאו דלא ישמע על פיך, ובתקרובת ע"ז ודאי דעובר בלפני עור ומאי נפקא מינה, וקאמר דיש אופן דאף בתקרובת ע"ז אין שייך לפני עור אבל לא ישמע על פיך שייך כיון דאזיל ומודה אבל אין שום נפקותא לדינא וזה הוא מ"ש רש"י במתני' בד"ה שאינן מעוטרות (דף י"ב ע"ב) ה"מ לזבוני להו דילמא מזמן ליה בהמה ואזיל ומקריב אותה לע"ז אי נמי דאזיל ומודה וכו' בדבריו אלו הדגיש רש"י צדדי הספק שבמכירת בהמה או שהוא מסייע להקרבה או משום דאזיל ומודה ועיון תוס' בד"ה מאי בינייהו דף י"ט ע"ב ועוד יש לפרש וכו' ולפי זה נסתלקו כל הקושיות של ר"ת על רש"י שהובאו בהרא"ש ותוס' ולולא דמסתפינא הייתי אומר דגם הרי"ף והרמב"ם ז"ל ס"ל כפירש"י זה ולזה לא הזכירו הבעייא זאת ופסקו בפשיטות משום דאזיל ומודה: ומהרש"א ז"ל כתב וז"ל דהאי טעמא דלא ישמע על פיך שייך בכל מו"מ, ר"ל דהוא קאי לשיטת הרא"ש בעד ר"ת דלקנות מהם דבר שאינו מתקיים אסור משום דשמת ואזיל ומודה ובודאי דאיסורו הוא משום לא ישמע על פיך, אבל לרש"י טעמא דלא ישמע שייך בכל מו"מ, ועפי"ז אין מקום לדברי הרב קרני רא"ם בהשגתו דכתב וכמ"ש התוס' וכו' כיון דמהרש"א איירי על הרא"ש כמ"ש. וראיתי להרב פרשת הכסף על הרמב"ם הלכות ע"ז פרק ט' הלכה א' דהביא לשון רש"י על המשנה דכתב וז"ל וכולהו משום דאזיל ומודה וכו' והקשה עליו דאיך פשיטא ליה הטעם הזה והוא בעייא דלא אפשיטא ועוד הקשה עליו ממ"ש לקמן דף י"ב על מתני' עיר שיש בה ע"ז וכו' דכתב וז"ל ה"מ לזבוני להו וכו' דהוו איפכא ממ"ש כאן, והוא פלא

דלא זכר שר דקושייתו הראשונה היא קושיית ר"ת הובאה בהרא"ש כמו שמבואר לעיל, וקושייתו השנית כבר הרגישו בה התוס' שם בד"ה עיר שיש בה וכו' עיי"ש:

דף ג.

תוס' בד"ה שאפילו עכו"ם וכו' ראיתי בספר אמרי צבי שכתב וז"ל במד"ר פרשת נשא פ' י"ג אצל דרשה דקרבנות נשיא יששכר הגירסא מלמד שאפי' עכו"ם המתגייר העוסק בתורה וכו' ולפי גירסא זו מיושב קושיית התוס' ד"ה שאפילו שהקשו מסנהדרין עכ"ל ופלא גדול איך אשטמטיתיה מניה דמר שקושיא זו של התוס' היא בעצמה קושיית הגמ' שם. על מימרא דריו"ח דאמר עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה מהא דאמר ר"מ מנין שאפילו עכו"ם וכו' ותירצה כתירוץ התוס' כאן. תוס' בד"ה הרי הוא ככהן גדול וכו' וז"ל להכי נקט כהן גדול משום דכתיב וכו' ודרשינן מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי ממזר ת"ס שקודם לכהן גדול ע"ה אבל עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול עכ"ל והיינו ככהן גדול ע"ה והדמיון הוא לגריעותא דממזר ת"ס הוא יותר גדול מכהן גדול ע"ה אבל עכו"ם הוא ככהן גדול ע"ה, וקשה דאיך מתיישב מלת אפילו דמשמע לא מבעיא ישראל העוסק בתורה דהוא גרוע ככהן גדול אלא אפילו עכו"ם ואם נפרש דהישראל ג"כ לא עוסק בתורה כי אם בשבע מצות בני נח וכמ"ש התוס' בדבור שלפני זה איך ידמה וישראל שעוזב כל התורה ולא עוסק כי אם בשבע מצות לכהן גדול שנכנס לפני ולפנים בשלמא בהוריות נקט לכהן גדול משום חשיבות דת"ח ממזר קודם אפילו לכהן גדול דנכנס לפני ולפנים, אבל לגריעותא הוה יכול למצוא דמיון אחר ולא כהן גדול, ועוד איזה אסמכתא יש לדמותם לכהן גדול:

דף ה.

תוספות ד"ה וצריכא וכו' עיין במהר"ם מה שכתב בכוונת דבריהם, ולפי פירושו איזה ראיה מביא מהמקראות, ועוד לשון הגמ' "ולמה עשו" לא שייך לפירושם והאחרון הכביד דאותה קושייא דהקשו לפירש"י יקשה גם להם וכי ממעשה העגל שנכתב בתורה ועד שחטא דוד ונתפרסם קבלת תשובתו היאך ידע היחיד לשוב בתשובה, ואגב ראיתי להגאון פורת יוסף שכתב וז"ל עיין מהר"ם שנדחק וי"ל דקשה להתוס' דאם על המעשה א"כ אין צריך אלא חדא ולמאי מבעיא תרתי עכ"ל ודבריו סתומים וחתומים ונ"ל בכוונת דבריו דשיטת הצריכותא הוא דאחד מהם מיותר דאחד מהם ודאי דצריך להכתב וע"ז באה הצריכותא איזה מהם יכתוב (וזה שייך כששניהם נכתבו בזמן אחד) לא כן אם הצריכותא היא על המעשים היה מספיק להצריך למה בא גם מעשה דוד לומר כלך אצל יחיד, אבל אין שייך לומר א"כ למה לי מעשה דישראל שקדם לו כל כך

שנים ולעשות צריכותא ולפיע"ד נראה דגם התוס' מפרשי כפי' רש"י ובודאי דלא היה מספיק בזה שנגזר עליהם שחטאו אלא העיקר הוא מה שנתפרסם חטאם וגם קבלת תשובתם שבשביל זה נגזר עליהם שיחטאו ועיקר הצריכותא בודאי שהיא על פרסום חטאם בכדי להודיע על קבלת תשובתם אלא בכל זאת לשון הגמ' דאי אשמועינן וכו' ואי אשמועינן קשה גם לדברי התוס' דאיך שייך לעשות צריכותא בדברים שנכתבו בהפרש זמן של שמונה מאות שנה ולומר ולכתוב של דוד ולא לכתוב של ישראל ועיין להגאון שער אפרים שאלה נ' דהק' כקושיית מהר"ם ז"ל וכתב וז"ל ר"ל שקשה דל"ל להפסוקים למכתב חטאם כי הלא דוד וישראל לא היו ראויים לאותו מעשה אלא כדי ללמוד דרכי התשובה א"כ הו"ל למכתב רק החטא של ישראל וקבלת תשובתם וכ"כ גבי דוד ולמה לא חס הקב"ה על כבודם של ישראל ודוד ולא הו"ל למכתב שחטאו חטאים חמורים כאלו ישראל בע"א ודוד בא"א שהמה מחייבי מיתות וע"ז מתרץ הגמ' וצריכא למכתב חטאם שחטאו חטא חמור כזה וקבלת תשובתם שאפי"ה קבל הקב"ה תשובתם דאי אשמועינן יחיד וכו' הו"א דוקא יחיד מקבל הקב"ה שבים בחטא חמור כזה וכו' ואי אשמועינן צבור וכו' לאפוקי אי לא אשמועינן שחטאו חטא חמור הו"א דוקא חטא קל הקב"ה מקבל שבים ולא בחטא חמור לכן הוצרך למכתב חטאם וקבלת תשובתם עכ"ל ואחהמ"ר מע"ר הק' לא זכיתי להבין איך נתישבה קושייתו דמ"ל דהצריכותא היא על פירסום החטא הקל או על פירסום החטא החמור סו"ס איך ס"ד לומר דלשמועינן חטא חמור דדוד ולא אצטריך לפרט החטא החמור של ישראל דמאותו זמן עד ימי דוד מאין ידע היחיד שמתקבלת תשובתו על עון חמור וכו' ע"ב גמ' ומי בעינן כולי האי וכו' עיין למהר"ם דכתב שנתחלפו הפירושים שהפירוש שלפנינו ברש"י הוא שייך להתוס' ופירוש רש"י הובא בתוס' בד"ה ומי בעינן והנה לפירש"י שיטת הגמ' מבוארת דלאכילה אין לו טרדה וביום אחד סגי לא כן להקרבה טרוד הרבה לעסקי הקרבה וצריך ג' ימים וע"ז מקשה ומי סגי והתניא שואלים ודורשים וכו' דבכדי לדעת דיני הקרבן צריך ל' יום, אבל לפי' התוס' המובא ברש"י דלהקרבה לא זבין הבהמה עד שיחזור אחריה ג' ימים מאי מקשה משואלים ודורשים דהתם לא מדבר על קנין הבהמה, ועוד דקארי לה מאי קארי לה דהוא ידע דמשנתינו איירי בהקרבה דעל זה מקשה ומי בעינן כולי האי וכמו שהובא ברש"י "דחיישינן דזבין לה עכו"ם להאי בהמה לצורך אידו ג' ימים קודם לכן" וא"כ מאי מקשה ממתני' דד' פרקים דאיירי באכילה והיה לו להקשות תיכף ומיד ומי סגי בג' ימים להקרבה, ולא להמתין לתירוץ הגמ' הכא דלהקרבה וכו' כאילו היא אוקימתא חדשה מיהו לזה נראה ליישב דמעיקרא סבר דגם ההקרבה שלהם כיון שהיא

לאכילה כמה דכתוב וקרא לך ואכלת מזבחו אשר חלב זבחימו יאכלו הרי היא כאכילה אבל כשתירץ התם דלאכילה וכו' הכא להקרבה ר"ל דאפי"ה אין לה דין אכילה אלא דין הקרבה, מקשה ומי סגי בג' ימים ולכל הפירושים ק"ל מאי מקשה משואלים ודורשים דפסח וכי כל הקרבנות הקרבים על גבי המזבח צריכים ל' יום בכדי שנדמה תקרובת ע"ז לקרבן פסח ואיך יתואר דכל הקרבנו' לא דמו לקרבן פסח רק תקרובת ע"ז מדמה אותה לקרבן פסח ואולי דמשום חומרא דע"ז אזלינן לחומרא וכיון דדין ג' ימים לא מצינו בשום קרבן והתנא ירד לתת זמן של ג' ימים א"כ נדמה אותו לפסח שצריך ל' יום וניזיל לחומרא ומתרץ דהטעם הוא משום בקור המומים. וראיתי לר"ח שכתב וז"ל בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו הנה יום אחד די לנו להכנת המועד ופרקינן גבי יו"ט שלנו דאכילת שלמים לעצמו הוא דקא זבין סגי ליה בחד יומא עכ"ל ולא זכיתי להבין מה ענין שלמים בכאן וכי ערב ר"ה ויוה"כ יש בו שלמים דף ו' ע"א גמ' והשתא דנפקא ליה מאתך להחיות זרע למה לו ממלת והשתא דקאמר מראה דקושיית הגמ' היא גם על מ"ד טרפה אינה יולדת והיינו דתיפוק ליה מאתך בדומין לך וכמ"ש התוס' דהכי דרשינן ליה במשה ולמ"ד יולדת גם בלא אתך קשה אליביה להחיות זרע למה לי כיון דאינו ממעט כלום ובכן אין מקום לקושיות התוס' אתך למה לי אלא דקושיית התוס' היא על תירוץ הגמ' ואפילו זקן וכו' דהכל ימעט מלהחיות זרע ואפילו זקן וסריס ואתך למה לי:

דף ז.

תוס' בד"ה הנשאל לחכם וכו' והא דאמרינן בירושלמי וכו' דלא שנוי בשום מקום הנשאל לחכם וכו' דלא אסרו אלא להתיר אחר אוסר וכו' עיון להרא"ש דהביא לשון ירושלמי חכם שטיהר אין חברו רשאי לטמא התיר אין חברו רשאי לאסור:

דף יא.

רש"י בד"ה ולא מדרכי האמורי אינה מדרכי האמורי לחוש ללא תעשה כמעשיהם עכ"ל קשה אמאי שבק מקרא שבגמ' ובחוקותיהם לא תלכו. תוס' בד"ה עוקרין וז"ל דבשלמא משום בל תשחית ליכא, עיין להרב לחם סתרים דהקשה וז"ל היכי אסיקו אדעתייהו לחלק ולומר דבשלמא בל תשחית התירו משום כבוד המלך אבל צער בעלי חיים אמאי ומאי אולמיה כיון דהאי לאו והאי לאו וכי היכי דניחא להו משום כבוד המלך לגבי בל תשחית ה"נ לגבי צער בעלי חיים יעו"ש אחהמ"ר אין מקום לקושייתו שדברי התוס' מפורשים שלא משום שנדחה הלאו של בל תשחית מפני כבוד המלך אלא שזה לא נקרא השחתה והביא דומיה דתכריכין לא כן בלאו צער בעלי חיים הוא עובר בלאו,

ועיין בתירוצו שהוא דחוק מאד ע"ב בזמן שהדרך וכו' עיין רש"י דמפרש כשאין דרך יוצאה מאותה העיר שיש בה ע"ז לעיר אחרת זה הוא דרך מיוחדת וכו' וקשה מה יענה להברייתא לקמן (י"ב ע"א) ולא מתוכה לעיר אחרת וחכ"א בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אם כבר יש יציאה מאותה העור לעיר אחרת איך יכול להיות דרך מיוחדת לאותו מקים דבריהם סותרים ועיין להר"מ שפירש שאם יש דרך אחרת ללכת לאותה העיר מלבד הדרך הזאת:

דף יב:

גמ' פרצופות למה לי וכו' וא"ת דנימא דפרצופות אצטריכא ליה לאשמועינן דאפילו דאינו נראה אסור מדנקטא הברייתא דין דאם אינו נראה בכולהו ובפרצופות לא נקטא זה ונ"ל דדין זה הוא פשוט דפרצופות הם רק שהמים עוברים מפיהם ומקלחים החוצה ובנקל יכול להתרחק איזה צעדים ולשתות או שיקבל המים בידו וישתה באופן דדין פרצופות לא אצטריך לא לענין איסורא משום דאין בו סכנה דאי לא שתי מיית ולא להתירא דלמה לו להראות דאין נראה מכיון דיכול לשתות בהיתר גמור כמ"ש, וראיתי להמרש"א שכתב ובהכי ניחא נמי משום התירא דאינו נראה קתני מעין ולא סגי ליה בהא דקתני פרצופות עכ"ל עיי"ש דדבריו תמוהים דלאו סיפיה רישיה דאחר שכתב דואינו נראה דמעין נקטיה איידי דנקט ברישא וכו' איזה קשר יש בהרגש שהרגיש שעליו כתב ובהכי ניחא, ועיין להרב קרני ראם דהצריך דבריו בצ"ע מטעם קושיא דסוף סוף לא ניחא, ולפי האמור אחהמ"ר אין מקום לקושייתם דשאני טובא דין מעין דיש בו סכנה מדין פרצופות שיש לו דרכים בהיתר גמור דהיינו שיתרחק וישתה או שיקבל המים בידיו וראיתי לשלטי הגבורים דכתב וז"ל וגבי ישב לו קוץ כתב הטור ואם אינו נראה כמשתחוה לה כגון שמצדד עצמו מותר, מעין המושך מים בפני עכו"ם לא ישחה וישתה ואפילו אי מיית אי לא שתי, פרצוף המקלח מים בכרכים לא יניח פיו על פיו וישתה מתני שנראה כמנשק לעכו"ם, מיימוני השמיט דין המעין משום דדין פרצופות והמעין חד הוא כדמוכח התם בגמ' בפ"ק דמס' ע"ז י"ב ונקט מנשק ושבק לה משתחוה משום רבותא דאיכא רבותא טפי במנשק שאינו כ"כ אסור כמו משתחוה וצ"ע בטור שהביא דין המעין וגם דין הפרצופות ובמעין פירש דאפילו מות אי לא שתי לא ישתה ובפרצופיט השמיטו, ועוד דגבי קוץ ומעות כתב דאם אינו נראה כמשתחוה מותר וגבי מעין השמיטו ובשלמא לגבי פרצופין בדין השמיטו דגם הברייתא השמיטה והטעם לדעתו הוא משום דבפרצופות אי אפשר שלא יהא נראה כמנשק, אבל גבי מעין דבברייתא שם איתא דאם אינו נראה כמשתחוה מותר למה השמיטו הטור עכ"ל ובאמת אחהמ"ר מכבוד

גאונו דבריו נפלאו ממני ולא זכיתי להבינם. ראשונה במ"ש דדין פרציפות ומעין חד הוא כדמוכח בגמ' דאין שום הוכחה מהגמרא שהם חד ואדרבה הוא פחות ממעין ולזה הקשו פרצופות למה לי דאפילו במעין שיש סכנה אסור כ"ש פרצופות והטעם דהרמב"ם לא פסק דין מעין הוא כמ"ש ה"ה דלא היה בנוסחתו. ב' ומה שהצריך צ"ע על דברי הטור דבמעין נקט אפילו אי מיית אי לא שתי ובפרצופות השמיטו הוא סייעתא למה שאמרנו דבפרצופות אין שום סכנה משום שיכול לשתות מחוץ לפיהם לכן אין צורך למצוא היתר באם אינו נראה ומטעם זה השמיטתו הברייתא ולא כמ"ש דאי אפשר שלא יראה כמנשק. ג' ועל קושייתו דהשמיט במעין דין דאם אינו נראה הוא פשוט שכיון דנקטיה בדין קוץ וממון דאפילו דלית בהו סכנה כ"ש במעין וכמ"ש מהרש"א, ועיין להרב פלפולא חריפתא על דברי הרא"ש שגם על דבריו יש לפלפל דף י"ג ע"א תוס' בד"ה אבל מהנה שרי וכו' ור"ת פירש דודאי כל מהנה אסור לבד מהכא וכו' וקשה דא"כ מאי כ"ש דקאמר ריו"ח נהנה אסור מהנה לא כ"ש כיון שבאותה הנאה יש בזיון לעכו"ם ונראה דריו"ח סובר כיון דמהנאה זאת עושין צרכי ע"ז כמ"ש התוס' ד"ה נהנין (דף מ"ד ע"ב) לא חשיבי בזיון. ע"ב רש"י בד"ה אלמלא וכו' עיין הגהות ב"ח שהגיה והשתא דשקלי מבעלי בתים קשיא לן מר' ירמיה ע"כ, ולא אדע אמאי מקשה רק מר' ירמיה ולא גם מר' יעקב והגמ' אמרה אלא הינהו היכי זבון והיה לו להגיה גם על ר' יעקב: דף י"ד ע"ב: עיין רש"י בד"ה בהמה גסה וז"ל מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמתו מלאכה בשבת עכ"ל, והיינו להס"ד דהגמ' ובד"ה עגלים וסייחים כתב ואיכא למיחש לשאלה ולשכירות ולנסיוני והיינו להמסקנא ולא הבינותי ההכרח לשנות מדבור לדבור. תוס' בד"ה אמר רב וכו' ולמאי דהדר ביה רב ניחא עיי"ש, נראה לי בכוונת דבריהם למאי דהדר ביה רב מן הדין מותר למכור להם בהמה דאין לחשוד לרביעה כיון דחס על בהמתו אבל עכ"ז אם יש מקום שנוהגים שלא למכור משום חשד שמא שכנו או חברו ירבעה אסור וגם לגבי כותים אפילו דאין לחושדם ברביעה עכ"ז אם יש מקום שנהגו איסור משום דמוכרים אותה לעכו"ם, כמ"ש לקמן אסור ואין צורך למ"ש מהר"ם באריכות דף ט"ו ע"ב תוס' בד"ה והרי כלים וכו' ושמא י"ל דהוה ס"ד דמקשה דהכא נמי יש צד לתלות שלצורך שנה אחרת הוא קונה ואפי"ה אסור עכ"ל, וקשה דא"כ רב אשי אמאי לא הקשה מהמשניות שב"ה התירו וכי סתם לן תנא כב"ש. ונראה לי דרב אשי סבר כדברי רבה שחילק בין מצווה ואינו מצווה דבאינו מצווה אפילו שהתליה היא בדבר קל כגון לשחיטה זבנה דלמה ליה לקנות פרה חורשת דדמיה יקרים לשחיטה אבל כיון דאינו מצווה תלינן ביה, אבל במצווה כגון שבת צריך לתלותו בדבר יותר חזק

וע"ז מתקיף רב אשי מכלים דהוי תליה בדבר קל דמה לו לקנות כלים לשנה האחרת, אבל כיון שאינו מצווה היה לו להתיר ולזה כיוונו התוס' באומרם שלצורך שנה האחרת הוא קונה, אבל רב אשי סבר דתליה בשחיטה הוי חזקה כמו בהוברה דאין אדם יכול בכל שעה למצוא קרקע כחפצו וגם פרה כזאת לא ימצא בכל עת והוי תליה בדבר חזק ולא תלוי במצווה ולא מצווה, וע"ז תירץ כל היכא דאיכא למתלי וכו' אבל כלים הוי תליה בדבר קל ובזה סרה קושיית מהר"ם מעל התוס' את זה למדתי מתוס' רבינו אלחנן:

דף טז:

תוס' בד"ה רב אשי וכו' דאי ס"ד דארי חיה דקה וחיה דקה אסורה וכו' עיי"ש דבריהם צריכים ביאור ועיין מהרש"א דהצריך דבריהם בצ"ע ועיין בס' לחם סתרים שהקשה ערימה של קושיות על דבריהם ואני אוסיף עוד להקשות על מ"ש וחיה דקה נמי אסורה וכי היה ס"ד דמותרת והלא בפירוש קתני במתני' וכל דבר שיש בו נזק אסור וחיה דקה בכלל כי ע"כ נ"ל לפרש דבריהם דהיא גופא קשיא להו דבשלמא אי ארי חיה גסה ואשמועינן ברישא דחיה גסה דיש בו נזק אסורה ואתא וכל דבר שיש בו נזק לאתויי חיה דקה שפיר אבל אי ארי חיה דקה ושמעינן מינה דחיה דקה נמי אסורה א"כ למה לי הסיפא וכל דבר שיש בו נזק נימא סתם כל חיה וכו' והייתי אומר שיש בו נזק אסור אבל שאין בו נזק יש חילוק אם הוא חיה דקה מותר לכ"ע ואם הוא חיה גסה למר כדאית ליה אסור משום מלאכה ולמר כדאית ליה מותר משום מלאכה אבל אסור במקום שנהגו שלא למכור דף י"ט ע"א אמר ר' אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו וכו' ועיין בח"א דכתב דאפילו בזולת מעשה וקשה דהוי היפך מה דאמר רב הונא דף י"ז ע"ב כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שעל זה דאג רבי חנינא בן תרדיון שלא ינצל. וי"ל דדברי הגמ' לעיל י"ז ע"ב קאי אמעשי דגמ"ח ודברי מהרש"א קאי על מעשה דמלאכה דוגמת וכל אשר יעשה יצליח דהיינו עניני עשיית מלאכה דף כ' ע"א מסייע ליה לרב דאמר רב אסור לאדם שיאמר מה נאה עובדת כוכבים זו מיתיבי מעשה ברשב"ג וכו' ולאסתכולי מי שרי מתיבי וכו' ותירצו קרן זוית הואי, הנה מהתירוץ נראה דהתיובתא היא דוקא לרשב"ג ולכאורה גם לרב דתלה האיסור באמירה נראה דראיה מותר דאם לא כן איך יחנם אם לא שראה, ואם נאמר דרב איירי שבמקרא ראה עובדת כוכבים גם על רשב"ג נאמר כזה, ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל דרב איירי במקרה שראה, אבל רשב"ג שאמרו עליו וראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר זאת אומרת שהסתכל בה וע"ז איתיביה שאסור להסתכל ובערכין דף י"ד הגירסא שם מה

נאה כנעני זה. ועוי"ל דלפי תי' הגמ' ורב אודויי וכו' א"כ גם רב מודה בעובדא דרשב"ג דשרי לאיסתכולי כדי להודות לה' וע"ז פריך לתרויהו ולאסתכולי מי שרי:

דף כג.

ממאי דלמא דכ"ע לא חיישינן לרביעה וכו' לא ס"ד דקתני סיפא וכן הים ר"א פוסל וכו' ודלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בפרה דדמיה יקריה וכו' אלא הא דתניא לוקחין מהם בהמה מני לא ר"א ולא רבנן וכו' עיי"ש והנה בסוגיא זו נתעוררו לי איזה דקדוקים, א' כשהקשו ודילמא דכ"ע לא חיישינן לרביעא וטעמא דר"א משום כדרב יאודה אמר רב, אמאי לא תירצו א"כ משנתינו דאין מעמידין דקתני משום דחשודין על הרביעה מני, ב' אמאי לא דחו סברא זו מטעם הסיפא וכן היה ר"א פוסל וכוי. ג' כשהקשו ודלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בפרה דדמיה יקרים אמאי לא דחו זאת מטעם הסיפא דדוקא ר"א פוסל בכל הקרבנות אבל רבנן מכשירים ולמה לו להביא ברייתא דלוקחים ולא מאותה משנה עצמה דקתני ולא זאת אלא אף כל קרבנות הצבור והיחיד וכו' ופירושו דפליגי. ע"ב וכי תימא הכי נמי והאמר רב יאודה אמר שמואל שאלו את ר"א וכו' ועוד קתני סיפא לשנה האחרת נולדה לו פרה בעדרו וכו' ופירש"י בד"ה ועוד לשנה הבאה וכו' אלמא לית ליה קיחא לר"א ק"ל אמאי לא מקשה ישר מר"א דידיה אדידיה דהוא אסר לקנות פרה מעכו"ם ואיך נכנסו חכמי ישראל אצלו לקנותה ולמה תלו קושייתם על ר' שילא וי"ל דהמקשן כבר ידע הסיפא דקתני אמ"ל ר"א משם ראיה ישראל היו משמרים אותה וכו' ור"א דאסר במקום דאין משמרים אותם ולא מק' אלא לר' שילא דתלי טעמא דר"א משום קיחה תחי' הק' לו מן הרישא ושוב הק' לו מן הסיפא דאפילו אם משמרים אותה סו"ס היא נקחית מן העכו"ם:

דף כז.

גמ' וסבר ר' יהודה וכו' לכאורה קושיה זו שייכה ישר להברייתא דר' יהודה מתיר בכותי ואיזה קשר יש עם התירוץ ברופא מומחה ונראה לו דלהברייתא לא היה קשה דר' יאודה סובר דכותי קודם לעכו"ם דאם אין מוהלים כי אם עכו"ם וכותי מבכרים את הכותי משום דעכו"ם יש חשש שפיכות דמים וחמירא סכנתא מאיסורא, ובברייתא דאוסר בכותי איירי שיש ישראל אבל אינו מומחה כמו הכותי, וראיה דהברייתא נקטא עיר שאין בה ישראל ובברייתא השניה לא נקטה כן אבל לתירוץ הגמ' ברופא מומחה שאין בו סכנת שפיכות דמים אלא אולי גזרה אטו רופא עכו"ם שאינו מומחה ועכ"ז התיר ר' יאודה בכותי אם כן קשיא:

דף כח.
תוס' בד"ה מכה של חלל פירש הקונטרס שכנגד חלל הגוף וכו' וברש"י שלפנינו הגירסא בחלל גופו והיינו כהירושלמי ולגירסת התוס' קשה איך מיישב שיטת הגמ' מהיכן מכה של חלל מן השפה ולפנים וכו':

דף כט:
תוס' בד"ה יין מנלן בסו"ד כתבו ומרבה להו לקמן בפרק ר' ישמעאל דף נ"א ע"א מזבח כל כעין זביחה ומניסוך זריקה המשתברת כגון שבר מקל לפניה ע"כ ולא מצאתי ילפותא זאת שצריך משתברת מניסוך כ"א דבעינן כעין פנים והיינו זריקה משתברת והילפותא היא מזריקה ולא מניסוך ונראה שסמכו על מ"ש במס' סנהדרין דף ס' ע"ב דפריך בגמ' ולתני זורק אמר אביי זורק היינו מנסך שנאמר בל אסיך וכו':

דף לא:
תוס' בד"ה מפני מה אסרו וכו' ושמא בימי האמוראים אסרוהו ע"כ. נ"ל דבזה מתרצים קי' הר"ן דאם איסורו משום חתנות הרי הוא כמו פת וא"כ אמאי נהגו בו רב פפא ורב אחאי היתר מחוץ לחנות העכו"ם והר"ן תירץ משום דפת רוב סידורו ומלאכתו הוא ע"י נשים יש בו חשש חתנות יותר, והתוס' מחלקים דאיסור פת הוא מימי התנאים לא כן איסור שכר הוא מימי האמוראים:
דף ל"ה ע"א: גזרה חדשה היא וכו' וכדעולא וכו' ק"ל א"כ לא היה לו לר' יאושע לומר לו טעם מוטעה שמעמידין אותו בקיבת נבלה שמזה באמת היה יכול להטעותו וכמו שהקשה מקיבת עולה ועוד ק"ל דבשלמא לגזרה משום ניקור היא גזרה חדשה ולא רצה לגלות לו אבל לשאר התירוצים שבגמ' משום עור נבלה ושומן חזיר וכו' הרי אלו אינן גזרות חדשות ולמה לא גילה לו הטעם וי"ל דסו"ס איסור הגבינה הוא גזרה חדשה ויש מקום שיפקפקו בטעמו שאינו ודאי שמעמידין אותה בעור קבת נבילה או שמושחין אותה בשומן חזיר. ע"ב רש"י בד"ה וכבשין וכו' ורגלים של בהמה בחומץ, נראה דהאי דדילג על יין דקדם במתני' משום דבא להודיענו שלא תאמר דמלת וחומץ היא נפרדת והיא בכלל הדברים האסורים, ועיין תוס' יו"ט:
דף ל"ו ע"א: תוס' בד"ה בשלמא וכו' לכך נראה לר"י וכו' והנה מלבד דקשה דעיקר הטעם דר' יאודה דהתיר הוא משום דלא פשט וכו' חסר בדברי שמואל, אלא דהוא תלה טעם ההיתר משום דקסבר נותן טעם לפגם מותר דבר דגם האוסרים עצמם ס"ל כן, ועוד לס"ד דהמקשה דלא ידע דשמן לא פשט וכו' תקשה ליה מה הבין בדברי שמואל דאמר בשלמא לדידי וכו' אלא לדידיך וכו' כיון דיסוד דבריו בנויים על זה שמדניאל פשיטא דפשט לא

כן מתלמידי ב"ש והלל לא פשט, עוד ק"ל על תירוץ הגמ' דשמן לא פשט איסורו אמאי לא הקשו ומה יענה רב על דברי שמואל דאמר אלא לדידך וכו' ופשיטא דמדניאל פשט איסורו וכו' דהוא רב ס"ל דעל לבו שם ולכל ישראל הורה ומה שהשיב לשמואל שמלאי לודאה קא אמרת אין בזה שום תשובה דסוף סוף ר' שמלאי לא אמרה מדיליה אלא סיפר עובדא דר' יאודה נשיאה התיר והיכי מצי מתיר איסור שאסר דניאל ושפשיטא דפשט איסורו והא ראיה דעד תלמידי ב"ש והלל היה נוהג איסורו בעיר והם הוסיפו בשדה, ובתוס' ד"ה ור"י הנשיא וכו' כתבו משם רשב"ם דפריך בין לרב בין לשמואל ובודאי דהוא לא מפרש כפי' ר"י דתירוץ דלא פשט איסורו נכלל כבר בדבריו בשלמא לדידי וכו':

דף מ.

תוס' בד"ה כאן בפתוחות וכו' לכך היה מפרש הר"ר אפרים להפך עיי"ש, והנה לסברת הר"ר אפרים קשה למצוא טעם דבסתומות צריך שתים דבודאי הוא לא חולק על רש"י דבציר טמא לא מתהוה כילבית אפילו אחת א"כ סתומות יהא מספיק אחת להכשיר ואולי דלזה גם הרא"ש הרי"ף והרמב"ם לא פסקו כסברתו אבל הר"ן לא פירש כפירש"י דכתב וז"ל וציר שאין בה דגה כילבית, ציר דגים והיה דרכן לתת בתוך הציר דג אחד או שנים מאותו המין לראיה שממנו נעשה ציר זה וכו' (ועל מתני' ציר שיש בה דגה כתב מפרש בגמ' ובגמ' השתא אחת אמרת שרי תרי מבעיא לא פירש כי אם לפירש"י) ואחהמ"ר לא יכולתי לכוין לפירושו הקושיא השתא וכו' נימא דהכל תלוי במנהג אם המנהג הוא לשום אחת שרי באחת ואם המנהג לשים שתים צריך שתים ומה ענין פתוחות וסתומות או נימא דשתים הוי חידוש דלא ניחוש דמשקר העכו"ם ובכוונה שם שתום דאם תמות האחת תשאר השניה. תוס' בד"ה נמצאת כילבית וכו' לא ידעתי אמאי לא כתבו דבריהם על מתני' וציר שאין בה דגה כילבית וכו' דלרש"י אם היא פתוחה אי אפשר לומר שאין בה אפילו כילבית אחת דמכלל דאם היה אחת כשרה והא בעינן שתים וצריכים לומר הכשר כילבית ואם היא סתומה ר"ל אפילו כילבית אחת דאם היה בה אחת היתה כשרה ולהר"ר אפרים להפך. ע"ב גמ' וכן יין תפוחים של עכו"ם הבא מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה צ"ל ומן הספינה, וכן באמר רב ששת וכן לכהן וכו' ומן הסלולה צריך להגיה ומן הספינה. אמר רב יאודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים וכו' ראיתי להר"ן ז"ל שפירש דרב יהודה אמר שמואל בא לתרוצי תירוץ אחר עיי"ש מלבד דלשון אמר רב יהודה דנקט איננו לפי שיטת הגמ' דהול"ל רב יהודה אמר שמואל אמר וכאשר ראיתי להמש"ל ז"ל בפרק ז' הלכה ו' שהרגיש בזה עיי"ש עוד יש לדקדק

דעיקר התירוץ חסר מן הספר כיון דקושיות הגמ' הוא על יסוד דמשמע להו דמשום שהן נעבדים היינו שידוע שנעבדין וע"ז הוה צריך לתרץ דלאו דוקא נעבדין אלא חששא, ועוד דפעם בשנה דנקט ר"מ הוא מיותר דבשלמא לפירש"י היינו דבמקומו של ר"מ עובדים אותו פעם בשנה אבל לפירושו דהוי החששא שמא איש אחד במקרה עבד אותו אין שייך לומר בשנה, וגם לשון שהם נעבדים משמע בבירור ולא חששא, ועוד דלישנא קמא דאמר מחלוקת בשל כפרים אבל בשל כרכים ד"ה מותר מאי טעמא לנוי עבדי להו קשה דמה בכך אף דעבדי להו לנוי עכ"ז יוכל להיות שאיש אחד יטעה ויקבל אותו לאלוה. דף מ"א ע"ב ואבע"א ספק וספק הוא וכתב רש"י ז"ל בד"ה כדי שתהא בהמתו וכו' וז"ל אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע וכו' ונראה דבזה מתרץ גם דקדוק אחר דלמה אמר ספק וספק דהרי הוא ספק ספקא ספק אם טבלו ואם תמצא לומר טבלו חזקה על חבר וכו' אבל לאכול קבע לא הוי ספק ספקא:

דף מב.

ובא כהן וכו' ראה זה פלא שרש"י כתב שהכהן היה חכם ומורה הוראה והתוס' כתבו שאותו כהן שוטה היה וכו' וראיתי להרב אמרי צבי שכתב שפלוגתייהו תלוי בגרסייהו דרש"י דגרס מציק אם כן הביא בחזקת היד את הכהן החכם ומורה הוראה שיורה לה ישיבת ימי הטומאה אבל התוס' דגרסי מוסק בודאי שכהן זה הוה שיטה דמי שמך לבא לשפת הבור להטמא. ע"ב תוס' בד"ה המוצא כלים וכו' ה"ה דאפילו צורת דרקין לבדה וכו' אלא נקט כלים לרבותא וכו' נ"ל דהתוס' הרגישו מ"ש מהר"ם על תוס' בד"ה ולית ליה (דף מ"ג ע"א) דדרקון לבד הוא יותר חידוש דאפילו שאין בו סימנים לא מייאש אבל על כלים כיון דיש לו סימנים בכלים ודאי דלא מייאש וע"ז כתבו ה"ה וכו' אלא נקט כלים לרבותא וכו' אך את זה ק"ל דאמאי לא תירצו דנקט כלים לאשמועינן שריותא דרשב"ג על כלים מבוזין, ונ"ל דזהו כוונת תירוצם דנקט כלים לרבותא דאף על גבי כלים פלחי להו דלא תימא דדוקא דעל תכשיטים פלחי להו אבל אלו שעל כלים דמשתמשים בהם לא לזה נקט כלים ורשב"ג חולק על זה דף מ"ה ע"א תוס' בד"ה אמר ר"ע וכו' ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע וכו' והנה קושייתו מברוריא אשת ר"מ שהיה מתלמידי בתראי דר"ע ואמרה לו גלילי שיטה לא מתרצא ויוכל להיות שאחרי ר"מ נכנס ר' יוסי הגלילי תלמיד לר"ע ונעשה לו תלמיד חבר:

שם תוס' בד"ה ת"ק סבר וכו' עיין מהרש"א דכתב וז"ל ונ"ל לפי"ז דנוי דהר שרי וכו' דאם לא כן הדרא קושיא לדוכתא וכו' עיי"ש ולא זכיתי להבין מה הוסיף על דבריהם דדבריו אלו מבוארים די בדברי התוס':

דף מח:
תוס' בד"ה לא ישב בצילה וכו' אבל אשרה עשויה לצל אי נמי חומרא דע"ז שאני עכ"ל וקשה מאי מקשה בגמ' פשיטא דהרי הוא חידוש דלא דמי לצל היכל שאמרו שם על ריב"ז שהיה יושב בצלו של היכל ודורש כל היום כולו: שם גמ' לא ישב בצילה פשיטא וכו' נראה דהאי דלא משני אגב דבעי למתני ואם ישב טהור תני נמי לא ישב וכן למאן דמתני לה אסיפא לישני ליה אגב דתני לא ישב נקט נמי ואם ישב טהור כדרך שיטת הגמי, די"ל משום דהטעמים שונים דטעם דלא ישב משום דמתהני וטעם דאם ישב טהור משום דאין שום טומאה שמאהיל עליו:

דף נ.
גמ' וסבר ר' ישמעאל שתים מותרות וכו' ופירש"י בתוך ארבע אמות מותרות עכ"ל נראה כאלו הקושיא שייכה על ר' יצחק בר יוסף והלא בלא רב יצחק בר יוסף כ"ש דקשה דבמתני' קתני שלש בצד מרקוליס אסורות ובברייתא קתני אפילו מרוחקות ובשתים קתני מותרות אפילו שהם בצד מרקוליס ובברייתא קתני שאפילו בתפיסה לו אסורות והתוס' בד"ה וסבר ר' ישמעאל וכו' כתבו וז"ל פירוש בתוך ד' אמות ונ"ל דה"ה דהוה מצי לאקשויי וסבר ר' ישמעאל חוץ לארבע אמות מותרות וכו' כאלו הקושיא היא דוקא על רב יצחק דביאר מתני' בצד ד' אמות והלא כ"ש דהיה קשה כאמור. תוס' בד"ה ה"ג בנן של קדושים וכו' וא"ת מה חסידות יש בזה וכו' ושמא בצורתא דזוזא דרגיל לראות בה תדיר לא שייך בה הפנאה ואפי"ה לא מסתכל עיי"ש ונ"ל דכתבו ושמא משום דבלי חילוק זה יש בו רבותא וכמ"ש התוס' בד"ה שלא יהרהר (דף כ' ע"ב) דמ"מ רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהרהור וכו' עיי"ש וכאן ג"כ כיון שרגיל לראות בה תדיר והוא נזהר איכא חסידות אלא שיוכל להיות ג"כ שמותר מצד דלא שייך בה הפנאה אפי"ה לא היה מסתכל:
דף נ"ח ע"א: תוס' בד"ה איקלע וכו' וז"ל ועוד דבר תימא הוא שיאמר רבא טרוק גלי שלא יבא רב הונא וכו' ועוד קשיא לשון דלא ליתו אינשי וכו' יעו"ש ולא אדע מדוע לא יפרשו דרבא פקד על השמש שכשיבא רב הונא אצלו בכדי להתווכח עמו שיסגור הדלת אחריו בכדי שלא יכנסו אנשים ויטרידו אותו בשעת הויכוח ולזה כיון רש"י שכתב שמתיירא מרב הונא שלא יקפחנו בהלכות וכו' ורצה שלא יהיו עוד אנשים בחדרו:

דף ס:
בגמ' טעמא דאין מניחו הא מניחו שרי ש"מ וכו' עיין רש"י בד"ה זה היה מעשה וכו' דדקדק מהרישא דמתני' דכשכתב התקבלתי הרי אין לו מלוה על היין אבל יש לו חוב

עליו וכמו כן כתבו התוס' בד"ה דייקא נמי עיי"ש וקשה ממה נפשך אי איכא ראיה מהרישא אמאי לא נקט סתמא דתלמודא ראיה מהרישא ואי אין ראיה כמ"ש הר"ן ז"ל שזה מראה ערמה או כמ"ש הרש"ש דכיון שכתב התקבלתי הרי לא נשאר לו שום חוב על הישראל א"כ אמאי נקטו הם ראייתם מהרישא:

דף סה:

תוס' בד"ה ואם היו מבוקעות וכו' נ"ל שיש טעות סופר וצריך להגיה בד"ה ידיחם וכו' ועיין תוס' יו"ט:

דף סח:

תוס' בד"ה אמר רבא וכו' וקי"ל כרבא דאמר נותן טעם לפגם מותר אף בשרצים ונפקא מינה דכשאינו בן יומו וכיוצא בו מותר אף בשרצים עכ"ל דבריהם אלו צריכים ביאור וראיתי צורך לבארם לפיענ"ד והיינו דבאומרם וכיוצא בו רצונם לומר דכמו דכלי שאינו בן יומו דהוא ודאי נותן טעם לפגם ומותר כיוצא בו בשרצים כשהוא ודאי נותן טעם לפגם הוי מותר לאפוקי כשנפל לשיכרא ולחלא דמשבח דהוא אסור, זה נ"ל בכוונת דבריהם עכ"ז מלת ונפקא מינה מיותרת. וע"ז פניתי להגאון ר' עזרא עטייא שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף יכב"ץ, וזו היא תשובתו לכבוד ידידי הרב..... כמוהר"ר יוסף שאול אלישר שליט"א ש"ר האלף על דברת דברי התוס' בע"ז ס"ח ע"א בד"ה רבה אמר בסו"ד וקי"ל כרבא דאמר נוט"ל מותר וכו' ונפקא מינה וכו' הנה מעכ"ת לא ביאר מאי דקשיא ליה, ואנכי אבאר דבריהם דלכאורה הה תמוהים דלכאורה נראה דלסברת רבא דקי"ל כוותיה דווקא בשכרא וחלא העכבר אוסר משום דמסתפקא לו דילמא אשבותי אשבח אבל בשאר משקין ודאי פוגם וא"כ למה הוצרכו לומר ונ"מ כשאב"י והלא יש נפקותא גדולה בשאר משקין ועוד קשה דזה שכתבו התוס' ונפקא מינה כשאב"י דר"ל אם בשלו שרצים בכלי ואחר כ"ד שעות בשלו בו וע"ז כתבו התוס' דשרי משום דהוי נוט"ל ממה נפשך מה הדבר שבישלו אם בישלו שאר משקין שהעכבר פוגם בהם מאי איריא אינו ב"ו אפי' ב"י נמי ואם בשלו בו שכר אמאי שרי משום שאינו ב"י כיון דעכברא בשכרא אשבוחי משבח מה יתן ומה יוסיף כשאב"י ואין לומר דכשאב"י פוגם יותר ואפי' בשכר פוגם דהא אשכחן בפ' אין מעמידין גבי קורט של חלתית ד' ל"ט דאיתא התם מ"ט משום דמסתפקא ליה בסכינא אע"ג דאמר מר ניט"ל מותר אגב חורפיה דחלתיתא מסליא ליה שמנוניתא ע"ש ונראה ליישב קושיא זו דודאי התי' כוונתם שנתנו בו שכר דאף ע"ג דעכברא בשכרא אשבוחי משבח עם כל זה הכא שרי משום דאיכא תרי נותן טעם לפגם העכברא נתן טעם בקדירה והוא פגום אפי' בן יומו וכשעבר כ"ד שעות הוי

פגם שני דכיון דאיכא תרי פגמי אפי' בשיכרא שרי ועל קושיא א' מצאתי בב"י יו"ד סי' ק"ג שהביא מחלוקת יש מי שסובר דוקא בחלא ושיכרא אוסר אבל בשאר משקים שרי כמ"ש לעיל ויש מי שסובר דאפי' בשאר משקים אוסר חוץ מן היין ויש סברא ג' דעת הרא"ש בתשובה דאפי' ביין אוסר ואפשר דעת התו' כסברא האמצעית ומה שלא נקטו דנפקא מינה ביין דזה נכלל כדבריהם דנקטו וכיוצא בו והכוונה על היין א"נ דהוה מצו למנקט נ"מ בשאר משקין והאי דנקטו נ"מ שאינו בן יומו היא גופא אתא לאשמועינן דאפי' בשיכרא שרי כשאינו בן יומו וכמ"ש לעיל ומ"ש התו' ונ"מ כוונתם לומר דאנן קיי"ל כרבא דנ"ט לפגם מותר אף בשרצים לאפוקי מסברת ר"ש דסבירא ליה דעכבר אף נ"ט לפגם אסור משום דחדוש הוא וכו תימא מה נפקא מינה אם הלכה כר"ש או כרבא דהא אפי' לרבא עכברא בשיכרא אשבוחי קא משבח ע"ז כתבו נ"מ כשאינו בן יומו דלר"ש אסיר כיון דחדוש הוא אין חלוק בין לפגם בין לשבח אבל לסברת רבא שרי וכיוצא בו היינו או שאר משקים או על היין וכמ"ש לעיל וק"ל. בכבוד רב נאם ידידו הצעיר עזרא עטייא ס"ט דף ס"ט ע"א תוס' בד"ה מ"ש רישא וכו' וא"ת לישני ליה דרישא איירי בשלא הודיעו שהפליג כדתניא אם היה בחזקת המשתמר מותר והיינו כשלא הודיעו שהפליג עכ"ל והרואה דבריהם ירגיש דהם בניגוד למה שכתבו בדיבור שלפני זה ועיין מהרש"א מה שרצה לישב דבריהם ולקוע"ד לא זכיתי להבין ולהתאים דבריהם לפירושו ועל הכל דסתמא דתלמודא רצה להביא הבריתא בכדי לבאר היכי דמי בחזקת המשתמר דקתני מתניתין ולבסוף יוצא דהוא מבאר הבריתא מכח משנתינו ומה דחקם להביא ראיה זו ממתניתין:

דף סט:

זונה עכו"ם וישראל אצלה חמרא שרי נהי וכו' עיין להר' לחם סתרים ז"ל דהקשה דאמאי לא קאמר הטעם דזילא עליהו כמ"ש בזונה ישראלית יע"ש ואהמ"ר ויקרה לא זכיתי להבינו דנהי אמנם צריכים אנו לטעמא דזילה בעניהו אבל טרם כל צריכים אנו לדעת מה הוא עמדת הנואפום בענין הניסוך דבעכו"ם אנן סהדי שברצונם דוקא לנסך וא"כ כיון דהיא זילה בעיניהו אסור, אבל בישראלים סד"א כיון דיצר דעבירה תקיפו עליהו לא איכפת להו גם לתת לזונה לנסך וכמו דאיתא באותו מעשה דאמר מאן דעביד הא אכיל הא אבל כיון דאשמועינן נהי דיצר דעבירא תקיף עליהו אבל לא יצר דיין נסך מועיל הטעם דזילא בעיניהו, והר"מ כלל בתוך דבריו את ב' הטעמים כמ"ש אי מחן עליה וכו' זנ"ל פשוט:

שם ע"ב בד"ה ורשב"ג וכו' וא"ת ולימא ר"י דפליג בשל טיט וכו' יעו"ש ונ"ל לתרץ דאם פליגי בשל טיט מה יענו רבנן ע"ד רשב"ג ומ"ש ורבנן וכו' הוא סיום תירוץ ר"י דאל"כ מאי האי דקאמר ורבנן וכו' ע"ד ר"י כאילו דלדברי האומר דפליגי בטיט לא קשיא ורבנן וכו' הלא כ"ש דהוה קשיא ואין להם תירוץ:

דף עב:

רש"י בד"ה ומשני לא שפחסתו צלוחיתו וכו' וז"ל והיא גופא איצטריכא לאשמועינן דלא תימא הא נמי דמיא לניצוק ולא תתסר וכו', לכאורה מדבריו אלו הרי נפשטה הבעיא דאם ר"ח איצטריך ליה לאסור בפחסתו צלוחיתו בכדי שלא נטעה לדמותו לניצוק ונתיר אותה הרי דפשיט"ל דניצוק לא הוי חיבור ונ"ל דמילת תבעי, היא מדברי ר"ח עצמו דהוא מס"ל ואיצטריך לאשמועינן דלצד דניצוק מותר לא דמי זה לניצוק ועיין הרש"ש על הגמ':

דף עג.

רש"י בד"ה ה"ג לא חמרא דהתירא וכו' עיין מהרש"א דכתב וז"ל מיהו לא מצו למימר כסברת המקשה וכו' דכיון דלא נפלה בב"א וכו' קמא קמא בטיל כמו במשהו מב"מ וכו' עי"ש ולא זכיתי להבינו לפע"ד דאם מיירו בנפל איסורא לגו התירא מאי מיתי ראיה ממשהו דאוקמא דנפל היתירא לגו איסורא א"כ לי"ל קמא קמא בטיל והי"ל לדמותו לדין רב דימי אמר ריו"ח המערה וכו' דאמרינן ק"ק בטיל, והרב ק"נ הקשה על מהרש"א וכתב וז"ל מ"מ היכא דמעיקרא נפל בנו"ט הס"ד דמ"ד שיתבטל וכו' גם דבריו אלו לא זכיתי להבינם כיון דהמקשה לא חשב דנפל בנו"ט בב"א כ"א טיפה טיפה וע"ז מקשה דהרי נאסר בנו"ט ולא אמרינן ק"ק בטיל והמתרץ תירץ דנפל היתירא וכגון דנפל בב"א:

דף עו.

כל יום הוי גיעול לחבירו וכו' וק"ל דמה יענה למוצאי שבת דאין בשבת שלמים והוי נותר א"כ לבעי ליבון, והרציתי קושיתי זאת לפני שני גאונים הרבנים ר' ש. פילאנסקי שליט"א ור' עובדיה הדאיה שליט"א ושניהם כתבי לי לעיין בס' חותם סופר יו"ד סי' קי"ב ושם באמת ירוה צמאון המעין בכמה דקדוקים אחרים שירגיש המעין בסוגיתינו. אמר המחבר בדרך לימודי במ' ע"ז עברתי גם ע"ד הרמז"ל השייכים למסכת, ובאיזהו מקומן נתקשיתי באיזה דברים ואמרתי להציגם פה בסוף הספר. הרמב"ם הלכות ע"ז פרק ב' הלכה ט' מגדף שחזר בו תוך כדי דבור וכו' כתב הכ"מ וז"ל וצ"ע בפרק הנשרפים גבי הא דאמרינן ורבנן מגדף הוראת שעה היתה עכ"ל לא זכיתי להבין קושייתו דשם נאמר על החבישה ולא על התראה, ואם נפרש כוונתו דזה שנהרג בלא התראה היתה הוראת שעה ואין ללמוד משם לא שייך לזה לשון וצ"ע דנקט דנראה שיש סתירה לדברי רבינו,

אבל נ"ל בכוונת קושייתו דמשם יש ללמוד דצריך התראה דהרי אמרו דחבישה הוראת שעה היתה דאם באמת כמו שפסק הרמב"ם דאין צורך בהתראה א"כ שפיר חבשו אותו שאם יצא דינו ליהרג יהרגו אותו כיון שאין צורך בהתראה אבל אם צריך התראה למה חבשו אותו שאפילו שדינו ליהרג הרי חסרה התראה וע"ז אמרו הוראת שעה שאפילו שהיה צורך בהתראה עכ"ז הוראת שעה היתה מזה נראה דבעלמא צריך התראה. בפרק ג' הלכה ט' העושה ע"ז לעצמו וכו' וכן העושה ע"ז לאחרים, מקיר הלכה זו עיון בהרא"ם פרשת יתרו שהביא מהמכילתא וכתב הלח"מ והעושה ע"ז לעצמו וכו' וז"ל קשה היכא דאחרים עשו לו אמאי לוקה והא הוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו וכו' ולי קשה דאם עושה הע"ז הוא ישראל אין שליח לדבר עברה ואם הוא עכו"ם אין שליחות לעכו"ם שילקה על ידו ועיין בספר חקרי לב ח"ב יו"ד סי' י"ב שהאריך בזה דאין שליח לדבר עברה ועל השגת הראב"ד ז"ל דהוי לאו שבכללות וכו' אין שום דמיון דלא תעבדם הוי לאו שבכללות כמו לאו דלא תאכלו על הדם וכמו שדקדק רבינו וכתב (בהלכה ו') ואינו לוקה על אחד מהם לפי שאינן בפירושו אבל לאו דוכל תמונה הוי כמו לאו דלא תעשה כל מלאכה דכלל כל מין מלאכה. פרק ד' הלכה ו' ובין שהודחה כולה וכו כתב הכ"מ וז"ל ומ"ש בפרק שאחר זא ואם הודחו רוב העור אחריו נסקל היינו לומר דאם לא הודחו אחריו רוב העיר אינו נסקל משום מדיח אבל נסקל משום מתנבא לעכו"ם ודבריו אלו צריכים ביאור דמאי ק"ל הלא בתחילת דבריו הוקשה לו מדברי הרמב"ם אלו ויצא לחלק בין נעשות כוונתו ללא נעשית כוונתו, ואם כוונתו דבנביא לא שייך נעשית כוונתו א"כ אמאי צריך עד שיודחו רוב העיר. לא היה לו לכלול בקושייתו גם דברי הרמב"ם אלו אחר שלא יתיישבו בתירוצו. ועוד דאם כמ"ש דנסקל דוקא משום מתנבא לע"ז למה תלה הרמב"ם הסקילה באם הודחו רוב העיר דמשמע מזה דאם לא, הוא נסקל והיה לו לתלות הסקילה בכיון שנתנבא נסקל, ועוד שלא היה לו להרמב"ם להשמיט דין זה דגם אם הודחו איזה אנשים דנסקל ועל הכל מה שכבר הקשה הלח"מ דדין מתנבא לע"ז אינו בסקילה כי אם בחנק (עי' בס' עבד המלך בה' עכו"ם פנה ה"א תוך אות ג'). פרק ו' הלכה אי העושה אוב או ידעוני וכו' היה שוגג מביא חטאת קבועה עיין להרב לח"מ שהקשה על הרמב"ם דכאן פסק כריו"ח אליבא דר"ע ובפרק א' מהלכות שגגות פסק כרבנן ועוד הקשה עליו עיי"ש וליישב דברי הרמב"ם ז"ל כתב דסובר דיש ידעוני במעשה ויש בלא מעשה ובידעוני שאין בו מעשה כ"ע סברי דפטור וביש בו מעשה בין ר"ל ובין ריו"ח ס"ל דחייב אלא דפליגי באם עשה אוב וידעוני דריו"ח מחייב אחת משום דבלאו אחד נכללו ור"ל סבר דחייב שתים משום דמיתתן מחלקתן ומאי דלא מנה התנא ידעוני בכלל

החטאות משום דיש ידעוני שאין בו מעשה ולא פסיקא ליה עיי"ש, וק"ל דלפי"ז איך יבאר שיטת הגמ' דקאמרה וריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל וכו' דמאי בעי דיסבור כר"ל מאחר דריו"ח טעמו ונמוקו עמו דסבר דאפילו במעשה אינו חייב אלא אחת משום דהקרבן תלוי בהלאו ואיך יסבור כר"ל היפך סברתו:

ועוד ק"ל על ישובו בעד תירוץ ר"ל דאין בו מעשה והיינו דלא פסיקא ליה וכו' דמה בכך היה לו להתנא לשנות בפירוש ידעוני במעשה והנה על זה י"ל דסתם ידעוני הוו בלא מעשה וכמ"ש בעצמו בהלכות שגגות פרק א' ה"א, ואין להקשות לר"ל מהתורה דחייבה על סתם ידעוני דכיון דס"ל דתלוי במיתתן בודאי דהוא ביש בו מעשה, הן אמת דגם לשיטת רש"י ג"כ קשה מאי בעי ור"ל מ"ט לא אמר כריו"ח דהלא משום דהוא סובר דמשום דהוי אין בו מעשה אין חייבים קרבן ואיך יסבור נגד סברתו, ואין לפרש דכוון דנכללו בלאו אחד בכדי שלא לחייב שתי חטאות ממילא דעל אחת חייב דא"כ מאי בעי וריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל דהרי הוא פירש טעמו כנז' והיה נראה לי לפרש כוונת המקשה ור"ל מ"ט לא אמר כריו"ח דהרי אפילו ריו"ח דסבר בלאו שאין בו מעשה דאין לוקין עליו עכ"ז הוא סובר בקרבן דחייב כ"ש ר"ל דסבר דכן לוקין על לאו שאין בו מעשה שיתחייב קרבן וטעמא דלא מנה מתני' ידעוני בודאי משום דנכללו בלאו אחד ועל זה תירץ דכללא דלאו לאו כללא וכו' אלא דאעיקרא אין חיוב קרבן משום דאין בו מעשה אלא דעיקר התירוץ חסר, וביאור אחר לא מצאתי אבל לפי פירוש הרב לח"מ אין כוונת המקשה מובנת כלל. פרק ז' הלכה ה' הלוקח גרוטאות וכו' וכתב הכ"מ דפסק כרבא וכו' וכ"ש היכא שלא משך אעפ"י שנתן מעות דיחזיר עיי"ש מ"ש כ"ש לא מובן וצ"ע:

שם הלכה ט' ע"ז וכל משמשיה וכו' כתב הלח"מ ונראה דיש לחלק בין יין נסך לע"ז דיין נסך דהוא קיל משום דאיסורו אינו אלא מדברי קבלה כמ"ש התוס' פרק הערל דף פ"א. בד"ה ריו"ח עכ"ל וכמו כן כתבו התוס' במס' זבחים דף ע"ב ע"א בד"ה אלא למ"ד וכו' דיין נסך הוא מדברי קבלה ולא כתיב איסורא באורייתא ועיין תוס' ע"ז דף כ"ט ע"ב ד"ה יין מנלן ודף ס"ב ע"א ד"ה מ"ט שכרו אסור דכתבו דיין נסך אסור מן התורה ובדף נ"ב ע"א בד"ה תנהו ענין לכלים וכו' כתבו דאף דקרא דויאכלו זבחי מתים הוא מקבלה עד דאתא דוד גמרא גמירי לה ואתא דוד ואסמכיה אקרא והנה בעד התוס' עצמם יש לתרץ דהתוס' של מס' ע"ז הוא מיוחס לרבינו פרץ כמ"ש בשם הגדולים אות ח' והובא בגליון הש"ס בדף ב' ע"א, והרמב"ן ז"ל בשיטתו למס' ע"ז דף ל"ו ע"ב ד"ה ועל יינם כתב וז"ל אבל יין שנתנסך ממש לע"ז מדאורייתא אסור כמפורש לעיל מאשר חלב זבחימו יאכלו. פרק ח' הלכה ג' אילן שהיו העכו"ם משמרים פירותיו ואומרים וכו' כתב הכ"מ

שמקור דין זה בע"ז דף מ"ח ע"א ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור וכו' והנה לכאורה דשמואל דאמר אפילו ר"ל דאין צריך שיהיו יושבים וכו' אלא אם רק שמענו איתם דאמרי וכו' אסור ואיך כתב דפסק כשמואל והיה לו להביא את הגירסא שבעירובין ושמואל אמר כגון דאמרי וכו' והיינו דהוסיף על דברי רב ונראה שר"ח גריס גם בע"ז כן, וגירסא זאת מתאימה לפסק הרמב"ם כשמואל: שם הלכה ט' וטעונה לגניזה וכו' עיין להכ"מ דציין מקור הדין בפרק ר' ישמעאל דף נ"ב ועל זה כתב ומ"מ איני יודע גניזה זו למה הו"ל לשורפה או לאבדה וצ"ע ונראה דתמיהתו זאת היא על הגמ' עצמה וכאלו ח"ו נעלם מעיני גאונו דברי התוס' בד"ה מ"ה מזבח טעון גניזה אף אשירה טעונה גניזה וכו' וז"ל פירוש ביעור בלא הנאה כמו עגל ששחקוהו וזרוהו וכו' עיי"ש:

שם ותקרובת ע"ז אינה בטלה לעולם כתב הכ"מ דמקור דין זה בפרק ר' ישמעאל דף נ' וכתב וז"ל כתב הרמ"ך תומה איך סתם ואמר דתקרובת אינה בטלה לעולם דהא יש תקרובת דיש לה ביטול היכא דלא משתבר כעין פנים וכדחזינן באבני מרקוליס שביטלן עכו"ם דשרו ומפרש בגמרא טעמא משום דבעינן כעין פנים וליכא דבזרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת אעפ"י שעבודתה בכך ש"מ דליאסר בעינן כעין פנים עכ"ל, ודבריו אחהמ"ר לא זכיתי להבינם דסוגיא ערוכה היא שם דף נ"א ע"א אמר רב נחמן אמר רבה. בר אבוה אמר רב עכו"ם שעובדים אותה במקל שבר לפניה מקל חייב ונאסרת זרק מקל לפניה חיוב ואינה נאסרת אמר ליה רבא לרב נחמן מאי שנא שבר משום דהויא ליה כעין זביחה זרק נמי הויא ליה כעין זריקה אמר ליה בעינן זריקה משתברת וליכא אלא מעתה אבנו מרקוליס במה יאסרו אמר ליה כל אחת ואחת נעשית ע"ז ותקרובת לחברתה וכו' יעו"ש הרי דמה שנאסרות הוא משום דנעשות עכו"ם ולעכו"ם יש ביטול והיינו טעמא דהסייעה שפירשה מאותם הדרכים שחיפו בהם הדרכים משום דסברי דלא בעינן כעין פנים והוו תקרובת ע"ז ואין לה ביטול והסייעה שלא פירשה משום דסברי בעינן כעין פנים וליכא ונאסרות משום דנעשות עכו"ם וכבר ביטלום וכמו כן כתבו התוס' (דף נ' ע"א) בד"ה בעינן כעין פנים וליכא וז"ל דעכ"ז בעי ביטול משום דהם עצמם נעשות עכו"ם ועיין הרמב"ן בשיטתו לע"ז וא"כ הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ג מהלכות ע"ז דבעינן זריקה כעין פנים ואם לאו אינה נאסרת וגם בפרק זה כתב דבאבני מרקוליס מועיל ביטול משום דהן עצמם נעשות עכו"ם א"כ לא נשאר מקום לקושיות הרמ"ך דזה לא נקרא תקרובת אלא עכו"ם ולעכו"ם מועיל ביטול וצ"ע. פרק ט' הלכה א' עבר ונשא וכו' כתב הלח"מ וז"ל והנושא ונותן ביום אידם וכו' שם דף ו' מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש ואע"ג דתניא כוותיה דריש לקיש דאפילו באידיהן נשא ונתן מותר מ"מ פסק כר' יוחנן דנשא ונתן

אסור ביום אידם משום ההיא דהחולץ עיי"ש ודבריו אחהמ"ר מוקשים מתחילתם ועד סופם כאשר כל מעיין ירגיש ורק אציין מה שהמרכבת המשנה ציין להרב פני הארץ דף פ"ז ושם מצאתו ככל מה שיש להקשות על דבריו ולא מצא ישוב:

שם הלכה ח' כשם שאין מוכרים לעכו"ם וכו' כתב הלח"מ וז"ל וא"כ קשה איך פסק רבינו כהך מתני' ושם פסק כרבנן עיי"ש, ואחהמ"ר מעפר רגליו כאילו נעלם מעיני גאונו דברי התוס' בד"ה ארי שבור וכו' שכתבו וז"ל ור"י אומר דאפילו כרבנן נמי אתיא דעד כאן לא אסרו רבנן אלא משום דאתי למימר שלימה מכרה לו אבל בארי לא שייך האי טעמא דלעולם ארי שבור הוא אצל מלאכה עכ"ל ונוכל לומר דרבינו ז"ל מפרש כסברת ר"י ואין מקום לקושייתו שם הלכה ט' עיר שיש בה ע"ז וכו' כתב הכ"מ ומפרש רבינו שעיר שיש בה ע"ז אסור ליכנס בה ומהו לילך שם היינו לעבור דרך שם וכו' עיי"ש ונראה דלא רצה בפירש"י דפירש דאיירי בלשאת ולתת משום דקשיא ליה לרבינו מאחר דבבריתא (י"ב ע"א) בין ר"מ בין חכמים שוים דאפילו להיכנס לתוכה אסיר מכ"ש לשאת ולתת דאם לא יכנס איך ישא ויתן. אבל קשה לי על פירושו של רבינו דבשלמא לפירש"י דאיירי בלשאת ולתת דהאיסור כבר ידוע א"כ באה משנתינו להורות לנו ההיתר שבדבר והיינו אם הע"ז בתוכה חוצה לה מותר ואם היא חוצה לה תוכה מותר אבל לפירוש הרמב"ם היה מן הצורך שמשנתינו תורה לנו קודם האיסור ליכנס במקום הע"ז ואחר זה ההיתר:

שם ה"י בד"ה בזמן שהדרך וכו' עיין להכ"מ שהביא השגת הראב"ד וכתב ואני אומר שגם רבינו סובר שמותר לכתחלה וכו' אלא אורחא דמילתא נקט ועיין להרב לחם משנה שפירש בשני ביאורים דברי הרמב"ם האחד משים דנהנה מהדרך והשני משום חשד וכו' יעו"ש ואחהמ"ר ונשיקת עפר רגליהם מה יתוקן לשין הרמב"ם שכתב ונקרה והלך בזו מותר מה שייך לפסוק מותר אחר שהוא הלך וחשדו בו או שנהנה כבר מהדרך ואם היה אסיר מה היה עליו לעשות [א"ה עי' בעבד המלך בה' אלו בהלכה זו ד' ח"י עא"ב]:

שם הלכה י"ג המוכר ביתו וכו' כתב הכ"מ דאם לא כן היו דמיו אסורים כדפירש"י, נ"ל דצריך להגיה דלא כפירש"י:

שם כתב הלחם משנה ופירש"י שהוא לעכו"ם נ"ל דצריך להגיה ופירש רבינו במקום ופירש"י:

ערכין

דף ב.

בגמ' ור"י לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה פירש"י בד"ה לית ליה דס"ל אחד סומך לכולם וכו' וכ"כ התוס' כאן בד"ה לית ליה. ובתמורה דף ב' ע"א הלשון שם ור"י בעלי חוברין לסמיכה לית ליה מ"ט דהא לא מיחד קרבן דידהו ופירש"י בד"ה לית ליה דודאי אינו טעון סמיכה כיון דלא מייחד קרבן דידהו וכו' עיין תוס' מנחות דף צ"ג בד"ה לרבות וכו' שם תוס' בד"ה כל שישנו בדמים וכו' לאו דוקא דהא איכא דיקלא וארעא אלא כל אדם שישנו בדמים קאמר עכ"ל, לכאורה היינו יכולים לומר דאין בכוונת הגמ' בהיקש הזה להשוות למי שישנו בדמים שיהא גם בערכין אלא ההיקש הוא לענין השלילה שמי שאינו בדמים איננו בערכין דאי לאו הכי הרי עכו"ם לר"י וגם פחות מבן חודש וטומטום ואנדרוגינוס דישנן בדמים ואינם בערכין, אבל לא כן לקמן דף ד' ע"ב מקשה הגמ' ולטעמיך תיקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נידון בכבדו, ועיין הרש"ש דהניח התוס' בקושיא. ועוד ק"ל לפי תירוצם מאי מקשה הגמ' לקמן דף ד' ע"ב לרבנן טומטום ואנדרוגינוס לדמים למה לי קרא לא יהא אלא דיקלא וארעא וכו' דהלא קרא איצטריך כמ"ש הברייתא דסד"א מי שישנו בערכין וכו' וטומטום ואנדרוגינוס דהם בכלל כל אדם הו"א דמתמעטים ואינם ענין לדיקלא וארעא דאינם מתמעטים מהיקש הזה ולזה איצטריך ריבוי ודו"ק שם תוס' בד"ה קרבנו וכו' וי"ל דאי לאו קראי דקידושין דאשמועינן דשלוחו כמותו הוי מוקמינן להני תלתא קראי לדרשא אחריתי ע"כ וקשה דאדרבה כיון דקיימ"ל דשלוחו של אדם כמותו למה לנו למעט שליח היפך הדין המקובל, ואת התלתא קראי נדרוש לדרשות אחרות וצ"ל דגם אותם הדרשות האחרות היו מיעוטים נגד הדין [א"ה ועוי"ל דעיקר מאי דקי"ל ששא"כ הוא מהנך קראי דקידושין ולזה אי לאו הנך קראי הו"א דאין ששא"כ ולא הוו צריכי הנך מיעוטי דסמיכה וכו' לומר דאין ששא"כ ולזה הוה מוקמינן להו לדרשא אחריתי]: שם ע"ב בגמ' ולרבינא דאמר מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראייה לאתויי חגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני וכו' וקשה אמאי לא אוקמא בחציו עבד וחציו בן חורין דאיירי ביה וכגון ששחררו רבו שני ביום שני דבשלמא בכולו עבד לא מצי לאוקמא משום דעובר המשחררו בעשה אבל בחציו עבד וחציו בן חורין אדרבה מצוה עביד וי"ל דרצה לאוקמא בדבר שאין בו פלוגתא:

שם תוס' בד"ה אביו לוקח לו תפלין וז"ל וגבי ציצית לא נקט לישנא דלוקח דמסתמא טלית יש לו וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו אי נמי משום דתפלין דמיהן

יקרים שייך בהו לקיחה עכ"ל והנה מרן הב"י בהל' לולב סי' תרנ"ז כתב קטן היודע לנענע כדינו אביו חייב לקנות לו לולב וכתב הט"ז וז"ל רש"ל כתב על זה ולא נהירא דהא בהדיא שנינו חייב בלולב ולא נאמר שם שצריך לקנות לו לולב כמ"ש גבי תפלין וכו' והטעם פשוט שאין צריך לקנות לו לולב בפני עצמו כי לאחר שיצא בו אביו יתננו לבנו לברך עליו מה שאין כן בתפלין עכ"ל, וכתב עוד ואינו יודע מאי ק"ל דזה מיירי במי שידו משגת לקנות לבנו לולב אחר יעשה כן בכדי שגם בנו יוכל לברך בשעה שהצבור אומרים הלל וכו' יעו"ש ואחהמ"ר מהגאונים הנז' כאילו נעלם מהם דברי התוס' הנז' ומלבד דדברי הט"ז דחוקים לאוקמי דברי מר"ן ז"ל באופן מיוחד שלא נזכר חילוק זה בדבריו, הנה נוכל לומר דס"ל למר"ן ב"י ז"ל כתירוץ ב' של התוס' דכתבו אי נמי וכו' ור"ל אם הבן לא ירצה לצאת בלולבו של אביו או אם אביו לא רוצה להקנותו לבנו הקטן בכדי שיוכל לצאת ידו חובתו גם ביום שני חייב לקנות לו לולב בפני עצמו אלא דמשום דאין דמיהן יקרים כמו תפלין לא שייך בהו לקיחה וע"ז סמך הב"י וכתב חייב לקנות לבנו לולב. וכשהרציתי הדברים אלו להגאון המפורסם כמוהר"ר שמעון פולנסקי שליט"א חפש ומצא בספר אליאו רבה שעמד ע"ז וכתב דאשתמיט מהם דברי התוס' הנז' והצריך עיון. ואח"כ ראיתי בס' בית השואבה ד' ק"ב שהביא קושיא זאת מהרב חקרי לב א"ח ח"א סי' קכ"ח:

דף ג:

תוס' בד"ה והצרוע וכו' וי"ל דסד"א מדאיצטריך קרא לרבות אשה בנגעי זקן מכלל דשאר נגעים ליכא לטמאות אשה אם לא מן הפסוק עכ"ל ר"ל דאף דמלת אדם הוא רבוי לאשה אבל כיון דמרבינן ממנו גם קטן לא נקרא רבוי מפורט לאשה וע"ז מקשים דהו"ל לרבויי אשה מאדם וכו' והצרוע לרבות קנון:

דף ד.

תוס' בד"ה ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך וא"ת והא בפ"ב דחולין אמרינן שחט בה שנים או רוב שנים ועדין היא מפרכסת דהויא בכלל העמדה והערכה וי"ל דבהמה אית בה חיות טפי ויכולה לעמוד עכ"ל וכתב בספר אמר יוסף בליקוטים על הש"ס וז"ל שמעתי מקשים ומטו לה משמיה דגברא רבה המלי"ץ ז"ל דדבריהם הם היפך סוגיות הש"ס בגיטין דף ע' ע"ב שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין עליו וכו' הרי מבואר דגם לגבי אדם ששחטו בו רוב שנים יוכל לעמוד, וכעת דבריהם צ"ע עכ"ל. ואחהמ"ר מכבוד תורתם, גברא רבה קא חזינא ותיובתא לא קא חזינא דבבהמה אמרו דכל בהמה מפרכסת היא בכלל העמדה והערכה אבל באדם אם קרה מקרה שפעם אחת

ברח אחר שנשחט לא נוכל לדון מן הפרט אל הכלל. אך על עיקר קושיית התוס' יש לחלק בין פרכוס דהוא מחמת השחיטה דכל דהוא מחמת השחיטה עדין הכוחות בכל הגוף חזקים והדם רץ בגופו ויש בו חיות לא כן בגוסס שכוחותיו עזבוהו ותשש כוחו וגופו ואבריו מתדלדלים, ואל תשיבנו ממ"ש התוס' בקידושין דף ע"ח ע"ב בד"ה לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דכתבו על שחט בו רוב שנים דאין גוסס גדול מזה דודאי ימות וכו' דתשובתו בצדו דלענין מיתה בטוח הוא הרבה יותר מגוסס דגוסס לפעמים חוזר ומתרפא אבל לענין העמדה בכוחותיו וצלות דעת הנשחט הוא יותר קרוב לחיים מגוסס. ובוחן לבות יודע שאחר כתבי זה ראיתי בש"מ על הגליון שהביא חילוק זה משם הרא"ש, ומשנה לא זזה ממקומה:

שם ע"ב בגמ' והיה ערכך וכו' כתב רגמ"ה דמוהיה מרבה ליה לדמים שיהא בדמים ומן ערכך הזכר וכו' ולא ידעתי מי הכריחו לפרש נגד לשון הגמ' דכתוב והיה ערכך וכו' וכן לקמן והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים: שם בגמ' שנידון בכבודו פירש רגמ"ה שאם אמר נמי דמי אבר אחד עלי וכו' אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו נידון לפי דמי כולו ואם לאו לא אמר כלום עכ"ד וכתב הגאון מעשה חושב וז"ל וסוף דבריו צ"ע דאם ואם לאו כוונתו אם הוא דבר שאין הנשמה תלויה בו הא בהדיא תנא לקמן דף ו"ט ע"ב דמי ידי עלי נותן דמי ידו עכ"ל ולי נראה דסוף דבריו סובבים אל מ"ש בתחלה דנותן לפי חשיבות האבר ואם לאו ר"ל דאין חשיבות לא אמר כלום, עוד תמה הגאון מעשה חושב על רגמ"ה בהא דבסמוך דהוא והקדש שותפים בו דכתב וז"ל ואינן יכולים למוכרו ולחלוק דמיו מפני חלק ההקדש שהרי יש בו מעילה וכתב עליו הגאון הנ"ל וז"ל והוא פלא הא כשימכור הגזבר חלק ההקדש חלה הקדושה על הדמים ותו לא ימעול המשתמש בחמור עכ"ל ובאמת שדבריו הפלא ופלא שהרי רגמ"ה לא דבר על קונה החמור אלא על המקדיש ראש החמור שהדמים שיקבל ממכירת החמור לא יכול להשתמש בהם משום דכל פרוטה חציה הקדש דאין ברירא ונמצא מועל (א"ה כוו' רגמ"ה פשוטה דהמעילה היא במכירה שמוציאה לחולין עי"ז דוגמת מ"ש במעילה (כ' א') נתנה לחבירו הוא מעל וכו' משום שהוציאה לחולין עי"ז כ' דא"י למכור דאם ימכרו הרי מועלים במכירה והגם דיכולים להשתמש במעות סו"ס הרי מעל ע"י המכירה ודוק):

דף ה.

בגמ' והא מר הוא דאמר המקדיש זכר לדמיו וכו' ופירש"י ה"נ כי אמר ראש פרה לדמי עולה תיקדש לגופה הואיל והיא חזיא וכו' עכ"ל אין כוונתו שתיקדש לגופה לקרבן עולה דהא נקבה לא חזיא לעולה אלא כוונת דבריו שתיקדש למזבח למה שהיא חזיא

והיינו לשלמים ותמכר לשלמים ויביא בדמיה עולה כסברת ר' יאושע במקדיש נכסיו והיו בהם נקבות הובא בתמורה דף כ' ע"א ובשקלים דף ז' ועיין תוס' בכורות דף י"ד ע"ב בד"ה הקדיש וכו' אי נמי י"ל כדאיתא בתמורה המקדי' נקבה לעולה וגרס רש"י תרעה וכו' כלשונו בד' כ' ע"א בד"ה מכח קדושה דחויה וכו' ועיין הרש"ש שכך היתה גירסת רש"י במשנה ואפי' ר"ש מודה דמצינו שם עולה על אמו וע"ז כתב כאן דתיקדש דמי כולה לעולה שתרעה ותמכר ויביא בדמיה עולה:

שם תוס' בד"ה דבעו רבה דמי ראשי וכו' תיקו כתבו וז"ל היינו מקמי דלשמעינן מתני דלעיל כדמסקינן עכ"ל לכאורה לא חידשו על תירוץ הגמ' כלום אבל רצו בזה לתרץ נהי דרבה לא שמע הברייתא וע"ז איבעי ליה אבל על חכמי הישיבה שהניחו בתיקו אמאי לא פשטו מהברייתא הנז' וע"ז כתבו דגם הם לא ידעו:

שם תוס' בד"ה בעי רבה וכו' צ"ע אמאי לא נקט ערך ראשי לגבי מזבח וכו' נ"ב כוונת דבריהם דאמאי לא נקט נמי בעיא בערך ראשי ובאופן כזה י"ל אם תמצא לומר והוינו מ"ש בדבור שאח"ז "כדלעיל" וראיתי לעט"ר הרמ"ז ז"ל בספרו הק' "שמחה לאיש" בגירסא דינקותא דכתב וז"ל לא ידעתי לפרש כוונת דבריהם דהא לעיל בד"ה הא לא קשיא פירש רש"י ותוס' דכי כתיב נפשות בערכין כתיב דקדשי בדק הבית ניניהו וכו' וא"כ איך אפשר דמבע"ל לרבא בערך ראשו לגבי מזבח וכו' דהרי אף שהזכיר לגבי מזבח ולא אשכחן לגבי מזבח דנידון בכבודו מ"מ כיון שהזכיר ערך ובערכין כתוב נפשות פשיטא דנידון בכבודו דגזירת הכתוב הוא דנידון בכבודו וכו' עיי"ש ואחהמ"ר מכפו"ר לא זכיתי להבין דבריו ומהיכן הביא פשיטות כזו דבפירוש כתבו רש"י ותוס' דכי כתוב נפשות בערכין כתיב "דקדשי בדק הבית ניניהו", ועוד דבעיית רבה היא קודם שישמע הברייתא וא"כ גם התירוץ הזה לא ידע:

שם ע"ב מתני' עכו"ם ר"מ אומר נערך אבל לא מעריך כתב רש"י בד"ה אבל לא נערך כתב שאם אמר ערכי עלי אין לו ערך, מעריך דאם אמר העכו"ם ערכי עלי לא אמר כלום ובד"ה ור"י אומר אבל לא נערך עכ"ל, הרי דאומר ערכי עלי מתייחס בנערך כמו במעריך ולא ידעתי מדוע במשנתינו ויחס רש"י לומר ערכי עלי במלת נערכים:

דף ז.

בגמ' האשה שנהרגה וכו' עיין להרשב"א ז"ל בתשובה סי' ש"ל דכתב דרב ורנב"י לא פליגי בעיקר הדין אלא באוקימתא דמתני' דרב דייק לשון המשנה שנהרגה ולכן לא מצא לה היתר אלא באומרת ובפאה נכרית ורנב"י דייק לשון שערה ולכן צ"ל שגזזה אותו קודם מיתתה, וכתב עוד וז"ל אח"כ בדקתי דברי הרמב"ם בפירוש המשנה שלו ומצאתיו

שאסר וכו' ואעפ"י שאף שם נ"ל שלא כיון להלכה מפני שהוא תפס שתי הלשונות של רב ור"נ יעוי"ש. ואם כי אני יודע ערכו עלי בקוע"ד ומיעוט שכלי וחוסר השגתי בכדי לבא להרהר אחר דבריו הק' אך אין כוונתו חס וחלילה להשיג על דבריו אלא שלא זכיתי להבינם ולא הביישן למד והנני רושם הדברים שלא זכיתי להבינם בכדי שעליהם יבואו הישובים מרבותי. א) השגתו על פירוש המשניות שתפס ב' הלשונות וכו' הנני להביא בזה ביאור ר"ג דכתב דגם לרנב"י שער אשה שמתה אסור בהנאה אלא אם אמרה תנו וכו' דמותר יעי"ש, ונ"ל לתת טעם לפירושו והוא דלא היה גורס באוקימתא ראשונה באומרת תנו וכו' אמר רב אלא כגירסת הרב לח"מ בסוף הלכות אבל הלכה כ"א דאוקימתא זו סתמא דתלמודא תירצה ואוקימתא השנית בפאה נכרית בשם רב או כגירסת הב"ח ביו"ד סי' שמ"ט דתירוץ באומרת תנו בשם רב ותירוץ בפאה נכרית בשם רבה, ולכן רנב"י הוקשה לו רק על האוקימתא בפאה נכרית דלא דמי לבהמה וכו' ולא על אוקימתא ראשונה באומרת וכו' דגם הוא סובר דרק באומרת נהנים, ובזה סרה השגתו על פירוש המשניות דלא תפס שתי הלשונות בפרט לפי גרסתו של הרשב"א עצמו דתירוץ בפאה נכרית רב פפא אמרה ולא רב. ב) כתב עוד וז"ל ומתה דקתני ולא קתני יוצאה ליהרג משום דמיתה אוסרתה ולא גמר דין עכ"ל ולא זכיתי להבין דאדרבה אם היה תני יוצאה ליהרג מותר ממילא הוה ידעינן דאין גמר דין אוסרתה אבל השתא דתנו נהרגה נוכל לטעות דאף לאחר מיתה מותר, ועוד תינח משנתינו דתני נהרגה נוכל לומר פירושה יוצאה ליהרג וקמ"ל דאין גמר דין אוסרתה, אבל מה נענה על הברייתא דנקט באשה מתה ובבהמה נהרגה דמשמע דבאשה אפילו מתה מותה טבעית נהנים בשערה ועוד לפי פירושו שגזזה אותם קודם פשיטא וכי יאסרו כל שערות נשים שבעולם משום דלמחר ימותו ויהיו אסורים ג) כתב עוד וז"ל ועוד שאילו חלק רנב"י לומר ששער המת מותר א"כ מאי זו וזו דקאמר וכי היתה עיקר הקושיא מאשה לבהמה עד שיבא ר"נ לפרש מה בין בהמה לאשה והלא עיקר הקושיא לא היתה אלא דשער המת אסור משום איסור הנאה ואילו היה ר"נ חולק על זה לא היה לו לומר אלא שער המת מותר עכ"ל, אחהמ"ר גם לפירושו קשה דלא היה לו לומר אלא דמשנתינו איירי שגזזה את שערה קודם מיתה ולמה לו לומר אלא שזו וזו כאילו רב חולק בזה וסובר דגמר דין אוסר גם באשה עד שהוצרך ר"נ לחלק הלא לפי פירושו גם רב מודה בזה אלא ודאי דהוקשה לר"נ דמה הפרש בין אשה לבהמה דאפילו בהמה שמותרת בהנאה לאחר מיתה גמר דין אוסרתה אשה דאסורה בהנאה אחר מיתה כ"ש דגמר דין יהא אוסרתה ואותו דבר נוכל לומר לפרש"י דעיקר תירוץ ר"נ הוא שאשה מיתתה אוסרתה ושער דלא משתנה מותר אפילו

אחר מיתה אלא דבמשנתינו נקט בשניהם נהרגה דכאילו האיסור תלוי בהריגה ע"ז בא לומר דבאשה אין גמר דין אוסרתה אלא רק בבהמה, ועוד ק' דעיקר תירוץ רב נחמן דגזזה חסר מן הספר כתב עוד וז"ל תדע לך שזה דבר פשוט שלא נחלק בו אדם מדתניא מתה אין נהנים בשערה מפני שהמת אסור בהנאה עכ"ל ולא זכיתי להבין מה ראיה היא זו דברי ברייתא זו תני אותה לוי כוותיה דרב והוא מפרש מתה ולא אמרה תנו אין נהנים דסבר דשערה הוי כגופה והמת אסור בהנאה וכנגד זה יש לנו הברייתא דתנו כוותיה דר"נ מתה נהנים בשערה ויכולתו לבאר כוונתו דבשלמא לפירושו שתי הברייתות לא חולקות כמו שרב ורנב"י לא חולקים בעיקר הדין אבל לפי פירוש רש"י ז"ל מוכרחים לחלוק אף על עיקר הדין אם נחשב השער כגוף המת אם לא, אבל זה לא דוחק כמו שרב ורב נחמן חולקים בזה גם הברייתות חולקות. ועל עיקר פירושו דאין חילוקי דינים בין רב לרנב"י אלא באוקימתא של המשנה וכו' קשה לי דיותר כדאי היה לו לרב לוותר על לשון שנהרגה ולבארה יוצאה ליהרג כמו נהרגה בבהמה דפירושה יוצאה ליהרג ולא לפרש שערה דהוא פאה נכרית וגם באומרת תנו וכו' שאין לזה רמז. ועל פירוש רבינו גרשום ז"ל קשה לי דא"כ דרב נחמן נמי מצריך שתאמר תנו וכו' מה זו הלשון דקאמר ומה הפרש בין זו לזו וכו' הלא ההפרש בולט דאשה אמרה תנו ובהמה לא אמרה אולי דגם לפירוש רש"י ז"ל יקשה דאמאי לא הוקשה לו לרב נחמן גם על אוקימתת באומרת דלא דמו לבהמה וכו' אלא די"ל דעיקר קושייתו היא על על המשפט בעצמו שדאינו דומה דבאשה איירי בפאה נכרית ובהמה בשערה ממש. אבל ענין שהאשה אמרה זה לא נכלל בהמשפט אלא תנאי חיצוני:

שם בגמ' תני לוי כוותיה דרב האשה שיוצאה ליהרג ואמרה תנו וכו' נותנים מתה אין נותנים עיין לשיטה מקובצת דכתב דהוה מצו למימר או כולו בהריגה או כולו במיתה ולי נראה לומר דלהתיר יוצאה ליהרג הוא יותר חידוש דאף לאחר גמר דין אם אמרה תנו נותנים, ולאסור הוה מיתה יותר חידוש:

דף יא.

תוס' בד"ה השיר מעכב וכו' וז"ל ונראה לפרש שיר מעכב את הקרבן היינו ניסוך שאם אין שירה אין ניסוך עכ"ל לכאורה משמע דר"ל מעכב את הניסוך שבא בפני עצמו, ודבר זה הוא בעיא לקמן דף י"ב ע"א אי נסכים הבאים בפני עצמם טעונים שירה או לא ואולי דלזה נתכוון הגאון שדה יאושע על הירושלמי שכתב וצ"ע בדברי התוס' אלו דמאי קאמרי וכו' עי"ש, ולי נראה דכוונתם על נסוך הבא עם הקרבן והייתי רוצה להגיה בדבריהם היינו עם ניסוך ועיין לש"מ שפירש כן:

שם תוס' בד"ה אל תקרי וכו' כתבו וז"ל וי"ל דבעי לאשכוחי דשירה מן התורה לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב ישור במשא וכתיב עבודת משא עכ"ל ובד"ה מהכא וכו' כתבו ובקרא כתיב ותקעתם בחצוצרות אלמא איכא שירה מן התורה עכ"ל (ואין להקשות לרנב"י ור' יצחק איזה סמכות יש להם מן התורה די"ל דמלת ישאו עם מלת משא הויא סמיכות להורות דמשא הויא שירה ותנא מייתי לה מהכא דמצא בתורה מלת ישאו ומיותרת ולרב אשי הוצרכו למצא סמיכות ותקעתם בחצוצרות) ובשיטת מים קדושים כתב וז"ל ואין לדקדק דא"כ ר"י ורנב"י דמייתו דקרא מתהלים אמאי לא מייתו קרא מדברי הימים דכתיב בהדיא וי"ל דלא הקפידו התוס' להקשות אלא לחזקיה דמייתי קרא מדברי הימים אמאי לא מייתי האי קרא דבדברי הימים דכתוב בהדיא אבל לאינך אמוראי דלא מייתו קרא מדברי הימים לא קשה ולכך כתבו בד"ה מהכא וכו' דהאי קרא בדברי הימים כתיב דחקו עצמם לאשכוחי סמך מן התורה עכ"ל ורא"ג כמוהרר"י הכהן שאקו יצ"ו השיב שאין מקום לדקדוקו כיון דקושיית התוס' על חזקיה היא למה ליה לדחוקי ולומר אל תקרי ישור אלא ישיר וכו' כיון דיש כתובים בהדיא בני פלוני משוררים וע"ז תרצו משום דרצה להביא סמך מן התורה שיש בו מלת משא אבל לר"י ולרנב"י אין מקום להקשות כיון דבכתובים שהביאו מפורש זמרה ורנה ומכ"ש דלרב אשי דהביא מקרא דכתוב בו בהדיא משוררים דאין מקום להקשות אלא דרצו למצוא סמך מן התורה ולא משום שהרגישו איזה קושיא (שייך לע"ב) ב"ח. ירושלים יום ו' י' לחו' אלול תרצ"ט אל כבוד ידידי עוז הרה"ג וכו' מוה"ר יוסף שאול אלישר שליט"א. היום נתכבדתי וקבלתי את מכתבו עם תשובתו וכאשר בעת שפגשתיו אמרתי לו כי בהקדמת תפארת ישראל על משניות קדשים הנקרא חומר בקודש בפ"ו אות י"א כותב בזה הלשון בר"ח אמרו בנסכי מוסף שיר מיוחד כדמוכח בסוכה נ"ד ולא נזכר בש"ס איזו היה ונשכח בעווינינו עכ"ל ובתשו' רמ"ע מפאנו סי' כ"ה מביא בשם הזוהר כי אמרו בלא נסכים אבל מביא ממס' סופרים פרק י"ח שאמרו וישב עליהם את אונם וכוי אשר זה באמת פליאה נשגבה כי הפירוש למה אמרו בכל חודש היינו שיר בלא קרבן ובלא נסכים יע"ש ויראה את הפליאה הנשגבה כ"ק המחבר ויע"ש בנחלת יעקב העתיק לשון הירושלמי ובסוף השמיט שורה ר' יוחנן אמר שירו של יום ור' שמעון בן לקיש אמר שירו של אתמול וכל המפרשים לא ירדו לכוונת הירושלמי ולדעתי הפירוש פשוט רבי יוחנן פושט מזה שאמרו בשעת החורבן וישב עליהם וכו' ואם היו זה מחמת הנסכים שמקודם אז צריך שיר של יום הבאת הנסכים שהיו ביום א' אלא מדאמרו שיר וישב מוכח דאומרים שיר בלא נסכים ור"ל סובר דאומרים השיר של יום הבאת הקרבן אשר בשבילו מביאים את

הנסכים א"כ אפשר הביאו אז את הנסכים מאיזה יום ד' מקודם י"ז בתמוז שמאז בטל התמיד ועיין בתוס' ערכין דף י"ב ע"א דיה ותסברא. קצרתי מאד מחמת טרדת עש"ק ולחכם שכמותו יספיק הקיצור. ידידו עוז שמשון אהרן פולונסקי וזאת תשובתי אליו בימי הרחמים יכתב לאורך ימים ושנים ובחו' הסליחות יחתם לשובע שמחות הגאון הגדול מעוז ומגדול רוח ד' מפעמו גדול מרבן שפו מהרש"א פולונסקי שליט"א אחרי השלום כדין וכהלכה נתכבדתי ביקרת מכתבו במילי דאורייתא מה שחידש בחכמתו ופנה אל האזוב מרוב ענותנותו ירבו כמותו תרב גדולתו. קראתי בכל לב פליאתו הנשגבה על הגאון הרמ"ע מפאנו ז"ל שהביא מס' סופרים שאמרו וישב עליהם את אונם וכו' ומזה נמשך כת"ר שליט"א לבאר כונת הירוש' תענית פ"ד ה"ה והאמת שקצר בלשונו, והנני להרחיב מעט ביאורו, דר"י סבר דלא היו נסכים דאם היו נסכים היה להם לומר שיר של יום שהביאו הנסכים כיון שהם באים להשלים את הקרבן וכאילו היום נקרב הקרבן, אבל אם אין נסכים אומרים השיר של יום הבאת הקרבן ומדאמרו שיר של יום ד' מוכח דלא היו נסכים והיינו משום דאומרים שיר שלא על הקרבן, ור"ל סבר דגם אם היו נסכים אומרים השיר שהיה שייך ליום הקרבת הקרבן ויוכ"ל שהיו נסכים ובשביל זה אמרו שיר של יום ד' אבל אם לא היו נסכים לא היו אומרים שיר, זה נראה לי ברור בכונתו, וצריכים אנו לפיע"ד לדברי הגאון יפה עינים במס' תענית כ"ט ע"א דגם הוא כתב כמ"ש כת"ר דאין במפרשים פי' נכון ע"ז והוצרך להפוך הסברות בירוש' מר"י לר"ל ומדאמרו בסוגיין דערכין כדר"ל דאומרים שירה בלא על הקרבן שהם לפי הירוש' דברי ר"י נראה דצריך להפוך הסברות גם לפי ביאורו של כת"ר או דאין קשר לת"ד עם הירוש', וכת"ר לא נגע בסוג' דערכין רק ציין בסו"ד להתוס' ד"ה ותסברא וכו' דכתבו וז"ל ואי נמי נסכים הבאים בפ"ע טעונים שירה היינו שיר של יום הנסכים שמביאים אותם ולא שיר שהיה ראוי ביום הבאת הקרבן עכ"ל, ולפי ביאורו רבא דאמר ותסברא וכו' היינו לסברת ריו"ח דבירוש' ולפי"ז קשים דברי רבא דאמר ותסברא וכו' כאילו דבר זה מוסכם לכ"ע שאין מי שיחלוק עליו והלא ר"ל פליג ע"ז וסבר דאומרים שיר של יום הבאת הקרבן אף ביום שהביאו הנסכים וראיתי להגאון חשק שלמה ז"ל בשי' על ערכין שהוא פירש לשון הירוש' משם אחיו ז"ל כמ"ש כת"ר שליט"א אלא שהוא עצמו ביאר כונת סוגיתינו דאמרו כר"ל היינו כת"ק דר' אבהו דבירוש' דאמר דר"י ור"ל לא נחלקו כ"א ר"ל בעא מר"י והוא פשט לו דאומרין שירה בלא נסכים מהברייתא דאמרו וישב וכו' ור"ל קבלה מר"י ומאי דאמרו כדר"ל משום דהוא היה בעל הבעיא וכיון שקבלה מריו"ח נקרא על שמו עי"ש, וע"ז באו דברי רבא ותסברא וכו' כיון שאין חולק בזה,

ולפי"ז אין צורך להחליף גרסאות דשניהם סוברים דאומרים שירה שלא על הקרבן היינו אם הקרבן קרב קודם ואח"ז כמה ימים אומרים שירה, אבל אין לפרש שלא על הקרבן שלא היה שום קרבן דזה לא מצינו מי שיסבור כן, אך את זה ק"ל דמה יענה על מס' סופרים שהביא כת"ר דאמרו למה אמרו בכל חודש ר"ל כיון שאין קרבן ותירצו כדר"ל אף דהלשון מראה כמ"ש החשק שלמה מ"מ זהו דוקא כשקרב הקרבן אבל בלי הקרבת קרבן אין מי שיסבור שאומרים שירה, ועוד לפירושו דת"ד סמך על הירוש' וכמו שרוב המפרשים פירשו כן מאי הקשו בגמ' אי הכי בעולת נדבה נמי לימא וכו' כיון דר"י ור"ל דס"ל דכן אומרים שיר היינו דוקא על עולת חובה שנקרב וכ"כ ק' לקמן דהקשו אי"ה נסכים נמי לימא וכו' אבל מדברי אחיו ז"ל שהביא החשק שלמה נראה דהוא חולק עליו וסבר דת"ד חולק על הירוש' ואינו סומך עליון ולא ידעתי באיזה מקום אמר ר"ל דאומרים שירה וכו' דאמרו כדר"ל. ועיין להשי"מ ערכין ד' י"א ע"ב אות ט' דכתב וז"ל ויש להסתפק כשאין מביאים נסכים עם הזבח אם היום אומרים שיר של יום הקרבת הקרבן או שיר של יום הבאת הנסכים וכו' ובסו"ד אלא שהשיר של יום הבאת הנסכים צריך לאומרו עכ"ל, והוא פלא שלא זכרו את הירוש' הנז'. ועיין להגאון כמוהרי"ב בס' שדה יהושע על הירוש' דהצריך עיון בדברי ריו"ח דאמר נשמעיניה מן הדא וכו' דבערכין אמרו דאליא נפל וכו', ואחה"ר לא זכיתי להבין דבריו די"ל דר"י סמך ע"ז דדייקו שם והא עומדים על הדוכן קתני, ועוד בדיבור שאח"ז כתב דר"י גרס דיום ד' היה או שלא גרס וברעתם יצמיתם וכו' יעי"ש דדבריו צ"ע מלבד דצריך למחוק כל הספרים, וגם קרבן העדה הסתבך בפי' הירוש' ואח"ז חזר מפי' יעו"ש. והננו מבקש סליחתו אם לא כונתי לדעתו ובידו לתקן את אשר העויתי. כ"ד מוקירו ומכבדו באמת וישר יוסף שאול אלישר דף י"ד ע"א בגמ' אמר רב הונא הקדיש שדה מלאה אילנות וכו' ראיתי להרב אמר יוסף בליקוטים על מס' ערכין דכתב וז"ל וק"ל טובא דהא מדברי רב הונא מבואר דמשום הכי פודה האילנות בשויין כיון דבשעת הקדש הקרקע היו נטועים בו האילנות הקדיש גם האילנות מצד עצמם ולא דיחול קדושה אגב ארעייהו וזה הוא דדייק הש"ס אלמא ס"ל לרב הונא מקדיש בעין יפה מקדיש דהדבר תלוי בשעת הקדש ולפי זה מאי פריך בגמ' מברייתא דאין לי אלא בית זרע שדה גפנים ושדה אילנות מנין ת"ל וכו' לימא דהך ברייתא איירי דבשעת הקדש לא היו בו גפנים ואילנות ואח"כ נטעו דבזה מודה רב הונא דלא תל הקדש על האילנות מצד עצמם דלא שייך לומר בעין יפה מקדיש וכו' וכעת צריך הדבר תלמוד עכ"ל, ולא זכיתי להבין דבריו א' דאם ההקדש נטע האילנות איך אפשר לומר שיפדה אותם אגב קרקע ויפסיד ההקדש ב' דאין רשות להקדש להשתמש

בקרקע אפילו ליפותה כמו שמצינו במשנה דאמרו אין להקדש אלא מקומו ושעתו ואם בנכסים השייכים כבר להקדש אמרו כ"ש בשדה אחוזה שבכל רגע יוכלו הבעלים לגאול אותה שאין להם רשות לגבאי ההקדש להשתמש בה ולנטעה ועדיפא מינה משני דהברייתא לא דברה על האילנות אלא על הקרקע אבל האילנות אין הכי נמי דפודה וחוזר ופודה: שם בגמ' הכא נמי פודה וחוזר ופודה עיין בפירוש רגמ"ה שכתב ע"ז וז"ל כלומר שלאחר שפדה השדה פודה את האילנות עכ"ל וצ"ע אמאי פירש היפך המימרא של רב הונא דאמר פודה אילנות בשווין וחוזר ופודה קרקע וכל הסוגיא חזרה כמה פעמים על הסדר הזה והוא בעצמו הגיה ככה בלשון הגמ'. רש"י בד"ה בעין יפה מקדיש אילנות לבד וקרקע לבד ולא שיפדה אילנות אגב קרקע עכ"ל, הוצרך רש"י לפרש כן אף דבכל הש"ס פירש בעין יפה מקדיש היינו שבשעה שהקדיש הקדיש אף דבר שלא פירש היינו משום דשיטת הש"ס כשאומר אלמא וכו' מקשה על אותו הדין המחודש מסברא וכאן לא מצינו בהתיובתא שאותיבו לר"ה היפך דין זה היינו שלא הקדיש אילנות והתיובתא מהברייתות היא רק על זה דאמר פודה האילנות בשוויהן, ועוד דרב הונא לא בא לאשמועינן דאם לא הקדיש האילנות עם הקרקע דאמרינן דקדשו משום דמקדיש בעין יפה מקדיש דהוא נקט הקדוש שדה מלאה אילנות משמע דהוא הקדיש השדה כמות שהיא מלאה אילנות והעיקר דהשמיענו דפודה האילנות בשווין וע"ז תלו הטעם משום דבעין יפה מקדיש, ועוד אולי הוקשה לרש"י ז"ל אמאי דיוקא הגמרא לומר אלמא קסבר רב הונא וכו' דמבלי זה היה יכול להקשות על עיקר הדין מהברייתות דמצינו דאין צורך לפדות האילנות בשווין אלא דהוצרך לזה משום דבעו לאוקמא כר"ש דסבר בעין רעה הוא מקדיש ובשביל זה אינו פודה האילנות בשווין נמצא דכשאמרינן פודה בשווין תלוי במקדיש בעין יפה הוא מקדיש וכמו כן להיפך ועל זה מקשה מהברייתות ודו"ק: שם ע"ב תוס' בד"ה יאמרו וכו' ומאי שנא דהכא מזכיר בגמ' בת מלכים ובמשנה תנא גדולה שבכהונה עכ"ל והנה יש לדקדק בגמ' דבעי ואימא חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי מאי מתרץ יאמרו וכו' כיון דהוי גזרת הכתוב וכדאמרו במשנה בעל בת גדולה שבכהונה וכו' אלא דהמתרץ ידע דיש הפרש בין חמשים דאונס דהוא משלם בעד הנאת שכיבה דבזה אין הפרש בין גדולה שבכהונה שהוא היותר קדישה והוא חלל וטמא אותה לבין קטנה שבישראל אבל הבושת שהוא לפי המתבייש בודאי שיש הפרש בין בת מלכים לבת כהן ולזה נקט במשנה באונס ומוציא שם רע גדולה שבכהונה מטעם דחלל קדושתה וכמ"ש לעיל דף י"ד ע"א מקדש הוא דקדישי כהנים טפי ובענין בושת נקט בת מלכים:

דף יז:

בגמ' ר"ש סבר דבר המכפר מאי ניהו חטאת ור"י סבר דבר המכשיר ומאי ניהו אשם יעו"ש וקשה דבמס' שבועות דף ח' ע"א איתא ואימא מצורע ותירצו התם נגעי הוא דאיכפר ליה וקרבן לאשתרויי בקהל וכו' ולכאורה י"ל דתירוץ זה אינו לר"ש דהוא סבר התם ממקומו הוא מוכרע ולשיטתו אזיל דחטאת מצורע מכפרת על חטא אבל קשה ממס' סוטה דף ט"ו ע"א דאיתא התם תניא אמר ר"ש בדין הוא וכו' אבל חטאתו של מצורע ואשמו טעונים נסכים לפי שאין באין על חטא והאמר רב שמואל בר נחמני וכו' התם מנגעיה הוא דאיכפר ליה כי מייתי קרבן לאשתרויי בקדשים הוא ומייתי הרי דר"ש בעצמו סבר דאין בא על חטא, והייתי רוצה לומר דמאי דקאמר ר"ש דבר שמכפר אין כוונתו דמצורע מתכפר בחטאתו אלא דהחטאת בכל מקום הוא מכפר והלשון מורה כן דקאמר דבר המכפר, אלא שעמד לנגדי לשון הגמ' במס' כריתות דף ט' ע"ב הובא שם סוגיא זאת דערכין ואמרו לר"ש דבר המכפרו ועיין פרש"י שם, וגם במס' מנחות דף צ"א ע"ב אמרו הני מילי היכא דחטאת ואשם כהדדי נינהו אבל במצורע החטאת לכפר והאשם להכשיר א"כ מסוגיא זאת קשה לכל הסוגייאות שהזכרנו דמצורע מנגעיה איכפר ליה וכן כתוב בכריתות דף כ"ו עיי"ש. וראיתי בספר אמר יוסף בליקוטים על הש"ס דהקשה מהכא על מס' שבועות ואחר זה כתב וז"ל וכבר ראותי להרב ח"נ בחי' על מנחות שישב על מדוכה זאת בסתירת הסוגייאות, ומן התימה עליו איך לא זכר שר הך סוגיא דערכין ומה מאד אני תמיה על הרב חיים שאל ח"א דף קי"ח ע"ג עמד בזה ומטי לה משמיה דגברא רבה הרב כמוהר"י אלישר ז"ל [הוא זקנו של מר זקנו הרב יש"א ברכ"ה ז"ל שנסע עם הרב חיד"א יחד לשליחות מצוה] דנתקשה מסוגיא דמנחות לסוגיא דסוטה והוא ז"ל הביא מן החדש סגוית שבועות וכריתות ולא זכר שר מדברי הרב ח"נ ולא מסוגיא זאת דערכין עכ"ל, ואחהמ"ר מכ"ת אינני רואה שום תימה על הגאונים ז"ל וחלילה לחשוב על גאונים אדירים שנעלם מעיניהם סוגיא זאת דערכין אלא דאו מהא לא אירייא דהיינו יכולים לתרץ כמ"ש לעיל דסברה זו היא לר"ש לא כן במנחות דהש"ס הוא דמתרץ כן וגם דבערכין נוכל לומר דדבר המכפר לא על חטאת מצורע נאמר אלא על סתם חטאת לא כן במנחות ודו"ק:

שם תוס' בד"ה אבל בקרבנות אינו כן וכו' מדבריהם נראה דקושיות פשיטא היא על תירוץ בגוסס, וכנראה שלא היה להם גירסא כגירסתינו אמר ר' אבהו אימא מניח לו וכו' אלא גירסתם לא צריכא שהיה אביו גוסס פשיטא מהו דתימא רוב גוססין למיתה קמל"ן. אלא דזה קשה לי לדבריהם ומפרשי אפילו מת אביו וכו' דמיירי בקרבנות וע"ז

מקשה בגמ' ותיפוק ליה משום ספינה ומתרץ הא מני ר"א הוא דתנן ר"א אומר אם היה איכר נותן לו צמדו וכו' והלא מילתיה דר"א מיירי בערכין ולא בקרבנות:

דף יח:

ברש"י ד"ה מעת לעת וכו' עיין להכ"מ ז"ל בהל' ערכין פ"א ה"ד דהקשה על דבריו דפתח במעת לעת וסיים במנין עולם דלא אזלינן בתר תשרי וכו' ויש לתרץ כמ"ש התוס' בד"ה שנתו דלגופיה דלא אזלינן בתר מנין עולם לא איצטריך כיון דמתמידים נפקא לן ואיצטריך קרא דשנתו למעת לעת וזה נכלל בפירש"י באומרו מעת לעת ולא אזלינן בתר מנין עולם כידוע לנו מתמידים ובודאי דהכתוב בא להצריך מעת לעת, ועל הכ"מ קשה לי למה הביא לנו התוס' דבדף ל"א כיון דהתוס' בדבור זה ד"ה שנתו כתבו הטעם דצריך מעת לעת כנז' ונראה דהוא רצה לתרץ גם בעד השנים הנזכרים בברייתא דילפינן מבתי ערי חומה:

דף כ.

תוס' בד"ה דמי עלי וכו' גזרת הכתוב היא וכו' עכ"ל ורש"י ז"ל פירש משום דמשעה שהזיק נתחייב לשלם דמי ההיזק וכו' יש לתת טעם לרש"י ולהתוס' בזה דפלוגתייהו תלוי במה שנחלקו לעיל בדף י"ח ע"א דרש"י כתב הטעם דנודר כשעת נתינה הוא מסברה והתוס' כתבו דבודאי שום קרא יש בו, ולכן רש"י דתלה הטעם מסברה ולכן בניזק הסברה נותנת שישומו אותו כמה היה שוה בשעה שהזיקו אבל התוס' שתלו הטעם בקרא א"כ בניזק הוא גזירת הכתוב:

שם ע"ב במשנה שור זה עולה וכו' עיין כאן בפיה"מ להרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל לפיכך הודיעך שמשערים כמה הוא שוה כשהוא מת שאין אנו אומרים אין דמים למתים אלא במין אדם בלבד עכ"ל לפי דעתי כוונתי של הרמב"ם בביאור המשנה שאין דמים למתים היינו שאין לו שווי דמים משום שאין בהעמדה והערכה וכמ"ש בפ"א הל' י"ג הגוסס אינו נערך משום שהוא כמת ואין לו דמים ובגמ' אמרו משום דאינו בכלל והעמיד והעריך ואין לומר דהוא מפרש דאין דמים למתים משום שאסור בהנאה דהא פסק בהלכות אבל דשער המת מותר בהנאה, ולכן מ"ש כאן משערים את השור כשהוא מת ר"ל ששמין אותו כמה היה שוה בחייו והיינו דבכדי לשלם דמיו אין צורך שיהא בכלל העמדה והערכה כמו באדם ודוקא לפדותו צריך העמדה והערכה, ולא כן הבין המפרש אור גדול (שבגיליון משניות הגדולים) דהוא כתב דמשלם דמי נבלה כמה היא שוה, ומלבד דכל דבריו צריכים ביאור כמו שאכתוב לקמן, אבל על עיקר הדין יש להקשות דא"כ בחולין דף קל"ט דמקשה לרשב"ל דאמר הפריש מנה לבדק הבית ונאבד פטור משום דכל היכא

דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ממתני' שור זה עלי עולה בית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם ולא אמרינן כל היכא דאיתיה וכו' דמאי מקשה והא האי חיוב לשלם דמתני' היינו דמי נבלה שהיא בעין, ועוד יותר קשה תירוץ הגמ' הני מילי היכא דמת השור ונפל הבית חייב לשלם דליתנהו וכו' והא הנבלה והבית איתנהו בעין. עוד כתב ומ"ש הרע"ב ונפל הבית קודם שהחזיק הגזבר קאי על הרישא וכו' ולפי"ד היל"ל אפילו קודם שהחזיק הגזבר ועוד במ"ש דאם החזיק הגזבר אפילו אמר עלי פטור קשה דזה נאמר רק בקדשי בדק הבית לא כן בשור אפילו דמסרו לכהן כל זמן שלא נקרב הוא חייב וזה פשוט. ועוד קשה במאי דקאמר ר' חייא בר רב לא שנו אלא וכו' אבל אמר שור זה עלי עולה, כיון דאמר זה ומת אינו חייב באחריותו זאת אומרת דאם היה כוונת הסיפא בלא אמר דמי אלא שור זה וכו' היה פטור והיינו באותו אופן דמיירי הרישא בדלא החזיק ולפירושו אם לא החזיק הוא חייב. כתב עוד והא דאיתא בגמ' דבדמי שור זה עלי מת או נגנב חייב הא בנגנב הוי כליתא לגמרי דאי אפשר לשומו וכמו גבי אדם דאין דמים למתים נראה דאחריות שאני וכו' יעו"ש יוצא מדבריו דבנגנב חייב באחריותו לשלם דמי שור חי ובמת חייב רק בדמי נבלה והברייתא נקטא על שניהם חייב באחריותו והא לא דמי חייב באחריות דנגנב לחייב באחריותו דמת. כתב עוד ובזה אפשר לפרש כוונת התוס' ד"ה והא מדסיפא וכו' דכתבו ועוד י"ל דר' חייא בר רב מיירי דאמר יקדש השור לדמיו דלכאורה אינו מובן דלמה הוכרחו לזה וכו' יעו"ש ולא זכיתי להבין קושייתו דהלא התוס' רצו לחזור בזה מסברתם הקודמת דהשור קדוש וכתבו דלעולם השור חולין ור' חייא בר רב מיירי באמר יקדש השור לדמיו. כתב עוד ולהנ"ל י"ל משום דסוברים כסברת הרמב"ם הנ"ל דלולא זאת לא היה חייב באחריות כי אם בדמי שור מת והפירוש במתני' מפרשי אחריות כרישא לכך ע"כ מיירו באמר יקדש השור לדמיו וחייב באחריות וכנ"ל עכ"ל לכאורה דבריו סותרים למ"ש בתחילה דכשקבל עליו רק אחריות דמים והיינו היכא דאמר יקדש השור לדמיו דאז בעינן שומת בית דין לכך אינו חייב רק בדמי שור מת. אמנם מהרמב"ם ז"ל בהיד החזקה הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ד מראה כפירוש "האור הגדול' דבהלכה ד' כתב דמי בהמה זו עלי וכו' אבד או נגנב חיוב באחריותו ובהלכה ו' כתב מת חיוב לשלם השנוי הזה דבאבד ונגנב נקט חייב באחריותו ובמת חייב לשלם מראה דיש חילוק אבל עכ"ז היה לו לבאר דחייב לשלם דמי הנבלה ולא היה לו לסתום דבריו:

שם תוס' בד"ה והא מדסיפא וכו' אבל קשיא מהא דאיתא בפרק בתרא דחולין וכו' דהא אוקימנא דהשור גופיה חולין וכו' והשתא ניחא דפריך בפרק בתרא דחולין מהאי

מתני' ארשב"ל דכיון דגוף השור קדוש וכו' ובסוף דבריהם ופריך ממתני' דהכא ארשב"ל דכיון דגוף השור קדוש הוי כאילו הפריש ודמי למקדיש מנה לבדק הבית עכ"ל עיי"ש מדבריהם נראה כאילו קושיית הש"ס על רשב"ל הוא משור והלא כבר תרצו שם דרשב"ל מודה בקדשי מזבח כיון דמחוסר הקרבה והקושיא היא רק מבית דהיא קדשי בדק הבית ולא משור דדמיו למזבח וכן כתבו שם התוס' בד"ה דוקא מת עיי"ש:

בעד הענין הזה עד הסוף פניתי אל כבוד רב אחאי גאון המפורסם בכל קצוי תבל כמוהר"ר ש. י. זווין שליט"א. וזאת תשובתו אלי:

ב"ה. יום ג' י"ב אייר ת"ש, ירושלם:

שלום וברכה לכבוד ידידי הרה"ג הנכבד ומאד נעלה מופלא ומופלג חריף ובקי סוע"ה מיקירי ירושלם וטוביה. שלשלת היוחסין כש"ת מוהר"ר יוסף שאול אלישר שליט"א:

קבלתי באיחור זמן את מכתבו בדת"ו והנני משיבו בזה ברצון רב: אדוני במכתבו מתווכח עם "האור הגדול" להגר"י ממינסק ז"ל בדבר כוונת פיהמ"ש להרמב"ם ז"ל בערכין פ"ה מ"ה בשור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן שחייב:

"לפיכך הודיעך שמשערים כמה הוא שוה כשהוא מת שאין אנו אומרים אין דמים למתים אלא במין אדם לבד", והאור הגדול מפרש שר"ל שמשלם רק דמי שווי של נבלה בלבד, ויבדל לחיים כת"ר מפרש שר"ל כשהוא מת שמין אותו כמה היה שוה בעודנו חי, והקשה על פירוש "האור גדול" מחולין קל"ט א' שאם כדבריו מה מקשה בגמ' ממשנה זו על רשב"ל דאמר בקדשי בדק הבית כל היכא דאיתיה בי גזא וכו' ופטור מאחריות הלא גם כאן אינו משלם רק מה ששוה עתה בעין, וגם תירוץ הגמ' אינו מובן באמרם הני מילי היכא דאיתנהו וכו' הרי גם כאן איתנהו. וראיתי בספר "נזר הקודש" על ערכין הנדמ"ח (נויארק תרצ"ז) שגם הוא השיג על האור הגדול מסוגיא דחולין הנ"ל ואף הוא פירש את פיהמ"ש להרמב"ם כדרך שכתב כת"ר. ולדידי חזי לי שצדק האור הגדול. ומריש אמינא שמצאתי לו רב להאור הגדול שסובר להדיא שבדמי שור זה עלי ומת משלם רק כפי שיווי הנבלה, הוא הר"י בשמ"ק לערכין (דף י"ח ע"א) שעל מש"ש רש"י בטעם שבנדר דמים נותן כשעת נתינה שהוא מפני שאינו יודע כמה היה שוה קודם הקשה בשמ"ק דא"כ למה אמרו בתוספתא חומר בבהמה מבאדם שאם אמר דמי בהמה עלי ומתה חיוב דמי אדם עלי ומת פטור ואם הטעם שאינו יודע כמה היה שוה גם בבהמה נימא הכי ותירץ הר"י "מצינו למימר דטעמא לפי שיש דמים לנבלה ואין דמים למת דאסור בהנאה" הרי מפורש כדעת האור הגדול (כבר הקדמתי שהרמב"ם סובר דשער המת מותר וע"כ אינו מפרש אין דמים למתים כמו השמ"ק, המחבר.) ואם אמנם הרא"ש

שם חולק מחמת קושיא זו על רש"י, ונראה שסובר שכשמת השיר משלם כפי מה שהיה שוה בחיים אבל מכיון שראינו שאחד מהראשונים הר"י סובר שמשלם דמי נבלה, א"כ שוב אין לנו להוציא את דברי הרמב"ם מפשוטם והמשמעות הפשוטה של המשפט "שמשערים כמה הוא שוה כשהוא מת" ודאי מורה "שכשהוא מת" מוסב על "כמה הוא שוה" (ויראה מר מחלוקת זו שוב בשמ"ק שם באות י"ד ויש שם טעות הדפוס שמצויין האות י"ד על תוס' סוף ד"ה "לא צריכא" הוא ט"ס וצ"ל מצויין על סוף ד"ה "שיתן" ובא הטעות מחמת ששני הדבורים מסוימים במלה "בו"). ונ"ל לדקדק קצת מלשון התוספתא כדעת הר"י והרמב"ם. דהנה בתוספתא פ"ג בדין שהביא השמ"ק הנ"ל כתוב "דמי בהמה זו עלי ומתה חייב" וכן לעיל מיניה כתוב שם בתוספתא "דמי בהמה זו עלי ומתה בהמה הנודר חייב", ואילו באותו פרק שם כתוב "שור זה עלי עולה השור עולה ומועלין בו וחייבין באחריותו" וישאל אפוא למה נשתנה הלשון שמקודם כתוב "מתה חייב" ואח"כ כתוב "חייבין באחריותו", ומזה משמע דברישא באמת אין שום חיוב אחריות כלל שאינו חייב אלא כשעת שומא וכשמתה קידם השומא חייב לשלם רק מה ששוה עכשיו, אבל אחריות על ההפסד אין כאן, ואילו בדין "שור זה עלי עולה" שפירשו בגמ' שאמר יקדש השור לדמיו וגוף השור קדוש א"ז שומת בית דין וחייב באחריות וכדהסביר לה באור גדול שם שבאופן זה חייב באמת באחריות אם משום קושיית כת"ר ובעל נזה"ק מסוגיא דחולין קל"ט נראה לפרש לשיטת הר"י והרמב"ם שאין קושיית הגמ' מהמשנה דערכין כ' ע"ב, אלא מהתוספתא שהובאה בגמ' דערכין שם ופירשוה בגמ' שאמר יקדש השור לדמיו, ודכוותה ודאי בבית המוזכר בתוספתא שם מייירי ג"כ שאמר יקדש בית זה לדמיו שהבית קדוש וחייב באחריותו לשלם כמו שהיה שוה בעודו על תלו בנוי, וע"ז בא תי' הגמ' שפיר הני מילי היכא דאיתנהו וכו' ומה שכתוב בחולין שם "והתנן" וכו' יש לגרוס לשיטתם "והתניא" והרבה יש כאלה בש"ס, ואעפ"י שבתוס' ערכין שם בד"ה "והא מדסיפא" מבואר שפירשו שקושיית הגמ' בחולין היא מהמשנה דערכין, פשוט שאין הר"י והרמב"ם משועבדים לפירוש התוס', והם יפרשו שהקושיא היא מהתוספת' ואעפ"י שהובא בחולין שם כתוב בסיפא "מת השור ונפל הבית חיוב לשלם" ובתוספתא כתוב "חייבין באחריותו" הלא נגד זה ברישא כתוב שם הלשון "אינו חייב באחריותן" ובמשנה כתוב "פטור מלשלם" ונמצא שבין כך ובין כך אין הלשון מדוקדק. ורואה אני שכת"ר תלה בוקי סריקי בה"אור הגדול' שמחלק בין יקדש השור לדמיו בין נגנב למת, שבנגנב חייב באחריות ובמת משלם רק דמי נבלה, ומתוך כך הוקשה לו מה שהוקשה ותמה מה שתמה אבל כל מעיין יראה ברור שיש כאן השמטת תיבות אחדות בדפוס

בדברי האור הגדול. וכל חילוקו הוא לא בין נגנב למת אלא בין "דמי שור זה עלי" ל"יקדש השור לדמיו" שבאופן הראשון אין כאן חיוב אחריות וצריך שומת בית דין, ובנגנב פטור לגמרי ובמת חייב דמי נבלה, ובאופן השני מכיון שחלה הקדושה על גוף השור יש כאן חיוב אחריות, ובין בנגנב ובין במת חייב לשלם שוויו בעת שהיה חי, ואחרי המלים "וא"כ בברייתא דתני השור הקדש דמיירי ע"כ דאמר יקדש השור לדמיו דהשור בעצמו קדוש" צ"ל בערך כך, "לכן חייב באחריות אבל במשנה דמיירי בדמי שור זה עלי" וליכא עליו חיוב רק ליתן דמיו וכו', ופשוט. ומה שכתב מר על דברי הרע"ב "קודם שהחזיק הגזבר" יעיין בחידושי מהר"י חסיד ז"ל שבמשניות הגדולים. ושלום, רב שלום! ידידו המכבדו ומוקירו כרום ערכו ודוש"ט בלונ"ח. שלמה יוסף זוין:

וזאת תשובתי אליו:

ב"ה. ירושלם יום ט"ז אייר תרנ"ץ. אלפי שלומים מגובהי מרומים לכבוד רב אחאי גאון מעוז ומגדול תפארת החכמים המאיר לארץ ולדרים שמו נודע בשערים סוע"ח כשלמה בחכמתו וכיוסף בצדקתו כמוהר"ר שלמה יוסף זווין שליט"א אדוני הרב! נתכבדתי בתשובתו הרמתה למן י"ב לח"ז חודש זיו ושו"ש שכת"ר שיחל"א מצא לי רב דסברתי כוותיה וזהו ספר נזה"ק הנד"מ, הדבר הזה אמץ את לבי לעמוד על דעתו ושיטתי להשיב על דברי כת"ר שליט"א וטרם כל רוצה אני להעיר במאי דקיימ"ל דבערכין נידון בכבודו ולפי שאני מעריך את ערכי אינני ראוי לכל אותם התוארים המופרזים שהכתירנו בהם שהם למעלה מכבודי. והנה בראש ובראשונה רוצה אנכי להשיב על מה שרצה ליישב דקושיות הש"ס בחולין קל"ט על ריש לקיש היא מהתוספתא דפ"ג דערכין ולא מהמשנה והוכרח להגיה והתניא במקום והתנן וזה משום שמצא דבין כך ובין כך הלשון אינו מדוקדק וכתב וז"ל: ואעפ"י שהובא בחולין שם כתוב בסיפא מת השור ונפל הבית חייב לשלם ובתוספתא כתוב חייבים באחריותו הלא נגד זה ברישא כתוב שם הלשון אינו חיוב באחריותן ובמשנה כתוב פטור לשלם ונמצא דבין כך ובין כך הלשון אינו מדוקדק עכ"ל ע"ז אענה דלא דמי והוא דפטור ואינו חיוב באחריותו היינו הך ואין שום חילוק ביניהם וראיה ממ"ש בערכין ר' חייא בר רב לא שנו אלא "דחייב" דאמר דמי שור וכו' אבל אמר שור זה עלי וכו' אינו חייב באחריותו הרי דבמקום לומר פטור כלשון המשנה נקט אינו חייב באחריותו משום דהיינו הך לא כן בין חייב לשלם לבין חייב באחריותו יש חילוק גדול והוא דחייב לשלם שייך רק במת השור או נפל הבית משום דתיכף ומיד דמת השור חייב לשלם לא כן בנגנב או אבד דיש עליו להשתדל למצוא אותו או להצילו מיד הגנב ואינו חייב לשלם מיד התם שייך לומר חייב באחריותו וכמו גבי שומר דאמרו

חייב באחריותו ובזה יתיישב מה שיצא לדקדק כת"ר שליט"א בלשון התוספתא דברישא נקט חייב לשלם ובסיפא חיוב באחריותו והיינו משום דברישא מיירי במת לא כן בסיפא דאפילו בנגנב איירי שייך לומר דוקא חייב באחריותו, וגם לשון הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מעה"ק שציינתי לעיל יתישב עפ"י זה, וא"כ לא היה לו להש"ס בחולין להחליש קושייתו ולהקשות רק ממת השור דאדרבה הוה לו להקשות יותר בחוזק ממאי דאמרו חייב באחריותו דהיינו בנגנב דאיתיה בעולם ובפרט למאי דבסוגיין בערכין הנוסחה בתוספתא היא מת או נגנב חייב באחריותו ואיך מתרץ הני מילי מת השור ונפל הבית דליתנהו ואין לומר כיון דעיקר הקושיא היא מבית ובבית לא שייך כי אם נפל וע"ז בא תירוץ הש"ס בחולין, זה אינו משום דגם בבית שייך דבר אחר וראיה ממ"ש ר' חייא בר רב כיון דאמר זה ומת אינו חיוב באחריותו עלי להביאו קאמר ופירש"י עלי לטרוח להביאו עד שיתקרב וזה תינח בשור אבל בבית מה שייך לטרוח וכו' וצ"ל דגם בבית יש לפעמים מערער שרוצה להוציאו מיד המקדיש וע"ז שייך שפיר לומר חייב באחריותו דהיינו לטרוח לסלק המערער, ועוד דלפי דברי כת"ר העיקר חסר דהיל"ל ואוקימנא דאמר יקדש השור לדמיו דבשביל זה הביא גם הבבא של שור, אלא ודאי דהקושיא היא רק מהמשנה והלשון כפי שהובא בחולין מת השור ונפל הבית בבבא אחת דהוא ממש לשון המשנה מאמת זאת. אלא שמעתה תיקשה לן מה יענה ריש לקיש לדברי התוספתא ואף אם נאמר דמ"ש בסוגיין דערכין דלשון התוספתא מת או נגנב אין ר"ל דכך הגירסא בלשון התוספתא אלא דמתוך שאמרה חייב באחריותו יוצא מזה דגם בנגנב איירי עכ"ז קשה על ריש לקיש ולזה י"ל דהוא יתרץ דבבית אינו חייב אלא כשנפל דליתיה בעולם ומן הדין היל"ל חייב לשלם אלא איידי דבכל הבבות נקט אינו חייב באחריותו וחייב באחריותו נקט גם בבית שנפל חיוב באחריותו. כתב עוד שתליתי בוקי סריקי בהאור הגדול בזמן שכל מעיין וראה ברור שיש כאן השמטת תיבות וכו' וכת"ר שליט"א מלא את החסרון שורה שלמה כיד חכמתו הטובה עליו, והלא משום זה ורק משום זה פניתי אל כת"ר שליט"א שבידו העוז להוסיף ולגרוע לסידור הדברים, ולו היה בידי עוז הייתי מגיה בפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל במקום כמה הוא שוה כמה היה שוה ובמקום כשהוא מת כשלא מת תיקון כל כך קטן, אבל יסלח לי כת"ר אם אשוב לומר שעוד לא נתיישבו לי הדברים במה שהוסיף וכתב שהחילוק הוא בין דמי שור זה עלי ליקדש השור דבאופן השני כיון שחלה הקדושה על השור יש כאן אחריות וכו' אחר שהרמב"ם ז"ל פסק בדמי בהמה זו עולה נתקדשה קדושת הגוף והיא עצמה תיקרב וכמו שכן כתב האור הגדול בהקדמת דבריו א"כ אין צורך שיאמר יקדש השור בכדי שהשור יהיה קדוש ועיין

בשמ"ק בשם הרא"ש על גיליון הש"ס ואם ביקדש השור חל עליו אחריות משום דהשור קדוש מדוע שלא יחול עליו אחריות גם בדמי שור זה כיון דהשור קדוש ועתה אעלה אל תחילת דבריו שכתב שמצא לו רב להאור הגדול והוא הר"י ז"ל הובא בשמ"ק על הגליון בדף ח"י ע"א, גם לזה יסלח לי אם אומר דהר"י ז"ל לא איירי אלא על בהמה שאינה ראויה למזבח שהקדישה לבדק הבית דומיא דדמי פלוני עלי דהוו לבדק הבית דהתם אמרינן כשעת נתינה אבל לא על ראוי לקדושת הגוף למזבח ונ"ל לפרש דברי פיהמ"ש להרמב"ם ז"ל מבלי להגיה בדבריו והוא דלכאורה מריהוט הלשון נראה דדבריו מוסבים על סיפא דמתני' דקתני חייב לשלם וקשה במאי דקאמר הענין מובן מאליו דהלא רבותא אשמועינן דאפילו דאמר זה כיון דאמר זה עלי חייב לשלם או לפי אוקימתא דר' חייא בר רב דאמר לא שנו אלא דאמר דמי וכו' א"כ יש בו חידוש גדול לזה צ"ל דדבריו מוסבים אל רישא דמתני' דקתני שור זה עולה והיינו לפי האוקימתא דאמר דמי שור זה ולא אמר עלי כפי' התוס' דפטור ע"ז כתב דהענין מובן מאליו כיון דאמר זה ודאי דפטור ותירץ דסד"א דהאי דקיימ"ל דפטור היינו לגמרי מטעם דאין דמים למתים לזה הודיעך במאי דקאמר "פטור לשלם" ר"ל מכיסו אינו משלם דמי השור אבל הנבלה משערין אותה כמה שוה כשהוא מת דאין אנו אומרים אין דמים למתים אלא במין אדם וכו', אבל הסיפא דקתני חייב לשלם, היינו דמי השור חי. ותמיהתי על דברי האור הגדול במ"ש על תוס' ד"ה והא מדסיפא וכו' למה הוכרחו לזה ותקותי למצוא ביאור בדברי התוס' ד"ה והא מדסיפא וכו' במה שהעירותי במכתבי נשארה. והנני דוב"ש הטוב ומעתיר לאל בעד בריאותו. כ"ד מוקירו ומכבדו כערכו הרם. יוסף שאול אלישר דף כ"א ע"ב גמ' אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעה וכו' עיין להגאון חשק שלמה ז"ל דהקשה דמודעה מאן דכר שמה והביא להגאון מחנה אפרים עיין שם דנראה מדבריהם דרב ששת סבר דמשנתינו איירי כשמסר מודעא וכן כתב התשב"ץ בשאלה א' דמדכתב עד שיאמר ולא עד שיתן מוכיח רב ששת דצריך לבטל המודעה עיי"ש והנה מלבד דלשון רב ששת לא משמע הכי דאומרו האי מאן דמסר מודעה מראה דין אחר שלא הוזכר במשנתינו דאם כדבריהם הי"ל לא שנו אלא דמסר מודעה וכו' עוד זאת קשה לי דמי הכריחו לרב ששת לאוקמי מתני' דמסר מודעה דהלא עיקר הדין תנן לענין קרבן דלא שייך בו מודעה ועליו קתני צריך שיאמר רוצה אני ואמרו וכן לענין גיטין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ולקושייתו על הגאון מחנה אפרים דא"כ נימא דגם משנתינו עד שיאמר רוצה אני לאו דוקא קשה דהיכי ס"ד לומר הכי, דא"כ גם בקרבן יהא לאו דוקא שיאמר רוצה אני ולמה לי קרא דלרצונו דאפילו מקריב אותו בע"כ כיון דעושה המעשה הרי הוא כמו

שאומר, ועל קושייתי על הרמב"ם ז"ל לא אבין מה לו על הרמב"ם ז"ל אחרי שכן הוא לישנא דתלמודא וכמו שכתב הוא בעצמו וכן משמע מלישנא דגמ' כאן עד דמבטל ליה למודעיה וא"כ תיקשי ליה היכי שמעינן ה ממתני' הא במתני' לא קאמר אלא שיאמר רוצה אני, אבל נראה לפי קוע"ד אחר אלפי פעמים מחילה מכבוד הגאונים ז"ל ונשיקת עפ"ר לפרש כוונת הגמ' דרב ששת סבר דמתני' איירי בסתם אונס וע"ז הצריכוהו לומר רוצה אני ולא הסתפקו במעשה שעשה שהביא הקרבן או שנתן הגט בשתיקה משום די"ל דזה נמשך מכח הכפיה אבל כשאומר רוצה אני דהוא מבטל את דבורו הקודם של סירובו ומיאונו אזי מועיל המעשה ונקרא לרצונו ומזה הוכיח רב ששת במי שמסר מודעה שצריך ג"כ לבטל המודעה ולא מספיק שיאמר רוצה אני כ"א בביטול המודעה בפירוש וע"ז סמך הרמב"ם ז"ל במה שפסק בדין מודעה דלא סגי שיאמר רוצה אני "ועיין הרמב"ם בהל' גירושין בפ"ב ה"כ מ"ש שם", ובזה אין מקום מסוגייא זו סיוע להרב מחנה אפרים ז"ל וראיתי להר"ן ז"ל בראש פרק השולח דכתב וז"ל עד דמבטל ליה למודעיה וכו' מלישנא יתירא דייקינן הכי ע"כ, ואולי דעכ"ז יש לפרש דבריו על דרך שכתבתי דמיתורא דלישנא דייקינן היינו דהיה לו לומר וכן לענין גטין עד שיתן והיינו מבינים דצריך שיאמר רוצה אנו אלא דא"כ היותי יכול לומר דאין צורך שיאמר בפירוש רוצה אני וגם אם נתן בשתיקה שפיר דמי אבל מלישנא יתירא ילפינן דצריך דוקא שיאמר רוצה אני והיינו בכדי לבטל מאונו הקידם ומינה במודעה צריך שיבטל בפירוש המודעה ולא סגי שיאמר רוצה אני אבל התוי"ט ז"ל כתב וז"ל עד שיאמר ולא עד שיתן דייק מיניה רב ששת דלא סגי בנתינה דדילמא מסר מודעה ובנתינה בעלמא אין זה ביטול ולכך צריך שיאמר עכ"ל. וגם על התשב"ץ ועל התוי"ט קשה קושיות הגאון חשק שלמה ז"ל דהיכי שמעינן ממתני' דצריך ביטול דבאומר רוצה אני סגי וגם קושייתנו מי הכריח את רב ששת לאוקמי מתני' דמסר מודעה והלא דומיא דקרבן קתני ובקרבן אין שייכות מודעה וכמו דבקרבן בעינן לרצונו גם בגט בעינן כמ"ש רשב"ם בב"ב דף מ"ח משום דכתיב ונתן עיי"ש, והייתי רועד להעלות פירוש זה על ספר נגד כל הגאונים הנז' אלא שראיתי אח"ז בספר "מעשה חושב" שיטה על ערכין ששלח אלי רב אחאי גאון כמוהר"ר ש"י זווין שליט"א ומצאתי אילן גדול לסמוך עליו וששתי ושמחתי כעל כל הון. דף כ"ב ע"א גמ' כשחייב מודה עיין לרגמ"ה דכתב וצוה לתת ע"כ ולפי"ז בהא דשלחו מתם דכתב אבל בעלמא אפילו כשחייב מודה לא מזדקקינן דאיכא למימר מודה דחייב לו אבל איכא למיחש דמשכון אתפסיה עכ"ל קשה דאם אמר תנו אפילו במתנה נותנים כדלקמן כ"ש כשחייב מודה:

שם תוס' בד"ה תנן וכו' וא"ת למה ליה לאותובי לרב אסי ממתניתין ממילתיה דרב אסי גופיה הוה מצי למיפרך וכו' ע"ש ונראה לו דמדברי רב אסי אין שום פירכא דיש לפרש דבריו לצדדין אין נזקקין לנכסי יתומים אם הוא ישראל אלא א"כ הוא בעל חוב עכו"ם שרבית אוכלת בהם אבל במתני' אין לפרש כזאת:

דף כג.

גמ' ואלא הא דאמר אמימר נדר וכו' על דעת רבים אין לו הפרה לימא כתנאי וכו' כתב בספר אמר יוסף בליקוטים על הש"ס וז"ל וק"ק דבאיכא דאמרי קמא נמי אמאי לא מקשה הש"ס נמי לימא כתנאי עכ"ל, ולא זכיתי להבין קושייתו כיון דתיכף ומיד אמר ואיבעית אימא וכו' דהוכרח לזה דכיון דפלגותייהו בנדר ברבים משמע אבל בנדר על דעת רבים כ"ע ס"ל דאין לו הפרה א"כ ידירו אותו על דעת רבים ולזה הוכרח לומר ואיבעית אימא וא"כ כבר ממילא נדחית קושיית לימא כתנאי כיון דכ"ע ס"ל כאמימר דיש לו הפרה:

שם בגמ' בשאלה דהקדש וכו' רגמ"ה כתב דלר"א שואלין על ההקדש ולכן יש חשש שאם האשה תגבה כתובתה יהא זה פתח לבעלה המקדיש לבטל ההקדש שיאמר על דעת זה שהיא תגבה כתובתה לא הקדשתי ור"י סבר דאין שואלין ולכן אין לחשוש וקשה דלר"א מה תועלת בהדירה סו"ס האשה תקבל כתובתה ועי"ז הוא יבטל ההקדש נהי דאם הכתובה מרובה לא יגרשנה דמה תועלת יהא לו אבל אם הכתובה מועטת וההקדש מרובה יגרשנה בכדי ליהנות בביטול ההקדש. ולר"י יש לחוש אם הכתובה מרובה שיחזירנה בכדי ליהנות מכתובתה, וי"ל לר"א כיון דאין קינוניא ומגרש לחלוטין כדין הוא מבטל ההקדש כיון דבאמת היה בטעות ולר"י נמי כיון דאין חשש לביטול ההקדש ע"י קינוניא לא איכפת לן אם מחזירה, שם בד"ה תוס' לכי יגרשנה וכו' תימה לרבי למה ידור הנאה וכי מה הוא עושה והלא אינו רוצה שגובה מן ההקדש עיי"ש דבריהם אלו אין להם ביאור וכי לא ידעינן דטעם ההדירה הוא משום חשש קינוניא וא"כ הוא רוצה שתגבה מן ההקדש בכדי להחזירה אלא דעיקר קושייתם היא דלאשה היה להם לחכמים לקונסה וע"ז בא תירוצם שם תוס' בד"ה דחזקה וכו' וכיון דלא חיישינן שעשה קינוניא להודות כמה חייב כמו כן אין לחוש כאן שמגרש אשתו ולחזור ולישאנה וכו' דבריהם צריכים ביאור דהא לתירוץ הגמ' דבשכיב מרע אין אדם חוטא ולא לו ר"ל דלא כן בגירושין עושה קינוניא וזה היפך דבריהם אבל הנ"ל דהתוס' הרגישו דא"כ רב הונא דנקט דינו בשכיב מרע דנאמן משמע אבל בבריא פסיק ליה דאינו נאמן וחזרה קושיית הגמ' לימא כתנאי אמרה למילתיה וע"ז תירצו התוס' דדין גירושין בבריא שהוא

קנוניא רבתי דומה לדון הקדש בשכיב מרע לענין שבועה ודו"ק ועיין בח"נ ולענ"ד דבריו דחוקים:

שם תוס' בד"ה בשאלה וכו' ותימה קצת דקי"ל כב"ה דהקדש בטעות לא הוו הקדש וא"כ יש שאלה וא"כ היאך קאמר רב הונא וכו' יעו"ש וקשה לו דאמאי לא מקשים כזאת על ר' יאושע דהרי אמרו דבבריא כ"ע לא פליגי דאדם עושה קינוניא על ההקדש ולמה יעשה קינוניא כיון שיכול לישאל על ההקדש ויתרצו כתי' שם ע"ב במשנה והיתה עליו כתובת אשה פירש"י ז"ל דקדמו גירושין להקדש דליכא קינוניא ע"כ הוצרך רש"י לזה כי היכי דלהוי דומיא דבעל חוב דבחדא מחתא מחתינהו כתובת אשה ובעל חוב והיינו דקדם להקדש שם תוס' בד"ה הפודה פודה וכו' ולא אמרינן שיצא הקדש בלא פדיון וכו' יעו"ש ולפי"ז קשה מה מקשה בגמ' למה לי למימר הפודה פודה וכו' כיון דידע כוונת המשנה משום שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, ונ"ל דכוונת המקשה הוא דהאשה בעצמה היא תפדה את ההקדש ותשלם את ההפרש להקדש ולמה צריך שאחר יפדה ותירצו משום דר' אבהו וכו' וכן ראיתי להרב לחם משנה בכוונת הגמ' אליבא דהרמב"ם בפ"ז מהל' ערכין. ולפי"ז ניחא יותר לישנא דגמ' דקאמר למה לי למימר הפודה פודה וכו' אבל לפירש"י דכוונת הגמ' הוא דלמה לא תקבל האשה ישר מן ההקדש בלא פדיון לא היה לו להקשות מהפודה פודה למה לי היה לו להקשות אמאי אמרו במתני' אין האשה יכולה לגבות כתובתה וכו' תגבה כתובתה מן ההקדש:

דף כד:

תוס' בד"ה אי כרבי וכו' וי"ל דמזה הוה מצי לשנויי ההיא כרבנן וכו' יעו"ש, ועיין להרש"ש דכתב דבמשנה בדף כ"ה, צ"ל רבי אומר, אומר אני כמו שהביא הש"ס כאן, ולפי"ז אין מקום לדברי התוס' לא בקושייתם ולא בתירוצם:

דף כה:

תוס' בד"ה מה וכו' עיין להרש"ש דכתב וז"ל והיה בצאתו ביובל קודש לה' לכהן תהיה כצ"ל, ודע דבת"כ איתא מדכתיב השדה בצאתו מגיד שהשדה קרוי לשון זכר בלשון הקודש וזה סתירה למה שהבין הש"ך בפי' הכתוב זרע רב תוציא השדה וכו' יעו"ש והרואה בדברי הש"ך במקומם בח"מ סי' שי"ו סק"ה יראה דאין שום סתירה ואדרבה הוא הביא את הסמ"ע דכתב דשדה הוא לשון נקבה והשיב עליו דמקרא מלא הוא לשון זכר ויקם את השדה והמערה אשר בו אלא דהוקשה לו דברי התוס' שכתבו בב"ק דף נ"ח ובפרק השואל דהוא לשון נקבה וכתב דנקרא גם לשון נקבה והוא כמו מחנה וכו' ועל זה הביא מקרא זרע רב תוציא השדה וכו' יעו"ש. אלא דעל הש"ך יש לתמוה דהביא על

חצר שנקרא לשון נקבה מהש"ס ולא הביא ממקרא מלא שבתורה בפרשת ויקהל י"ז את קלעי החצר את עמודיו ואת אדניה ופירש"י וז"ל הרי חצר כאן לשון זכר ולשון נקבה:

דף כז.

תוס' בד"ה אמר רבי יוסי וכו' א"נ אפילו שלא בזמן הבית וכו' דבריהם הם סותרים למ"ש בדיבור הקודם בד"ה המקדיש שדהו דלכ"ע דבזמן הזה אפי' לכתחילה מחללים על שוה פרוטה כשמואל והאמת הוא דפליגי ת"ק ור"י אם מחללין על דבר שאין בחומשו שוה פרוטה או לאו וראיתי בשיטה "מים קדושים" שרצה לתרץ דטעמא דת"ק משים פרסומי, ואין הדעת סובלתו, א) דרב חסדא אמר שקול ארבעה זוזי דאפילו דהיה יכול לחללו על שוה פרוטה אבל ארבעה זוזי הוא פרסום וכדכתב רש"י שם אבל על ארבעה פרוטות אין זה פרסום, ב) שלא היה לו לתלות הטעם דבעינן שיהא בחומשו שוה פרוטה, ג) כיון דדבר זה הוא מחלוקת תנאים לא היה להגמ' לקמן (דף כ"ט.) לומר כשמואל ולחלק דמ"ש שמואל בדיעבד בזמן שבית המקדש קיים וכו' כיון שדבר זה הוא פלוגתא דת"ק ור"י היה לה לומר כמאן כר"י וכעת צ"ע: שם במשנה ואחד אומר בחמשים עיין לרגמ"ה שכתב דהוא שומה של תורה דכתוב בחמשים שקל כסף עכ"ל והא ודאי דקיימינן בזמן שאין היובל נוהג ועוד דחמשים שקל כסף הוא על כל זרע חומר שעורים והכא איירי על כל השדה מדממשכנים לכל אחד עד עשר אלא דהוא הרגיש למה עלה התנא עד חמשים ולא עד ארבעים או ששים לזה כתב דסכום זה הוא שומת התורה, שם במשנה הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים הבעלים קודמים מפני שהם מוסיפים חומש עיין להרב "יקר הערך" דהקשה וז"ל ולפום ריהטא יש להעיר דכיון דבעלים אומרים ברישא בעשרים א"כ מהיכא תיתי דיהא קודם האחר דאמר בעשרים בלי שום תוספת ולמה תלו הטעם משום שהבעלים מוסיפים חומש תיפוק ליה דהבעלים פתחו ברישא בעשרים ואפילו באיש זר הדין כן מאחר דקדם ונתן עשרים זכה אלא א"כ הוסיפו עליו עיי"ש והרב מעשה חושב הקשה הקושיא הנ"ל וכתב כבר קדמני הרב יקר הערך והוא יצא לתרץ דנפקא מינה דאם תפס השני עיי"ש ואחהמ"ר מכבוד הגאונים ז"ל דגם מלת קודמים פירושו ע"י כפיה וכמ"ש רש"י ז"ל בד"ה דאמור בעלים ברישא דינר וכו' הלכך הדרינן אבעלים על כרחייהו וגם בד"ה בעלים קודמים (דף כ"ח ע"א) וז"ל הלכך הדרו אבעלים על כרחייהו ע"כ הרי דביאור קודמים ר"ל כופין אותם אלא דהחילוק בין רישא דנקט קודמים לסיפא דנקט לשון נותנים הוא דברישא הבעלים נתחייבו בעצמם מרצונם לתת כ"ה עם החומש לא שייך לומר כופין אותם כיון שאין מוסיפים דבר, לא כן בסיפא דכופין אותם להוסיף על מה שהתחייבו נקט לשון נותנים דהיינו

כופין אותם להוסיף. ועל תירוץ הרב יקר הערך דכתב וז"ל ולענד"נ דע"כ צ"ל דמתני' איירי באופן זה דהבעלים פתחו ברישא דכן הדין כאמור ונתנו הבעלים דרך משל עשרה ואח"כ נתנו אחרים עשרים והבעלים ג"כ נתנו עשרים ולא הוסיפו כלל דאפי"ה הבעלים קודמים מפני החומש עכ"ל. וקשה דמה יענה להסיפא אמר אחד הרי שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר הבעלים קודמים, ועוד לתירוץ רבא דאמרו בעלים פרוטה ופירש"י דאמרו ברישא פרוטה ר"ל דאמרו מתחילה עשרים ופרוטה הרי דהבעלים הוסיפו על אחרים פרוטה ועכ"ז נקט קודמים, הן אמת שגם על רבא קשיא דאם כן אמאי תלו במתני' דין קדימת הבעלים משום שמוסיפים חומש תיפוק ליה דהם הוסיפו פרוטה על כל אדם אבל נוכל לומר דטעם זה דחומש נקט גם בעד שאר הבבות דאחרים הוסיפו עשרים ואחד עשרים ושתים וכו' דכופין את הבעלים להוסיף משום החומש והרמב"ם בהלכות ערכין, פ"ח הלכה ה' כתב וז"ל בא אחד ואמר הרי הוא שלי באחד ועשרים אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום מוכרין אותה להם בחמש ועשרים ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחד אפילו פרוטה אחת הרי אלו נותנים ששה ועשרים ופרוטה אחת עיי"ש, והיינו דהוא מפרש דאמרו בעלים פרוטה דהוסיפו פרוטה על אחרים ולזה כופין אותם לשלם ההוספה עם החומש שלהם ואם לא הוסיפו משלמים העשרים עם החומש ואין כופין אותם להוסיף וקשה לפי"ז דנדחה תירוץ הגמ' לעיל כשהקשו על משנתינו למימרא דחומש עדיף ורמינהי וכו' ותירצו הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף וכתבו התוס' בד"ה למימרא וכו' דקושיית הגמ' היא אמאי דכופין אותם להוסיף יעו"ש והשתא לפי אוקימתא זו אעיקרא לא קשיא דשאני הכא דהוסיף על אחרים פרוטה בשביל זה כופין אותם לא כן במשנה דמעשר שני שהקשו ממנה דאיירי מתני' בלא הוסיפו הבעלים לכך נותנים אותם לאחרים שהוסיפו על הקר וא"כ מאין לו להרמב"ם לפסוק דאם אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים ואחד והבעלים לא הוסיפו דנותנים אותם לבעלים בחמש ועשרים, והרב כ"מ בד"ה הבעלים וכו' כתב וז"ל ומפרש רבינו דמאי דאמר בגמ' דאמור בעלים פרוטה ולא דק היינו לומר דכי תנן הבעלים נותנים עשרים ושש היינו דוקא בשאמר הלה בכ"א אמרו הבעלים בכ"א ופרוטה אבל אם שתקו הבעלים אין נותנים אלא כ"ו יעו"ש ונ"ל דטעות סופר נפל בדבריו דאם שתקו הבעלים ולא הוסיפו אין נותנים כי אם עשרים וחמש כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל. ועל רש"י ז"ל בד"ה ואם לאו אומר לו הגעתיך דכתב וז"ל דאמרו בעלים אתא גברא בחריקן עכ"ל קשה לי למה לו הטעם הזה כיון דבלאו הכי דהאחר נותן כ"ו והבעלים נותנים רק כ"ה אין לנו ליתנו לבעלים דאיכא פסידא סלע להקדש וכ"כ קשה על הרב לח"מ

בהלכות ערכין פ"ח הלכה ה' דכתב וז"ל מיהו לזה י"ל דסיפא דאמרה אמר אחד הרי עלי בכ"ו לא קאי אירישא דקאמר בעשרים וחמש דאיירי דהבעלים הוסיפו פרוטה ואמרו כ"ה ופרוטה אלא אירישא דרישא דאמרו הבעלים כ' ולזה אמר שאם בא אחר ואמר הרי עלי בכ"ו והם לא אמרו מתחילה אלא עשרים מצו למימר אתא גברא בחריקין עכ"ל וקשה דאם לא אמרו פרוטה אפילו שהאחר אמר כ"ה יכולים לומר אתא גברא בחריקין ולמה לי דאמר כ"ו, ועוד דאם לא רצו למה לו לומר אתא גברא וכו' תיפוק ליה דבלאו הכי האחר קודם כיון שנותן יותר על הבעלים סלע, והרע"ב בפירוש המשנה כתב וז"ל לא רצו הבעלים שלא פתחו תחילה אלא בעשרים וזה אמר בכ"ה אומרים לזה הגעתיך ולא מהדרינן אבעלים משום דאמרי הבעלים בא אחר במקומנו שנותן כ"ה ונראה שנשמר מהקושיא הנז', אבל רש"י לא משמע דפי' כן, ורגמ"ה כתב בפירוש ואם לאו אומר לזה תן אתה כ"ו שקלים והגיעתך ע"כ:

שם ע"ב בגמ' תניא נמי הכי חזרו כולם כאחד משלשין ביניהם והא אנן תנן ממשכנים מנכסיו עד עשר וכו' איכא דרמי להו מירמא תנן חזר בו של עשר וכו' ויש לדקדק אמאי לסייעתא הביא מהרישא ממשכנים ביניהם ובמירמא הביא הסיפא חזר בו של עשר וכו' וי"ל דבסיעתא הקושיא היא ממתני' על הברייתא תיכף מרישא דמתני' מקשה לא כן במירמא דהקושיא הוא מהברייתא על המשנה יותר חזקה היא על הסיפא דאף דחזרו כולם אין משלשים, ועוד י"ל דהסייעתא היא על עיקר המימרא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן ארבעים עומד במקומו משלשים ביניהם לזה מביא מהרישא דממשכנים עד עשר והברייתא קתני משלשים ביניהם ש"מ כדרב חסדא והיינו דמשנתינו כשבן ארבעים עומד במקומו, אבל איכא דרמי מירמא הוא להוכיח כתירוץ רב חסדא דאמר כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ע"ז מביא מהסיפא דאף דכולם חזרו בהם עד כן עשר אין משלשים ומוכרחים לתרץ כדרב חסדא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה דף כ"ח ע"א במתני' ואם החרים את כולם אינם מוחרמים דברי ר"א קשה לו דבדף כ"ג ע"א תנן המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר כשיגרשנה ידור הנאה וכו' ואם לא חל ההקדש למה לו להדירה וי"ל דשאני הכא דאמר כל והתם הקדיש נכסיו סתם והאי דקאמר התם ואלא הא דאמר רב הונה שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן נימא כתנאי אמרה למילתיה אפילו דבלאו הכי ודאי דהאי כתנאי כיון דאמר כל ס"ל לר"א דלא חל ההקדש היינו דוקא על דין חזקה דאין אדם עושה קינונויא הוא דקאמר אי הוי כתנאי ודו"ק:

שם בגמ' בהמה למה לי לכדתניא יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העברים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה וכו' כתב הרב אמר יוסף בליקוטים על הש"ס וז"ל קשה לי טובה למה לי בהמה למעוטי הך הא מדכתוב שדה אחוזתו ילפינן לה דהוה מצי למכתב משדה וכתב אחוזתו למילף הא דוקא דבר שיש לו רשות למוכרו כשדה אחוזתו ולמה לי בהמה וצ"ע עכ"ל. ואהחמ"ר נעלם מכ"ת דיבור התוס' ד"ה ת"ל בהמה וכו' וז"ל וא"ת אדילפינן מבהמה נילף משדה אחוזה שהרי אם מכרה חוזרת לבעלים ביובל יעו"ש הרי דמשדה אחוזתו הוה ילפינן להיפך דאפילו שאין לו רשות למוכרה יכול להחרים ובאמת שדבריו צ"ע:

דף כט.

תוס' בד"ה שקול ד' זוזי וכו' והכי נמי איתא בסמוך דאמר והא מעשה דפומבדיתא מקרקעי הוה עכ"ל ועיין בשמ"ק שעל הגליון דהביא משם הרא"ש שני ישובים על מאי דאיתא בגמ' מקרקעי נמי היה, וכמה זה הוא דוחק דמביאים ראיה לדבריהם רק ע"י שנדחק לבאר מלת נמי מחוץ לפשט ונ"ל דלא היה להם גירסא מקרקעי נמי כמו שנראה מדבריהם שכתבו מקרקעי הוה בלא נמי, וכן ראיתי להרב לח"מ בפרק ח' הלכה ח' דכתב כן:

דף לד.

בגמ' שנפלו להן הן ומגרשיהן עיין לרגמ"ה שפירש שנפלו להם ערים בירושה מוקפות חומה מאבי אמו ישראל עכ"ל והוא היפך אפילו מחכמים דאמרו אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלוים ואף אם נאמר דהוא מבאר כמ"ש לעיל הגליון וז"ל אבל עד שיהא לוי וערי הלוים לא אמרינן דלא בעינן תרווייהו ע"כ ור"ל אלא או לוי שירש מאבי אמו ישראל או ישראל בערי הלוים עכ"ז קשה מה מקשה בגמ' והא למיסתרינהו קיימי דהלא לא נכללה ירושתו זאת בין ערי הלוים שצריך לסותרה ואולי כמ"ש לעיל כיון דהיא שלהם נחשבת לערי הלוים אך עדין קשה איך יתורץ קושיית הגמ' דבעינן דיקיפו אותה העכו"ם קודם לכן ובנפלו לו ירושה לא מתרץ מידי ומוכרחים לומר דכן היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון והיתה לישראל והלוי ירש אותה, ולמה לו כל זה היה לו לומר פשוט שנפלו ישר מימות יהושע בן נון ללוים. פסקי תוס' בפ' המוכר שדהו סי' ע"ו כתבו וז"ל הנושא בחבירו ועשה לו שדהו מכר עד זמן פלוני מוכר אוכל פירות אף שזהו יותר ואם הלוקח אוכל פירות אסור שאם לא יפדה אכל בשכר המתנה, ואפי' רבית ע"מ להחזיר אסור מדאורייתא ומדרבנן אף דרך מכר עכ"ל, ודבריהם סתומים כחידה בלא פתרון ופניתי לאיזה רבנים גאונים ואף אחד לא זכיני בביאור דבריהם. הרמב"ם

הלכות ערכין וחרמין איזה הערות שהערתי בדברי הרמז"ל על ה' ערכין וחרמין בדרך לימודי במ' ערכין ואמרתי להציגם פה בסוף המסכת. פרק א' הלכה ג' הכ"מ כתב בד"ה היה מבן אחד ושלשים וכו' וז"ל לשון התורה ואם מבן חודש ועד בן חמש שנים והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרה שקלים וכו' ע"כ ול"ן כיון שהטעות בולט כל כך לא טרחו להגיהו:

שם הלכה י"ג הגוסס אין לו לא ערך ולא דמים הואיל ורוב הגוססין למיתה הרי הוא כמת, וקשה דהלא בגמ' דף ו' ע"ב אמרו בשלמא לא נידר דאין לו דמים ולא נערך דבעינן העמדה והערכה וכו' הרי דטעם דלא נערך אינו משום דחשוב כמת ואין לו דמים אלא משום דאינו בכלל העמדה והערכה ועוד לפי"ז דכיון דאין לו דמים אינו נערך מאו מקשה בגמ' על היוצא ליהרג אלא לא נערך אמאי דכמו דאינו נידר משום דאין לו דמים כמו כן לא נערך, דומיא דגוסס ואמאי איצטריך קרא וע"ז י"ל דקרא אתא לאשמועינן דחשוב כמת, אבל הגוסס אם היה בכלל העמדה והערכה היה נערך כיון דדמיו קצובים וכמ"ש רש"י בד"ה אלא לא נערך אמאי לא וז"ל הרי דמיו קצובים עכ"ל, ואפי' דאינו בר דמים וכמ"ש התוס' בד"ה מנין וכו' וז"ל ומשום דליתא בדמים ליכא למעוטי דהא אתרבו לעיל מנוול ומוכה שחין עכ"ל וצ"י:

שם הלכה כ"א האומר ערכי עלי ומת וכו' עיין השגת הראב"ד ז"ל ולי נראה לומר דרבינו ז"ל מפרש כשעמד בדין היינו שעמד בתור מעריך שעי"ז נעשה מלוה בשטר אלא שאחר זה מקשה בגמי כיון שעמד בדין הרי עמד בדין גם להיותו נערך א"כ דכוותא בנודר נמי דאמר דמי עלי שעמד בדין ואמאי לא יתנו היורשים ופרש"י וז"ל הרי אמדוהו ב"ד ותירצו בשלמא נערך לא מחוסר אומדנא וכיון שחייבוהו לשלם ודמיו קצובים הוי כאילו אמדוהו לא כן בנידר שאמר דמי עלי אעפ"י שעמד בדין חסר אומדנא ושומה ולזה לא יתנו היורשים ומזה יצא לרבינו ז"ל שצריך שיעמוד הנערך בדין ועיין להלח"מ מה שהאריך ולפי קוצע"ד שזו היא כוונת רש"י וגם רבינו ז"ל מבאר כן:

שם פרק ד' הלכה ח' לפי שאין מחשבין חודשים להקדש שנאמר וכו' וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו לפי שאין מחשבין חודשים להקדש אריש דמלתא קאי דקתני נשאר בינו ובין היובל שנה עכ"ל ולא זכיתי להבין דבנשאר בינו ובין היובל שנה איך שייך לומר לפי שאין מחשבין חודשים והלא אין שם חודשין, ועוד הלא מלשון רבינו בפיה"מ שהביא הכ"מ לעול מבואר יוצא דדבריו סובבים על אם הקדיש שדהו בתוך שנת מ"ח דכתב אין המקדיש יכול לומר לו תחשוב עמי כפי מה שראוי לשנה זו ולחודשים וטול פדיונה לפי שאין מחשבים וכו' ואם הוקשה להכ"מ לשון רבינו דכתב מותר לפי שאין מחשבין

דאינו מתאים וצריכים לפרש דנרגש רבינו מדוע משלם בעד החו' סלע ופונדיון ולזה תירץ דאין מחשבין וכו' הא גם לרישא דמילתא מוכרחים לפרש ג"כ דנרגש רבינו למה צריך להיות שתי שנים קודם היובל ולמה לא אפילו שנה וחודש ולזה יבא התירוץ לפי שאין מחשבין:

שם הלכה י"ג וי"ד עיין להתוי"ט (ערכין פ"ז משנה א') בד"ה היו שם נקעים וכו' דכתב וז"ל איברא דהרמב"ם כתב בפירושו אבל אם היתה ארץ בלא מים הרי היא מתקדשת בפני עצמה ואעפ"י שאינה נמדדת על כלל הקרקע הרי היא נמדדת בפני עצמה ופוסק לה דמים בפני עצמה וכמו כן כתב בחיבורו שם אבל ביאר שם ומחשבין להם מה שראוי להן והיינו שישומם כפי שויין כדאשכחן במקדיש טרשין והני לאו בני זריעה נינהו יעו"ש ולא זכיתי להבין דבריו מלבד דק"ל מאין הבין בדברי הרמב"ם ז"ל דהיינו שישומו אותן בשוויין דאדרבה מדכתב ומחשבין להם מה שראוי להם מראה דר"ל דיחשבו לפי זרע חומר שעורים וכבר ראיתי שעמד ע"ז הרב בי"ד הובא בליקוטים על המשניות הגדולים, עוד קשה לי דבריו שכתב כדאשכחן במקדיש טרשין וכו' והני לאו בני זריעה נינהו אחהמ"ר. א') דהרמב"ם בהלכות אישות בפרק ז' הלכה ה' כתב ואם אינן מלאים מים נמדדין עמו מפני שהם ראויים לזריעה ועיין שם בלח"מ ואף לשון רבינו בזה מורה כן דכתב אין מודדין אלא מקומות הראויים לזריעה וכו' אבל אינם מלאים מים נמדדין בפני עצמם והיינו משום דראויים לזריעה. ב') מאי מקשה בגמ' וכי תימא כיון דלא הוו בית כור לא קדשי והתניא וכו' דהברייתא מיירי בראויים לזריעה, לא כן נקעים, ויותר היה לו להקשות מטרשין. ג') למה ליה לאוקמא במלאים מים כיון דאף באינן מלאים אינן ראויים לזריעה והיה לו לתרץ אין הכי נמי דטעם דאינן נמדדין עמה משום דשמין אותם בשוויין, ובשלמא לפרש"י לא קשה דלישני ליה אין הכי נמי דנפדים בפני עצמם כדין שדה אחוזה ונקט אינם נמדדין עמה משום המדרון כדפירש במס' קידושין דף ס"א דא"כ היה לו לתנא דמתני' למתני ונמדדין בפני עצמם. ד') כתב עוד והכ"מ פירש בעד הרמב"ם דהכי פריך דאין נמדדין עמה משמע דלא קדשי כלל וע"ז פריך וליקדשו באנפי נפשייהו וישומו אותן בשוויין עכ"ל. אחהמ"ר איך יפרנס סוגיות הגמ' דקאמרה וכי תימא כיון דלא הוו בית כור לא קדשי והתניא וכו' וכמו שכן הקשה הלח"מ בהלכות אישות עיי"ש ועוד איך לא חש הכ"מ לקושיית התוס' בב"ב דק"ג בד"ה אין נמדדין, ועוד דאם הקושייא ולקדשו באנפי נפשייהו היא שישומו אותם בשוויין היה לו לשנויי דמאי דקתני אינן נמדדין עמה היינו דשמין אותם בשוויין דהא גם כדאוקמא במלאין מים אינן נמדדין עמה היינו משום דשמין אותן בשוויין, ועיין בליקוטים שהביא משם הרב בי"ד

שהכ"מ לא כיון לפירושו כלל ואני מוסיף דאם כוונת הכ"מ הוא כפירושו למה לו למצא נפקותא בין נמדדין עמה לנמדדין בפני עצמם מטעם דאינם שוויין כשאר שדה תיפוק ליה דנשומין בשוויין ונ"ל דנפקותא זו רצה לכוללה בדברי רבינו במ"ש ומחשבין להם מה שראוי להם והיינו דמודדין כל נקע לפי שטח קרקעיתו דלולא זאת היה עוד נפקותא כמ"ש שם רשב"ם דאם ירצה לגאול כל נקע לבד יכול, ואף דהתוס' דחו סברה זאת משום דהוקשה להם ממאי דקיימ"ל דגואל לחצאין י"ל דהיינו דוקא לחצאין אבל לא לשליש ולרביע והיינו דדקדק רבינו בפרק ה' הלכה ב' וכתב דגואל חציה וגם הרע"ב כתב וז"ל אם אינו מספיק לגאול כולה גואל חציה אבל לקטעים ס"ל דלא התירו אלא דהכ"מ ביאר הנפקותא זו בדברי רבינו כנ"ל:

שם הלכה ט"ו כתב הרמב"ם וז"ל היתה מלאה אילנות אעפ"י שלא פירש הרי הקדיש גם האילנות שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש וכו' וכתב הלח"מ בד"ה הקדיש גם האילנות בא לאשמועינן שהקדישן בכדי שיפדה אותם בשוויין ומשום הכי תלי טעמא משום דכל מקדיש וכו' אבל אין לומר דהודיענו דלא תימא דלא הקדיש כלל האילנות דאי הכי איך תלי טעמא משום דכל מקדיש בעין יפה מקדוש דאפילו מי שסובר בעין רעה מקדיש סובר שהקדיש האילנות ג"כ אלא שאומר שפודה אותם על גבי קרקע עכ"ל. והנה רש"י ז"ל בד"ה ר"ש אומר לא הקדיש אלא חרוב המורכב וכו' כתב לא הקדיש אילנות שבה אלא חרוב וכו' ולפי"ז קשה איך מתוקמא רישא דברייתא דקתני הקדיש שלש אילנות וכו' הרי זה הקדיש את הקרקע והאילנות שביניהם כר"ש, וצ"ל דאילנות קטנים אלו נחשבים כמו תבואה זרועה כדתנן בפרק מכר את הבית, דמכר שדה מכר תבואה זרועה אבל אילנות גדולים ס"ל לר"ש דלא הקדיש משום דבעין רעה מקדיש הרי מבואר לרש"י דלר"ש דסבר בעין רעה מקדיש אם הקדיש קרקע לא הקדוש אילנות היפך מ"ש הלח"מ, הן אמת דרשב"ם ז"ל בב"ב דף ע"א ע"ב כתב וז"ל אלא חרוב ושקמה אבל שאר אילנות ממילא קדושים הם בכלל שדה כמו שמכורים בכלל שדה עכ"ל, והיינו כמ"ש בדף ס"ח ע"ב על מתני' את הקנים שבכרם שהם לצרכו כתב וז"ל בגמ' מפרש, וממילא שמעינן דהמוכר את השדה מכר את הכרם שכל אילנות בכלל, אחד גפנים ואחד כל אילן וכו' יע"ש ואולי גם על רש"י היינו יכולים להשוותו לרשב"ם ולפרש מ"ש לא הקדיש אילנות חוץ מחרוב ר"ל דאין צורך להקדישם משום דממילא הם קדושים כמ"ש רשב"ם שם, אבל הרגמ"ה ז"ל בד"ה ר"ש אומר וכו' כתב וז"ל אבל לא שאר האילנות משום דמקדיש בעין רעה מקדיש וא"כ א) אין הכרח דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל כרגמ"ה ז"ל דאי אמרינן בעין רעה מקדיש דאז לא הקדיש אילנות, ב) לפי' הלח"מ למה נקט

הרמב"ם אעפ"י שלא פירש כיון דלא זה הוא תכלית הדין, ג) דהטעם שכ המקדיש בעין יפה מקדיש היה לו לאומרו בסוף ההלכה ולא קודם. ולפי לשונו דהרמב"ם ז"ל נראה לי דהשמיענו שני דברים האחד דאפילו אם לא פירש קדשו האילנות משום דמקדיש בעין יפה מקדיש דאם בעין רעה האילנות לא קדשי, ושנית אחרי שבעין יפה מקדיש פודה האילנות בשווין:

שם הלכה כ"ו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו וכו' עיין להמשל"מ דפלפל בזה הרבה ובסו"ד כתב דסברת רש"י הלזו שכתב גבי שדה מקנה דגואל לפי דמים הקצובים לשדה אחוזה לא ידעתו היכא רמיזא וכעת הדבר צריך אצלו תלמוד עכ"ל. ולא זכר שר משנה ערוכה מחלוקת ת"ק ור"א ועיין להרש"ש דהעיר ע"ז בדף י"ד ע"א בד"ה ובשדה מקנה נותן את שוויו והביא דברי המשל"מ וכתב דאשתמיט מיניה ומהכ"מ משנה זו וגם מהרש"א בב"ב דף ע"ב ע"ב על פירשב"ם בד"ה שהוא שדה וכו' כתב ולשדה מקנה פודין בשוויו רש"י בחומש לא פירש כן ופלוגתא היא במס' ערכין עיי"ש:

שם פרק ה' הלכה י"ז וכן האומר ראש עבד זה וכו' אינו חייב אלא בדמי ראשו ורואים כמה ישוה אותו אבר וכו' והראב"ד השיג עליו וכתב וכי מה ישוה אדם כאשר יסור ראשו וכו' והוא סבור שמ"ש ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפים. בו שיתן דמי ראשו להקדש וכו' והרב כ"מ תירץ בעד הרמב"ם וכתב וז"ל י"ל שראשו של אחד לענין שמה שירויח באיברי הראש דבין שהוא תורגמן או משורר או צופה יהיה לבעל הראש ומה שירויח בשאר איברי הגוף יהיה לבעל הגוף עכ"ל, ואחהמ"ר מעפ"ר לא זכיתי להבין איך יפרשו דברי הברייתא במ"ש ראש פרה זו מכור לך וכו' ולא עוד אלא אפילו אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה ואמר רב פפא דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא. א') לדבריהם דפירוש שותפים ר"ל דמי אותו אבר אמאי שינתה הברייתא בלשונה דגם בראש פרה מכור או הקדש היה לה לומר שותפים דהיינו דמי ראשה. ב') דנתינת טעם דרב פפא מראה כאילו גם על ראש פרה זו הקדש נתן טעם מה בין ראש פרה לראש חמור ואמר דהא מזדבן ולדבריהם היינו הך. ג') דלא דמי שותפים בו דאמרו על ראש עבד לשותפים בו דאמרו על ראש חמור. ד') דלא נתנו טעם למה יגרע כח הקדש מכח קונה דבמכר יהא בעין יפה יותר מהקדיש, ועל תירוצו של הרב כ"מ ז"ל קשה דהרמב"ם ז"ל פירש מה הוא אבר שהנשמה תלויה בו וכתב בפרה לבה ובאדם אמר ראש עבד ובחמור לב חמור כל זה לדוגמה ויכול להיות שבאדם הקדיש לבו (ובפרה ראשה וכמו כן בחמור) ואז איך יסלקו הריוח השותפים האם יש מלאכה שיעשה רק ע"י הלב. ואם באמת יש חילוק היה לו להרמב"ם ז"ל לבאר באם הקדיש לבו:

שם פרק ו' הלכה ג' כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחים כל מה שיש לו ואפילו תפילין שבראשו וכו' והרב לח"מ ז"ל כתב עליו וז"ל בהלכות זכיה ומתנה גבי שכיב מרע שנתן נכסיו כתב רבינו ז"ל דהוי ספק אם נכנס ספר תורה בכלל וכאן כתב כן משום דשאני הכא דאמר כל וכו' אי נמי מקדיש בעין יפה מקדיש ואפילו לא אמר כל נכנס ספר תורה בכלל עכ"ל, ומובן מדבריו דאם במתנת שכיב מרע הוי ספק אבל במקדיש פשיטא ליה דספר תורה נמי הקדיש משום דבעין יפה מקדיש ודבריו אחהמ"ר מעפ"ר הק' צ"ע להבינם. א') דהא דאמרינן דבעין יפה מקדיש היינו דוקא אותם הדברים שיכולים להיות נכללים בדבורו כשהקדיש וכמו שכתב רשב"ם ז"ל בב"ב דף ע"א ע"א בד"ה במוכר וז"ל דאפילו למ"ד בעין יפה מוכר הני מילי דמה שמפרש במכירתו מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום ממה שמכר ובד"ה מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה כתב וז"ל נהי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממכר אפי"ה זימנין שאינו נותן לו אלא מה שמפרש בפיו אבל מידי שאינו נכלל לא קייהיב עכ"ל. ועל יסוד זה פשיט הש"ס דזוכה בכל הדברים הנקראים נכסים וביניהם גם התפילין דנקראו נכסים וזהו מ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות זכיה ומתנה הלכה ט"ו וז"ל ותפילין ושאר ספרים הכל נכלל בכלל נכסים והספר תורה יש בו ספק אם הוא נכלל בכלל נכסים או אינו וכו' הרי דהדבר תלוי דוקא באם נכלל הדבר במלת נכסים דאם לא, הטעם דבעין יפה הוא נותן לא מועיל שיזכה בו וכמו דכתב בהלכה י"ב דאם אמר מטלטלי לפלוני אינו נוטל בחיטי ושערי. ב') עוד ראיה ממה דאיתא במס' ערכין דף כ"ד ע"א ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יימר אמר להו סליקו ליה תפיליו מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו וכו' ולפי דבריו ז"ל מאי מקשה, דמתני' איירי במקדיש ומטעם דבעין יפה מקדיש זכה גם בתפילין לא כן בעובדא דרב יימר דהוא במכר, אלא ודאי דאם לא נכללו במלת נכסי הטעם דבעין ופה מקדיש לא זוכה בתפילין ומאי דמשני מהו דתימא התם הוא דסבר מצוה קא עבידנא היינו אפילו למ"ד בעין רעה מקדיש דשאני תפילין דסבר מצוה קא עביד. ג') הוא ז"ל מחלק בין נותן למקדיש בזה דמקדיש בעין יפה מקדיש והלא הרמב"ם ז"ל באותו פרק הלכה כ"ב פסק דנותן בעין יפה נותן ואם דעתו ז"ל שמקדיש מקדיש בעין יפה יותר מנותן מתנה קשה לי ממאי דאיתא בב"ב דף קנ"א ע"א תפילין נקראו נכסי דתנן המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו דמאי ראיה מייתי לנותן ממקדיש נימא דהתם היינו טעמא משום דבעין יפה מקדיש יותר מנותן, ואדרבה דאפילו למ"ד מקדיש בעין רעה מקדיש סובר דנותן בעין יפה נותן. ד') על חילוקו בין אמר כל ללא אמר כל יש לתמוה אמאי לא השמיענו הש"ס חילוק זה כמו שהשמיענו

בדין מטלטלין ופסקו הרמב"ם ז"ל. ה') היה לו להרמב"ם ז"ל להשמיענו דין זה דלוקחים ממנו אפילו התפילין אפילו בלא אמר כל כמו ששנינו המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו. ו') דאם במלת כל או מטעם דמקדיש בעין יפה מקדיש נכלל גם הספר תורה היה לו להרמב"ם ז"ל לומר ואפילו ספר תורה דהוא יותר חידוש ולא ואפילו תפילין דפשיט לן דנקראו נכסי אלא ודאי כמ"ש הרב משנה למלך דדין ספר תורה נשאר בספק:

שם הלכה ח' כתב הרב משנה למלך ז"ל בד"ה אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח וכו' ואפשר דלא שייך בקדשי בדק הבית האי מילתא משום דמדאפרשיה נפטר מנדרו וכו' אבל האומר הרי עלי לבדק הבית מכי אפרשיה אף שלא בא לידי גזבר נפטר מחיובו דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה וכו' עכ"ל, ופליאה נשגבה איך פסק כריש לקיש נגד רבי יוחנן בחולין דף קל"ט בפרט שאמרו אחר זה דריש לקיש אחר ששמע מרביה הדר ביה:

שם הלכה י' המקדיש עולה לבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזברין בלבד עכ"ל. וכתב הרב משנה למלך ז"ל וז"ל ורש"י פירש וכו' והנה פירושו מתמיה דא"כ אמאי אסיקו לרב הונא בתיובתא אימא דרב הונא מן התורה קאמר וכו'. ואחהמ"ר לא זכיתי להבין איך יתיישבו הברייתות לרב הונא בשלמא לעולא דאליביה אין חילוק בין חרמי כהנים לבדק הבית מתיישב מתני' דקתני מקדישין אותם ומחרימין אותם הכל הוי מדרבנן וכמו כן הברייתא דשיירה לקדשי מזבח משום דקדשו מזבח מה שעשה עשוי היינו בין לבדק הבית בין לחרמי כהנים מדרבנן, לא כן לרב הונא דס"ל דלבדק הבית מקדישין הקדש עילוי מן התורה גם אם נאמר דלחרמי כהנים הוי הקדש מדרבנן ונבא לדקדק הא קדשי מזבח שהקדישן וכו' מה שעשה עשוי יצא, דאם לבדק הבית הוי מדאורייתא, ואם לחרמי כהנים הוי מדרבנן ומכ"ש מתני' דקתני בחדא מחתא מקדישין ומחרימין ולפי הברייתא פירוש מחרימין היינו לכהנים צ"ל לרב הונא מקדישין אותם היינו מדאורייתא ומחרימין אותם היינו מדרבנן ומשום זה אסיקו לרב הונא בתיובתא, ולפי דעתי הדלה דלזה נתכוון רש"י ז"ל בד"ה ומשני מדרבנן דכתב וז"ל הך ברייתא דלעיל דשיירא לקדשי מזבח למימרא דחייל עלייהו הקדש עילוי מדרבנן הוא עכ"ל, דיש לדקדק אמאי שבק רש"י ז"ל ברייתא דקתני בהדיא קדשי מזבח שהתפיסן לבדק הבית מה שעשה עשוי דממנה איתותב רב הונא והוי תיובתא גם לעולא ונקט ברייתא דשיירא לקדשי מזבח דהוי מכח דיוקא אלא דהוא ז"ל הרגיש דהך ברייתא דקתני בהדיא קדשי מזבח וכו' נוכל בנקל לתרץ גם לרב הונא דהוי מדרבנן אבל הך ברייתא דשיירא לקדשי מזבח מתרצא לעולא שפיר דהוי מדרבנן אבל לרב הונא לא מתרצא ומכ"ש מתניתין ולזה נקט הך

ברייתא דשיירה. כתב עוד וז"ל ונראה שזו הוא קושיות התוס' שהקשו דאם כן תיקשי ליה מתניתין ובריייתא דלעיל דקאמר מקדישין אותם הקדש עילוי ומאי קושיא אימא מדרבנן אלא כוונתם היא דא"כ אמאי אסיקו בתיובתא לרב הונא עכ"ל. ואחהמ"ר מעפ"ר ואלף מחילות מכת"ר דאם זה הוא כוונתם למה לא הקשו קושייתם ישר ואמאי העלימו כוונתם והקשו בעקיפין וסוף סוף הקושיא נשארת דיהא פירוש דברי עולה מה שיהיה אבל לרב הונא היה יכול לתרץ דמ"ש רב הונא היינו מן התורה ומתני' ובריית' היינו מדרבנן ולא לאסיק בתיובתא. ולפענ"ד דאין כוונת קושייתם היא על תירוץ הגמ' דמשני מדרבנן אלא קושייתם היא על סתמא דתלמודא דאמר ומי אמר עולא הכי והאמר עולא וכו' דנראה דאם לא היתה מימרא זו דעולא הוי ניחא ותיקשי ליה ממתני' דקתני מקדישין וכו' והיינו מה שכתבו אחר זה הילכך ממתני' ניחא ליה וכו' [ואל יקשה בעיניך מ"ש התוס' יומא ל"ד ע"ב ד"ה הני מילי וכו' דיותר ניח"ל לאקשויי מדידיה אדידיה מלהקשות מכח משנה עי"ש דיש לחלק דהתם דהקישיא היא על המימרא דאיירי בה ודאי דיותר חזקה היא הקושיא מדידיה עצמו לא כן כאן דעל המימרא "דאמר עולא" אין עליה שום קושיא אלא דמכח מימרא זו יש להקשות על מימרא אחרת ע"ז מקשים התוס' כאילו עד השתא דלא שמענו מימרא זו הוה ניחא והלא בלא"ה קשה עלה מכח משנתינו], ועל כל הפירושים קשה דגם לפירושם קשה ממתניתין דקתני ומחרימין ודלפי הברייתא היינו חרמי כהנים, ועיין להח"נ דהניח קו' זו בצ"ע, ולפי דברינו י"ל דנקט מחרימין אגב דנקט מקדישין דהוא מדאורייתא. ואם נפשך לומר דמדהמשיכו התוס' בדבריהם את פירוש רש"י גם על תירוץ הגמ' נראה דקושייתם הוא על התירוץ נוכל לומר דכוונתם הוא על התירוץ דאיך אפשר לומר מדרבנן דא"כ מתני' דקתני מקדישין אותם לכתחלה לא משמע הכי דאין שייך לומר דמדרבנן מקדישין אותם לכתחילה אלא דאם הקדישן מה שעשה עשוי מדרבנן או משלם מדרבנן הקדש עילוי ומלת מקדישין אותם משמע מדאורייתא "והשאר כמו שהוזכר לעיל יבא על נכון":

שם הלכה כ"ח וכן המקדיש מעשה ידי אשתו וכו' אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדים לו הרי כל מעשי ידיה קדש הא למה זה דומה וכו' והרב כסף משנה העתיק דברי הר"ן ז"ל דכתב וז"ל ולא ידעתי למה, דבגמ' אמרינן דהא דרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר וכו' פליגא אדר"ל דאמר לא תימא טעמא דר"מ וכו' אלא טעמא דר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך וכו' ומשמע דדוקא מתוך שיכול לכופה וכו' דאינה יכולה לומר איני ניזונות ואינו עושה הוא דאי אמר לה יקדשו וכו' מהני אבל לדידן דקי"ל לקמן דיכולה אשה שתאמר וכו' אפילו כי

אמר הכי לא מהני כיון דלאו דידיה נינהו כיון שהיא וכולה להפקיעם משעבודו. ולא מצות אמר דכי צריכין לטעמא דיכולה לכופה היינו לומר דנעשה וכו' אבל אם אמר לה הכי בפירוש אפילו בלאו האי טעמא מהני דאם איתא דמהני אפילו לא אמר לה לא צריכינן להאי טעמא כיון דשמעינן לר"מ דס"ל דאין אדם מוציא דבריו לבטלה כמאן דאמר לה דמי אלא ודאי לדידן דקי"ל דיכולה אשה לומר וכו' אפילו אם אמר לה לא מהני וכו' עיי"ש וכוונת קושייתו ברורה דצריכים אנו לטעמא דיכול לכופה כדי שלא יהא מקדיש דבר שאינו שלו כיון דיכולה לומר איני נזונית ואיני עושה. והרב כסף משנה ז"ל כתב וז"ל ולי נראה לתרץ דאע"ג דשמעינן לר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה אי לאו טעמא דיכול לכופה לא הוה אמר ר"מ הקדש משום דאו ס"ל דיכולה אשה שתאמר וכו' הרי בפשט דבריו שהקדיש מעשה ידיה הוציא דבריו לבטלה כיון שיכולה היא לומר איני ניזונות ואינו עושה הילכך לא אמרינן ביה נעשה אבל אי ס"ל דיכול לכופה אמרינן ביה שפיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכו' ועוד י"ל דאין הכי נמי וכו' יעו"ש. ואחהמ"ר מכבוד הגאונים ז"ל לא יצוייר בדעתי הדל איך אפשר לומר ביקדשו ידיך דמהני לר"ל גם בלא טעמא דיכול לכופה דהרי זה דומה למקדיש אילן חבירו לפירותיו ובהלכה כ"א פסק בפירוש שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו. ועל דברי הר"ן ז"ל יש לתמוה דלמה לו להקשות מכח סוגיית הש"ס דהלא מתוך דברי הרמב"ם ז"ל עצמם היה לו להקשות דנראים כסותרים דמאחר דפסק דעושה ואוכלת היינו דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה וכמו שפסק בפרק י"ב מהלכות אישות הלכה ד' א"כ איך ביקדשו ידיך כתב הואיל והן משועבדות לו וכו', ואין לומר כיון דהן משועבדות למלאכות אחרות שאינן נגד מזונות חל הקדש עליהן גם למעשה ידיה, כיון דלמעשה ידיה אין לו שלטון עליהו. אבל כוונת דברי הרמב"ם ז"ל הוא כמ"ש הרב לח"מ ז"ל בהלכות אישות וז"ל ויש לו לתרץ קושיית הר"ן ז"ל דלא אמרו לרב הונא דלא מועיל יקדשו ידיך לדידן או מקדיש מעשה ידיה לר"מ אלא כשהוא רוצה לזונה ולא מעלה לה מזונות אבל אם היה מעלה לה מזונות לאו כל כמיניה אחר שהקדיש לומר איני ניזונות ואיני עושה וכו' וא"כ הרמב"ם בהלכות ערכין איירי בסתם אשה שניזונית משל בעלה ולכך אי אמר לה יקדשו ידיך מהני וכן כתבו שם התוס' וכו' עכ"ל והיינו דהוא מפרש כוונת התוס' בד"ה מאי לאו בניזונית דכתבו לאו כשהוא זן אותה קאמר דא"כ יקדשו מעשה ידיה וכו' דלא כיוונו לשלול כשהוא ממשיך לזון אותה אלא לשלול כשהיה זן אותה בשעה שהקדיש מעשה ידיה דאם היה זן אותה הרי חל הקדש על מעשה ידיה דברשותו הוו קיימי כיון דהוות מתזנה מניה וכן כתב השיטה מקובצת. ולעיל בהלכה י"ט הביא דברי

הר"ן ז"ל וגם תירוצו של הכ"מ וכתב עליו וז"ל ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דכיון דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה הוי מוציא דבריו לבטלה ולכן צריך לטעמא דיכול לכופה דוחק דכיון דבשעה שהקדיש לא אמרה איני ניזונות ואיני עושה כבר חל ההקדש ואינה יכולה להפקיע עצמה מהקדש אחר כך עכ"ל. ודבריו צריכים ביאור דסברה זו אתיא שפיר לרב הונא דס"ל אליבא דר"מ אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אולם הרב כ"מ איירי על דברי ר"ל דאמר לא תימא וכו' והוא בא ליישב למה צריכינן אליביה לשני הטעמים וע"כ אם לא אמר יקדשו לא חל ההקדש כמו לדידן ומ"ש התוס' הוא אליבא דרב הונא ואולי דכוונתו ז"ל היא דכמו דאמרינן מתוך שיכול לכופה נעשה כאומר לה יקדשו וכו' הכי נמי כשהקדיש בשעה שהיתה ניזונית שתקה נעשה כאומר יקדשו ולא תוכל להפקיע עצמה:

תמורה

דף ב:

גמ' ובין ר"מ ובין ר"י טעמא דרבי קרא לאשה הא לא רביה קרא וכו' לא לקיא וכו' אבל הכא דעונש שאינו שוה בכל הוא דתנן אין הצבור והשותפין עושין תמורה אשה נמי לא לקיא קמ"ל, א) ק"ל לד' הרמז"ל בפ"א מהל' תמורה הל' א' דפסק בצבור ושו' שהמירו לוקין ואין התמורה קודש עי"ש מאי פריך הגמ' אריבוי אשה מדתנא דבי ר' ישמעאל דהשוה הכתוב וכו' כיון דאי לאו קרא הו"א דהגם דלוקה האשה שהמירה אבל אין תמורתה תמורה דומיא דצבור ושו' ולהכי אצטריך רבויא דקרא לאשמועינן דעושה תמורה ועוד ק"ל לד' הרמז"ל דסובר דלא תלי עשית תמורה במלקות מאי קאמר רמי בר חמא בקטן או דילמא כיון דלאו בר עונשין הוא בתמורה לא מתפיס, כיון דלא תלי התמורה בעונשין דהרי צבור ושו' לוקין אעפ"י שאין עושין תמורה. שוב ראיתי להרב לח"מ ז"ל שם על המקום שהאריך בזה. ב) והנה הרב תויו"ט פ"א דתמורה מ"ו ד"ה קרבנות כתב שדעת הרמז"ל בפ"א דתמורה הי"ב דהעתיק שם טעמא דר"ש במשנה ו' הנ"ל מבואר דס"ל דליכא פלוגתא במתניתין, וכתב עוד דבהא דתנן שנאמר לא ימיר וכו' פליג ודריש טעמא אחרינא אלא דבעיקר הדין אין מחלוקת כ"א משמעות דורשין וכו' ע"ש. וק"ל דכיון דבין לת"ק דממעט צבור ושו' מקרא דלא ימיר אותו ובין לר"ש דממעט להו מדכתוב גבי מעשר לא יבקר ולא ימיר וכו' סו"ס עיקר הלאו לא נאמר אלא ליחיד ולא לצבור ושו' א"כ מנ"ל להרמז"ל לפסוק בהא גבי צבור ושו' דאעפ"י שאין עושין תמורה כיון דהם מוזהרים שלא ימירו לוקין דהלא עיקר הלאו לא נאמר אלא

ליחיד ולא לצבור ושו' ומרן הכ"מ שם בה"א כתב דמשמע ליה להרמב"ם כן מדלא קתני מותרים להמיר עי"ש ובודאי דכונתו לומר כד' התויו"ט דמאחר דאין בהן לאו אמאי לא תני במשנה בהו מותרים להמיר ומזה דקדק הרמז"ל דלוקין ואחרי נע"ר לא זכיתי להבין כוונתו מלבד מה שכבר העיר הגאון תוס' חדשים במשנה א' ד"ה וסופג וכו' דאין דרכו של הרמז"ל לפסוק דין על יסוד דקדוק קל כזה ומכ"ש לחייב מלקות ע"ש. עוד זאת לא ידעתי איך שייך לומר מותרים להמיר מאחר דאין כאן המרה דאינם תופסים בקדושה ולשון מותרים להמיר משמע דהם בסוג תמורה ולפי האמת הם חולין כמו שהיו. ג) עוד ק"ל דלד' הרמז"ל הנ"ל דהגם דאין עושין תמורה עכ"ז לוקין מדוע לא הקשו שם בגמ' בד"ד ע"ב לס' אביי דאמר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עבוד מהני דאי ס"ד לא מהני אמאי לוקה, מהא דצבור ושו' דאף דלא מהני לוקין. ד) ולולא דמסתפינא אמינא דהרמז"ל סו' דר"ש חולק על ת"ק גם לענין דונא והוא דריש סו' דלא יחליפנו כולל גם צבור ושות' וכמ"ש הרש"ש ז"ל בד"ב ע"ב ד"ה ת"ל וכו' וז"ל דכמו דרבינן אשה לחיובא בתמורה אף דבהפסוק נכתבה בלשון זכר משום דמלת ואם המר דהוא מקור מרבה כל דבר, כ"כ מרבה ר"ש צבור ושות' ממלת ואם המר ימיר דהוא מקור אף דהלאו נאמר בלשון יחיד ומשו"ה הוצרך ר"ש למעט ק"ל ושות' ממעשר עכ"ל, ולפי"ז מלאו דלא יחליפנו גם צבור ושות' לוקין על התמורה ואלמלא מיעוטא דמעשר הו"א דתמורתם נתפסת כדין כל תמורה אלא דהמעשר הוציא אותם מן הכלל שלא תהיה נתפסת תמורתם, ואהני לן מעשר לענין זה שלא עושין תמורה אך הלאו נשאר בתוקפו דכולל גם צבור ושות', והרמז"ל פ' כר"ש משום דסתם לן תנא כוותיה לעיל במ"ג כמ"ש התויו"ט שם בד"ה און ממירין וכו'. ובזה ניחא מאי דלא הק' בגמ' ואביי מס' ר"ש משום דשפיר יכול לתרץ אביי דהוא סו' כס' ת"ק החולק על ר"ש וס"ל דאין עושים תמורה ולא לוקין אלא דק"ק דא"כ אביי ורבא פליגי בפלוגתא דתנאי דת"ק ור"ש וצ"ל דאין מקום קו' מעיקרא מר"ש די"ל דתמורה שאני דלא אהני מעשייהו משום דגלי קרא במעשר ואין ללמוד מזה אדעלמא דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי ה) ומהאמור בזה נר' דיש ליישב גם קו' הלח"מ ז"ל בה"א שהק' דכיון דממעשר ממעטינן עכו"ם וקדשו בדה"ב דלא תפסי בתמורה נימא דכמו דאין לוקים עליהם, גם צבור ושות' לא לילקו דגם אינהו ממעשר ממעטינן להו ע"ש ולפי"ה ניחא די"ל דשאני צבור ושות' דהם נכללו בכלל הלאו כנ"ל ומיעוט המעשר אהני רק לענין דלא תפסי בתמורה, והלאו כדקאי קאי דכולל גם צבור ושות'. משא"כ עכו"ם וקדשי בדה"ב אף דנכלל במלת קרבן מ"מ מכיון דנתמעטו מהמעשר הרי כאילו מגלי לן קרא דקרבן האמור בתמורה לא מיירי בקרבן עכו"ם וקדשי

בדה"ב, אלא קרבן ישראל וקדשי מזבח ולזה אין מקום לחייבם מלקות. ולא דמי לצבור ושות' דכיון דנכללו במלת מקור א"א להוציא הפסוק מפשוטו דא"כ לא הו"ל לכתבו בדרך זו שהוא מקור כנלע"ד ודו"ק. ו) ולעיקר קו' תוס' חדשים על הרמז"ל שפ' גבי צבור ושות' דלוקה נלע"ד דהוא מגזירת הכתוב ע"ד כהן אונס שגירש שהכתוב מנעו מלקיים העשה ועכ"ז לוקה כמו שפ' הרמז"ל בפ"א מה' נערה בתולה ה"א, וכ"ש בתמורה דאף בהיכא שהקדושה נתפסה בתמורה ושניהם קדשי דאין כאן זלזול בקדושה כ"כ עכ"ז לקי דודאי הוא דלקי בהיכא שאינו מתפיס בתמורה דעי"ז זילא בה מלתא לאותה התפסת הקדושה דודאי דלקי ועי' רש"י ד"ט ע"א ד"ה חילוף וכו' שכ' אע"ג דלא אהני מידי וכו' אפי"ה לילקי הואיל ונתכוון להוציא הקדש לחולין ע"ש הרי דמשום כוונה לחודה לקי אע"ג דלא אהנו מעשיו משום זילותא דהקדש, והוא הדין והוא הטעם כאן ודוק. ו') ואולם כשנתבונן בדברי הרש"ש ז"ל הנ"ל נראה דכל דבריו לא נאמרו אלא לר"י אבל לר"מ א"א לומר דהוא מרבי יורש ממלת המר דהוא מקור, דהרי אצטריך לרבות אשה מוי"ו דואם ולא ריבה אותו מהמקור. ועוד דממלת המר לא מרבי כ"א דברים שהיה אפשר למעטם מלשון הלאו כמו אשה וציבור אבל יורש לא הוה מתמעט מהלאו, ותדע דהרי מצינו לר"י דמרבי אשה ממלת המר ולא ריבה ג"כ יורש (ועי' תוס' ד"ה ור"מ) ומזה מבי' דאין לרבות מהמקור אלא דברים שהיו יכולים להתמעט מהלאו, ולר"מ צריכים אנו לפירש"י דכתב מדהוה מצי למיכתב ואם ימיר וכו' ע"ש, ולפי"ז הרמז"ל דפ' כר"מ דיורש ממיר בודאי דמפיק ליה מיתור הלשון ולא משום המקיר וכיון שכן אין מקום לרבות אשה וציבור וחזרה הקושיא למקומה דמנ"ל להרמז"ל בציבור ושות' דלוקין ואפשר דלעולם דהרמז"ל סו' כדברי הרש"ש דר"י וריש מרבים אשה ושות' מהמקור, ומטע"ז לא ממעט ר"ש ציבור ושות' מלשון לא יחליפינו, אלא דעכ"ז הוא פוסק כר"מ לענין יורש מיתור הלשון דסו"ס הרי איכא יתורא דכתוב ואם המר ימיר והוה סגי למכתב חדא בלי מקור ותו לא ומזה דייק לרבות יורש. אלא דבעיקר דברי הרש"ש שכ' דטעמא דר"י ור"ש משום המקור יש להעיר דהלא מסוגי' מוכח דהוא מיתור הלשון כמו שפירש"י ז"ל, דהכי איתא בגמ' ולר"י האי ואם המר ימיר מאי עביד ליה ותי' לרבות אשה, מבו' מזה דריבוי אשה יליף ליה מהיתור ולא משום מקור ואף אם נדחוק דכוו' הגמ' כך היא היינו מהמקור אכתי לא ידעתי מאי ק"ל להרש"ש את"ק דר"ש והניחו בצ"ע דהלא ת"ק דריש הוא ר"מ, והוא לא משמע ליה ריבוי דהמקור דהרי אצטריך לרבות אשה מהוי"ו ובזבחים ד' ו' ע"א מצינו לו אדרבא להפך דממעט שות' ממילת ואם המר יעיר ואם הוה משמ"ל דרשה

דהמקור אדרבא היה צריך לרבות צבור ושות' ממלת המר דהיא מקור ולפקע"ד דבריו צ"י כעת:

דף ט.

בגמ' אי כתב הכי הו"א תצא זו ותכנס זו הוא דלקי, אבל מימר דתרוייהו קא מקדיש להו אימא לא לילקי קמ"ל, ופרש"י ד"ה חילוף וז"ל והתם אע"ג דלא אהני מידי דהקדש אינו יוצא לחולין אפ"ה ללקי הואיל ונתכוון להוציא הקדש לחולין עכ"ל. א) משמע דלא יחליפנו היינו מתכוין לחלל בהמת קדש אבהמת חולין ולהוציא בהמת הקודש לחולין ע"י שמתפיס קדושתה בבהמת חולין, ולא ימיר היינו שמתפיס בהמת חולין בבהמת קודש ואינו מתכוון להוציא בהמת קודש לחולין וכן נר' בד"ה ע"ב דקאמר אביי אי לאו דאמר והיה הוא וכו' הו"א תצא זו ותכנס זו ע"ש א"ה מד"ה הנ"ל אינו מבו' דקאי אקרא דלא יחליפנו בלחוד דגם אקרא דלא ימיר קאמר אי לאו קרא דוהיה הוא וכו'. דאתרוייהו קאמר הו"א שר"ל תצא זו ותכנס זו וגם מההיא דד"ט נלע"ד דמ"ש הגמ' הו"א תצא זו ותכנס זו אין הכוונה דדוקא אם כ' לא יחליפנו לחוד הייתי אומר כן, אלא אפי' אם כ' ולא ימיר ולא כ' ולא יחליפנו הייתי אומר תצא זו וכו' דחילופין והמרה היינו הך ומה שנקט הגמרא ולכתוב ולא יחליפנו, משום דהוא רא' במקרא וגם דכיון דהוא משמע בשל אחרים הו"א דהיינו כדרך חילוף הרגיל דמחליף שלו בשל חבירו ומייתורא דלא ימיר שמעינן דהיינו אפי' באינו בדרך חילופין, ופי' לא יחליפנו למסקנא היינו ג"כ באינו דרך חילוף להוציא זו ותכנס זו ואה"נ דאם היה אומר לא ימיר לחוד ג"כ, הו"א דר"ל תצא זו וכו' כדמשמע מד"ה הנ"ל ומיתורא הוא דשמעינן תרוייהו, אך אי"ל דאם היה אומר לא ימיר הו"א דדוקא בשל עצמו ולא בשל אחרים דז"א דמה מקום לחלק, ושו"ר דכאשר דמיתי כן הוא בהשמטות משיטה מקובצת שבסוף הש"ס מה' המעילה וז"ל לכתוב לא יחליפנו לאו משום דפשיט טפי דהא ודאו כי הדדי נינהו דמ"ל בשלו מ"ל בשל אחרים אלא לפי שהוא רא' בפסוק וכו' ע"ש ודוק. ב) וצריך להבין דלפי משמעות הגמ' כאן ובד"ה הנ"ל דעיקר האיסור הוא משום דמתפיס קדושת הבהמה בבהמה אחרת א"כ קרא דוהיה הוא ותמורתו יהיה קודש אתא לומר דתרוייהו קדשי בין אם כוין להוציא הקדש לחולין דלא אהנו מעשיו בין אם כוין להתפיס שניהם דאהנו מעשיו, ועשה זה הוא חלק מהלאו דלא ימיר ולא יחליפנו. ומעתה אני תמה דלפי"ז איך לעיל בד' ד' ע"ב קורא אביי לתמורה לאו הניתק לעשה, דכל לאו הניתק לעשה, היינו דע"י העשה מתקן הלאו כמו לאו דלא תגזול, והשיב את הגזילה, לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח, משא"כ כאן בתמורה עשה דוהיה הוא ותמורתו אינו בא לתקן הלאו דלא ימירו אלא בא

להוסיף על הלאו כאמור [עי' תוס' חולין (ד"פ ע"ב) ד"ה הנח וכו' שכ' כי ההיא דתמורה דל"ה ניתוק גמור דאין שם מעשה לתקן הלאו דוהיה קודש לאו עשייה הוא דמאליו קדוש וכו' ע"ש]. ג) ולכאורה היה נלע"ד דהא דקרא אותו ניתק לעשה היינו הלאו דלא יחליפנו דהיתה מחשבתו להוציא הקדש לחולין וע"י העשה שהוא ותמורתו קדשי מתקן את הלאו מה שחשב בתחי' להוציא את בהמת הקודש לחולין דלא אהנו מעשיו, [א"ה הנה ממה שדייקו התוס' חולין הנ"ל בזה"ל דמאליו קדוש וכו', א"כ גם בהיתה כוונתו להוציא לחולין לא מקרי ניתק לעשה כיון דהוא לא עושה שום מעשה בפועל רק מאליו הוא קדוש ודוק] אבל בלאו דלא ימיר דהיתה כוונתו דשניהם קדשי ל"ש ניתק לעשה כיון דאין כאן שום מעשה נוסף דמתחילה היתה כוונתו להקדיש שניהם וגם בסיף כך הוא דשניהם קדשו, וגם בד"ה הנ"ל שאמר הו"א תצא זו וכו' כוונת אביי הוא רק על קרא דלא יחליפנו וכו', אבל על לאו דלא ימיר דל"ש בו ניתק לעשה ואי עביד מהני לא אצטריך קרא דוהי' הוא וכו' דבלאי קרא ידיעינן שפיר דתרוייהו קדשי כיון דאי עביד מהני ולזה נתכוון רש"י ז"ל דבמתני' ד"ה וסופג את המ' וכו' כ' משום לאו דלא ימיר, ובד"ד ע"ב ד"ה והרי ממר דלאו שניתק לעשה כ' לאו דלא יחליפנו ע"ש משום דלא ימיר אינו ניתק לעשה רק לא יחליפנו ולזה לוקה מ' משום לאו דלא ימיר, ואין להק' דא"כ מ"פ אביי והרי מימר וכו' ולקי, כיון דמאי דניתק לעשה הוא לא יחליפנו ומאי דלקי היא אלאו דלא ימיר די"ל דזהו כוו' הגמ' באמת שתי' הו"ל תרי לאוי וחד עשה, ורש"י במתני' פי' אליבא דמסקנא הנ"ל, ואף דהלשון דתרי לאוי לא משמע הכי דהיה צ"ל דלקי אלא ימיר עי' מהר"ץ חיות בחולין ד"ב ע"א ברש"י ד"ה וסופג דפי' כן [א"ה נלע"ד דמהר"ץ חיות לא כוין בדוקא משום דלא ימיר ל"ש בו ניתק לעשה אלא משום דניתק לעשה לא דחי ב' לאוין ולא יחליפנו הוא קודם במקרא א"כ מסתמא מאי דדחי ניתק לעשה הוא הלאו הרא' הכתוב במקרא דהוא לא יחליפנו וממילא דלוקה אלא ימיר והוא ע"ד מ"ש המהרש"א שם בחולין ודוק]. ד) וזה נר' כוונת ריו"ח (ג' ב') שאמ"ל לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו עבוד מעשה דהיינו בלא ימיר כיון דמתכוין להקדיש התמורה ע"ו דיבורו ע"מ לעבור על הלאו, ל"כ בלא יחליפנו אף דמתכוין להוציא לחולין אך ל"ע מעשה בפועל כיון דלא אהנו מעשיו ואינה יוצאת לחולין ה) אלא דזו היא שקשה ע"ד התוס' בחולין שם ד"ה וסופג וכו' דהק' דילקה פ' ע"ש דאיך ילקי פ' והלא לאו דלא יחליפנו הוא ניתק לעשה ואין כאן אלא לאו דלא ימיר וכבר מהרש"א שם הניח התוס' בצ"ע משום דהעשה אינו מנתק אלא לאו א', אך לא הדגיש דהעשה ניתק את לאו דלא יחליפנו ע"ש. ו) והנה בדף ד' ע"ב הק' בגמ' לרבא דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא

תעביד אי עביד ל"מ מתמורה דתנן אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים, ולפי"ה יש להק' דאדרבה מלאו דלא יחליפנו איכא סייעתא לרבא ותיובתא לאביי דהרי הוא התכוון להוציא הקדש לחולין ולא אהנו מעשיו. ז) והנה להאמור דאף למ"ד נילי"ע לוקה על לא ימיר ק"ל דא"כ מ"פ הגמ' ולכתוב ולא יחליפנו ולא בעי לא ימיר ופרש"י דמי גרע וכו', הלא אין עונשין מן הדין וכן ראיתי בשם הפני יהושע במ' ביצה ד"ז דהק' בגמ' ולכתוב רחמנא חמץ ולא לכתוב שאור דהק' כן להרמז"ל דפ' דלוקין על בל יראה יעו"ש [א"ה עי' להמשמרות כהונה ז"ל בחי' על תמורה שהעיר בזה וכ' דהקו' היא לאביי שאמר כאן בגמ' הא לאו דינא הוא מי גרע טוב ברע, ורבא דוקא הוא דסו' במי גרע וכו' שאין עונשין מן כדין ע"ש] והנה שם בחמץ יש ליישב קושיתו במ"ש המ"מ בפ"ב מה' מאכלות אסורות דכ' דהרמז"ל ס"ל דביש איסור עשה עונשין מן הדין וקרא כתוב תשביתו שאור לא כן הכא בתמורה מלבד דהעשה הוא ממילא, עוד בה דאינו ממלא מקום הלאו דלא ימיר בודאי דעשה כזה לא מחייב מלקות מן הדין. ח) ובאמת דסברה זו שכתבנו דניתק לעשה ל"ש אלא בלאו דלא יחליפנו יש לדחות מלשון הכתוב שכ' ואם המר ימיר ולא "ואם יחליף" (ועי' מהרש"א ב"מ דס"א ע"א ע"ד התוס' ד"ה לעבור וכו') ובכן צ"ל דגם על לאו דלא ימיר שייך ביה ניתל"ע משום דהוא רצה להקדיש ע"י התפסה שהיא גרועה ולא הקדיש ישר לשמים קרבן לה' (וכבוד רבינו הגדול מרן הרב הראשי לא"י הגאון מהרי"א הרצוג שליט"א הראה לי ס' זו בס' שו"ת מהרי"ל דיסקין ז"ל בדנ"ו) וע"ז בא העשה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש דהיינו קדושה מעולה וכמו ששנינו חומר בתמורה וכו' והיינו דקאמר הו"א תצא זו וכו' קמ"ל קרא דלא ימיר דאפילו דמקדיש שתיהן לוקה ולאו דלא ימיר גילה לנו דגם לא יחליפנו אינו במתכוין להוציא הקדש לחולין אלא דאיירי דמקדיש התמורה משום שהתפיסה בבהמת חבירו לוקה, ומעתה טעמא דלוקה בשתיהן הוי משום התפסה, ומכאן ק"ל על הרמז"ל בסוף הל' תמורה דכ' דעשה דוהיה הוא וכו' הוא מטעם קנס בכדי שלא יבא להחליף טוב ברע. ט) ולעיקר קו' התוס' במתני' דילקי פ' שהניח מהרש"א דבריהם בצ"ע נר' דהתוס' מפרשים בתי' הגמ' דהו"ל תרי לאוי וחד עשה וכו' ב' פי'. א) דכיון דב' האזהרות באות על דבר א' שהיא ההתפסה א"כ העשה אינו מנתק אפי' לאו א' וע"ז הק' דילקי פ' ותי' דאה"נ והתנא לא נחית למנין מלקיות, ב) מ"ש בתי' ב' דלעולם לא לקי אלא מ' וחד בשלו וחד בשל חבירו וכו' ר"ל כיון דהב' האזהרות הם מחולקות והעשה לא מנתק אלא א' מהם א"כ דין הוא שאינו לוקה אלא ארבעים י) והנה הרמז"ל בפ"א מה' תמורה ה"א תפס בביאור הב' של התוס' כמ"ש הלח"מ שם, ותמה הלח"מ על תי' הרא' דאיך ס"ד דילקי פ' ע"ש, ונלע"ד

לדחוק בדבריהם דמ"ש וי"ל ועוי"ל דאין רצונם בזה לתרץ ב' תי', אלא דר"ל דמפשטא דמתני' אין לדיוק דרק מ' די"ל דהוא לא נחתא למניינא וס"ל דמ"ש תרי לאוי וחד עשה היינו דאינו ניתק אפי' א' מהם ולזה לוקה פ' ואמנם גם לפשטא דמתני' י"ל שאיצטריך חד לעצמו וחד לשל חבירו ולזה אינו לוקה אלא מ'. ובזה ניחא דאין כוו' בתי' רא' לפרש כן לפי האמת אלא דבדרך דחייה קאמרי ודוק. יא) ובזה ניחא דל"ק ג"כ על תי' רא' דתוס' מההיא דד"ז ע"א ואי בתמורה נמי ששה הויין וכו' ולדברי התוס' דלוקה פ' שבעה הויין, ולפי"ה ניחא דאין כוונתם בתי' רא' לקושטא דמלתא אלא בדרך דחייה וכאמור. יב) ועוד יש ליישב דריו"ח ס"ל דאם עובר בלאו בתמורה שהוא בהתפסה אינו עובר בבל תקדישו ונשארו רק ד' שמות וב' דתמורה והויין ששה, וזהו שדקדק באומרו "ואי בתמורה נמי" ר"ל דאפי' בתמורה דל"ש בזה לא תקדישו ובמקומו יבוא לאו בתמורה עכ"ז ששה הויין. יג) ואין להק' דא"כ בד"ז ע"ב דאיתותב אביי דסבר אין לוקין על לאו שבכללות מהך ברייתא דקתני עובר משום ה' שמות דאמאי לא תי' דהברייתא איירי בתמורה דחייב בב' לאוין דתמורה ואפיק בל תקדישו ובל תקטירו מקצתו ועייל ב' לאוין דתמורה די"ל דאין כח ביד אמורא לפרש דברי הברייתא בדברי דחוקים דגם ר"ל בע"א לא אמר כן אלא בדרך אצדודי בזה"ל "שמא" לא שנינו אלא בתמורה. יד) והנה לכל הדברות והאמירות ק"ל בעיקר הסוג' הנ"ל דפריך ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי ולא ימיר, ותי' הגמ' אי כ' הכי הו"א תצא זו ותכנס זו הוא דילקו ופירש"י והתם אע"ג דלא אהנו מידי דהקדש תם לא יוצא לחולין אפי"ה לילקי הואיל ונתכוון להוציא הקדש לחולין עכ"ל דאיך היה מתקיים המלקות בהמרה דממ"נ אם לא היה כותב והיה הוא ותמורתו הייתי אומר תצא זו ותכנס זו לאביי דס"ל או עבוד מהני ולרבא דס"ל או עביד לא מהני, הייתי אומר דהתמורה לא קדשה (כמ"ש בד"ד ע"ב) ואם היה כותב והיה הוא ותמורתו הו"ל נותק לעשה ובשלמא לנוסחא רא' דרש"י לא היה ניתק לעשה משום דאינו שוה בכל אך לנוסחתינו דהוו ב' לאוין היה הלאו ניתק לעשה. טו) וראיתי להי' ימי שלמה על הרמז"ל בה' תמורה ה"א דכ' בתו"ד וז"ל דכיון דשינה הכתוב בלישני דלאוי לא יחליפנו ולא ימיר וכשבא העשה לנתקו נקט לשנא דתמורה ולא נקט נמי לישנא דחליפין למימרא דמלאו דלא ימיר הוא דמנתק ליה ולא מלאו דלא יחליפנו עכ"ל הצ"ל, ובזה שפיר מתיישבת קו' דאם היה כותב רק לא יחליפנו לא הוה אמרינן דוהיה הוא ותמורתו אתא לנתק העשה, אבל ק"ל דא"כ בד"ד ע"ב דהק' לאביי דס"ל אי עביד מהני ל"ל והיה הוא וכו' ותי' דהו"א תצא זו וכו' מאי ק"ל הלא קרא דוהיה הוא וכו' לא אתי ללאו דלא יחליפנו אלא אלאו דלא ימיר, ועוד קשה דאם הדבר פשוט כ"כ מכח הכתוב דואם המר ימיר דהוא לנתק רק הלאו

דלא ימיר מאי הק' אביי מתמורה דהוי ניל"ע ולקי כיון דניל"ע הוא הלאו דלא ימיר ומאי דלוקה הוא אלאו דלא יחליפנו וצ"ו כעת. [א"ה לפי"ה לעיל דבתר דכתיב לא ימיר אמרינן דגילה אקרא דלא יחליפנו דהוא מתפיס שניהם ניחא אלא דעכ"ז כיון דהניתוק נקט ליה בל' תמורה מזה מבו' דהניתוק קאי רק על לא ימיר ולא גם אלא יחליפנו אף דפי' לא יחליפנו הוא כמו לא ימיר ולא תצא זו וכו' ודוק]. דף י"א ע"ב ברש"י ד"ה דהא אמר רבא וכו' ולהכי נקט רבא זכר דבעולה איירי רבא ונקבה לא חזיא לעולה וליכא למימר קדוש קה"ג ע"כ וראיתי להגאון מזל שעה, בה' ערכין די"ז ע"ב דהק' ע"ד רש"י אלו מסוג' לקמן די"ט ע"ב דאיתא התם במפריש נקבה לאשם מיגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא לה קדושת הגוף והניח בצ"ע, ואחרי המחי"ר מכפו"ר רש"י דקדק וכ' וליכא למימר קדוש קה"ג ולא כ' ולא נחתי לה קה"ג ומובן מאליו דכוונתו לומר דאינה קדושה קה"ג ליקרב היא עצמה, ומ"ש בדי"ט מגו וכו' היינו לענין שתרעה עד שתסתאב כמבו' שם בגמ', ורבא שאמר הקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג אתא לאשמעינן חידושא לענין שיקרב הוא עצמו ושפיר קאמר רש"י דלענין שיקרב הוא עצמו ל"ש לנקוט נקבה. עוד ראיתי לו שם שהרחיב הדבור להוכיח דמפריש נקבה לעולה לא גרע ממפריש נקבה לאשם ע"ש ופלא של"ז שר דברי התיו"ט דבעולה מלתא דפשיטה היא ועי' הרש"ש שהוכיח מפירש"י ותוס' שגרסי במתני' המפריש נקבה לעולה תרעה וכו' וגם בגמ' ד"כ ע"א אמרו אימור דאמר ר"ש גבי נקבה לאשם וכו' אבל גבי נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אפי' רש"י מודה ע"ש:

דף יב:

ברש"י ד"ה נאמר כאן וכו' עפר ע"ג וזו הוא הכשר מצותה לכתחילה ע"כ, וכ"כ התוס' שם ד"ה הא כיצד וכו' דלמצוה בעינן מים תחילה ואח"כ עפר וכו' ע"ש, והנה מזה מבו' דיש לחלק בין לכחחי' לדיעבד אפי' במצוה דאורייתא, ולכאורה זה היפך מדבריהם בגיטין ד"ג ע"ב ד"ה וכי לא בעי וכו' ששם כ' בפשי' דמדאורייתא אין חי' בין לכתחילה לדיעבד ע"ש, ואמנם נראה פשוט דדברי התוס' בגיטין אינו אלא בהיכא שאין שום גילוי בתורה לחלק בזה כההיא דגיטין דסתם קרא וכתב לה, משא"כ היכא דיש רמז בתורה לחלק כההיא דאפר פרה דכתיבי תרי קראי וסוטה דאית בה גז"ש כדאיתא בגמרא שם. לא דברו התוס' בזה דכיון דגלי גלי, וכן ראיתי להגאון נוב"י ז"ל בשיטתו על מס' גיטין שכ' ע"ד התוס' דגיטין הנ"ל וז"ל אע"ג דודאי אשכחן וכו' דגלי קרא מיהו מסתמא לא אמרינן הכי עכ"ל, ולע"ד יש להוסיף דאדרבא ממה שהוצרך לגלות על דיעבד דשרי מזה עצמו מוכח דבעלמא אין חילוק בזה. וראיתי להגאון אמר יוסף בליקוטים על הש"ס

דהביא דברי התוס' דגיטין הנז' וכ' וז"ל ולכאורה יש להק' ממ"ש בקידושין דס"ז ע"ב ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחי' הא דיעבד יעו"ש וכן ק' להתוס' מינם ובם ממ"ש בסוטה דל"ז ע"א ד"ה מאי על וכו' דמשמע מדבריהם דמדאורייתא נמי מפלגינן בין לכתחי' לדיעבד והברכ"י בחיו"ד סי' א' הביא דכן משמע מתוס' דזבחים דט"ז ע"א, ונראה שהוא ממ"ש התוס' ד"ה מה ליושב יעו"ש, ועי' בסוג' דתמורה בפלוגתא דאביי ורבא בכ"מ דאמר רחמנא ל"ת דנראה מתנגדת לסוגיא דקידושין הלזו יעו"ש וכעת צ"ע עכ"ל ואחהמ"ר מכ"ג ז"ל איני רואה מקום קו' מכל המקומות שהביא ה' ז"ל חוץ מההוא דהברכ"י שהובאה גם בחה"מ סי' טו"ב דמה שהק' מדבריהם בסוטה הנ"ל. הנה שם כתב וז"ל ונר' לר"י דר' מודו נמי דכל על לכתחי' ולמצוה על ממש ושאני הכא דגזיה"כ היא וכדפרי' ובדיעבד מכשר על בסמוך וכו' ע"כ, מבו' מזה דפי' האמיתי של על הוא ממש אלא שע"ו הגילוי שיש לנו שהוא אפי' בסמוך אז אנו אומרים דפי' העיקרי בא להורות לנו על לכתחי' וההוכחה שהורית לנו דהוא בסמוך הוא על דיעבד והוו כההיא דאפר פרה וסוטה הנ"ל. ומה שהק' מההיא דקידושין דס"ז ע"ב הנ"ל הנה כבר רש"י ז"ל שם ביאר הענין וז"ל ודילמא הא לכתחי' וכו' כלומר לא יקח לאו שלא יהיה לו בהן קידושין דיעבד קאמר אלא אזהרה שלא ויקדשנה ומיהו אי קדיש ליהוו קידושיו, ואתא האי קרא אחרינא לומר דאין בה הוויה כלל וכו' ע"כ, מבו' מזה דבא להורות לנו רש"י ז"ל שפי' דיעבד ולכתחילה אינו כמו בדעלמא אלא ר"ל ע"ד ההיא פלוגתא דאביי ורבא גבי כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד מהני דאי לאו קרא אחרינא הייתי אומר דלכתחי' לא יעביד ואי עביד מהני כס' אבייי בכ"מ דא"ר לא תעביד לזה אתא קרא אחרינא לגלות דאי עבוד לא מהני ולישנא דלכתחי' ודיעבד דנקיט הוא בדרך מושאל, ואין זה דומה למ"ש בעלמא דבדאורי' אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד, (א"ה עי' בס' ודבר שלום חח"מ סי' א' דפ"ד ע"א שכ' דאדרבה מסוג' זו מוכח ומשם ראי' לדעלמא בבנין אב דבדאורייתא ליכא לפלוגי ומינה ילפינן לכל דוכתא ע"ש, ועי' בהגה אות ה' מ"ש מהשד"ח מע' א' אות רט"ז ופאת השדה מע' ד' כלל כ"ח וע"ע בשד"ח מע' ד' כלל ק"ז ומשם באירה, וע"ע בספר ישכיל עבדי ח"ב או"ח סי' ה' די"ב ע"א אות י"ח-כ'). ומה שהק' עוד מההיא דתמורה עי' בהרש"ש בקידושין שם שכ' וז"ל ומפ' רש"י הנ"ל דסוג' זו אזלא אליבא דאביי בתמורה דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דלרבא פרכינן התם מאלמנה לכ"ג דכתיב בה לא יקח ואפי"ה תפסי בה קידושין אלמא דלדידיה מלא יקח משמע אפי' דיעבד עכ"ל ובזה מובן דאין עוד מקום לקו' הנ"ל דהסוג' אזלא אליבא דאביי ודוק. אלא שק"ל קצת בדברי הרש"ש דמדוע הוצרך להוכיח דהסוג' אזלא דלא

כרבא ממה שפריך לתמורה לרבא מאלמנה לכ"ג והלא ממקומו הוא מוכרת דלרבא לא הוה צריך תרי קראו לאשמעינן על דיעבד דל"מ, דכיון דס"ל בכל דוכתא דכ"מ דאמר רחמנא ל"ת ל"מ אפי' בחד קרא הוה סגי דכיון דאמר רחמנא ל"ת מובן דאי עביד ל"מ ועפי"ז יש ליישב קושיית מהרש"א על תוס' פסחים דף קט"ו ע"א בד"ה אלא אמר רב אשי וכו' דכתבו אליבא דהלל דהם מצריכים לכרכן ולאכלן בבת אחת, אבל בדיעבד אפי' בזה בפ"ע וזה בפ"ע יצא וע"ז הקשה הגאון מהרש"א מנ"ל להתוס' דלא ס"ל להלל דהוי לעיכובא והניח בקושיא עי"ש, אילם עפ"י דברי התוס' בסוטה הנ"ל ניחא דהם כתבו אפי' לרב דכ"מ שנאמר "על" הוי לכתחילה ולמצוה על ממש, אבל בדיעבד יצא אפי' בסמוך לבד במקום שגילה או דהסברא נותנת דהוא בסמוך דלא בעינן לכתחילה על ממש א"כ הכא דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו הוי לכתחילה ולמצוה, אבל בדיעבד יצא אפי' זה בפ"ע וזה בפ"ע ודוק:

דף טז:

בגמ' וכי דנין אפשר משאי אפשר, ר' שמעון בחד מקום גמיר להו, עיין להגאון שער המלך ז"ל בפ"ד מה' פסילי המוקדשי' ה"א שהוכיח מכאן דלא כהר"י מאוריניש ז"ל שהביא הרא"ש בפירושו למ' קינין סופ"ב שכ' מפירש"י דאין חטאת העוף מתה כמו דאין חטאת בצבור מתה משום דחמש חטאות מתות ליתנהו כולהו בצבור דאין הצבור ממרין והרי גמירי כולהו דלא נהיגי אלא במקום דשייכי כולהו ועוף נמי ל"ש ביה תמורה דמכאן מבו' שזה שאמרו בחד מקים גמירי להו אינו אלא אליבא דר"ש וכו' אמנם לר"י דס"ל דתמות ע"כ דס"ל דאין דנין אפשר משאי אפשר ולאו בחד מקום גמירי להו, וא"כ יגדל התימא על הר"י מאוריניש ז"ל דכיון דסתם ספרא ר"י ור"י ס"ל דלאו בחד מקום גמירי להו א"כ לר"י חטאת העוף למיתה אזלא דאע"ג דל"ש בכו ולד חטאת ושעברה שנתה מ"מ הנך המצויות בהן למיתה אזלי דומיא דחטאת שכפרו בעליה ע"כ. ואחרי המחי"ר לא ידעתי מדוע הרחיק עידיו דהלא סוג' ערוכה ביומא דף נ"ה ע"ב גבי הא דתנן ר"י אומר לא היו שופרות לקיני חובה אמרינן בגמ' גזירה משום חטאת שמתו בעליה ע"ש, והרי קיני חובה הם עופות ועכ"ז ר"י ס"ל דחטאת העוף שמתו בעליה תמות, וזה דלא כהר"י מאוריניש הנ"ל שכ' אליבא דת"כ שסתמה כר"י דס"ל דחטאת העוף אינה מתה והרי מצינו לר"י גופיה דס"ל ביומא הנ"ל דחטאת העוף מתה, ואתמהה ע"כ הגאונים הנ"ל וה' יעיר קינו במ' קינים ועוד גאונים אחרים שלא זכרו שרים סוגיא הנ"ל שמפו' יוצא ממנה דלר"י אין חילוק בין חטאת בהמה לחטאת העוף כנ"ל. גם מה שהקשה השעה"מ מגיטין דף כ"ח ע"ב אדרבה משם ראיה דלא אמרינן דחטאת

העוף למיתה אזלא מדאמרו שם אבל חטאת העוף מספיקא לא ליעול חולין בעזרה, ואם דין חטאת שמתו בעליה גם בעוף למיתה אזלא אמאי לא אמרו כיון דלמיתה אזלא לא תיקרב, וכשהרציתי דברי אלו לפני הגאון מוהרש"א פולאנסקי שליט"א כתב לי שזכיתי לד' הגאון חות"ס ז"ל בחי' על גיטין וז"ל מדלא קאמר לא ליתי חטאת המתה משמע כדמפרש בנזיר כ"ט ע"ב דס"ל דחטאת העוף אינה מתה אבל חולין בעזרה מיהא הוי ואח"ז מצאתי גם בס' התעוררות תשובה שו"ת להגאון חו"ס ז"ל תשובה כ' דכתב בסו"ד וז"ל משא"כ בגיטין הוי חולין גמורים אם מת כלשון הש"ס שם חולין בעזרה וכו' יעו"ש. וחזיתיה למני"ר רא"ג רב חביבא כמוהר"ר עבדוה הדאיה שליט"א בספרו היקר ס' "עבד המלך" הנד"מ על הרמב"ם ז"ל בהל' פסולי המוקדשים הנז' ששוק"ט טובא בדברי השע"ה ומהר"י אורלייניש ז"ל ואסיק ותני שם "באות ח." דלר"י מרה דתוספתא מצי אתי כר"א הקפר דלא גמרינן בחטאת העוף דמתה וההיא פלוגתא דר"י ור"ש בתמורה אינו אלא בחטאת בהמה עכ"ל ע"ש, וגם עליו יפול התימא דהלא מסוג' דיומא הנ"ל מבואר יוצא לד' ר"י דלא שני ליה בין חטאת בהמה לחטאת העוף דבמתו בעליה דלמיתה אזלא כנ"ל והוא פלא וצ"ע. [א"ה המעיין בדברי יעיר קינו שבמשניות הגדולות יראה דבתירוצו שם ע"ד מהר"י מאורלייניש ז"ל מההיא דפ' כ"ה דכ"ח ע"ב, יתורץ גם הקו' מיומא דנ"ה ע"ב הנ"ל דהוא כתב לחלק בין אם הביאה עולתה מחיים ללא הביאה דאם הביאה עולתה מחיים יביאו היורשים חטאתה דבזה הוא דגמירי דאינה מתה, ואם לא הביאה עולתה מחיים בזה לא גמירי דלא תמות, וההיא דבפכ"ה מיירי בלא הביאה עולתה מחיים, ועוד כתב לחלק דכשהפרישתה מחיים מאחר דנתפס בה קדושת חטאת מחיים לא מתה ובלא הפרישתה מחיים אלא ששלחה עוף של חולין לצורך חטאת דאז לא נתפס מחיים מתה ע"ש, ולפי"ז שפיר יש ליישב גם ההיא דיומא הנ"ל די"ל דמיירי בא' מב' האופנים הנ"ל דהיינו דלא הביאה עולתה מחיים, או שלא התפיסתה מחיים דבזה מתה אף להסו' דגמירי דאין חטאת העוף מתה דמה שגמירי הוא רק בהביאה עולתה מחיים או שהתפיסתה מחיים, ובזה הן מיושב גם מה שהשיג הרב המחבר נ"י על דברינו בס' "עבד המלך" הנ"ל דכל דברינו שם הם הנאמרים אליבא דר"א הקפר דקאי ר"י כוותיה לדברינו דכיון דצריכה כפרה על שציערה עצמה מן היין, לא הו"ל כחטאת שמתו בעליה דלא הפרישה מחיים, ולזה צריכה להביאה, וע"ע בסו"ד השעה"מ מ"ש בשם תוס' חיצוניות שחי' בין מכשיר לכפרה, דבמכשיר מתה ובכפרה לא מתה ע"ש, ובזה יש ליישב ג"כ ההיא דיומא די"ל דמיירי במכשיר כמו בחטאת יולדת, אלא דבתוס' חיצוניות עצמו כבר דחה לחי' זה ע"ש, ועכ"פ לדברי היעיר קנו הנ"ל ניחא ודוק:

דף יט:

בגמ' א"ה אדמשמע לן דאין בנה קרב אשם וכו' עי' פירש"י שפי' א"ה דטעמיה משום שם אמו הוא וכו' ע"ש, ולא ידעתו מאי א"ה שייך כאן ואיזה איא"ב שייך לומר בזה כדרך א"ה דבכל תלמודא דהרי ה"ט דמשום שם אמו גם מעיקרא הוה ידע ליה בקושיתו פשיטא, וכשהק' פשיטא הי"ל להק' ג"כ קו' זו, גם בתי' הגמ' דתי' אי אשמעינן עולה הו"א וכו' ק"ל דא"כ דהו"א דכיון דאקדשיה לאמה לאשם דולד ג"כ קרב אשם, הי"ל זה עצמו אקו' פשיטא, דאין כ"כ פשוט הדבר דהו"א דכיון דאקדשיה לאמיה לאשם דגם הולד קרב אשם:

שם ד"ה והרי מחוסר זמן ואמר ר"ש דקדוש ופירש"י בד"ה מחו"ז וז"ל כדאמרינן בפ' אותו ואת בנו דקתני שהיה ר"ש אומר כל הראוי לבא לאח"ז ושחטו בחוץ עובר בל"ת עכ"ל וכיוצא בזה כתבו התוס' בד"ה והרי מחו"ז וכו' עי"ש ותירץ ריו"ח שאני מחי"ז דחזי למחר והקשו אי הכי אשם בן שנה והביאו בן שתים נמי חזי לשנה יעי"ש וק"ל מאי א"ה שייך כאן כיון דתירוץ דריו"ח דאמר שאני מחו"ז דחזי למחר הם דברי ר"ש עצמו שאמר כל הראוי לבא לאח"ז וכו' וגם על המקשה עצמו קשה דקארי לה מאי קארי לה כיון דהוא בקושיתו סמך על מתני' דפרק אותו ואת בנו הרי ר"ש אמר כל הראוי לבא לאח"ז ומאי מקשה ונ"ל דהמתרץ דאמר ר"ש לטעמיה דכל דבר דלא חזי לגופיה היינו להקריבו בשעה שהקדישו לא נחתא עליו קדושת הגוף והביא מהברייתא דאפילו בן שתים והביא בן שנה לא קדיש לר"ש והיינו משום דבשעה שהקדישו לא חזי להקרבה וע"ז הקשה א"כ אמאי במחו"ז אמר ר"ש דקדוש הרי לא חזו להקרבה בשעה שהוקדש ותירץ שאני מחו"ז דחזי למחר וע"ז הקשה אי"ה אפי' בן שתים והביא בן שנה הרי חזי לשנה דבשלמא לתירוץ ראשון משום דלא חזי נהי דקשה אמאי במחו"ז דאותו ואת בנו קדוש אבל על הברייתא דאשם בן שתים לק"מ אבל לתירוץ הב' דתירץ שאני מחו"ז דחזי למחר קשה הא חזי לשנה כן נ"ל שיטת הגמ'. בהיותי לומד סוגיא זו בתל אביב הצעתי קושיתי זו להגאון כמוהר"ר משה אירירא שליט"א חבר משרד הרבנות בת"א ב"ה. וזו תשובתו לכבוד מע' ידי"נ הרב..... כמוהר"ר יוסף אלישר שליט"א ודודי הרב הנכבד נענתי בכל חפץ לבקשתו לבאר כוונת הש"ס תמורה די"ט ע"ב דאיתא שם ריש אומר תמכר שלא במום, הקשה ר"ח בר אבין לר"י ואמאי לא נימא דהואיל וחלה קדושת דמים לדידיה תיחול נמי קדושת הגוף מכח מגו, והשיב לו ור"ש סבר כיון דלא חזי לגופה כלו' להקריבו למאי, דהקדישו לא נחתא ליה קדושת הגוף וחיליה מדתניא אשם בן שנה וכו' ר"ש אומר כל עצמן אינם קדושים, והקשה עוד והא שמעינן ליה לר"ש

במחוסר זמן דאמר דקדיש והיינו ההיא דבכורות דכ"א ודנ"ו דאמר ר"ש דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר ואע"ג דלא חזי א"כ נימא נמי במי שהפריש נקבה לאשמו דתיקדש דמ"ש וקושיא זו חוזרת גם למשנה וגם לברייתא ותירץ דשאני מחו"ז דחזו למחר משא"כ בפיסול אחר כההיא דמתניתין דלא חזי עולמית ומשו"ה קאמר ר"ש תימכר בלא מום והשתא לפי ס"ז שעוד לא אסיק אדעתיה טעמו העקרי של ר"ש במ"ש דמחוסר זמן נכנס לדיר אין הבדל בין מחוסר זמן דמעשר לשאר קדשים אלא בכל מין מחו"ז חיילה קדושה מחמת דחזי למחר והיינו ההיא דחולין דאמר ר"ש בהדיא כל הראוי לבא לאח"ז וכו' וכמ"ש רש"י. וע"ז מקשי א"ה דטעמא דר"ש בההיא דמעשר משום דחזי למחר ומכאן דה"ה לשאר קדשים והא אמר ר"ש בהאי ברייתא גופא שאם הביא אשם בן שנה במקום בן שתים דלא קדיש, ומחמת קושיא זו חזר בו מכל מ"ש וקאמר אלא טעמא דר"ש האמיתי במחו"ז דמעשר לאו משום דחזי למחר אלא מגזרת הכתו' דגמיר העברה מבכור דמה בכור קדוש לפני זמנו אף מעשר קדוש במחו"ז והביא ברייתא שר"ש ס"ל לגבי מעשר דקדוש כבכור. א"כ לפי תי' זה לא ילפינן שאר קדשים ממעשר דלאו מסברא אמרינן הכי אלא מג"ש ודוקא במעשר אמרינן הכי אבל בכל הקדשים במחו"ז לא חיילא קדושה, וכדמפו' להדיא בבכו' דכ"א דהביא האי ברייתא גופא דקאמר והרי הוא כבכור ופירש"י כלו' ובדבר הזה יש לו דין בכור ע"כ והקשה בגמ' שם אדיליף מבכו' דחיילה קדושה לפני זמנו ניליף מקדשים וכלו' דבקדשים פשיטא לן דאינו קדוש ושגם במעשר לא תיקדש ואסיק שם דמבכורות דוקא יליף משום דגמיר ג"ש ועיי"ש בתו' דהבינו בפשי' דההיא דתמו' דאמר ר"ש דמחו"ז דקדיש היינו דוקא במעשר שכ' בד"ה אף וז"ל והא דאמרינן בתמורה הרי וכו' היינו במעשר בהמה אבל בשאר קדשים מודה אפילו ר"ש ע"כ. וכמ"ש קו' התו' בתמו' שם ד"ה אף ולא נצטרך לדחוקי אנפשין לחלוקי בין דיעבד לבין לכתחלה, ועפ"י דרכנו ג"כ מתו' מ"ש השיטא מקו' שם כפי מ"ש כת"ר דהקשה שם דלפי תי' בתרא חזרה הקו' לדוכתא ובמ"ש ניחא הכל בעהי"ת והנלע"ד כתבתי. המוקירו ומעריצו הק' משה א' אירירה ס"ט דבריו טובים ונכוחים דברי פי חכם ח"ן שפתים ישק, אלא דאחהמ"ר מכת"ר עיקר קושיתי יסודה על דברי רש"י דכתב דהמקשה דהקשה והרי מחו"ז וכו' סמך על מתניתין דפרק אותו ואת בנו דהתם מפו' בדברי ר"ש כל הראוי לבא לאח"ז וכו' דלפי"ז לא שייך א"ה כיון דחילוק זה דחזי למחר הם דברי ר"ש, וכת"ר שליט"א נד מפירש"י וכתב דהמקשה סמך על הברייתא וכו'. רש"י ד"ה תמכר שלא במום וכו' ואע"ג דגבי מפריש נקבה לעולה ל"פ ר"ש דודאי בעיא מום התם הוא וכו' אבל אשם נקבה לא מצינו וכו' ע"כ, וראיתי להגאון הגדול הראש"ל עט"ר הרמ"ז

יש"א ברכה זצוק"ל בסה"ב איש אמונים דקי"ג ע"א שרמי ומק' ע"ד רש"י הללו מסוג' ערוכה לקמן דז"ך ע"ב דאמרינן התם אבל מפריש נקבה לעולה או לאשם בעיא מומא ואמר"י א"ר מתני' דלא כר"ש דתנן רש"א תמכר שלא במום ע"כ הרי מפו' להדיא דאפי' בעולה פליג ר"ש והניח בצ"י יעו"ש, ומקוצר המשיג לא ידעתי מדוע תלה קושיתו ע"ד רש"י ז"ל, דדברי רש"י ז"ל המה לקוחים מדברי הש"ס בכ"מ עי' בד"כ סוע"א דאמרי' אימור דאר"ש גבי נקבה לאשם וכו' ע"ש, וא"כ תיק"ל לתלמודא דידיה אדידיה, ולעיקר הקו' י"ל דללישנא קמא שם שפירש"י דלא כר"ש וכו' דאמר תמכר שלא במום: מ"ש דלא כר"ש משום דממתני' משמע אפי' במפריש נקבה לאשם בעיא מומא ולר"ש פליג במפריש נקבה לאשם, וללישנא אחרינא שם שפי' קדש גופא דבעיא לרעות דלא כר"ש דאמר אף לעולתו אינו עושה תמורה ע"ש היינו אליבא דר"ש בן יהודה שאמר כן אליבא דר"ש כמו שהגיה השי"מ ור"ג בסוגיא ע"ש, (א"ה מה שתלה קו' על רש"י ולא אגוף הסוג' עצמה נלע"ד משום דבגוף הסוג' שם בד"כ ע"ב אסיק סבר לה כאידך תנא אליבא דר"ש דתניא רשב"י אומר משום ר"ש אף לעולתו אין עושה תמורה ע"ש, דמזה מבו' דאם מודה ר"ש בעולה תליא בפלוגתא דתנאי, וא"כ י"ל בפשי' דההיא סוג' דדכ"ז הוא אליבא דרשב"י שאמר שר"ש פליג אף בעולה, וכמו שבאמת כן הגיהו בשי"מ וברגמ"ה ובלישנא אחרינא דרש"י משא"כ לרש"י כאן במשנה דנקט כן בפשי' אליבא דר"ש כאילו דב"ז מוחלט לר"ש אליבא דכ"ע, או דסתמא דתלמודא נקיט כן לר"ש כאותו התנא דסו' אליבא דר"ש דמודה בעולה, ק"ל טובא דהלא אדרבא מסוג' דדז"ך מבו' דנקטי אליבא דר"ש כדברי רשב"י דאמר אליבא דר"ש דפליג גם בעולה). בתוס' ד"ה זאת אומרת וכו' ותימא למורי הר"ר שמואל מאי שנא ממקדיש לדמי נסכים וכו' ושמא י"ל דההיא דהתם אתיא כר"ש דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דל"ח לגופיה לא נחתא ביה קדושת הגוף ע"כ, וראיתי לעט"ר הגאון הרמ"ז זצוק"ל לאיש אמונים שם (בע"ב) שכ' ע"ד התוס' הללו דהם מרפסן איגרי דהרואה וראה דקושיתם היא קו' הש"ס בשבועות (די"א) דהתם אמר רבה תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימים משום דלב ב"ד מתנה עליהם וכו' ופריך אביי לרבה והא מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג, ומשני ל"ק הא דאמר לדמי נסכים הא דאמר לדמי עולה, הרי דקושייתם [לרבה] היא קו' הש"ס, והח"ן ז"ל הגיה קי' התוס' הנז' דאינה לרבה כ"א לעול מיניה דאר"י מיגו דנחתא לה קדושת דמים נח"ל קה"ג וע"ז מק' שפיר מההיא דשבועות היכא דמקדיש לדמי נסכים דל"א מיגו הנז' ותי' דההיא דהתם אתיא כר"ש וכו' יעוש"ב, ואף שתי' זה הוא מעט דחוק אין נסתר מחמתו משום מקום עכ"ד ז"ל, ואחרי נע"ר הגהה זו דהח"ן ז"ל לא יגהה מזור לפע"ד

דמה קו' זו אר"י מרבה בשבועות דגברא אגברא קרמית (א"ה הקו' לאו מגברא אגברא אלא מדיוקא דמתני' כאן דקתני המפריש נקבה לאשם תסתאב דמדלא קתני תמכר עכ"ל דהוא משום מיגו וכו' כדברי ר"י א"ר, ותיק"ל לרבה בשבועות דאמר בדמי נסכים דאינו קדוש קדושת הגוף דהרי כאן במתני' במפריש נקבה לאשם לא חזי לגופיה דומיא דדמי נסכים ועכ"ז מבו' ממתני' דנחתא לה קדושת הגוף דמטעם זה קתני תסתאב ולא תמכר וק"ל). ולענד"ן דלעולם דקו' התוס' היא ע"ד רבה בזאת אומרת וכו' דהרי עיקר מ"ש זאת אומרת הוא ממ"ש במפריש נקבה לאשם דתסתאב דמזה נראה דנחתא לה קה"ג ורק מפני שאינה קרבה נקבה לאשם תסתאב כפירש"י א"כ מזה מבואר דגם הוא אזיל ומודה בלא חזי לגופיה דנחית ליה קה"ג וא"כ תק"ל מדידיה בשבועות ששת בחלקות בין דמי עולה לדמי נסכים, דאף בדמי נסכים דל"ח לגופיה נחית ליה קה"ג וז"פ. אלא הא ק"ל על תירוצם שתי' ושמא י"ל דההיא אתיא כר"ש וכו' דאיך אפ"ל כן, והלא שם בשבועות מפו' שאמ"ל אביי לרבא והא מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמיו וכו', והיינו ממ"ש כאן בתמורה זאת אומרת וכו' דקאי אליבא דת"ק, וכיון שכן בע"כ לומר דגם התו' שתי' הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים הוא קאי לתרץ אליבא דת"ק שעליהם קאי רבה באומרו זאת אומרת. וכבר על מבוכה זו עמד הרב מזל שעה והניח בצ"ע, ועוד אני מוסיף על דבריו דהרי שם בשבועות בע"ב הק' הגמ' מר"ש ותי' ר"ש קאמרת ר"ש לי"ל לב ב"ד מתנה עליהם ע"ש, מבו' מזה דעד השתא לא קאי לס' ר"ש וצ"ע:

דף כ:

בגמ' ותפשוט ליה מדריוב"ח וכו' לא שמיע ליה, עי' בשי"מ שכ' כלומר לא ס"ל, וק"ק דא"כ מאי קמיבעיא ליה מהו שבנה יקרב עולה, הלא מכיון דלא ס"ל כריוב"ח ע"כ דס"ל דבנה קרב אשם אף דאימיה ולא דמיה אזלו לאשם וא"כ מכ"ש לעולה דאימיה לדמי עולא אזלא דודאי דבנה קרב לעולה, וי"ל דהוא סו' כדאסיק לעיל בדי"ט ע"ב דהו"א דעולה גריעא מאשם משום דלא אקדשה לאימיה לעולה משא"כ לאשם דאקדשה לאימיה לאשם עדיפא ולכך בההיא פשיט"ל דבנה קרב לאשם משא"כ בעולה ספוקי מספק"ל מטעם. הנ"ל דלא אקדשה לאימיה לעולה ופשוט:

דף כא.

ברש"י ד"ה מה בכור אינו נאכל וכו' כדמפורש לקמיה דבעו מתן דמים ואימורין למזבח עכ"ל, הנה מפירש"י הללו מבו' דמאי דדחי תלמודא אם אמרת בבכור שכן טעון מתן דמים, שניא היא משאר דוכתי בעלמא דפריך כה"ג אמה מצינו משום דהמלמד חמיר מהלמד ולא ילפינן קל מחמור להחמיר עליו, משא"כ כאן כוונת הפירכה אינו משום

צד חומרא דאית ליה להמלמד אלא משום דאינו מתאים למציאות דכיון דטעון מתן דמים ואין כאן מזבח לזרוק עליו הדמים לזה אינו נאכל אלא בפני הבית, וכן מבואר מדברי התוס' בד"ה ה"ג רש"י וכו' שכ' והא דאמר דאין נאכלים דלא הי"ל הנחה לפני הבית והדברים מוכיחין מדפריך עלה מה לבכורים שכן טעונים הנחה ע"ש, דמבואר מזה דפשיט"ל כמ"ש שכן טעונים הנחה דהיינו דכיון דאין בית א"א במציאות לקיים בהם מצות הנחה ובודאי דהוא הדבר מבינים בכוו' שכן טעון מתן דמים וזה פשוט וברור. בתוס' ד"ה אי קסבר וכו' כ' וז"ל פירש"י בזבחים (דק"ז ע"ב) דלמ"ד קלעת"ל מקריבין אע"פ שאין בית וא"ת והא בעינן מזבח וליכא עכ"ל, והנה דברים אלו שהביאו מפירש"י זבחים דק"ז אינם שם בפירש"י אלא הם בגוף הסוג' עצמה דאייתי פלוגתא דר"א ור' יהושע בזה שאמר ר"י שמעתי שהיו מקריבין אע"פ שאין בית וכו' מפני, שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל ע"ש, (א"ה לפעד"ן דמ"ש התוס' פירש"י בזבחים וכו' אינו ר"ל דבזבחים פירש"י כן. אלא דר"ל דכאן פירש"י אהא דאמר אי קסבר וכו' לעת"ל בכור נמי נייתי, דבזבחים איתא דלמ"ד וכו' דבא ליתן טעם על מאי דפריך הגמ' אי קסבר וכו' בכור נמי נייתי, דהוא כדאמרינן בזבחים וכו' ועם שלפנינו ברש"י ליתא אפשר דלפניהם הוה כתוב כן ברש"י כאשר מצינו במקומות רבים בש"ס דמעתיקים התוס' מפירש"י ואינו נמצא ברש"י שלפנינו), ולכאורה אין שום קו' משם דהתם איירי שהיה שם מזבח בנוי בעת שהיו בונים הבית, (א"ה להאמור עיקר קו' התוס' היא אסוגיין דהכא דפריך בכור נמי נייתי, דמאי פריך בכור נמי נייתי משום ההיא דזבחים:

דההיא דזבחים שאני דהוה שם מזבח בנוי והיו יכולים לזרוק דמים על המזבח וכאן אין המזבח בנוי), ונ"ל להגיה במקום ד' ק"ז, ד' ס' ע"ב דשם איתא כהך שקלא וטריא דסוגיין ובד"ה אפי' בכור נמי פירש"י דהא מאן דאי"ל קדשה לעתיד לבוא אי"ל שמקריבין אע"פ שאון בית ע"ש, וכנראה שלא הי"ל פי' רש"י שלפנינו שכ' תרוויהו בני הבאה נינהו ויקריבום הואיל והשתא קדושה היא ירושלים להקריב ע"כ, (א"ה גם אם היו לפניהם רש"י שלפנינו בזה לא הוזכר מענין ההוא דזבחים, וכל עיקר קושייתם היא אראיה מההיא דזבחים, דק"ל דמשם אין ראיה דהתם שאני שהיה מזבח בנוי וכאן אין מזבח בנוי). בא"ד וי"ל דפריך מבכור שנשחט ונזרק דמו קודם שחרב הבית וכו' עכ"ל וק"ל דא"כ דמיירי שכבר נשחט ונזרק דמו וכו', איך תתיישב הברייתא דקתני לא אם אמרת בבכור שכן טעון מתן דמים והלא בנזרק דמו איירינן ושפיר הוו דומיא דמעשר דאינו טעון דבר, ובשלמא במסקנה דאסיק כגון שנזרק דמו על בכור וכו' לק"מ דהרי סיים מילתא בטעמא משום כיון דאי איתיה לדם לאו בר זריקה הוא אתי בשר יליף מדם, אבל

השתא דאכתי לא ידעינן הך סברה, מה פירכה הוא זו משום דטעון מתן דמים הלא בנזרק דמו איירינן ועוד לפי"ז איך ניח"ל הצד הב' דקאמר תלמודא, ואי קסבר לא קדשה לעתיד לבוא בכור נמי תבעי, הלא כיון דאפי' בקדשה לעת"ל פשיט"ל דכל שלא נזרק דמו אינו נאכל משום דאין מזבח לזרוק עליו הדם וכל שכן למאן דאמר דלא קדשה לעת"ל דודאי דאין מקום ספק בבכור דודאי דלא מייתינן ליה:

ואף דבצד זה נמי מיירי בבכור שנשחט ונזרק דמו קודם שחרב הבית וכמ"ש הח"ן ז"ל אכתי מאי האי דאסיק תלמודא הב"ע כגון שנזרק דמו בפני הבית וכו' כאילו מילתא חדתא קמ"ל והלא גם בקו' בהכי איירינן והוה סגי לומר בקצרה כיון דאי איתיה לדם וכו'. ונראה דודאי הברייתא איירי דוקא בבכור תם בזה"ז או צריך פני הבית או לא אלא דסתמא דתלמודא דקבעי מאי קסבר אי קסבר קדושה ראשונה וכו' בכור נמי נייתי כוונתו אבכור שנשחט ונזרק דמו בפני הבית ודומיא דידה במעשר נייתי ור"ל דנקוט מיהא פלגא בבכור כה"ג דנייתי ודומיא דידה במעשר ומדוע החליטה הברייתא במאמר מוסגר דבבכור אינו נאכל אלא בפני הבית ויליף מעשר מינה וכן בצד הב' אי לא קדשה וכו' בכור נמי תבעי היינו בבכור שנשחט ונזרק דמו דהוי דומיא דמעשר, ותי' הב"ע וכו' ר"ל דגם הברייתא לא מיירו אלא בהכי שנזרק דמו של בכור בפני הבית וכו' דהוו ממש דומיא דמעשר, אלא דעכ"ז אינו נאכל משום דאי איתיה לדם לאו בר זריקה הוא ודוק שם ע"ב תוס' ד"ה ולד חטאת ושאבדה ונמצאת בעלת מום פירש"י וכו' ולא נהירא וכו' ואדרבה סוג' דשמעתין משמע דריבוי ריעותות מביאים אותה לידי רעייה דאמר רבא בגמ' אבידת לילה לא שמה אבידה פי' ואינה מתה אלא רועה וכו' עכ"ל, לכאורה דקושייתם זו היא עצמה קו' הגמ' לקמן (דכ"ב ע"א) ומי אמר רבא הכי והאמר רבא אבידת לילה לא שמה אבידה, ועי' פירש"י שפי' ומי אמר רבא הכי דהיכא דנפסלה קודם האיבוד מהני לה איבוד למות, והאמר רבא וכו' לאו שמה אבידה ורועה וכו' ע"ש, הרי דקו' זו דריבוי ריעותות מביאים אותה לידי רעייה היא עצמה קו' הגמ', ותי' לא דמי וכו' (א"ה כוו' קי' התוס' על רש"י היא דלקמן במסקנא נמי פסיק"ל הכי דדחי לא דמי אבידה דלילה ל"ח לא לגופה ולא לדמי אבל הא נהי דלגופה ל"ח לדמי חזיא, הרי מחי' זה מבו' דסו"ס אסיק במסקנא דהיכא דמתרבים הריעותות כההיא דאבידת לילה דל"ח לא לגופה ולא לדמו רועה ובעברה שנתה דחזיא לדמי מתה ואילו מפירש"י כאן נר' דאדרבה ריבוי הריעותות מביאים אותה למיתה כמ"ש הואיל ואיכא תרתי לריעותא. וזה לא כס"ד ולא כמסקנא). ועוד דלפי פירושם דריבוי ריעותות מביאים לידי רעייה היה צ"ל רבא אבידת לילה שמה אבידה בכדי שתהינה ב' ריעותות ויביאו אותה לידו

רעייה, ומדברי רבא נר' דאי שמה אבידה היתה מתה היפך סברתם ז"ל, (א"ה התוס' משמ"ל דהא דלא שמה אבידה היא ריעותא טפי כדאסיק בגמ' לקמן משום דלא חזיא לא לגופה ולא לדמי משא"כ אי הוה שמה אבידה כגון היכא דהוה חזיא להקרבה, אף לא מקרייא ריעותא כ"כ כיון דהיתה חזיא להקרבה). ונראה דהכי ק"ל לתוס' על פירש"י דא"א דאי נק' אבודה הוה ריעותא טפי מאי פריך הגמ' לקמן והאמר רבא אבידת לילה לא שמה אבידה אדרבה היא הנותנת דכיון דלאו שמה אבידה וראויה להקריב למחר לזה רועה משא"כ אבידת יום דנדחית מהקרבה לגמרי כיון דהיא אבודה ואינה לפנינו לזה הוי ריעותא טפי ומתה, ומטע"ז הם גרסי בגמ' (כמו שהובא בהשמטות שי"מ) ואי תנא עברה שנתה התם הוא מהניא אבידה משום דחזי להקרבה בשאר קרבנות ומהניא אבודה למות (ע"ע בשי"מ שסיים) דל"ד לאבודת לילה דלא שמה אבודה משום דהתם האבודה ל"מ מידי דבלא"ה אין קריבה בלילה וכו', ומזה מבו' דאם היתה ריעותא חזקה היתה מצטרפת לאבודה להביאה לידי רעייה (וכן סיים בשי"מ שם בזה"ל ולפי הך גירסא משמע כפי' דפי' במתני' דריבוי ריעותות מביאים לרעייה ע"ש) ולפי"ז שפיר מבוארים דברי רבא בדרך זו דפי' לאו שמה אבודה ר"ל אותה האבודה שאמר עליה מתה, דאינה מתייחסת ביחס זו של אבודה להיות מתה דהלא יש בה ריעותא גדולה דהיא אבידת לילה וכיון דהוו ב' ריעותות דינא הוא דרועה, וע"ז פריך הגמ' דידיה אדידיה מעברה שנתה דהוי כאבידת לילה ותי' ל"ד דאבידת לילה ל"ח לא לגופא ולא לדמי והוי ריעותא טפי אבל עברה שנתה חזי להקרבה לדמי קודם שאבדה, ומזה נמי ק"ל לפירש"י ודוק:

דף כב.

בתוס' ד"ה ומי אמר רבא הכי וכו' וא"ת ליפרוך ממתני' וכו' עכ"ל, וקשה דהלא התוס' ביומא דל"ד ע"ב ד"ה הני מילי וכו' כתבו דניח"ל למיפרך דאביי אדאביי מליפרך ממתני' ע"ש, וי"ל דהא שכ' התוס' ביומא דלמיפרך מדידיה אדידיה עדיף מלמפרך ממתני' היינו כשהקו' היא על מימרא דקאי בה השתא דאז אף שיש להק' עליו ממתני' טפי עדיף למפרך מדידיה אדידיה, משא"כ כשהקו' אינה על מימרא דמירי בה השתא אלא על מימרא אחריתי כה"ג דסוגיין דהקו' ממתני' הוא על מימרא אחריתי דרבא שאמר אבידה דלילה וכו' לא הו"ל לאנטורי מלמפרך עלה ממתני' עד שיגיד מימרא אחריתי דהיא הפכה, ולזה שפיר מק' התוס' דליפרוך ממתני' וכו' ר"ל דתכף שאמר רבא המימרא דאבידת לילה וכו' ליפרוך עלה ממתני' ולמה נטר עד הכא שאמר היפך דברי עצמו ודוק:

דף כד:
בתוס' ד"ה כיצד מערימין וכו' ותימא למורי הר"ר אמאי לא דחק לאוקמא מציעתא בבהמת חולין וכו' עי' להח"ן שהגיה אמאי דחק לאוקמה וכו' וצריך להגיה בדבריו לוקמה במקום לאוקמה:

דף כח:
בגמ' נפקא ליה מן הצאן מן הכבשים או מן העזים עי' בפי' רגמ"ה ז"ל שכ' מן הכבשים מן העזים וי"ו דמן העזים הרי אלו ג' מיעוטי ע"כ, ותמהנו דמי דחקו לזה הלא כבר מפו' בגמ' הג' מיעוטים והם מן הצאן מן הכבשים או מן העזים, ועוד הלא אין כאן וי"ו מעיקרא בפסוק מיותר דבפסוק כתוב או מן העזים ועם שבגי' שלפנינו כתוב ומן העזים אך הלא כבר הגיהו בגליון דצ"ל או מן ע"ש, ועוד דא"כ כדפריך התנא דבי ר' ישמעאל מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן מאי דריש בהו מיבעי ליה פרט לחולה זקן ומזוהם תיק"ל והלא אית לן עוד מיעוט ד' דוי"ו דומן העזים ומאי דריש ביה וצ"ע. קנין בשבת משכי"מ מס' בתרא דף קנ"ו ע"ב אמר ר' לוי קונין קנין שכי"מ ואפי' בשבת ולא לחוש לר"א אלא שמא תטרוף דעתו עליו ע"כ. ופי' רשב"ם וז"ל קונין משכי"מ בין אם שייר לעצמו דצריך קנין בין אם נתן הכל ולא צריך קנין דבאמירה בעלמא סגי ואע"ג דקנין דמי למו"מ שהרי קונין בקנין של קונה שמקנה סידרו לקנות בו המקנה עכ"ל והתוס' בד"ה קונין משכי"מ כתבו וז"ל במצוה מח"מ או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טי"ד כי אע"פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ"מ מצטער על הדבר וה"ה נמי בכותב מקצת אעפ"י שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו ומשייר לעצמו מ"מ שייך בו טי"ד כדפי' רשב"ם עכ"ל, והרא"ש ז"ל הביא דברי רשב"ם ז"ל וחלק עליו במקצת וכתב דבשייר לא שייך טי"ד כיון שסובר שאפי' שיחיה ויקום וכו' ומיהו מתנה בכולה קוני' ואפי' מפרש שלא יחזור בו אם יעמוד דאז מועיל הקנין מ"מ קונין דחיישינן לטי"ד וכו' ולא כדברי המפרש דבמקום שמועיל הקנין אסור לקנות בשבת אפי' משכי"מ וכו' עי"ש. והרמז"ל בהל' זו"מ פ"ח הל' ג' כתב וז"ל לפיכך אם אמר קנו ממני אפי' בשבת קונין ממנו שזה הקנין אינו צריך עכ"ל, וראיתי להר' שלטי הגבורים בסוג' זו שכתב וז"ל רשב"ם כתב שקונין משכי"מ ואפי' בשבת שזה הקנין אי"צ משמע מדבריו אבל אם יש נפקותא בקנין כגון שכתב כל נכסיו ומפרש שלא יחזור בו אף אם יעמוד שאז מועיל הקנין אין קונין בשבת, אבל הרא"ש כתב דאפי"ה קונין ממנו בשבת וכו' יעי"ש, והוא פלא שברשב"ם עצמו מפורש יוצא להפך כנ"ל, ואח"ז ראיתי להטור חו"מ בסי' רנ"ב שהביא בשם רשב"ם וכתב הרב ב"י להגיה הרמב"ם במקום רשב"ם ואותו דבר צריך להגיה בשלטי הגבורים ובעמדי בזה

ראיתי להרב המגיד בהל' הנז' בד"ה ולפיכך וכו' שכ' וז"ל מימרא דר' לוי ופירושה אם אמרו קנו קונים אין הטעם שנחוש לדברו ר"א דאמר דמתנת שכי"מ אינה קונה בלא קנין אלא אעפ"י שאין צריך קנין קונין שלא תטרו"ד ואפילו בשבת קונין שהרי אפי' בלא קנין היה מתקיים ואי"צ קנין וכן פי' רשב"ם עכ"ל. ובכדי להתאים פסק הרמז"ל לפירושו נר' לבאר דבריו והוא דהוא ז"ל מחלק דברי ר' לוי דבתחילה קונין משכי"מ היינו בחול אפי' דאין צריך דבאמירה בעלמא סגי כדו להפיס דעתו קונין ואפי' בשבת קונים משום דאינו צריך, אבל מ"ש וכן פי' רשב"ם קשה דכל הרואה וראה שיש מרחק רב בין רשב"ם להרמז"ל. ורציתי לומר דמ"ש וכן פי' רשב"ם לא על ההלכה אלא לאפוקי ממ"ש הנ"י דפי' קונין היינו באמירה:

והוא דוחק. ועוד ק"ל בדברי הרמז"ל שהוא התחיל בהל' ב' וז"ל כיצד שכי"מ שציוה ואמר ליתן לפ' כך וכך בין בחול בין בשבת וכו' הרי שהוא מדבר על שכי"מ שלא נתן כל נכסיו אלא ששייר לעצמו מדאמר לתת כו"כ וא"כ מהו זה שכתב שהרי זה הקנין אי"צ דבשייר לעצמו צריך קנין. ולולא דמסתפינא אמינא דמ"ש שהרי זה הקנין אינו צריך אין פירושו נתינת טעם למה שקונין אלא פירושו הוא למ"ש אפי' בשבת דמאי ריבותא דשבת ואמר שזה הקנין אי"צ והוי כמקנה סודרו בשבת לאין תכלית, ומילת שהרי סובבת אל אפי' וכאילו אמר ואפי' שזה הקנין אי"צ ולזה כיון הה"מ בפי' הרמז"ל וכמ"ש התוס' בעירובין ע"א ד"ה ומקני, ובאופן זה שוים הרמז"ל ורשב"ם ובזה סרה גם קושית הלח"מ מההיא גיטא דפ' הזורק. אלא דכל הגאונים ראשונים ואחרונים סברי מרנן בדברי הר"מ דדוקא משום דאי"צ קונים אבל אם צריך קנין אין קונין, והייתי מהסס הרבה מאד לפרש דברי הרמז"ל נגד כל הגאונים הראשונים כהטור והלח"מ והב"י וכל הבאים אחריהם. אלא שראיתי לגאון עוזינו בספרו "משפטי עוזיאל' ח"א דף רל"א שכתב וז"ל ולעיקר הדין מודה הרמז"ל שגם במקום שצריך קנין התירו בשבת בשכי"מ כדי שלא תטרו"ד עליו עי"ש, ובודאי שהוא מפרש דברי הרמז"ל כמ"ש בעניותין אלא שהמחבר שליט"א לא מטעמים שהזכרנו נגע בה אלא מטעמים אחרים. והואיל ואתא לידן רצוני לעמוד על דבריו שלפיקע"ד נתקשיתי בהם. א) ראשונה הביא לנו דברי רש"י במס' ביצה ד' כ"ז וכתב ונ"מ בין שני הטעמים דלטעמא קמא דאיסור מכירה הוא מדברי קבלה מקרא דעשות חפציך ודבר דבר נאסר גם הפקר שהוא בכלל עשות חפציך שהרי בהפקר עושה מעשה להוציא מרשותו ולהכניסו לרשות הזוכה מדין הפקר, אבל לטעמא דגזרה משום דאתי לכתוב לא נאסר ההפקר הואיל ואינו צריך לכתיבה עכ"ל. ולא זכיתי לעמוד על כונת דבריו דאדרבה איפכא מסתברא דלטעמא דגזרה גם הפקר אסור כמו

הקדש והערכה דאף דאינו צריך לכתיבה אסור ועיין בס' מגילת ספר לאוין רמ"ב ד' קכ"ז דהביא ס' הפ"ח באו"ח סי' תל"ד הלכות חמץ דכתב אסור להפקיר בשבת וי"ט כדתנן אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין ביו"ט, והקשו עליו מדתנן פר' הדר מאימתי נותנין רשות, ב"ה אומרים משחשיכה ואמרו בגמ' ד' ע"א דסברי איסתלוקי רשותא בעלמא הוא וכו' ועי"ש במה שיצא לחלק בין ההיא להפקר הרי דהוא סובר דהפקר דומה לכל הדברים שנשנו במשנתינו דליכא למיגזר שמא יכתוב ומשו"ה אסור. ב) כתב עוד ובזה מתישבין דברי הרמז"ל שפסק אם אמר שכי"מ קנו ממני אפי' בשבת קונין ממנו שזה הקנין אי"צ, ולכאורה קשה ממ"ש בגמ' אמר ר' לוי קונין קנין משכי"מ ואפי' בשבת ולא משום שאינו צריך קנין וכו' עכ"ל בודאי דמ"ש ולא משום שאי"צ קנין טעות סופר הוא דלא כן היא הגירסא או דאישתמטיה לרגע נוסחת הגמ' אבל אעיקרא קושיא ליתא דטעמא דשמא תטרוף דעתו הוא טעמא גם לחול למה קונין אחר דבדיבורא בעלמא סגי, וכמ"ש בהל' ב' שמדבר בין בחול בין בשבת ונתן הטעם כדי שלא תטרוף דעתו. ג) כתב עוד ולפי"ז קשה למה שינה הרמב"ם וכתב בטעם ההתר משום שזה הקנין אי"צ וכן הקשה הלח"מ ממ"ש בגיטין ההיא גיטא וכו' ואחהמ"ר לא יכולתי להבין מלבד דאיזה קשר יש בין קושיתו לקושית הרב לח"מ דקושית הלח"מ הוא על הדין דפסק להתיר לקנות משכי"מ בשבת משום דאי"צ הקנין משמע אבל אם יש צורך בקנין אסור לקנות וע"ז הקשה מההיא גיטא, זאת ועוד דמאי מקשה להרמב"ם ממ"ש התוס' דגברא אגברא קא רמית. ד) עוד כתב ואין תירוצו מספיק לע"ד דמה בכך וכו' הא סו"ס איסורא קא עבדו להקנות ולקנות דבר הצריך קנין יעי"ש, ואחהמ"ר תירוצו מספיק כיון דלא היה התם דבר המראה שיש ענין של קנין כיון דהיא רגילה היתה לפתוח ולסגור הקנין בא מאליו כלאחר יד ובזה אין שום איסור אפי' לגבי הרואים. ה) כתב עוד ולפי מה שכתבנו מתפרשים שפיר דברי הר"מ שהוא לשיטתו אזיל דאיסור מכירה משום שמא יכתוב הילכך בהפקר או דבר שאינו צריך קנין ונגמר בדיבור שבע"פ אין מקום לגזרה זו ומותר והוא מפרש סוגיא דב"ב קונין משכי"מ ואפי' בשבת ולא לחוש לר"א דצריך קנין ואפי"ה התירו זה לקיים מעשיו דשכי"מ כמו שהתירו הקנאת מקום לגט מטע"ז וכו' יעי"ש. זאת אומרת שר' לוי הוקשה לו עובדא מההיא גיטא דהתירו במקום דצריך קנין ודחה באומרו לא לחוש לר"א דצריך קנין ואפי"ה התירו אלא אין צריך קנין ולזה התירו ובודאי דר"ל דאין הלכה כרבא דאמר בההיא גיטא להקנות מקום, דברים אלו קשים להולמם בכונת המימרא ו) כתב עוד ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דכל דבר שאינו צריך מותר לעשותו בשבת אפי' בבריא הילכך מותר להפקיר בשבת ויו"ט מטע"ז עכ"ל. וקשה איך יפרנס

מאמר ר' לוי דאמר לא לחוש לר"א אלא הדין הוא דאי"צ קנין ומה שהתירו משום שלא תטרו"ד עליו ולדבריו כשאין צריך קנין לא צריכים לשום טעם להתיר כיון דלא צריך קנין ממילא מותר אפי' בבריא, וטעמא שמא תטרו"ד הוא לדבר שצריך קנין ועוד איך סבר הר"מ דכשאי"צ קנין דמותר בלא טעמא דשמא תטרו"ד דסו"ס הלא מקנה הסודר לזולתו ויש בו כעין מו"מ, אלא ודאי דגם באי"צ קנין לא שרינן אלא לשכי"מ כדי שלא תטרוף דעתו עליו וכן מבו' בדברי המ"מ שם ולפי"ז אחהמ"ר אין מקום הוכחה מדברי הרמז"ל לנדונו בדין ההפקר שמותר לבריא להפקיר בשבת ויו"ט. יוסף שאול אלישר דין הבחנת ג' חדשים א) יבמות דף ל"ה ע"א רש"י ד"ה הוא דאמר כריו"ס וז"ל דאפי' גיורת נשואה כיון דדעתה לאיגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה כדלקמן עכ"ל ונ"ל דדין זה דגיורת נשואה א"צ להמתין יצא לרש"י ממ"ש אביי בשלמא גיורת מכי יהבא דעתה לאגיורי מנטרא נפשה וכו' ובודאי דאיירי בנשואה דאי בפנויה למ"ל טעמא אחרינא תיפוק ליה דכל מזנה מתהפכת ושומרת עצמה שלא תתעבר אלא ודאי דאיירי בנשואה דכל זמן שהיא נשואה משמשת כדרכה אבל מכי יהבא דעתה לאגיורי משמרת עצמה אפילו עם בעלה וכן נמי בשפחה כגון שיחדה לעבדו כנעני או לעבד עברי להוליד בנים אך כששמעה מאדונה משתמרת ובשבויה איירי שיחדה לעצמו, אלא דלפי"ז קשה מ"ש רש"י בד"ה מתהפכת וז"ל ואפי' יוצאת בשן ועין נמי ליכא השתא למיפרך דכיון דהפוך קל לה ואין בו טורח מתהפכת היא דכל אשה מזנה מתהפכת ואינה רוצה להתעבר עכ"ל, נראה מפורש דמפרש הא דאמרינן דעתא לאגיורי וגם הא דפריך מיוצאת בשן ועין היינו אפי' בזנות משום דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה, הלא"ה לא מנטרא נפשה משו"ה פריך מיוצאת בשן ועין דכיון דלא קדמה לה ידיעה לא מנטר נפשה אפילו בזנות, וע"ז משני ליה אביי אשה מזנה מתהפכת וכפירש"י דכיון דהיפוך קל מתהפכת וזה היפך מדברינו, וכן קשה לפי"ז ע"ד ה"ה בהלכות גירושין פי"א הלכה כ"א וז"ל פירוש דברי רבינו הם בשפחה וגיורת שהיו נשואות לבעליהן בגיותן ובעבדותן הלא"ה א"צ להמתין שאעפ"י שהן בחזקת מזנות אשה מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר וכריו"ס שאמר הכי וההכרח הוא שהוא סובר כן דכשאינן נשואות פלוגתא היא דר"י וריו"ס ע"ש, ולפי"ז למ"ל לאביי לומר מכי יהבא דעתה וכו' תיפוק ליה משום דכל אשה מזנה משמשת במוך, דבשלמא אם פלוגתייהו גם בנשואה הוכרח האי טעמא דדעתה לאגיורי משום נשואה דודאי הנשואות בגיותן לא משמרות עצמן מלהתעבר, אבל לפירוש ה"ה דדוקא בפנויה מה הוצרך אביי להאי טעמא תיפוק ליה דכל מזנה משתמרת וכדקאמר רבה, ובאמת דגם בלתי פירש"י שיטת הגמ' לא מובן

לי דמה מקשה משו"ע דאם היוצאת בשו"ע היתה מיוחדת וכוונת הקושיא של אביו שאחרי שלא היתה לה ידיעה בודאי שלא נשמרה מלהתעבר ולא שמשה במוך וא"כ אמאי לא צריכה הבחנה א"כ מאי מתרץ דמתהפכת דמה תיקן בזה אחרי שלא היתה לה ידיעה למה תתהפך, ואם קושייתו על פנויה מזנה מאי איכא ביוצאת בשו"ע טפי מכל המזנות דאמרינן אשה מזנה משמשת במוך ואף יוצאת בשו"ע אם זנתה קודם שחרורה בודאי שמרה עצמה ושמשה במוך בשלמא מאנוסה איכא לאקשויי אבל יוצאת בשו"ע שזנתה מרצונה אינה דומה לאנוסה ואינה ממילא באופן דפשטא דסוגייא זו מוקשה. ובלמדי בזה ראיתי להרב"י על הטור אה"ע סי' י"ג הביא דברי ה"ה הנז' ודחה דבריו וכתב וז"ל לכן נ"ל שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כריו"ס באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ושפחה לא פסק כוותיה אלא כר"י דאמר צריכות להמתין וטעמא מדתניא בפרק החולץ גר וגיורת צריכין להמתין ג"ח וההוא כפשטא כר"י אתיא עכ"ל, והדרישה וכן הגאון מוהר"א רוזאנים במל"מ הקשו ע"ד הרב"י אלו דמה ראיה מייתי לפנויות מגר וגיורת דהתם איירי כשהם נשואין דאל"כ למה נקט גר, והדרישה כתב ראייתו סתירתו ע"ש ולפקע"ד אחרי אלפי מחילות ונע"ר לא זכיתי להבין קושייתם דהרי הרב"י לא כיון להביא ראיה אפנויות אלא כוונתו להקשות ע"ד ה"ה דהרמב"ם ס"ל לחלק בן נשואות לפנויות ומפרש פלוגתא דר"י וריו"ס ביבמות בזנות אבל בנשואות מודה ריו"ס דכ"ן משמע מברייתא דהחולץ דגר וגיורת צריכין להמתין מפני שהיתה נשואה "עיין בלח"מ שכן פירש דברי ה"ה" וע"ז כתב הרב"י לדחות דאין זה מוכרח דנוכל לומר דפליגי גם בנשואות וברייתא דהחולץ הויא כפשטא כר"י והרמב"ם פסק בגיורת ושפחה כר"י ובאנוסה ומפותה כריו"ס כנ"ל בכוונת הרב"י וכן ראיתי להתוס' יבמות ל"ה שתירצו לחד תירוצא דהך ברייתא אתיא כר"י ע"ש, ומה שנקט גר לאשמועינן דאף דאין להבחין בין זרע ראשון לשני כיון דהוא הוא הבעל אבל יש להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא בקדושה וראיה לדבר ביבמות דף מ"ב בגמ' וכן שאר כל הנשים יש להם, יבמה כדאמרן אלא שאר כל הנשים מאי א"ר נחמן אמר שמואל להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני מתיב רבא לפיכך גר וגיורת צריכות להמתין ג"ח הכא מאי להבחין איכא הכא נמי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לנזרע שלא בקדושה עכ"ל הגמ' הא קמן דרבא אחר שתירץ לו רב נחמן דכל הנשים צריכות להמתין להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני הקשה לו מגר וגיורת הכא מאי להבחין איכא ולא אסיק אדעתיה הך סברא לחלק בין זרע וכו' וא"כ הברייתא משו"ה נקטא גר וגיורת לאשמועינן הך סברא ואי הוה נקט גיורת לחודא כדקשיא ליה להדרישה הו"א דגר וגיורת א"צ להמתין כדהוה

ס"ד דרבא ונתיישב מ"ש הדרישה מקום ראייתו סתירתו. ותבט עיני בס' משפטי עוזיאל ח"ב אה"ע סי' כ"ו לגאון עוזינו החביב בן ציון עוזיאל שליט"א כתב וז"ל לענד"נ לתרץ דברי הרב"י ולומר שכוונתו היתה מ"ש רבא שטעם הבחנה הוא גזרה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו (יבמות מ"ב) ומטעם זה נמי גר וגיורת צריכים הבחנה כדי לברר אם זה שנולד אחרי גרותם ונחשב לבנם הישראלי ומייבם אשת אחיו או שנחשב לבנם בגיותן ואינו מייבם אשת אחיו שנולד אחרי גרותם ואדרבה יהיה עליו באסור אשת אחיו מאמו הואיל ולאו אחיו הוא ליבום ולטעם זה גם בגיורת ומשוחררת צריכה המתנה כדי להבחין על בנה שנולד לה אחרי נשואיה עם ישראל אם הוא בן זנונים גוי או שהוא בנה של ישראל אחרי גרותה לענין יבום עכ"ל ולא ירדתי לעומק דעתו ועד כמה שהתעמקתי להבין דבריו לא יכלתי לירד לעומק כוונתו דהלא עיקר הקושיא על הרב ב"י הוא דההיא ברייתא מיירי דוקא בנשואה עם הגר אבל בפנויה אימא לך דא"צ הבחנה משום דמתהפכת ואינה מתעברת וא"כ מה תיקן בתירוצו דמי לא ידע בכל אלה שטעם הבחנה הוא כרבא אך אין זה אלא היכא דאיכא חשש עיבור משא"כ בפנויה דאין חשש עיבור אין מקום לחששת רבה כדי להצריכה הבחנה. ולעיקר קושיית הדרישה ע"ד הרב ב"י שסיים וכתב מקום ראייתו סתירתו אפשר לומר דנקט גר וגיורת עפ"י דברי הקרבן נתנאל ביבמות ס"פ ד"א בביאורו לדברי הרא"ש שכתב דגר וגיורת מילתא דלא שכיחא ע"ש ולפי"ז נקט גר וגיורת רבותא דהו"א מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא וכו' אפי"ה צריכין להמתין וכ"נ מדברי הרמב"ם ומרן בשו"ע סי' י"ג שכתבו הגיורת והשפחה שהיו נשואות צריכות להמתין אפילו גר וגיורת ע"כ ע"ש מדנקט אפילו משמע דהוי רבותא והיינו כמ"ש לעיל לאפוקי מדהוה ס"ד דרבא ואם נאמר דהגאון רב חביבי נר"ו נתכוון ע"ד שכתבתי דאי הוה נקט גיורת הו"א דוקא גיורת צריכה להמתין כדי להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני אבל גר וגיורת כיון שזה בעלה לא שייך הבחנה דהו"א שא"צ להמתין קמ"ל דאפילו הכי צריכה להמתין כטעמיה של רבא שמא ישא אחותו מאביו וכו' וגבי גר וגיורת לחדא מנייהו איכא למיחש וכדפירש"י בד"ה לפטור יבמתו ע"ש אכתי יש להקשות על דבריו דהרמב"ם בהל' גירושין פי"א הי"ח כתב וז"ל כל אשה שנתגרשה צריכה להמתין צ' יום להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני ובהלכה כ"א כתב שפחה שנשתחררה ואפילו גר ואשתו מפרישין אותם צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא בקדושה הרי מפורש דהרמב"ם לא פסק כוותיה דרבא אלא כתירוצא של רב נחמן וכן נראה מדברי מרן הכ"מ שהביא מימרת אמר רב נחמן אמר שמואל ע"ד הרמב"ם ולא הזכיר דברי רבא א"כ אי אפשר לתרץ דדעת

הרמב"ם דנקטה הברייתא גר וגיורת משום שמא ייבם כתירוצו דרבא לכן דב"ק צריכים יישוב, ומעתה נחזור לדברי מרן הב"י שהביא פי' ה"ה סי' י"ג ותמה עליו דלפי' אמאי השמיט רבינו גיורת ומשוחררת שאינן נשואות שנחלקו בזה ר"י וריו"ס ע"ש ולכאורה אינו מובן מאי ק"ל דכיון שכתב הרמב"ם מזנה א"צ להמתין מטעם דמשמרת עצמה שלא תתעבר לאיזה צורך יכתוב גיורת ומשוחררת שאינן נשואות דכל החשש משום זנות וכבר למדנו מזנה א"צ להמתין וכמו שהכריח ה"ה פירושו בדברי הרמב"ם מכח קושיה זו וראיתי בדרישה שהביא, קו' הב"י וכתב דקושייתו תמוה ולא ביאר מאי דק"ל ונראה שלזה נתכוון, עוד יש להרגיש על תירוצו של מרן שכתב דלכן נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כריו"ס באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כוותיה אלא כר"י וההיא דהחולץ גר וגיורת צריכות להמתין כפשטא כר"י אתיא ע"כ, ולכאורה קשה לתירוצו דמאי טעמא אנוסה ומפותה א"צ להמתין משום דמשמרות עצמן, וגיורת ומשוחררת צריכות להמתין ולא אמרינן דמשמרות עצמן לכן נ"ל דס"ל למרן דאיכא לאפלוגי בין גויה לישראלית דבישראלית דמקפדת על הזנות ודאי שומרת עצמה שלא תתעבר משא"כ בגויה שאינה מקפדת על הזנות לא שייך לומר בה כ"כ משמרת עצמה ולהכי ק"ל למרן לפי' ה"ה אמאי השמיט רבינו דין גיורת ומשוחררת שאינן נשואות שא"צ להמתין ג"ח, אע"ג דכתב הרמב"ם דמזנה א"צ להמתין לא ילפינן גויה מינה וכאמור ואולי דמשו"ה הוצרך אביי לומר בשלמא גיורת כיון דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה דכיון דגויים אינן מקפידים על הזנות ע"כ הוצרך להאי טעמא משום דדעתה לאגיורי וכו' ורבא ג"כ דמשני אשה מזנה משמשת במוך כוונתו דכיון דישראלית המזנה משמשת במוך גם גיורת משמשת במוך דדעתה לאגיורי ואביי לא הניחו לרבא לגמור דבריו עד דאקשי ליה וקושייתו מאנוסה ומפותה משום דלא הוה לה מוך וכפירש"י ומסיק אביי אשה מזנה מתהפכת היינו בישראלית משום דמקפידים על הזנות וגיורת ומשוחררת אע"ג דגויים אינן מקפידים על הזנות משום דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה ויוצאת בשו"ע אה"נ דצריכים להמתין וכמ"ש התוס' ובהכי אתי שפיר תירוצא דמרן דהרמב"ם באנוסה ומפותה פסק כריו"ס משום דאשה מזנה מתהפכת ודוקא בישראלית אבל בגיורת ומשוחררת צריכים להמתין דעכו"ם אינן מקפידות על הזנות ולא אמרינן הך סברא משום דדעתה לאגיורי מנטרי נפשייהו וראייתו מההיא דהחולץ דגר וגיורת צריכות להמתין עד כאן. עוד חזיתיה לרב חביבי במשפטי עוזיאל בסי' הנז' שהביא דברי הריב"ש סי' רי"ז והקשה ע"ד וז"ל אולם בדברי ריב"ש אלו איכא למשדי נרגא שלענ"ד אין הנדון דומה לראיה דבהוחלפו נשותיהם כל אחד סבורה דמצוה עבדא ורוצה בהריון

דאין אשה אלא לבנים אבל בפילגש כל אשה יודעת שהוא יושבת תחתיו באסור ובניה ממנה הם פגומים יש לומר בה שהיא מתהפכת ולא תצטרך הבחנה ואולם אעפ"י שאין ראייתו מכרעת נראה לקיים את דינו כוותיה ולא מטעמיה אלא מטעמא שכתבנו שכיון שהיא מיוחדת לו ובניה שממנו עליו מוטלים למזונם וטפולם אינה מתהפכת עכ"ל, נראה מדב"ק שהבין בכוו' הריב"ש שהביא ראיה מהוחלפו נשותיהם דכי היכי דהתם אינה מתהפכת משו"ה צריכה הבחנה הכי נמי בפילגש אינה מתהפכת וצריכה הבחנה וע"ז קשיא ליה למני"ר דאין הנדון דומה לראיה וכאמור ונוראות נפלאתי על דבריו שהרי הריב"ש דבריו מפורשים שכתב וז"ל דפילגש זו נראה שהיא אסורה וצריכה להמתין דכיון דהדבר ברור שאינה משמרת עצמה אפי' ריו"ס מודה דאסורה משום עצמה דהא לא פליג ריו"ס אמתני' דהתם שנים שקדשו וכו' והחליפו וכו' דקתני' סיפא מפרישין אותם ג"ח דהא הכא דזנות הואי כיון דאין זה בעלה של זו ולא זה בעלה של זו אעפ"י כן צריכות להמתין ולהפרישן מבעליהן ג"ח כיון שאינן מתהפכות שהרי כל אחת סבורה שבעלה הוא אצלה וכדאמרינן בגמ' שהוחלפו בשוגג וסיים בנדון זה זאת הפילגש וכו' ואין זה זנות בעיניה שתתהפך מבואר הוא שצריכה להמתין עכ"ל הרי מפורש דהריב"ש ז"ל ברור לו מצד הסברא דהפילגש הזו אינה משמרת עצמה כמ"ש שהדבר ברור שאינה משמרת עצמה וא"כ שפיר מייתי ראיה ממתני' דהוחלפו דשתיהן אינן מתהפכות וכי היכי דהתם מפרישין אותם ג"ח כיון שאינן מתהפכות ה"ל הפילגש הזו כיון שאינה מתהפכת צריכה להמתין ואי קשיא לך כיון דהריב"ש ברור לו הדבר שהפילגש הזו אינה מתהפכת מה צורך להביא ראיה דהא כל עיקר טעמו של ריו"ס משום דאשה מזנה מתהפכת וכיון דהפילגש הזו אינה מתהפכת פשיטא שצריכה להמתין ועוד שכתב הריב"ש ואף אם נאמר דריו"ס לא מודה בהא אלא דבכל זנות שרי וראיכות זו למה יש לומר דהצורך לזה משום דהו"א כיון דלריו"ס כל מזנה א"צ להמתין גם פילגש זו א"צ להמתין כיון דכל מזנות מתהפכות וא"צ להמתין גם זו אינה יוצאת מכללם ואעפ"י שאינה מתהפכת לא ישתנה דינה משאר מזנות דלא פלוג רבנן ובפרט דזנות לא שכיחא וכמ"ש הנמוק"י בס"פ ד"א משו"ה אייתי ראיה הריב"ש ממתני' דהוחלפו דגם היא זנות אפי"ה צריכות להמתין כיון שאינן מתהפכות ולא אזלינן בתר רובא ונימא דלא פלוג רבנן ולא תצטרך הבחנה ה"נ בפילגש זו כיון שאינה מתהפכת צריכה הבחנה ולכן דברי הרב צריכים יישוב. ומ"ש הריב"ש והדבר ברור שאינה מתהפכת נראה דפשיטא ליה למר מפני שראינו שנתעברה וילדה גם מפני שהפילגש יושבת עמו בהיתר וכן ראיתיו בתשובת הר"ן סי' ס"ח שנשאל על פילגש המיוחדת לאיש וילדה אם צריכה ג"ח והשיב

שהפילגש אינה מתהפכת מפני שיושבת אצלו בהיתר לדעת גדולי ישראל ומגדלת בניו ע"ש מדברי הר"ן אלו יש לתמוה על מ"ש הגאון במשפטי עוזיאל דפילגש יושבת באסור ע"ש גם בכנה"ג כתב דפילגש יושבת בהיתר, עד כאן. ומ"ש במשפטי עוזיאל דהטעם דמתהפכת משום מזונות מלבד שנתבאר בדברי הר"ן לעיל שאין זה הטעם עוד העיר בני מר אלעזר שיחיה דלפי"ז אם היתה עשירה שלא היתה מצפה מבעלה כלום ויש לאל ידה לפרנס ילדים יהיה דינה משונה משאר מזנות שתצטרך להמתין ג"ח א"כ נתת דבריך לשיעורים והטעם פשוט והגיוני הוא שאין אשה בעולם שרוצה שיצביעו עליה שהיא מזנה אלא עושה מעשיה בסתר עדה"כ אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ואם תתעבר יתפרסם קלונה וכן האיש אם מייחד לו פילגש לא חפץ שתתעבר מאותו הטעם ואם היא מופקרת ג"כ משתמרת אבל אם ראינו אותה שנתעברה ודאי צריכה להמתין וכן יש לדייק מדברי הר"ן שיושבת אצלו בהיתר ומגדלת בניו משמע משום דאיכא תרתי גם הריב"ש משום דמיירי שנתעברה וכנדון השאלה ומעתה יפה כתב הגאון ח"מ במ"ש שנתעברה במקרה ונתיישב מה שהקשה עליו המשפטי עוזיאל ועפ"י הדברים האלה יש להבין דברי הירושלמי שהביאו הגאון נר"ו במשפטי עוזיאל שם בתשובה הנז' סמוך ונראה וז"ל רבי בא בשם רבי ירמיה אנוסה א"צ להמתין ג"ח והתנן מפרישין אותן ג"ח שמא מעוברות הן שאנו הכא משום תקון הולד ע"כ ועיין להרב פני משה שמפרש דרבי ירמיה בשיטת ריו"ס דמתני' (יבמות ל"ה) דאנוסה ומפותה א"צ להמתין משום דאשה מזנה מתהפכת וביאר בתירוץ הירושלמי מפני תקון הולד משום חשש ממזרות דחמיר טפי מחמירים אפילו בזנות ומודה ריו"ס ע"ש וע"ש במראה הפנים שהביא דברי הרי"ף בס"פ ד"א דמתני' דהוחלפו אפילו ריו"ס מידה בה דכיון דהוחלפו בשוגג כל אחת סבורה שהוא בעלה ואינה מתהפכת ע"ש וכתב שיש נפקא מינה בין תירוץ הירושלמי לתירוץ הרי"ף היכא שנאנסה תחת בעלה וידעה דלסברת הרי"ף א"צ להמתין דכיון שידעה ודאי מתהפכת ולתירוץ הירושלמי צריכה להמתין משום דכיון דאיכא למיחש לממזרות אימור לא נתהפכה יפה וכתב שם דהאור זרוע הביאו הדרכי משה באה"ע סי' י"ג דאשה שלא נבעלה לבעלה תחלה ונאנסה דצריכה להמתין למד דינו מהירושלמי הנז' ע"ש והן הן דברי הרב במשפטי עוזיאל אלא שהפ"מ לא הזכיר דברי הב"ש והח"מ ויש לתמוה עליו שלא הזכיר דברי הפ"מ הנז' ולכאורה לא הבנתי לפירוש הפ"מ דמעיקרא מאי קשיא ליה לירושלמי ממתני' דהוחלפו דהא לא ראי זה כראי זה דשאני מתני' דהוחלפו בשוגג וכל אחת סבורה שהוא בעלה ובודאי אינה מתהפכת וכמ"ש הרי"ף משא"כ באנוסה דאיירי בה רבי ירמיה ודאי דמתהפכת ודקארי לה מאי קארי לה וגם על התרצן אמאי

הוצרך לשנויי שאני הכא מפני תקון הולד דהיינו משום חשש ממזרות דהוה ליה לשנויי כיון דהוא בשוגג ודאי אינה מתהפכת ונ"ל דמשום קושיא זו פירש הקרבן עדה באופן אחר דהירושלמי ס"ל דטעמא דאנוסה א"צ להמתין משום דזנות לא שכיחא ולא גזרו: בה רבנן ופליג אתלמודין דפירש דטעמא דריו"ס משום דאשה מזנה מתהפכת משו"ה קשיא ליה ממתני' מפרישין אותן ג"ח דאוקימנא בתלמודין שהוחלפו בשוגג וחלוף לא שכיח (יבמות ל"ה) וע"ז משני שפיר שאני הכא מפני תקון הולד אבל לפירוש הפ"מ קשיא ולייישב דבריו נראה דהירושלמי ס"ל דזנות שכיחא וטעמא דרבי ירמיה דאנוסה א"צ להמתין משום היפוך. והא דקשיא ליה ממתני' מפרישין איתם ג"ח אע"ג דהתם לא שייך טעמא דהפוך אפי"ה כיון דבכל זנות לא מצריכין להמתין ג"ח גם במתני' דהתם לא תצטרך להמתין אע"ג דהתם לא שייך טעמא דהיפוך משום דאזלינן בתר רובא דרובא וע"ז משני הירושלמי משים תקון הולד דכיון דאיכא חשש ממזרות מחמרינן וכמ"ש לעיל בכוונת הריב"ש אלא דאכתי לא נמלט מדוחק דהתרצן למה ליה לשנויי משום תקון הולד הו"ל לשנויי דמתני' כיון דאינה מתהפכת משו"ה צריכה הבחנה ואולי דהוה מצי לשנויי הכי אלא דעדיפא מינה קא משני שאני מתני' משום תקון הולד וכל היכא דאיכא חשש ממזרות צריכה הבחנה אפילו היכא דמתהפכת כגון דידעה אלא דאכתי קשה לפירוש הפ"מ על הרי"ף בס"פ ד"א למה לא תירץ תירוץ הירושלמי ולמה השמיטו וכי אפשר לומר שהירושלמי נעלם מעיני הרי"ף וכי תימא דהרי"ף דחאו מהלכה צריך טעם למה דחאו לכן נראה דהרי"ף היה מפרש הירושלמי כפירוש קרבן העדה וכיון שהירושלמי פליג על בבלי נקטינן כבבלי ולשיטת הבבלי אין חילוק בין היכא דאיכא חשש ממזרות בין היכא דליכא וכל היכא דמתהפכת אין צריכה להמתין. עוד כתב הרב משפטי עוזיאל נר"ו על דברי הב"ש והח"מ שכתבו על דברי רמ"א סי' י"ג דהיכא שנאנסה תחת בעלה אם לא נבעלה תחילה צריכה להמתין דלדעת מרן ושאר פוסקים דמתירים בזנות ה"ה כאן א"צ להמתין וכתב עליהם דהלכה זו מוסכמת מכח הירושלמי הנז' היכא דאיכא חשש ממזרות מחמירים טפי ולפי מ"ש אין תפיסה עליהם מן הירושלמי דהירושלמי אתי דלא כהילכתא משום דפליג אבבלי דפירש טעמא דריו"ס משום דמתהפכת אלא דס"ל דאנוסה א"צ להמתין משום זנות לא שכיחא ומשו"ה קשיא ליה ממתני' דהוחלפו והוצרך לתרץ משום תקון הולד דכל היכא דאיכא חשש ממזרות מחמרינן טפי וכפירוש הק"ע אבל לשיטת הבבלי דטעמא משום מתהפכת ממילא לא קשה ממתני' ואין צריך לתרץ כתירוץ הירושלמי משום תקון הולד דאין חלוק ביניהם ועוד דהרי"ף ראש הפוסקים המתירים במזנה מבואר בדבריו בס"פ ד"א דמודה ריו"ס

במתני' דהוחלפו דמפרישין אותן ג"ח משום דסבורה שהוא בעלה מבואר שאם ידעה שנאנסה תחת בעלה שא"צ להמתין משום דמתהפכת וזה היפך דברי מור"ם וכן מוכח בדברי הריב"ש בתשובה הנז' שכתב דמודה ריו"ס במתני' דהוחלפו ולא העלה על דל שפתיו דברי הירושלמי הנז' ובפרט דלתירוץ הירושלמי משום תקון הולד אין ראיה לדינו דין הפילגש דפילגש אין שם ממזרות אלא ע"כ משום דס"ל להריב"ש דהירושלמי אתי דלא כהילכתא וכן מוכח קצת מדברי מור"ם הנז' שהרי הגיה על דברי מרן שהתיר מזנה י"א שכל אלו צריכות להמתין ואח"כ כתב אשה שנאנסה תחת בעלה ואי אמרת דהך דינא של אשה שנאנסה מוסכם גם לדעת מר"ן היה לו לכתוב ברישא אשה שנאנסה וכו' ואח"כ וי"א שכל אלו צריכות להמתין לאורויי דדין אשה שנאנסה גם מרן מודה בו אלא ודאי להכי כתביה אחר הי"א לאורויי דדין זה שייך לסברת הי"א, ואור זרוע עצמו מארי דהאי דינא לא מכח הירושלמי אלא משום דס"ל כהרא"ש והרז"ה דמחמירין במזנה וכן מצאתי בפירוש למרן חיד"א שכתב בשם הישי"ש שפסק הא"ז כהרז"ה והרא"ש ע"ש האמנם מצאתי תנא דמסייע ליה הגר"א בביאוריו על הש"ע סי' י"ג אות מ' וז"ל אשה שנאנסה ממתני' דשם מפרישין אותן דאף לדעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו כריו"ס ממתני' הנ"ל ואף שי"ל ממתני' אין ראיה דשם אין לומר אשה מתהפכת כיון דסבורה דבעלה הוא מ"מ בירושלמי משמע אף בריו"ס שאמרו שם רבי בא בשם רבי ירמיה אנוסה א"צ להמתין ג"ח והתנן מפרישין אותן ג"ח ושניא הכא מפני תקון ולד ר"ל דדוקא חששא דלהבחין שהוא מדרבנן תלינן שמתהפכת משא"כ חשש ממזרות דאורייתא וז"ש שנאנסה תחת בעלה עכ"ל והם כדבריו ממש אלא שהגר"א הוסיף נופך שכתב בסוף דבריו וז"ש שנאנסה תחת בעלה כוונתו ז"ל להכריח דהלכה זו אף לדעת הרי"ף דמתיר במזנה כאן מחמיר טפי משום דאיכא חשש ממזרות דאלת"ה אלא משום דס"ל כדעת המחמירים במזנה א"כ אמאי נקט הא"ז בנאנסה תחת בעלה לשמועינן האי דינא בנאנסה אפילו פנויה וכן ראיתי למרן חיד"א בברכ"י אחרי שכתב בשם הרש"ל והא"ז פסק כהרז"ה והרא"ש הוקשה לו אמאי נקט נאנסה תחת בעלה הלא בכל אנוסה ס"ל דצריכה להמתין ע"ש ולא תירץ כלום ולענ"ד אחר נע"ר דמאי דנקט הא"ז תחת בעלה משום דאשמועינן שני דינים שאם נבעלה לבעלה תחילה ואח"כ נאנסה א"צ להמתין משום דתלינן רוב בעילות אחר הבעל ואח"כ כתב אם נאנסה תחת בעלה ולא נבעלה לבעלה תחילה צריכה להמתין וגם מור"ם שכתב בש"ע שנאנסה תחת בעלה לדיוקי שאם נבעלה לבעלה תחילה א"צ להמתין משום דתלינן וכו' עיין בדרכי משה שהביא דברי הא"ז באורך משו"ה נקט תחת בעלה משום הך דינא דאם נבעלה תחת בעלה א"צ להמתין, עוד

יש לתרץ דאע"ג דא"ז ס"ל כהרז"ה והרא"ש באנוסה דצריכה אפי"ה אצטריך לאשמועינן האי דינא בנאנסה תחת בעלה דהוה אמינא דזנות דאשת איש לא שכיחא וכמ"ש התוס' בכתובות דף ט' בסוגיית פ"פ וכיון דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן דהא עיקר טעמא של הרא"ש והרז"ה משום דגזרו זנות אטו נשואין וכמ"ש הרא"ש בס"פ ד"א ודוקא בזנות דפנויה דשכיחא גזרו בה כדאמרינן יבמות דף ל"ה זנות דגדולה דשכיחא ליגזור משו"ה נקט האי דינא בנאנסה תחת בעלה דצריכה להמתין דאפילו בכה"ג דלא שכיחא גזרו, ועוד אפשר לומר משום דכשנאנסה תחת בעלה ולא נבעלה תחילה הוה אמינא דא"צ להמתין משום דודאי מתהפכת כיון דאיכא חשש ממזרות חוששת הרבה ומתהפכת בלי ספק קמ"ל דאפי"ה צריכה להמתין, וגם מור"ם אע"ג דכבר כתב קודם זה דכל המזנות צריכות להמתין איכפל תנא לאשמועינן בנאנסה תחת בעלה וק"ל. ובביאור דברי הירושלמי הנז' ראיתי למרן חיד"א בברכ"י שכתב דרבי ירמיה ס"ל סברה אמצעית היכא דליכא חשש ממזרות תלינן במתהפכת אבל היכא דאיכא חשש ממזרות מחמירין ע"ש ולכאורה קשה אמאי לא פורש דרבי ירמיה ס"ל כריו"ס וריו"ס גופיה מודה דהיכא דאיכא חשש ממזרות מחמרינן ולמה ליה למימר דרבי ירמיה אית ליה סברה ג' לא כמר ולא כמר ונראה משום דראה מרן החיד"א להרי"ף ס"פ ד"א לא הביא תירוץ הירושלמי הנז' אע"ג דאיכא נפקא מינה לדינא וכמ"ש לעיל בשם הפ"מ על הירושלמי ע"כ הוכרח לומר דרבי ירמיה אות ליה סברא ג' דכיון דהרי"ף פסק כריו"ס ממילא נדחו דברי רבי ירמיה מן ההלכה עוד נראה משום דבתלמודין משמע לריו"ס אשה מזנה מתהפכת בודאי ולית בה ספיקא רק ר"י חייש שמא לא נתהפכה יפה אבל לריו"ס ודאי מתהפכת יפה וכיון דהכי הוא אין לחלק בין היכא דאיכא חשש ממזרות בין היכא דליכא משו"ה הוכרח הברכ"י לומר שרבי ירמיה ס"ל סברה אמצעית, עוד ראיתי להזכיר לפירוש של הק"ע דטעמא דרבי ירמיה כיון דזנות לא שכיחא לא גזור בה רבנן דהירושלמי פליג אתלמודין בתרתי חדא דלית ליה טעמא דמתהפכת כמ"ש לעיל שנית דמתלמודין משמע דזנות שכיחא דאמרינן ביבמות ס"פ ד"א דף ל"ה זנות דקטנה לא שכיח משמע דזנות דגדולה שכיחא וכן איתא בגיטין דף י"ז ע"א בסוגיא דמפני מה תקנו זמן בגיטין דר"ל ס"ל זנות לא שכיח משמע דלריו"ח זנות שכיחא וקיימ"ל כריו"ח ואף לר"ל דזנות לא שכיחא היינו בעדים והתראה וכמ"ש התוס' שם מיהו הירושלמי לשיטתיה דאיהו מהפך דריו"ח משום פירות ור"ל משום שמא יחפה וריו"ח ס"ל דזנות לא שכיחא ודרך אגב ראיתי להנמוק"י בס"פ ד"א שכתב שהאחרונים הסכימו לדעת הרי"ף דאנוסה ומפותה א"ל להמתין ג"ח ועוד דזנות דאנוסה ומפותה לא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה

רבנן, ולכאורה אינו מובן למה הוצרך לטעם זה ולא הסתפק בטעם התלמוד אשה מזנה מתהפכת וראיתי בחידושי אנשי שם דהוצרך לזה משום דהיה מקום לחוש ולהחמיר דילמא לא נתהפכה יפה יפה ודבריו דחוקים דהך סברה היא סברת ר"י דריו"ס לית ליה הך סברה כמבואר בש"ס והרי"ף פסק כריו"ס אמנם אחר ההתבוננות נראה ליישב עפ"י מ"ש הרא"ש בשם הרז"ה לדחות דברי הרי"ף דכיון דקיימ"ל כר"מ דגזרינן באילונית משום הבחנה כ"ש דאיכא למיגזר באנוסה ומפותה זנות אטו נשואין ולא קיימ"ל כריו"ס בזה משו"ה הוצרך הנמוק"י להוסיף הך טעמא ועוד וכו' דאע"ג דבקטנה גזרינן אטו גדולה אבל בזנות לא גזרינן זנות אטו נשואין משום דזנות הוי מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ומתרי טעמי יש להתיר באנוסה ומפותה דכיון דאשה מזנה מתהפכת אין לחוש לה משום עבור כדס"ל לריו"ס וכי תימא אכתי איכא למיגזר זנות אטו נשואין דקיימ"ל כר"מ דמחמיר בהבחנה וגזר קטנה אטו גדולה ע"כ הוצרך להוסיף משום דזנות לא שכיחא ולא גזרו בה רבנן ולא תקשי הלכתא אהלכתא דגבי קטנה פסקינן הילכתא כר"מ וגבי אנוסה ומפותה כריו"ס וק"ל, אלא דיש לתמוה על דברי הנמוק"י הנז' דאיך כתב דזנות לא שכיחא דהא מבואר בסוגיא הנז' דדוקא זנות קטנה לא שכיחא משמע הא דגדולה שכיחא וצ"ל דיש תרי מיני לא שכיחא זנות קטנה לא שכיחא לגמרי אבל זנות דגדולה שכיחא קצת אבל גם זה בסוג לא שכיחא וז"ש הנמוק"י משים דזנות לא שכיחא, ואע"ג דבגמרא פרכינן לשמואל זנות דגדולה דשכיחא ליגזור אין זה סותר דברי הנמוק"י משום דבגמרא השתא לא ס"ד דאשה מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר וכיון דאיכא למיחש בה שתתעבר משו"ה פריך ליגזור וכפירש"י ותוס' שאין הכוונה ליגזור אטו אחרת אלא הכוונה משום עצמה ולהכי אע"ג דלא שכיחא כ"כ פריך ליגזור וקרי לה שכיחא לגבי קטנה דלא שכיחא כלל, אבל הנמוק"י לפי מסקנת הש"ס דאמרינן לריו"ס אשה מזנה מתהפכת וקיימ"ל כוותיה וליכא למיגזר בה משום עצמה אלא דקשה לנמוק"י דניגזור משום נשואין כדאשכחן דגזרינן קטנה אטו גדולה ע"ז יפה מתרץ ועוד דזנות לא שכיחא וק"ל. אלא דאכתי יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאמאי דחו דברי שמואל מהלכה דכיון דאשכחן דשמואל אוסר באנוסה ומפותה גדולה ופליג אריו"ס הוה להו למיפסק כוותיה דהא בכמה דוכתי אשכחן היכא דאמוראי פסקי הלכתא אפילו כיחידאה קיימ"ל כוותיה דאמורא ולא ראיתי מי שהרגיש בקושיה זו (ולחומר הנושא נ"ל לתרץ דהרי"ף והרמב"ם הוקשה להם בפשטא דשמעתא דמאי משני הוא דאמר כריו"ס דהא לא אתי כריו"ס וכמ"ש לעיל לכן פירוש דשמואל הוה מפרש טעמא דריו"ס דמתיר בגיורת ומשוחררת כדמשני רבה דאשה מזנה משמשת

במוך והוה ס"ד דריו"ס מודה באנוסה ומפותה דצריכה להמתין משום דהוה ממילא ואפשר שלא היה לה מוך וכדפריך ליה אביי וכי תימא כל ממילא מודה ריו"ס אבל במסקנא דאייתי אביי הברייתא דריו"ס מתיר באנוסה ומפותה ומתרץ אביי אשה מזנה מתהפכת נדחו דברי שמואל ושמואל לא הוה שמיע ליה ברייתא דאנוסה ומפותה ולכן היה מחמיר באנוסה ומפותה). ובעיקר המחלוקת דתלמודין סבר דטעמא דריו"ס דמזנה מתהפכת והירושלמי ס"ל לפירוש הק"ע דכל זנות לא שכיחא נראה דפלוגתייהו תליא בעיקר טעם ההבחנה עיין יבמות מ"ב רב נחמן אמר שמואל אמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך ועיין בברכ"י בשם הרדב"ז שם כתב דהרמב"ם פסק כסברת שמואל הנז' דהבחנה דאורייתא אמנם רבא יהיב טעמא אחרינא גזירה שמא ייבם וכו' וזה מדרבנן ע"ש וא"כ סוגיין ביבמות כשמואל דס"ל הבחנה דאורייתא כנז"ל וע"כ לא מצי לפרושי טעמא דריו"ס משום דזנות לא שכיחא כיון דהבחנה דאורייתא אין לנו להקל בה ובפרט דשכיחא קצת אבל הירושלמי ס"ל טעם הבחנה כרבא גזירה וכו' והוא מדרבנן ומשו"ה פירש טעמא דריו"ס משום דזנות לא שכיחא, ודברי הרא"ש הנז' הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא וז"ל בס"פ ד"א והרז"ה כתב כיון דמחמרינן בהבחנה כולי האי וכו' אבל גיורת ומשוחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה לגזור זנות אטו נשואין אבל בנשואין אפילו גר וגיורת צריכים להמתין כדתניא בפ' החולץ עכ"ל פשט דבריו שבגיורת ומשוחררת אם היתה נשואה ונתגיירה לבדה צריכה להמתין מדכתב לא החמירו לגזור זנות אטו נשואין משמע בנשואין מיהא החמירו ועוד שסיים וכתב אבל בנשואין אפילו גר וגיורת מדנקט אפילו משמע כל שכן כשנתגיירה לבדה אלא דלפי"ז קשה אמאי לא גזרינן בגיורת זנות אטו נשואין ומאיזה טעם לא החמירו לגזור וכבר עמד בזה הגאון מהרש"א ז"ל על הסוגיא דף ל"ה האמנם ראיתי להגאון קרבן נתנאל באות א' וז"ל עמ"ש הרא"ש לא החמירו לגזור זנות אטו נשואין כתב וז"ל דאפילו גיורת נשואה כיון דדעתה לאגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לשלא בקדושה אע"ג דכשמתגיירת עם בעלה ס"ל לרבינו כיון שכל הזרע מאותו איש אינה חוששת להבחין כסברת ר"י בעל התוס' ולא גזר משום גר וגיורת הוא ואשתו משום דהוו מילתא דלא שכיחא ובזה נסתלקה תמיהת המהרש"א, עכ"ל נראה מדבריו דס"ל בדעת הרא"ש דגיורת שנתגיירה לבדה אפילו היתה נשואה א"צ להמתין דדוקא בגר וגיורת צריכה להמתין משום דאינה חוששת ופירושו דחוק דלשון הרא"ש שכתב לא החמירו למיגזר זנות אטו נשואין קשה להולמו וגם דהעיקר חסר מדברי הרא"ש דהוה ליה לסיים לא החמירו למגזר זנות אטו נשואין דבנשואין גופא מתהפכת וכמ"ש רש"י מזה מוכח דכוונתו כמ"ש לעיל וכמו

שהבין הגאון מהרש"א גם לשון אפילו גר וגיורת קשה לפירושו דהוה ליה למימר אבל בנשואין כגון גר וגיורת, אמנם בלשון הטור משמע כפירושו של הקרבן נתנאל וז"ל בסי' י"ג הגיורת שנתגיירה והשפחה שנשתחררה אפילו גדולות א"צ להמתין אבל גר וגיורת שנתגיירו ביחד צריכות להמתין עכ"ל, ואם הוא כפירושנו היה לו לטור לכתוב אפילו גדולות בזנות א"צ להמתין אבל בנשואין אפילו גר וגיורת צריכות להמתין כלשון הרא"ש אלא ודאי מדלא הזכיר לפלוגי בין זנות לנשואין וגם השמיט תיבת אפילו שכתובה בהרא"ש משמע דוקא גר וגיורת שהם נשואין צריכים להמתין אבל גיורת שנתגיירה לבדה אפילו נשואה א"צ להמתין וכן נראה מדברי הפרישה באות ו' אפילו גדולות א"צ להמתין משום שכל שדעתן להתגייר משמרות עצמן שלא יתעברו שידעו ממי שנתעברו, משא"כ בגר וגיורת ושייך שם הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה וכו' מוהר"ש עכ"ל, כוונת דבריו דבגיורת שנתגיירה לבדה משמרת עצמה שלא תתעבר לדעת העובר ממי, משא"כ בגר וגיורת דכיון שמתגיירת עם בעלה וכל הזרע מאותו איש אינה חוששת להבחין וכמ"ש התוס' בשה ר"י יבמות ל"ה בתירוץ הג' ולכן הצריכוה להבחין ג"ח הבחנה להבחין בין זרע וכו' וכתירוצא דגמרא דף מ"ב הנה מפורש שמפרש דברי הטור דוקא בגר וגיורת שנתגיירו יחד אבל בגיורת לבדה אף אם היתה נשואה א"צ להמתין דמשמרת עצמה לדעת העובר ממי, וכמ"ש הקרבן נתנאל, אבל ראיתי להב"ש שם ע"ד הש"ע באות ט' וז"ל אע"ג דזנות בנות ישראל גזרינן זנות אטו נשואין בגיורת שהוא נשואה צריכה להמתין מ"מ לא גזרו כ"כ זנות אטו נשואין בגיורת כן כתבו הרא"ש והתוס' בתירוץ אחרון ודלא כרש"י עכ"ל, מדכתב גיורת ואפילו נשואה משמע אפילו נתגיירה לבדה צריכה להמתין וכן נראה מדברי הקרני ראם על המהרש"א, ואין לפרש כוונתו על גר וגיורת שהיו נשואים דא"כ הכי הוה ליה למימר בגר וגיורת צריכות להמתין אלא נראה שכוונתו כמ"ש אלא דקשה לפי"ז שסיים כ"כ התוס' בתירוץ אחרון ובודאי כוונתו לתירוץ ר"י הנ"ל שהוא התירוץ אחרון בדברי התוס' דהא לתירוץ הנ"ל דוקא גר וגיורת צריכות להמתין משום שכל הזרע מאותו איש וכו' אבל בגיורת נשואה אם נתגיירה לבדה א"צ להמתין דכיון דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה, והרב כתב דגיורת כשהיא נשואה צריכה להמתין אפילו נתגיירה לבדה ואיך כב"ש ייחס סברא זו לתוס' בתירוצם אחרון, ויש סיוע לפירוש זה ממה שמצינו למרן בש"ע ס"ה שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים צריכות להמתין וכו' ומור"ם לא הגיה על דברי מרן כלום מזה מוכח דמודה למר"ן ואם איתא דלדעת הרא"ש והרז"ה אפילו גיורת שהיתה נשואה א"צ להמתין היה לו להגיה על דברי מרן בס"ה וי"א דשפחה וגיורת שהיו נשואות ונתגיירו לבדן א"ץ להמתין אלא

ודאי משמע דדבר זה מוסכם לאפילו הרא"ש והרז"ה והטור מודים לדין זה ויש לדחות דמור"ם אזיל הכא לחומרא והכא לחומרא דבס"ו והטור והרא"ש מחמירים הגיה וי"א דכל אלו צריכות להמתין משום דהוא אזיל לחומרא ולכן בס"ה לא הגיה כלום משום דדעתו להחמיר כדעת מרן איך שיהיה עכ"פ דעת כרא"ש לדינא מור"ם מסכים עם מרן דגיורת נשואה שנתגיירה לבדה צריכה להמתין וכ"ש גר וגיורת. עוד ראיתי להרב משפטי עוזיאל שביאר את הירושלמי אנוסה א"צ להמתין ג"ח היינו בנאנסה תחת בעלה משום דתלינן רוב בעילות אחר הבעל ע"ש, ולא יכולתי להולמו דלפי"ז מאי קשיא ליה ממתני' דמפרישין אותן ג"ס דמתני' עדין לא נבעלו ולא שייך לתלות רוב בעילות אחר הבעל אבל רבי ירמיה איירי בנבעלו, גם מי דחקו לפרש בנאנסה תחת בעלה ולא בפנויה שנאנסה כברייתא דיבמות אנוסה ומפותה א"צ להמתין דאיירי בפנויות, וכן מצאתי למרן החיד"א בברכ"י דפירש דרבי ירמיה בירושלמי הנז' איירי בפנויה והוכיח כן מדנקט אנוסה א"צ להמתין ולא נקט אנוסה א"צ להפרישה מבעלה זה מוכח דאיירי בפנויה ע"ש, עוד נ"ל להוכיח דאיירי בפנויה דהירושלמי שם בפ"ד הלכה י"א הביא דברי רבי ירמיה האמורים ואמר שם דרבי ירמיה מסייע לריו"ס ואם כפירושו דאיירי באנוסה תחת בעלה ומשום דתלינן רוב בעילות אחר הבעל א"כ אין שום סיוע לריו"ס דרבי יוסי איירו בפנויה. עוד ראיתי להרב משפטי עוזיאל בתשובה הנז' שהביא דברי הח"מ סי"ג סק"ו דדין פילגש מיירי כגון שנתעברה במקרה אולם כבר כתבנו שאין דבריו מחוורים דלדברי הח"מ העיקר חסר מן הספר דא"כ היל"ל מזנה שנתעברה ע"ש, אמת שהגאון כנה"ג בתשובה בעי חיי אבהע"ז סי' ו' כתב דאעפ"י שנתעברה פעם אחת אינה מוצאת מכלל מזנה מתהפכת וביאר בכוונת הריב"ש דלאו משום עבור אתי עלה אלא עיקר טעמו כיון שהפילגש היא בהיתר אינה מתהפכת וכן דעת החכמים ודלא כהרב השואל ע"ש, האמנם מצאנו להגאון הגדול הפ"מ ח"ג דף ע"ב שכתב היפך בדיוק ממש דכיון שראינו שנתעברה תו לא אמרינן בה אשה מזנה מתהפכת וכן הבין הגאון מ"ז ראש"ל יש"א ברכה ז"ל הא קמן סמכין תלתא הגאון ח"מ והגאון פ"מ והגאון יש"א ברכה דכולהו בשיטה אחת דכל שראינו שנתעברה לא אמרינן אשה מזנה מתהפכת, ומה שהקשה עליו דעיקר חסר מן הספר אחר המחכ"ת אין זה תפיסה דהריב"ש קאי על נדון השאלה שנתעברה וילדה והכי דייקי דבריו בתשובה שכתב אשה זו שכוספת להריון וכו' והיינו מפני שראינו שנתעברה וילדה. עוד הביא מ"ש מו"ז בכוונת דברי התוס' ביבמות דף ל"ה בתירוצם השני אי נמי כגון שידוע שלא נתהפכה וביאר בכוונתם דנודע לנו זה מפני שראינו שנתעברה, והרב משפטי עוזיאל דחה דבריו גם בזה וכתב

וז"ל וגם בזה ראיתי להגאון ראש"ל שכתב לפוטרה מימי הבחנה מדאמרינן כיון דדעתה לאיגיורי מנטרה נפשה ואם ילדה בגיותה צריכה הבחנה ודבריו צל"ע שנראים סותרים את עצמן שאם נאמר מכי יהבא דעתה לאגיורי מנטרא נפשא גם בילדה נמי דינה הכו דאימא כשילדה לא היה דעתה לאגיורי והוא כתב דמשכחת לה ששניהם מודים בכך, ואחהמ"ר אם מפיהם אנו חיים לא היו כותבים התוס' בלשון זה שידוע שנראה שהדבר ידוע ונגלה לכל שלא נתהפכו, ואם כדברי הגאון משפטי עוזיאל היה להם לומר אם הודו שלא נתהפכו ובכן מוכרחים אנו לבאר דבריהם כמ"ש הגאון מו"ז ז"ל דהיינו שילדה ועי"ז נגלה לכל שלא נתהפכו. ואנכי הרואה להגאון פ"מ בתשובה הנז' שביאר כן בכוונת התוס' וז"ל ולדידי פשט דברי תוס' הנז' שכתבו היכא דידיע לן או שהודתה שלא נתהפכה או שידוע לנו מפי הנסיון כגון שפעמים אחרות נתעברה וכיון שכן ידוע לנו שלא נתהפכה מכל וכל או שאינה יודעת להתהפך ע"ש, גם קשייתו הא' ודילמא כשנתעברה לא היה דעתה להתגייר קושיא זו יש להקשות על הגאון פ"מ בביאור דברו התוס' הנז' ואמאי אם ראינו שנתעברה צריכה להמתין אפילו לריו"ס דילמא כשנתעברה לא הוה דעתה להתגייר דהא עיקר טעמא של ריו"ס שא"צ להמתין הוא מפני דדעתה לאגיורי וטעם זה קאי גם למסקנא דגמ' ומשו"ה כתבו התוס' שם בסוגיא דלמסקנת הש"ס יוצאת בשן ועין צריכה להמתין ודלא כפירש"י כאשר ביאר הגאון פ"מ שם וע"כ צריכין אנחנו למשכוני נפשין לדברי הגאונים ז"ל והוא בהניח הנחה דכל גר וגיורת שמתגיירים ודאי חשבו על זה זמן רב שאין אדם מניח דת אבותיו ואבות אבותיו ולפתע פתאום הולך ומתדבק בדת אחרת ולכן זאת שבאה להתגייר וראינו שילדה מזה זמן קרוב מכמה חודשים ודאי מסתמא היה דעתה להתגייר מקודם והגרות לא נתחדש אצלה וכיון שראינו שנתעברה ודאי לא ידעה להתהפך וכמ"ש הפ"מ. עוד כתב מו"ז הגאון יש"א ברכה ז"ל שם אחרי שכתב לחלק בין ילדה ללא ילדה כתב וז"ל דבזה הורווח לנו גם לתירוץ השלישי שכתבו התוס' שם וז"ל ועוד אור"י דיש לחלק דלא מנטרא נפשה כלל כשמתגיירת עם בעלה כיון שכל הזרע מאותו איש אין חוששת להבחין וכו' עכ"ל. דאין כן נדון דידן שבעלה ישראל ולא דמי להתם דשניהם היו גויים ונתגיירו ביחד והכא בנדון דידן ודאי חוששת לעשות רצון בעלה ומשמרת את עצמה וא"צ הבחנה אם לא ילדה כלל עכ"ל. ולכאורה דבריו צריכים ביאור דכיון שיסוד חלוק התוס' דכיון שכל הזרע מאותו איש אינה חוששת להבחין מה יתן ומה יוסיף אם היה בעלה ישראל ומאי עדיפותא איכא בזה ואפשר דגר וגיורת כיון ששניהם היו גויים אין חוששין להבחין בין זרע קדושה לשלא בקדושה שאין יודעים להבחין ביניהם ומחסרון ידיעה אין חוששין

להבחין משא"כ ישראל הנשוי עם הגויה כנדון השאלה מסתמא הישראל יודע לחלק בין זרע בקדושה וכו' וחושש להבחנה ומזהירה שתתהפך וגם היא חוששת לעשות רצון בעלה ומתהפכת, עוד יש להוסיף לבאר דבבעלה ישראל מסתמא אין רוצה שתתעבר ממנו הנכרית כיון דקיימ"ל דשפחה ונכרית ולדה כמוה ולכן כל זמן שלא ראינו שילדה א"צ הבחנה ג"ח דמסתמא היתה משמרת עצמה לעשות רצון בעלה שאין רוצה שיהיה לו ולד מן הגויה, משא"כ כשראינו שילדה הא קמן שאינו חושש שיהיה לו בנים מן הגויה ולכן כשבאה להתגייר צריכה להמתין ג"ח ובלא"ה תירוץ תוס' זה אינו עיקר להלכה ומו"ז ז"ל כתב זה לרווחא דמילתא שהרי כתב מרן ז"ל סי' י"ג דגיורת שהיתה נשואה אפילו נתגיירה לבדה צריכה להבחין ולתירוץ תוס' הזה דווקא גר וגיורת אבל גיורת לבדה אין צריכה להמתין ועיין לה"ה דעיקר חיליה דהרמב"ם דגיורת שהיתה נשואה צריכה להמתין מההיא דגר וגיורת עיין בלח"מ ומזה יש להעיר על דברי הרב משפטי עוזיאל בח"א ביו"ד סי' י"ד שכתב לתירוץ זה עיקר להלכה שהרי כתב מרן דגר וגיורת צריכה להמתין ועמו הס"ר. כתב עוד דהא דאצטריך אביי לטעמא דמכי יהבא דעתה וכו' וכן משום דשמעו ממרייהו וכו' היינו לסברת רבא דמשמשות במוך אבל לסברת אביי דמתהפכות לא צריכנא להאי וכו' עכ"ל, לא ידעתי מאין שאף החילוק הזה מלבד שאין שום סברא והגיון דמה לי משום דמשמשות במוך או דמתהפכות אם הוא בזנות ודאי שהיא מנטרא נפשה שלא תתעבר ובזה אין פלוגתא ואם הוא בנשואות כמו שלא משמרות עצמן כי אם מכו יהבא דעתן לאגיורי לשמש במוך כך לא מתהפכת כי אם מכי יהבא דעתן לאגיורי דלמה תמנע מלהתעבר מבעלה ועוד רש"י בד"ה הוא דאמר כר"י כתב וז"ל דאפילו גיורת נשואה כיון דדעתה לאגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה כדלקמן עכ"ל, הרי דתפס טעמו של אביי וכתב כיון דדעתה לאגיורי וכו' וכן כתבו כל המפרשים והפוסקים איך שיהיה את כל זה כתבתי לא לענין דינא כי מי אנכי אשר אבא אחרי פוסקים ראשונים או אחרונים להסכים או לחלוק חלילה על דבריהם ורק כונתי לגול מעל כבוד הרמ"ז ז"ל אי הבנה בדברי הריב"ש ז"ל. והנני מעתיק לפני הקורא דברי הריב"ש בתשוב' אשר מהם יבין כל מעין כי צדק עט"ר הגאון מו"ז זצוק"ל בעיקר סמוכותיו על תשובת הריב"ש ובכדי לקצר בהוכחות על כל דבור מדבריו הנני מותח קו תחת כל דבור להדגיש כוונתו שהוא מסתמך רק משום שילדה והילך לשון התשובה בסו' רי"ז אות באות תיבה בתיבה. שאלה ראובן ופילגשו בלא קידושין ובלא כתובה נתייחדו ועמדו יחדיו כמה שנים לעיני כל רואה וילדה לו בן והניקתו גמלתו והיא יושבת תחתיו ואח"כ הוציאה מביתו והיא רוצה להנשא אם

צריכה להמתין ג' חו' להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני אם לא לפי שלא אמרו ז"ל אלא אשה שנתגרשה או שנתאלמנה וכן הר"ם ז"ל כתב שהמזנה א"צ להמתין מפני שהוא שומרת עצמה שלא תתעבר וכן אנוסה ומפותה א"צ להמתין עכ"ל, אעפ"י שזו אינה שומרת עצמה שלא תתעבר אדרבה כוספת ומתאוה להריון. תשובה מ"ש הרמב"ם ז"ל אינו מוסכם מן הכל כי הוא פסק כריו"ס שמתיר אנוסה ומפותה לינשא תוך ג' חו' משום דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר כדאיתא במס' יבמות דף ל"ה וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וקצת מן האחרונים ז"ל אבל הרבה מן הגאונים ז"ל ומן האחרונים ז"ל והרא"ש ז"ל מכללם פסקו כרבי יאודה באנוסה ומפותה דאסר משום דמשמע מסוגיא דהתם דשמואל ס"ל הכי דלא שרי אלא בזנות דקטנה משום דקטנה גופא בנשואין גזרה ובזנות דקטנה דלא שכיח לא גזרינן אבל בגדולה שכיח וגזרינן גדולה בזנות אטו גדולה בנשואין אף אם נאמר דמשום היא גופא לא אסירא משום דמתהפכת כטעמא דריו"ס, ולדבריהם של אלו הפוסקים ז"ל הדבר ברור בזאת הפילגש שצריכה להמתין וכ"ש הוא שהרי גם משום גופא איכא למיסר שהרי זאת אינה משמרת עצמה שלא תתעבר ומ"מ אף לפי פסק הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל שפוסקים כריו"ס להתיר במזנה אפילו גדולה דמשום גופא לא אסירא משום דמתהפכת ולא גזרינן בה נמי אטו גדולה בנשואין בפילגש זו נראה שאסורה וצריכה להמתין דכיון שהדבר ברור שאינה משמרת עצמה אפילו ריו"ס מודה דאסירא משום עצמה דהא לא פליג ר"י אמתניתין דהתם דתנן שנים שקדשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו של זה בזה וכו' וקתני סיפא מפרישין אותן ג' חו' שמא מעוברות הן והא הכא דזנות הואי כיון שאין זה בעלה של זו ולא זה בעלה של זו ואפעי"כ צריכות להמתין ולהפרישן מבעליהן ג' חו' כיון שאינן מתהפכות שהרי כל אחת סבורה שבעלה הוא זה שאצלה כדאמרינן בגמ' שהוחלפו תנן במתני' דהיינו בטעות ולא שהחליפו דמשמע בכוונה דלאו ברשיעי עסקינן ועוד דאי בכוונה ובמזיד לא היו מותרות לבעליהן לעולם אלמא מודה ריו"ס בזנות כל שאינה מתהפכת בו דצריכה להמתין וכ"כ הרב אלפסי ז"ל בהלכות ואף אם נאמר דריו"ס לא מודה בהא אלא דבכל זנות שרי אנן לא שבקינן סתמא דהך מתני' דאפילו בזנות אסר כל שהיא אינה סבורה לזנות שאינה משמרת עצמה כנדון זה גם זאת הפילגש היושבת עם תשוקה כאשה היושבת תחת בעלה ואין זה זנות בעיניה שתתהפך ואדרבה חפצה היא בעבור שיהיו לה בנים שתלד ממנו לכסות עינים, מבואר הוא שצריכה להמתין שלשה חודשים עכ"ל תשובת הריב"ש ז"ל, ומעתה שים עיניך וראה בכל המילים המתוח קו עליהם שכל דבריו הם המדברים רק על עיקר נדונו בילדה וכדברי עט"ר הגאון מו"ז זצוק"ל ודבריו

נאמנו מאד. ולבסוף רוצה אני להעתיק בזה מה שהוקשה לי על סוגית יבמות מ"ב א' דהתם הקשו היכא דקי"ל דמעוברת היא תנשא אלמא תניא לא ישא אדם מעוברת חבירו וכו' ותירצו שמא תעשה עוברה סנדל אי"ה דידיה נמי וכו' אלא משום דחסא וכו' וק"ל מהא דאיתא בנידה ל"א ע"א תשמיש ג' חודשים ראשונים קשא לאשה וגם קשה לולד, אמצעים קשה לאשה ויפה לולד, אחרונים ופה לאשה ויפה לולד, שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז ע"כ וכן בברכות ד' ס' מארבעים יום ועד ג' חודשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל וכו' זאת אומרת שאחרי ג' חודשים שבהן ניכר עוברה שוב לא רק שאין סכנה שיהא סנדל אלא אדרבא יפה לולד, וכ"כ קשה לעיל ד' י"ב ע"ב תני רב ביבי ג' נשים משמשות במוך, קטנה, מעוברת ומניקה, וכו' מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל וכו' דאחרי שניכר עוברה דעברו ג"ח אין לחשוש שיהא סנדל וצ"ע. יוסף שאול אלישר הנה הגאון הגדול מעוז ומגדול המפורסם בחכמתו ובקיאותו בעומק עיונו וישרת סברתו גבור בתורה כשמשון ורודף שלום כאהרן. כמוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א הוא כבדני במכתבו המצורף לחידושי תורתו לסדרם בתוך ספרי ומרוב ענותנותו כתב אלי שלא רק שלא ינקוט בלבו אלא גם בקשני לצבור על דבריו ולהעיר הערות, ואני בתוך לבי צחקתי ונפשי עגמה באשר הרגשתי כי כלועג לרש הוא לי, ביודעי ומכירי את ערכי ודלותי בדעת. ודי לי אם אזכה להבין דבריו הנאמרים בחכמה ודעת, ואני לא אהיה כאחד תלמידיו, ומצד אחר חטפתי ושמחתי כי מעתה לא יהיה ספרי כולו תכן בלא בר אשר כל קורא בו לי ילעג הגם שאול במחברים הולך ומקשה על רבנים וגאונים אכל ימצא בזה דברים מחוכמים נכונים וישרים, והנני ברצון מעטיר בהם את ספרי, ובזכותו ותפילתו אזכה להמשיך ולהבין ולכוין בלימודי את הדרך הישר. יוסף שאול אלישר ב"ה יום ה' ל' לחדש מרחשון תש"ג כבוד ידידי עוז הרה"ג חוטר מגזע תרשישים אוהב תורה ולומדיה וכו' וכו' מוהר"ר יוסף שאול אלישר שליט"א הנה ידוע למעכ"ת כי עד הנח לא היה בדעתי להדפיס את חידושי בספר, וכעת נעתרתי לבקשתו לכתוב קצת מחידושי אשר חידשתי בעזהי"ת, ומחמת חולשת יד-ימיני שתקפה אותי בזמן האחרון ל"ע, נכתבו החדו"ת בידים שניות ושונות ע"י ת"ח באי ביתי. והנני מחזיק לו טובה על הדפסת החידושים בתוך ספרו החשוב. ואני מבקשו שישים עין עיונו על דברי, ואם ימצא מעכ"ת מקום להעיר ולעורר יכול להדפיס את הערותיו ויגדיל תורה ויאדיר. והשי"ת יחזקנו ויאמצנו ונזכה לאריכות ימים ונוכל לעסוק בתורה ולחדש חדושים לאמיתה של תורה. ובזה אשאר ידידו שמשון אהרן פולנסקי רב דשכונת בית

ישראל בעזה"י. מחידושי הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א בענין אין מבטלין איסור לכתחילה א. בשו"ע יו"ד סי' קל"ח סעיף י"א:

"גת שדרך בה עכו"ם כשבא ישראל לנגבה מכבד כדרכו ואין מחייבין אותו ללקט החרצנים" וכתב ע"ז הט"ז בס"ק י"ד וז"ל: בב"י בשם רבנו שמשון מסיים בזה דאין זה מבטל איסור לכתחלה שלא נתכוין לבטל עכ"ל, ויש לתמוה טובא דהתינח לדעת הרמ"א לעיל בהג"ה סי' קל"ד סעיף ב' דסובר דכל סתם יינם בזה"ז בטל גם במינו בששים אתי שפיר כיון דבדיעבד שפיר בטיל כיון דאיכא ודאי ששים דהתירא נגד מעט היין שנשאר בגת אלא עיקר החידוש הוא רק דבכה"נ דהכא כיון שאין כוונתו כלל לבטל את האיסור כדי להנות ממנו שפיר מותר לבטל גם לכתחלה משא"כ לדעת המחבר עצמו דסובר שם דגם סתם יינם אוסר במינו בכל שהו הרי קשה טובא דאיך דורך שם אח"כ ישראל יין ותפ"ל שגם בדיעבד לא בטיל הואיל ואסרי נמי בכל שהוא ומצאתי שכבר הרגיש בזה החקרי לב ונשאר בוצע"ג. ואמינא ליישב קושיא זו בהקדם קושיא אחריתא דהנה במ"ס ע"ז דף נ"ו ע"ב תוד"ה אבל הקשו אהא דאמר התם רב הונא שאם החזיר הגרגותני לגת אסור אף מה שבגת מפני טיפות היון שבגרגותני המתערב בגת וז"ל:

וא"ת והלא מסתמא יש בגת יותר מששים מטיפת יין הגרגותני ואמרינן לקמן חמרא חדתא בעינבי רבא אמר בנותן טעם וכי תימא כיון דבגת נמי איכא יין עם הענבים והו"ל מין במינו דבמשהוא ולא בטיל אכתי תקשי לימא סלק מינו דהיינו יין כמי שאינו ושאינו מינו דהיינו הענבים שבגת רבה עליו ומבטלו וכו' עכ"ל ועיי"ש בתרוץ השני שכתבו:

דמיירי הכא כגון שיש הרבה יין ביחד בגת והו"ל מין במינו במשהו עכ"ל ולכאורה תמוה מאד דמה מועיל מה שיש הרבה יין בגת, דמ"מ הרי הענבים שבגת הו"ל אינו מינו והדרא קושיא לדוכתי דנימא סלק את היין כמי שאינו, והיכן מצינו בסברא דסלק דאיכא נפקותא בין רב למעט. ונראה לפרש בכוונת התוס' עפ"י סברת הב"ח דהנה גם הטור ביו"ד סוף סי' קכ"ג הביא מבעל סה"ת דלדידן דקיי"ל דאמרינן סלק שפיר מותר כל היין שבגת משום דחרצנים וזגים שאינם ממין היין מבטלין את היון שבגרגותני ועיו"ש בב"ח שתמה ע"ז וז"ל:

וקשיא לי דעד כאן לא פליגי חזקיה ור' יוחנן אי אמרינן רואין אלא בנתערב יין ביין ונפל שם קיתון של מים דכי אמרינן רואין את מינו כמי שאינו ומים רבים על היין שאינו מינו ומבטלו לפי שהיין במים נתערבו יחד אבל היין עם החרצנים והזגין לא נתערבו יחד ואין לומר בהם רואין ויש ליישב כיון דבההחזרת הסל לגת אין שם יין בשפע אלא טיפות יין של איסור אמרינן דאותן טיפות נבלעין בתוך גוף החרצנים והזגין ורבין עליו ומבטלין

לטיפות יין של איסור עכ"ל. ועפי"ז מובנים שפיר דברי התוס' וזו כוונתם דנהי נמי שהענבים חשובים שפיר לגבי היין כמין אחר, אבל מ"מ הרי אין הענבים והיין מתערבים יחד אלא שהענבים בולעים מעט יין ולכן תרצי שפיר דדוקא אם יש רק מעט יין אז תלינן שפיר שנבלע כילי בענבים, משא"כ כשיש ביחד הרבה יין דנמצא שאין הענבים יכולים אז לבלוע את כל היין האסור, בכה"ג לא מועיל כלל מה שהענבים הם כששים נגד יין האסור משום דבכה"ג חשבינן לענבים כאבנים המונחים שם בגת דאין בכוחם להעלות את האיסור ונמצא דממילא לא שייך כלל לומר בזה סברא דסלק ואתיין שפיר דברי התוס'. ועתה נשוב למה שהתחלנו דהנה עיקר דין זה דגת שדרך בה עכו"ם מקורו היא מהר"ש בפי"א דתרומות מ"ח ושם מבואר דאע"ג דבגת אין מחייבין אותו בלקוט החרצנים מ"מ כוס שפינו ממנו יין נסך לא שרי למרמי ביה חמרא למאן דסובר שיי"נ איסר גם בזה"ז במשהו עיי"ש, ולכאורה הוא תמוה דמ"ש יין שבגת מיין שבכוס, והרי תרוויהו דאיסורי נינהו ואסרי ודאי בכל שהוא אולם לסברת הב"ח הנ"ל ניחא דכבוד ונגוב הגת הוי ודאי לצורך דריכה ולכן כיון שנשאר רק מעט יין בגת אמרינן שפיר דכיון דבשעת דריכה איכא נמי חרצנים וזגים דחשיבי כמין אחר ובכוחם גם לבלוע את טפות היין שנשארו נמצא דאפשר שפיר להתיר בזה אף לשטת המחבר משום סברא דסלק ותלינן שהיי"נ נבלע בחרצנים, משא"כ בפנוי כוס אי הדר יהיב ביה חמרא מצא מין את מינו ושפיר אוסר מעט היין שנשאר בכוס את כל היין הבא לתוכו בכל שהו כדין יי"נ. ועיקר סברת הב"ח מצאתי שהיא גם תורתן של ראשונים ז"ל דהנה באו"ז בסי' תשנ"ה כתב שם השואל:

כשדורכין יין בימות הבציר ופעמים מניחים גיגית מלאה ענבים דרוכים ובשבת זב מענבים אפי"ה נראה דשרי שפיר כל היין שבגיגית בשתיה בשבת משים דאפי' את"ל דגם בדרבנן מין במינו לא בטיל אפי"ה י"ל סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו היינו הזגים והחרצנים מבטלים אותם ושם בתשובה סי' תשנ"ו חולק ע"ז האי"ז וכתב דנהי נמי שהזגים והחרצנים בלעו מן היין וחסרו אותו מ"מ אי אפשר שהכל שתו ולא נשאר ממנו כלום ולכן אותו המיעוט שנשאר בעין אוסר שפיר את כל היין שבגיגית דמין במינו לא בטיל ואוסר בכל שהו אכתו"ד, והן אמנם שעיקר דבריו שם לא זכיתי כלל להבין דהא מדברי השואל שם מבואר דסובר שפיר בההיא עובדא דאיירי ביה דחשיב שפיר דשיל"מ עיי"ש והיינו מפני שאותן המשקין שזבו בשבת הרי יש להם היתר לאחר השבת וממילא צריכים ע"כ לומר שהוא ז"ל סובר דאף בכה"ג שלא היה האיסור ניכר קידם שנתערב ג"כ חשיב דשיל"מ ואפי' באלף לא בטיל, וכיון שכן תמוה

מאד והרי להלכה נקטינן ודאי דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא אף בדרבנן וא"כ מה שקלו וטרו שם בין בהשאלה ובין בהתשובה אי מין במינו בטיל גם בדרבנן או לא ותפ"ל דהו"ל דשיל"מ וצ"ע אבל עכ"פ דבר זה מיהו מבורר דמה שהחרצנים וזגים מועילים לבטל אח היין האסור היינו משום דאם יש רק מעט יין תלינן שנבלע כולו בחרצנים וזגים ולא נשאר ממנו כלום וכהב"ח. גם נראה להביא ראי' ברורה לסברת הב"ח שההיתר הוא דוקא כשאין הרבה יין בגרגותני ואז הוא דתלינן שהחרצנים בלעו את היין דהנה עיקר דין זה דמחמת החרצנים וזגים אמרינן סברא דסלק, הביאו כאן הטור מבעל סה"ת ז"ל וכיון שכן צ"ע מפסק השו"ע או"ח סי' ש"כ סעיף ב':

זתים וענבים שנתרסקו מערב שבת משקים היוצאים מהם מותרים ואפי' אם לא נתרסקו מע"ש, אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית מותר לשתותו בשבת שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיגית, ומבואר שם דהטעם הוא דאע"ג דדשיל"מ לא בטיל אפי' באלף, מ"מ שאני הכא שלא הי' האיסור ניכר כלל קודם שנתערב, והנה גם שורש דין זה הוא מבעל סה"ת וא"כ הרי קשה לכאורה מדידיה אדידיה דמה טעם הוצרך כאן לחדש דין חדש שלא נזכר כלל בגמ' ותפ"ל דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא רק במינו, וא"כ הרי יש להתיר כאן מחמת החרצנים וזגים דחשיבי מין אחר ומשום טעמא דסלק כסברת השואל באו"ז וכמו שהוא עצמו ז"ל סובר כמותו לענין יין נסך וע"כ צ"ל דדוקא התם הוא דמתיר משום דמסתמא לא לא נשארו בגת כי אם טיפין מועטין משא"כ בהל' שבת דמיירי שפיר גם בכה"ג שיש שם הרבה יין לכן הוצרך שפיר לחדש דלא חשיב בכה"ג דשיל"מ. ומדי דברי בזה הנני להעיר על מה שראיתי באגלי טל מלאכת דש אות י"ז באו"ק פ"ג שכתב:

ונפלאתי על מ"ש הרב מלאדי זצ"ל בשו"ע שלו סימן ש"ה דחלב הנולד בשבת בטל ברוב עיי"ש ולענ"ד נראה ברור דלההיא שעתא נעלם מהגאון ז"ל כוונת הרב, דז"ל שם:

ובכלל גזירה זו הוא ג"כ החלב שנחלב בשבת שהוא ג"כ משקה הנולד בשבת וכיון שאסור באכילה אסור גם בטלטול ואף אם חלבה לתוך האוכלין שאין על החלב תורת משקה אעפי"כ אסור עד הערב אם לא נחלב מיד בכניסת השבת אלא לאחר זמן בענין שאפשר שרוב החלב שבדד הוא נולד שם בשבת שאותו החלב שניתוסף בה בשבת הוא מוקצה עכ"ל ומלשון זה שכתב דטעם האיסור הוא מפני שאפשר שרוב החלב שבדד הוא נולד, גרם לו לטעות בכוונתו ולפרש שהוא ז"ל אינו מצריך כלל ששים אלא סובר דכיון דרבנן הוא שפיר בטיל דרובא, אבל באמת אינו כן, חדא דא"כ מאי איריא רובא דאיסורא ותפ"ל:

דמחצה על מחצה נמי אסור ועוד דלהדיא כתב הרב ז"ל בסי' ש"כ סעיף ד' וז"ל:
זיתים וענבים שנתרסקו מבעו"י משקין היוצאים מהם בשבת מותרין אע"פ שהענבים מתקבעים בשבת ויוצא מהן עוד יין שכל מעט יין היוצא מהענבים בשבת מתבטל בששים בהיין שהיה כבר בגיגית עכ"ל, הרי להדיא שגם הוא ז"ל מצריך שפיר ששים אף בדרבנן, וטעמא דשרי התם בחלב אי ליכא רובא דאיסורא היינו משום דלענין החלב שניתוסף בדד בשבת אמרינן קימעא קימעא בטיל וכדנקטינן דרק באיסור דאורייתא חוזר וניעור משא"כ בדרבנן אינו חוזר וניעור ושרי שפיר עד רובו וכדתנן בהערל דף פ"ב ע"א נתן סאה וכו' עד רובו. ומדברי הט"ז דיו"ד סי' קל"ח דאיירינן ביה איכא למשמע מיניה הלכתא גבירתא דמספקי בי' רבוואתי, דהנה הט"ז ביו"ד סי' צ"ט סק"ז ובקל"ז סק"ד כתב דאף שמבואר בסוף סי' פ"ד דבכה"ג דלא קא מכוין לבטול האיסור מבטלין שפיר גם לכתחלה מ"מ היינו דוקא כשאי אפשר בענין אחר משא"כ אם אפשר בענין אחר חשיב שפיר כמבטל איסור לכתחלה ועפי"ז השיג הפר"ח באו"ח סי' תנ"ג על דעת הרמ"א שם בסעיף ג' וסובר דלא שרינן לבטל את החטים המצומחים ע"י טחינה הואיל ויש תקנה לברר קודם הטחינה את החטים המצומחים, ועיין בברית אברהם סי' ל"ד ובשם ארי' חאו"ח סימן יו"ד שחדשו מסברא להסתפק דאפשר שהט"ז מיירי דוקא בכה"ג שאין טורח גדול לברר, משא"כ ברירת חטים המצומחים דכוי ודאי טירחא יתירא וצריך זמן רב ללקט את כל החטים אחד אחד אפשר דבכה"ג לא חשבינן לי' כאפשר לעשות בענין אחר עכתו"ד. אבל באמת פלא גדול הוא איך נעלם מהם דברי הט"ז עצמו שכתב כאן וז"ל:
ואין קושיא מזה על מה שכתבתי בסי' קל"ז סעיף ב' והיכא דאפשר בענין אחר הוי כמבטל איסור לכתחלה דה"נ כמו אי אפשר בענין אחר דאחר שכיבד אותו כראוי לא הטריחוהו עוד לחפש אחר החרצנים שאינם בעין לפנינו דכל כמה שהוא בעין אזיל לי' ע"י הכבוד עכ"ל, וא"כ הרי הדברים ק"ו ומה התם שאין זה כ"כ טורח גדול לכבד היטב את הגת ואפי"ה הואיל וטריחא לי' מילתא לא חשיב כמבטל איסור לכתחלה וא"כ כ"ש בדין הרמ"א שאין לך טורח גדול מברירת החטים המצומחים דחשיב ודאי כאי אפשר בענין אחר ומותר שפיר לטוחנם כמו שהם אף לכתחלה עוד דבר חדש יש ללמוד מכאן דהנה הנו"ב בחיו"ד סי' כ"ו וכן בתנינא חיו"ד סי' נ"ו נ"ז העלה שטה חדשה דהא דאמרינן דהיכא שאין כוונתו לבטל מותר שפיר לבטל גם לכתחלה הוא דוקא בדבר שכבר נתערב משא"כ לערב לכתחלה משהו בעין אע"פ שאין כוונתו לערב רק להשתמש בכלי אסור והביא ראי' לדבריו מפסק הרשב"א המובא ביו"ד סוף סי' צ"ט ועיי"ש שהביא עוד כמה

ראיות לזה, אבל באמת הוא תמוה, דלהדיא מבואר איפכא ברשב"א בתשו' סי' רכ"ג שכתב אהא דמגורה שפינה ממנה תרומה דתנן שאין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת וז"ל:

והר"מ במז"ל נראה שפירשה בתרומה דאורייתא וכן נראה דעת מקצת מרבותי ז"ל ולדעתם אפי' נמצא משהו בעין וכענין גרגירי תרומה שכמגורה וטיפות שמן שבכד שאין דרכן של בני אום ללקט ולטפח מבטלין לכתחלה וכן כתבתיה אני בפרק המוכר את הספינה עכ"ל, וא"כ הרי להדיא דמותר שפיר לבטל גם משהו בעין כשאין כוונתו לבטל אלא להשתמש עם הכלי, ומה שהביא ראי' לדבריו מהרשב"א שבסי' צ"ט עיין בהגהות נחלת צבי סי' פ"ד סעיף י"ג שדחה לראיתו וכתב דאדרבא נשמע שם מהרשב"א דסובר שפיר דגם משהו בעין מותר לבטל לכתחלה ונמצא שדברי הרשב"א לאו סתראי נינהו ובעיקרא דמילתא דנקטינן דבכה"ג שאין כוונתו לבטל אין בזה משום מבטל איסור לכתחלה ראיתי בבית מאיר ליו"ד סי' ס"ד שנתן טעם לזה דהוא משום דקיי"ל כשמואל דפסק בבכורות ל"ד כרבי שמעון דאף אם כיוון להקיז במקום שעושה מום מ"מ כיון שאין כוונתו למום מותר, וה"נ גם כאן שרי משום דהוי דבר שאינו מתכווין עכ"ד ותמיהני לפי"ז מדידי' אדידיה דהוא עצמו מאריך בסי' צ"ט ומוכיח מהתוס' בפסחים ל' ע"א שהקשו אהא דפריך הגמ' ולישהינהו עד אחר הפסח מהא דתנן אין מבטלין איסור לכתחלה דמוכח מזה דס"ל להתוס' דאסור לבטל אף בכה"ג שאין כוונתו כלל ליהנות מן האיסור המתבטל ועיי"ש דנחית לחדש דאליבא דרב דסובר דמין במינו לא לא בטיל שפיר סברין דאיסורא דאין מבטלין הוא מה"ת ומיישב בכך את הסוגיא דהתם דאזיל אליבא דרב וא"כ פלא גדול הוא איך לא זכר מה שכתב הוא עצמו דעיקר ההיתר הוא רק אליבא דשמואל דספק כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר משא"כ לרב דסובר דאין הלכה כר"ש בגרירה שפיר אסור לבטל אף בכה"ג שאינו מתכוין לבטול האיסור. אמר המחבר "גת שדרך בה עכו"ם כשבא ישראל לנגבה מכבד כדרכו ואין מחייבין אותו ללקט חרצנים" וכתב ע"ז הט"ז בס"ק י"ד וז"ל: בב"י בשם רבנו שמשון מסיים בזה דאין זה מבטל איסור לכתחלה שלא נתכוין לבטל עכ"ל, וכת"ר שליט"א תמה עליו דכיון דדעת המחבר דגם בייי"נ בזה"ז מין במינו במשהו היאך דורך אח"כ הישראל יין וקי"ל דגם בדיעבד לא בטיל הואיל דאסירי במשהו וכתב שהחק"ל הרגיש בזה והניח בצ"ע עכ"ל. וראיתי בחק"ל שאחרי שהקשה קושיתו הנז' כתב וז"ל ועוד קשה לרבנים אחרונים להש"ך וכת דעימיה דאסרו בבלע משהו שלא לבטל לכתחלה, א"כ איך בכאן שתקו והודו לו דלדידהו יש לאסור כי על כן התר השו"ע בזה צא"ת.

ועוד כתב ובעיקר דברי הר"ש ז"ל שכתב דטעם מתניתין דמגורה דאינו מתכוין לבטל ומיהו כוס שפינה ממנו יי"נ לא שרי למירמי ביה חמרא אע"ג דתנן גבי חבית תרומה לא חייבוהו לטפח וכו', ל"ד דההוא לא איירי ברוצה לתת לתוכה חולין וכו', וקשה דלטעם שכתב דאינו מתכוון לבטל והדחיה דחלוקה דחבית תיקשי מסיפא דתני ונוטף ג' טיפין ונותן לתוכה חולין ותו מאי ראיה מתרומה ליי"נ שאוסר במשהו וכו' ועי"ש, וכ"כ ראיתו להרב מטה אהרן כלל ערך "אין מבטלין אסור לכתחלה" אות יו"ד שהעתיק דברי הר"ש ז"ל והקשה עליו כיון דסבר דדין יי"נ ותרומה שוין אמאי לא פשט דין כוס יי"נ שפינהו מסיפא דמתני' המערה וכו' והניח בצ"ע. ואני כתלמיד הדן לפני רבותיו אמינא גברא רבה חזינא תיובתא לא חזינא דכל הרעש שהרעיש על השו"ע ועל הכל איך הגאונים כהש"כ וכת דיליה עברו בשתיקה והודו לו הוא משום שהוא הבין בדברי הר"ש והשו"ע ז"ל דהבטול הוא ישר ברוב הענבים והיין שידרוך הישראל אח"כ, שזה הוא מב"מ, אבל אחהמ"ר מכבוד גאונתו לא כן לפיקע"ד כוונתם דהם כתבו כשיבוא לנגבה והיינו במים ואפר [ואף דהחרצנים נשארו בעין האפר כבר פגם את טעמן כמ"ש השו"ע יו"ד סי' צ"ג] כדכתב בסעיף הקודם דזה הוי מבש"מ תכבד כדרכו קודם הניגוב דאף אם ישארו חרצנים בגת וע"י הניגוב יפגמו ויתבטלו לא חייבו ללקט החרצנים משום דאין כוונתו לבטל לכתחלה ודין זה דמאחר שעשה מה שראוי לעשות ואין מחייבין אותו לטורח גדול נקרא אינו מכוון לבטל לכתחלה למד הר"ש מדין מגורה דקתני מכבד כדרכו דלא חייבוהו להיות יושב ומלקט אחת אחת אלא נותן לתוכה חולין דכיון דאין לו דרך אחרת נקרא אינו מתכוון, אבל כוס יי"נ שפינהו אם יתן לתוכו יין נקרא מתכוון כיון דיש לו דרך אחרת לשכשכו במים כדפסק השו"ע בסי' קכ"ג סעיף י"ב ואם לא עשה כן נקרא מתכוין והוקשה לו מדין חבית שנשפכה דהתם יש לו דרך אחרת והוא להרכינה עד שיטיף ממנה טפין וקתני דאינו חייב לטפח וס"ד דיתן לתוכו חולין אפי' שעדין נשאר בה שמן עד כדי שיכול לטפח ותירץ ול"ד דהתם אינו רוצה לתת לתוכו חולין אלא משום איבוד תרומה נגעו בה אבל מסיפא דמערה מכד אל כד דכבר הרכינה עד שנטף שלשה טיפין זה ודאי נקרא אינו מתכוון כיון דאין לו דרך אחרת ודמיא לדין מגורה דה"ז נותן לתוכו חולין ולא עלה על דעתו של הר"ש לדמות תרומה ליי"נ ובזה סרו כל תלונותיו של החק"ל תפוחין והרב מטה אהרן אלא דזה קשה בדבריו של הר"ש דכתב לא שרי למירמי ביה חמרא דמאי איריא חמרא דאפילו מיא לשתות אסור דזה נקרא מתכוין וחמרא בי"כ ובי"כ לא מתבטל דהוי מב"מ דאסור במשהו וי"ל דנקט חמרא לפי המסקנא דיי"נ בזה"ז הוי בששים, ועוד י"ל דמסתמא נותן לתוכו יין ע"ז כתב דאסור וה"ה שאר משקין

ורוצה אני להסתמך בפירוש זה דהבטול ברוב הוא על המים ואפר מדקבע את סעיף זה דגת שדרך בה עכו"ם אחר סעיף הקודם בדין ניגוב הגת שהוא במים ואפר. נבוא עתה לקושיתו ע"ד התוס' במס' ע"ז דנ"ו ע"ב ד"ה אבל וכו' בתירוצם הב' דהכא מיירי כגון שיש הרבה יין ביחד בגת והו"ל מב"מ במשהו ע"כ, וכת"ר שליט"א הקשה דמה מועיל מה שיש בה הרבה יין בגת דמ"מ הוו הענבים שבגת מבש"מ והדרא קושיא לדוכתה נימא סלק וכו' והאמת אגיד דכשלמדתי מס' ע"ז עמדתי ע"ד התוס' אלו ודקדקתי במלת ביחד שכתבו וביארתי שהיין כשהוא הרבה ביחד במקום אחד והענבים הם נפרדים מהיין ס"ל להתוס' דלא אמרינן מתבטל בש"מ וראיתי סברא זו הובא בב"י סי' קכ"ו ד"ה כתב הרשב"א וכו' דהשואל סבר כיון שהשמרים הם עומדים כמו נד אחד לא מבטלין את האסור אף דהרשב"א דחה סברה זו דכתב שאפילו שהחתיכות עומדות לבד בפ"ע מבטלות את האסור יוכ"ל דהתוס' ס"ל כסברת השואל אבל זה הוקשה לי ע"ד התוס' הללו שכתבו דמה שכל מה שבגת אסור היינו משום טפות הי"נ שנפלו לתוך הגת דאמאי יאסר היין שבגת הרי לקמן ד' ע"ג ע"א אמר ר"א אמר ר"י צרצור קטן אפילו כל היום כולו קמא קמא בטיל כיון דהוי אסורא לגו התירא והכא נמי נימא הכי ואולי י"ל עפ"י מש"כ התוס' שם בד"ה כי אתא רב דימי וכו' בסוף דבריהם וז"ל וי"ל דנפל בפעם אחת בקילוח אחד דלא אמרינן קמא קמא בטיל אבל הכא שנפלו טיפה אחרי טיפה מותר דאמרינן קמא קמא בטיל עכ"ל, א"כ י"ל דהכא בגרגותני אעפ"י שהם טפות אחדות שנפלו לתוך הגת כיון דנפלו בקילוח אחד לא אמרינן קמא קמא בטיל, ועם שתם אנכי ומכיר ערכי עכ"ז לא אוכל התאפק מבלי לשאול מדוע התוס' וכל הגאונים הראשונים לא פירשו דברי ר"ה דאמר דאם החזיר גרגותני לגת ר"ל שהחזיר כל שבגרגותני לגת היינו ששפך מה שבתוכו מיין וחרצנים לתוך הגת ולזה כל מה שבגת אסור ובדברי ר"ח י"ל דמפרש כן דכתב וז"ל פי' גרגותני וכו' כדי להחזיר לגת החרצנים הזגים וכו' ואם החזירו הכל נאסר יעי"ש, ובדפדפי בס' תמים דעים ראיתי בסי' ק"ה דכתב וז"ל אבל החזיר גרגותני לגת וריקן שם החרצנים והיין שבתוכו אסור כל מה שבגת מפני שחרצני הגורגותני נאסרו מפני הי"נ שבבור ע"י ניצוק או ע"ו חיבור כדמפרש ואזיל וחוזרים החרצנים ואוסרים כל מה שבגת עכ"ל ושמחתי ש"ר שזכיתי לדעת עליון אבוא עתה אל קושית כת"ר על האו"ז וז"ל וכיון שכן תמוה מאד והרי להלכה נקטינן ודאי דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא אף בדרבנן וא"כ מה שקלו וטרו שם בין בשאלה ובין בתשובה אם מין במינו בטיל אף בדרבנן או לא ותי"ל דהוא דשיל"מ וצ"ע ע"כ, ויסלח נא לו כת"ר אם אומר שעל השואל אין לו לתמוה כיון דהוא הזכיר בדבריו דאף אם בדרבנן לא בטיל

אמרינן סלק וכו' והוי מבש"מ ואין שייך לומר דשיל"מ כ"א במין במינו אבל קושיתו היא חזקה על המשיב דלא נגע בדין זה דשיל"מ לע"ד לחומר הנושא נוכ"ל דהוא סבר כיון דלא ניכר האסור קודם שנתערב אין אומרים בזה דשיל"מ ולא חש להזכירו כיון דהוא התיר ואולי במקום אחר גילה דעתו בזה עוד רצה כת"ר שליט"א להביא ראיה לס' הב"ח מכח מה שהוקשה לו על סה"ת דמאחר דאית ליה בדין יי"נ סברא דסלק וכו' אמאי אצטריך בדין זיתים וענבים שנתרסקו להתיר שתית היוצא מהם בשבת ואין בו משום דשיל"מ כיון דלא ניכר איסורו שדין זה הוא מחודש שלא הוזכר בגמ' ותי"ל דהא דשיל"מ הוא דוקא במב"מ וא"כ הרי יש להתיר כאן מחמת הזגין והחרצנים דחשיבי מין אחר ומשום טעם דסלק כס' השואל באו"ז. וכמו שאמרתי כתלמיד הדן לפני רבו נראה לפקע"ד דמעיקרא קושיא ליתא. א. דטעם המחודש הזה מועיל להתיר אף במקום שאין חרצנים וזגים מעורבים בו, דומיא דזיתים שאין דבר אחר שאינו מינו מעורב בהם ועובדא דסה"ת מיירי בהכי דהוא כתב ואפילו לא נתרסקו מע"ש מראה שלא הספיקו להתרסק בע"ש, ל"כ בעובדא דהשואל באור זרוע דהענבים היו מזמן בתוך הגיגית כמבואר בשאלה ובודאי דנמצא שם גם זגים וחרצנים מלבד הענבים שמהם זב היין (דהם לא מועילים להתיר דא"כ אמאי קאמר רבא חמרא חדתא בעינבי במ"ש נימא סלק את מינו והענבים רבים עליו ומבטלו אלא ודאי דהענבים הזב מהם היין לא חזו להתיר) וכלשון הטור שכתב בסי' קכ"ג ואם יש בגיגית יין צלול וכו' והיינו לומר דאף שאין חרצנים וזגים מותר. ב. דמטעם זה יש להתיר אפילו לכתחלה לתת ענבים בתוך היין שיתרסקו בכדי לשתות היין בשבת כמ"ש המ"א בשם הב"ח בסי' ש"כ ואם היה ההיתר מטעם סלק בודאי דלא היה מתיר לכתחלה ואף שהט"ז חלק עליו. ג. טעם זה דלא ניכר איסורו הוא יותר חזק דאעיקרא אין בו שום אסור ומצד עצמו מותר, ל"כ בטעמא דסלק צריכים אנו להחזיק בו אסור ולתלות ההיתר במי שאינו מינו ואולי דלזה כיונו המרדכי והלבוש שדייקו בלשונם וכתבו ולא דמו לדשיל"מ ולא כתבו ולא הוי דשיל"מ דר"ל דמעיקר לא חל בו איסור שיהא בו דומה לדשיל"מ. ד. יש לי לומר מסברא אם תתקבל לפני כת"ר והיא מאחר דס"ל טעם זה דכיון דאינו ניכר לא שייך בו דשיל"מ וכמ"ש המרדכי דסופ"ק דשבת ונסתיע מדין עצים שנשרו בתנור ביו"ט וכו' וכתב עליו הבגדי ישע שדין ענבים שנתרסקו וכו' דומה לדין עצים שנשרו משום שבשעה שמתהנה אין האסור בעין ומה שהוה בעין קודם זה בע"ש אין קפידא דעדין לא הגיע זמן איסורם וכו', כמו"כ כיון דלא ניכר אסורו אין לומר סלק ושאינו מינו רבה עליו. ומה שהקשה על הפ"ח שהסתפק בדברי הט"ז בזמן שהט"ז כתב בפירוש ביו"ד סי' חל"ק וכו' וכת"ר שליט"א

דרש ק"ו וכו' לפי קע"ד נ"ל לחלק דבגת שדרך בה עכו"ם כבר כבד הגת כראוי ולא נשאר שום דבר איסור בעין ולזה לא חייבוהו לחפש אחר החרצנים הנטמנים משום דאין כונתו לבטל, ל"כ בחיטים המצומחים דהם לפניו בעין זה י"ל דנקרא מבטל איסור לכתחילה ומה שהתיר באו"ח סי' פ"ד בנמלים שנפלו לתוך הדבש הוא אחרי שיסנן את הדבש ויוסרו הנמלים וכן בדין חטים המתולעים שהתיר היינו מטעם שהתולעים בורחים בעת הטחינה ל"כ בחיטים המצומחים שהאיסור הוא בעין אין להתיר משום דהוא טורח. ועל הלכה שכ' הטור בסי' ש"ך בשם בעה"ת שאם יש בגיגית יין צלול שיוצא מע"ש. מותר שכל יין ויין היוצא בשבת מן הענבים מתבטל ברוב וכו' ק"ל ממה דאיתא במס' ביצה ד' בהמה של שני שותפים וכו' אמר רב חבית מותרת ובהמה אסורה משום דינקי תחומין אהדדי יע"ש והא האיסור נכנס טיפה טיפה ואמאי לא אמרינן שתתבטל קמא קמא, ועלה בדעתי דהטיפה זו יש לה דין מעמיד ואין לה ביטול, אח"ז ראיתי להשעה"מ הל' יו"ט פרק ה' כ"ה שהקשה כן ע"ש שתירץ אחרת. ולהיות שאין ת"י הספרים שכת"ר מציין ורק עפ"י מה שרשום בכתביו דן אנכי אין אני יכול להאריך. איסור ראית מומין ביו"ט ב. כתב הרמב"ם. פ"ב מה' יו"ט ה"ג:

וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביו"ט הואיל ולא היתה דעתו עליה מעיו"ט אסור לשוחטה ביו"ט, לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביו"ט, גזירה שמא יתירם החכם במומן ויבא זה לשחוט בו. עכ"ל. והקשה עליו הצל"ח ביצה כ"ו ב', ד"ה אבל מה שאני תמה וכו', ואני תמה מאד על גוף דין זה היכא משכחת לה פדיון לבהמת קדשים ביו"ט, והרי אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין ביו"ט, והוא משנה שלמה לקמן ל"ו ב' משום דדמי למקח ולממכר וכו' ועוד הרי הפדיון הוא מקדיש ממש וכו' הלכך א"א לה פדיה אלא קודם יו"ט ואם היה פדיה קודם יו"ט ע"כ התירה אז החכם ע"י מום קבוע עיי"ש:

ולענ"ד אפשר לה פדיה קודם יו"ט אף בלא התרת חכם ע"י מום קבוע ומשכחת לה כענין שאמרו בבכורות ל"ח ב' ול"ט א' גבי חורוור הקבוע כל ששהה שמונים יום, ואלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של גשמים וכו', ובגמרא שם בפי מינה פנחס וכו' משמואל אכל ולא איתסי למפרע הוי מומא או מיכן ולהבא הוו מומא. למאי נ"מ למימעל בפדיונו א"א למפרע הוי מומא מעל ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעל ופי' רש"י שם ז"ל:

לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעיניהם מנטפות והפריש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ בדקו וקודם שתכלה זמן בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון, עכ"ל. והכי נמי בנידון דידן שהניח הפדיון

מעיו"ט ואמר הרי בהמה זו מחוללת על מעות הללו והחכם ביקר ביו"ט והתירו, ונמצא שחל הפדיון למפרע או להבא. אמר המחבר הנה כת"ר שליט"א מצא ישוב טוב לדברי הרמז"ל באם פדה אותו בעיו"ט שיחול הפדיון למפרע או להבא, ונסתיע מסו' בכורות וכו' אבל אחהמ"ר התיקון הזה טוב באם נפל המום מעיו"ט אבל מה נענה על אם נפל המום ביו"ט שאז לא עלה ע"ד הבעלים לפדותו שעוד היה תם ועכ"ז נקט הרמז"ל הטעם דאסור משים שמא ישחוט אותו ולא היה דעתו עליו ולא משום דצריך פדיון, גם אם נאמר דמעיו"ט הרגיש במומו ועל סמך זה פדה אותו בכ"ז לא מתישב דברי הרמז"ל דכיון דפדה אותו בעיו"ט כמ"ש כת"ר אז לא שייך טעמו של הרמז"ל שמא ישחוט ולא היה דעתו עליו שכיון שפדה אותו בעיו"ט הרי הכינו ליו"ט ואף אם נניח שפדה אותו איזה ומים קודם יו"ט (או משום גזרה שמא ופדה אותו איזה ימים קודם יו"ט ויראהו לחכם ביו"ט) ובאם נאמר שלהבא הוא פדוי יחול הפדיון ביו"ט בזמן שהחכם יתיר את מומו, והיתי אני הדל מסופק לפרש כן משום שראיתי להגאון רע"א ז"ל בתשובתיו סי' קנ"ט דכתב לאסור באופן כזה שיחול ההקדש או הפדיון ביו"ט, וכבוד רא"ג כמוהר"י עדס שליט"א הראה לו ספר בכורי יעקב לרב חביבא הגאון ר' יעקב זריהן שליט"א שהביא סברת רע"א שאוסר בסי' קנ"ט הנז' והחולק עליו להתיר הגאון תורת חסד בסי' י"ג י"ד וראיתו להתיר מכח קושיתו של הצל"ח הנ"ל וכתב וז"ל אבל אם נימא דשרי להקנות או להקדיש מעיו"ט שיחול ביו"ט משכחת לה שפיר הכא באופן שלא יהא אסור רק משום ראית מומין ביו"ט דיפריש הפדיון מעיו"ט שיחול למחר אם יפול בו מום ויתירנו החכם ובכה"ג איצטריך לאסור משום ראית מומין וכו' יעי"ש, ויש להעיר ע"ד התו"ח דמי הכריחו לאוקמה בכה"ג שהפדיון יחול ביו"ט בכדי לאסיק התר לדינו ואמאי לא אוקמה כמ"ש כת"ר שליט"א שפדה אותו לחלוטין מעיו"ט ושיחול הפדיון למפרע, אבל צ"ל דלא חל פדיון טרם שהחכם יבקר את המום קודם הפדיון ואחר שיקבע את המום למום קבוע חל הפדיון אבל קודם שיבדוק אותו החכם לא חל הפדיון די"ל דבעת שפדה אותו לא היה עדין מום קבוע ולא היה ראוי לפדותו וראייתו מאותה סוגיא שכת"ר הסתמך עליה והוא דיש לדקדק בשיטת הש"ס דאמאי קבע בעית פנחס אחוהי דשמואל אחר מימרא דר"נ "והוא שיהיו משולשין" דאיזה קשר יש לבעיא זו עם דברי ר"נ כיון דבעיא זו שייכה גם בכל בהמת קדשים שפדו אותה ולאחר זמן קבע החכם את מומה למו"ק אי אמרינן למפרע הוא פדוי או מכאן ולהבא, זאת ועוד במה שקרא עליה שמואל פסחים בזזו כאילו הופתע מר שמואל מבעיא זו שהדבר הוא מוזר שלא היה עולה על הדעת ספק כזה עו שקרא עליו פסחים בזזו, אבל הנ"ל דספיקי של פנחס הוא שייך

דוקא במום כזה של מים קבועים שכבר בדק אותו החכם פעם ופעמים ובשלישית ראה החכם אותו המום עצמו שלא נשתנה מיום הראשון וכשהחכם קבע אותו למו"ק היינו שמיום הרא' כבר היה קבוע ועלה נסתפק פנחס אי למפרע הוא פדוי או להבא כיון דמום זה לא משתנה אלא דיוכל להתרפאות וכשבא הזמן ולא נתרפא ז"א שמיום שנפל בו המום היה קבוע וע"ז באה הבעיא של פנחס אי למפרע הוא פדוי או להבא וכיון דרק באופן כזה י"ל למפרע הוא פדוי לזה קרא עליה שמואל פסחים בזו דבאופן אחר אין צד לומר למפרע הוא פדוי. וסיעתא לדברי דגם הרמז"ל בפ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ט"ז קבע הלכה בספק זה אחר הלכת מים קבועים שנבדק בג' זמנים דיש קשר להלכה זו עם ההלכה הקודמת ולעיקר קושיתו של הצל"ח נ"ל לומר דהרמז"ל נקט טעם האיסור היותר חמור שאיסור מוקצה הוא אסור מצד עצמו אבל איסור פדיה ביו"ט הוא משום גזרה דדמי למו"מ דאם עבר עליו מה שעשה עשוי כמו שפסק מרן באו"ח סי' של"ט לא כן במוקצה. בענין ברירה ג. רה"ר גרסינן ביצה ל"ז ב':

אתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות, רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה, (קסבר יש ברירה) ושמואל אמר חבית נמי אסורה (קסבר אין ברירה) וכו' מאי הוה עלה, ר' הושעיא אמר יש ברירה (וחבית ובהמה מותרין) ור' יוחנן סבר אין ברירה, (ושניהם אסורין) ותריך וסבר ר' הושעיא יש ברירה והתנן המת בבית וכו', ומסיק כי לית ליה לר' הושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה. ופסק הרמב"ם כרב דחבית מותרת, והטעם כר' הושעיא דיש ברירה בדרבנן, וז"ל בפ"ה מה' יו"ט ה"כ:

וכן שנים שלקחו בהמה בשותפות וכו' אבל אם לקחו חבית בשותפות וחלקו אותה ביו"ט הרי חלקו של כל אחד כרגליו, הואיל ותחומין מדברי סופרים יש ברירה בהן, ונחשוב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומובדל בחבית מערב יו"ט וכאלו לא היה מעורב עכ"ל. עוד פסק בפ"ב מה' יו"ט ה"ט: העומד על המוקצה מערב יו"ט בשנה השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן עד כאן אני נוטל, ואם לא רשם לא יטול, עכ"ל. והיינו כחכמים דר' אליעזר בביצה ל"ד ב', והטעם דצריך רשום. פי' רש"י שם, משום דאין ברירה. והקשה המג"א בסי' תצ"ה סי"ק י' הואיל והרמב"ם פסק בדרבנן יש ברירה א"כ למה הצריך רשום על המוקצה, ומסיק דלהרמב"ם שהצריך רשום ע"כ לאו משום ברירה אלא מטעם אחר. ובצל"ח ביצה ל"ח אי. וכן בשער המלך פ"ג מה' גרושין ה"ד תירצו לקושית המג"א עפ"מ שכתב הר"ן, דהא דקיי"ל בדאוריתא יש ברירה ובדרבנן אין ברירה, היינו מטעם ספק דמספקינן אם הלכה כמ"ד יש ברירה, או כמ"ד אין ברירה, הלכך בדאורייתא אזלינן לחומרא ככל ספק של תורה, ובדרבנן

לקולא, יוצא דלדינא כל דבר התלוי בברירה נעשה ספיקא דדינא, ולפי זה אפשר לומר דשאני ספק מוכן התלוי בברירה, לספק תחומין התלוי בברירה, דספק מוכן הואיל ויש לו מתירין ספיקו אסור כדר אשי ביצה ד' א'. ולפיכך פסק הרמב"ם דעומד על המוקצה צריך רשום, אבל ספק תחומין מותר, דבעירוב הקילו אפילו דבר שיש לו מתירין כדאיתא בתוס' ערובין מ"ה ב' ד"ה איבעית ז"ל:

הוי ספק דבריהם, אע"ג דהוו דבר שיש לו מתירין ואמר רב אשי בריש ביצה דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל אפילו בספק של דבריהם, בעירוב הקילו עכ"ל, ולפיכך שפיר פסק הרמב"ם חבית מותרת כרגליו דיש ברירה משום דבעירוב הקילו. ואעפ"י שדבריהם נכונים שפתים ישק, מ"מ מה נעשה שהרמב"ם חולק על התוס' בזה וסובר דספק תחומין נמי אסור דהנה אמרינן בביצה כ"ד ב' אמר רב פפא נכרי שהביא דורון וכו' ואם אין מאותו מין במחובר, תוך התחום מותר חוץ לתחום אסור ונחלקו שם רש"י והגאונים היכא דהוו ספק אם הביא מתוך התחום או מחוץ לתחום, לדעת הגאונים ספק אסור ולדעת רש"י מותר, והרמב"ם פסק כדעת הגאונים, וז"ל בפיה"ם ביצה פ' אין צדין ד"ה מצודות:

וכן דגים שנתאמת אצלנו שלא נצודו ביו"ט ולא באו מחוץ לתחום שהן מותרין וכו' ואם באו מחוץ לתחום או נסתפק בזה, מותרין לישראל אחר ולא לזה שבאו בשבילו עכ"ל, וכן פסק בפ"ו מה' שבת ה"ו, ז"ל: עכו"ם שהביא חלילין בשבת למת וכו' ימתין למוצאי שבת בכדי שיביא ממקום קרוב וכו', שמא בלילה הביאום ממקום אחר ובבקר נכנסו בהן, ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת ימתין בכדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת, עכ"ל הרי לך מכאן דספק תחומין נמי אסור. ונ"ל אע"פ שהרמב"ם חולק על התוס' וסובר דספק תחומין אסור, היינו היכא שהספק במקרה, כמו ספק הובאו מחוץ לתחום וכיוצא בזה, אבל ספק בדין כמו חבית שלקחו בשותפות שהיתרו ואיסורו תלוי בברירה דמספקינן הלכה כמי כדפי' לעיל בשם הר"ן, בזה גם הרמב"ם מודה דספיקו מותר אפילו יש לו מתירין, שכן כתב השאגת אריה בסי' צ' דספק בדין מקילינן יותר מספק במקרה ואני מביא תוכן דבריו מה שהכריחו לומר כן, דנסתפק שם חמץ של ישראל שהיה לו שותפות עם נכרי ועבר עליו הפסח אם מותר בהנאה או לא, והעלה שזה תלוי בפלוגתא של רש"י ותוס' בפי' אין ברירה, דבגיטין מ"ז ב' אמרינן ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה ופי' רש"י שם אין לך חטה וחטה שאין בה חצי טבל וחצי חולין. לפיכך אין לישראל תקנה עד שיעשר מיני' וביה משום דאין ברירה, ולפי"ז הואיל שבכל מקצת ומקצת יש חלק ודאי שלו וחלק ודאי של חברו,

החמץ אסור מ"מ, אי יש ברירה הרי הוברר למפרע שזהו חלקו של ישראל, ואי אין ברירה הרי יש כאן תערובות מחצה על מחצה מאיסור והיתר, ולא שרינן חמץ שע"ע הפסח אלא ברובא דהיתרא, אבל התוס' חולקים על רש"י ופי' דאי אין ברירה אין כאן שום חלק ודאי של אחד מהם אלא הדבר מוטל בספק שמא לקח אחד כל חלקו של חברו או שמא לקח מקצתו לפיכך אין לטבל זו תקנה אפילו לעשרו מיני' וביה, ולפי"ז הואיל שכל דבר התלוי בברירה הוי לי' ספיקא דדינא ובדרבנן לקולא הרי החמץ מותר דאמרינן אין ברירה לקולא, כשם שאמרו יש ברירה לקולא והדבר מוטל בספק אם הגיע לו חלקו או חלקו של הנכרי וספק דרבנן לקולא. ומסיק עוד דלר' יוחנן דאמר חבית אסורה משום דאין ברירה, אע"ג דספק בדרבנן לקולא טעמו משים דסבר כרב אשי דספק יש לו מתירין אסור, והקשה לר' הושעיא דאמר חבית מותרת משום דיש ברירה בדרבנן ע"כ לית לי' דרב אשי דספק יש לו מתירין אסור:

דאי אית ליה, הוה לי' למימר אין ברירה ולחומרא כר' יוחנן, וא"כ לשיטת התוס' דאין ברירה פירושו שהדבר מוטל בספק למה תלי טעמא משום דיש ברירה בדרבנן, אפילו יאמר אין ברירה נמי הדבר מוטל בספק וספק דרבנן לקולא, ותירץ דיש הפרש בין ספק בדין לספק במקרה, דאע"ג דספק ביש לו מתירין אסור בספיקא דדינא מותר דמקילינן טפי הלכך אי הוה אמר אין ברירה אע"ג שהדבר מוטל בספק הוה אסור משום דיש לו מתירין אבל כי אמר יש ברירה הוה ספק בדין ואפילו יש לו מתירין מותר זהו תוכן דבריו, וגם הפרי חדש ה' יו"ט סי' תצ"ז ס"ק ב' חלק בין ספק בדין לספק במקרה עיי"ש. ועיין מגן האלף באו"ח סי' תמ"ח סי' תמ"ח סי"ק א' שהקשה על השאגת אריה וז"ל שם: אמנם באמת דברי בעל שאגת אריה תמוהים, חדא דבגיטין פרק כל הגט מבואר דר' יוחנן אמר אף אחרון אינו פוסל (כלומר אם אמר לסופר כתוב לאיזה שארצה אגרש, וגירש בו אינו פוסל מכהונה) ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן, הרי לך בהדיא דס"ל אין ברירה לגמרי, ואפילו לכהונה אינו פוסל, ועוד הא אמר ר' יוחנן גם בתחומין אין ברירה דאמר וכבר בא חכם, ובתחומין שמעכב לילך למקום רבו לא שייך דבר שיש לו מתירין דהא קיי"ל ספק עירוב כשר, ולא שייך בי' דבר שיש לו מתירין בשרוצה לילך למקום החכם, עכ"ל. וכוונתו לדברי השאגת אריה דאי אין ברירה הדבר מוטל בספק וספק בדרבנן לקולא למה בעינן לבא חכם, הואיל ולא שייך כאן דבר שיש לו מתירין. ולא ירדתי לכוונתו היאך רוצה לדמות דין אין ברירה הנאמר גבי שותפין לדין אין ברירה דגט ועירוב, שהרי הא דכתבו התוס' גיטין מ"ז ב' גבי טבל וחולין מעורבין זה בזה דאי אין ברירה הדבר מוטל בספק, לאו דינא דאין ברירה גורם

הספק אלא השותפות גורמת, דאין ברירה פירושו שהדבר לא הוברר מעולם לפיכך אם אמר לסופר כתוב לאיזה שארצה אגרש בו, הואיל ואין ברירה לא הוברר האשה מעולם ואין הדבר להתברר ונמצא שהגט לא נכתב לשום אשה מבוררת ואין כאן לשמה, והגט בטל ודאי ואין כאן שום צל של ספק, וכן גבי עירוב אם יבא חכם למזרח ערובי למזרח ואם יבא למערב ערובי למערב, הואיל ואין ברירה לא יתברר מעולם תחומו ואין עכו"ם קונה לו כלל הואיל ואין מסויים מקום תחומו ואין כאן צל של ספק, ולפיכך אמר ר' יוחנן וכבר בא חכם, לא כן באין ברירה הנאמר גבי חלוקת השותפין, דאפילו נאמר אין ברירה ולא הוברר מעולם חלקו של כל אחד מצד החלוקה שלהם, מ"מ עדיין הדבר מוטל בספק מצד השותפות דסוף סוף יש לכל אחד ואחד חלקו ושמא כוונו בחלוקתם כל אחד ואחד לחלקו, ואפשר ג"כ שהחליפו כל אחד חלקו ושמא החליפו מקצתם, וצד השותפות גורם שישאר ספק אם אין ברירה, ודברי השאגת ארי' שכתב דבריו באין ברירה האמור גבי שותפות נכונים ומוצדקים, ונמצא שקושית המג"א שהקשה על הרמב"ם מחבית על הא דעומד על המוקצה שצריך רשום במקומה עומדת. ובשו"ע או"ח סי' תצ"ז סי' י"ג:

זמן שלשה (יונים מעיו"ט) ומצא שנים מותרין, ואפילו היו מקושרים ביחד מנתחי אהדדי (ב"י) וכתב הט"ז שם בטור לא כתב האי ואפילו מקושרים ביחד, והטעם משום דהש"ס ביצה י' ב' מסיק שנחלקו אמוראי בפירוש פלוגתא דרבי ורבנן אם הניח מאתים זוז מעשר שני ואח"כ מצא במקומם רק מנה, דחד מפרש שנחלקו רק אם המאתים היו מונחים בשני כיסים, דלרבי אמרינן אותו שמצא מעשר דאמרינן מנה מונח ומנה מוטל, ולרבנן הכל חולין הואיל ולא העלם לירושלים לא הפרידם זה מזה, לפיכך תלינן שנטלם מכאן להניח מנה אחרת של חולין במקומם, ולא דמי לזמן ג' ומצא שנים דאמרינן הני אינהו וחד מנייהו אזל דהתם גבי זימון עשויין לדדות תלינן דחד מנייהו אזל, אבל כאן המנה לא הלך מאיליו אא"כ נטלו ולפיכך הכל חולין, וחד מפרש שנחלקו בשני כיסין קשורין דלרבי מנה מונח ומנה מוטל ולרבנן הכל חולין אבל באינם קשורים אפילו לרבנן מנה מונח ומנה מוטל, ולא דמי לזמן ג' ומצא שנים דמותרים אפילו במקושרים לרבנן משום דמנתחי אהדדי, ולא הוה להטור הכרעה בדבר אי. הלכה כמ"ד בב' כיסין שאינם קשורים מחלוקת. או דוקא בקשורים, משום בספק מוכן דקיי"ל דאזלינן לחומרא, י"ל דילמא הלכה כמ"ד בב' כיסין שאינן קשורין מחלוקת ובזימון מותר לרבנן משום דעשוי לדדות, אבל בגוזלות מקושרים דלא שייך טעמא דעשויין לדדות כולם אסורים דודאי נטלו כלם והני אחריני נינהו ולפיכך לא כתב להתיר, ולאיסור נמי לא רצה לכתוב דילמא מהני סברא דעשוי לדדות אפילו במקושרין. ומקשה בחדושי רעק"א שם:

אין זה מוכרח דבספק מוכן כי האי אזלינן לחומרא, דלא אמרינן ספק מוכן אסור אלא בספקא דמעשה, אבל בספקא דדינא לקולא כדמוכח בדברי הרא"ש סוף ביצה דבתרי לישנא דמדבריות אמרינן ספק דרבנן לקולא, ובנידון של הט"ז נמי הוי ספקא דדינא, ומתרץ, דאפשר לחלק דוקא התם שהספק אם הם נאסרים משום מקצה או לא שהספק בא רק מכח הדין לחוד, אבל הכא אם נאמר דהני גוזלות אחריני נינהו ודאי הוי מוקצה והספק הוא אם ניחוש לאחריני או לא, הוי כמו ספק במציאות אם הם אחריני, אע"פ שהספק מכח הדין, אם דינא דחיישינן לאחריני או לא, מ"מ הוי ספק במעשה כיון דעיקר הספק אם הני אחריני נינהו או לא, וכן המשנה למלך בשכירות פ"ז ה"ב כתב כן דספק בדין הבא מכח ספק של מציאות, דינו כספק במעשה עיי"ש. ודברי רעק"א כאן סותרים לדבריו שכתב במקום אחר, דבתשובותיו סי' ל"ז, מספקא ליה היכא שיש ספקא דדינא אי אמרינן אוקי אחזקה או לא ומסיק שנחלקו בזה התוס' והר"ן, דהר"ן בקדושין כתב דנתנה הוא ואמר הוא אע"ג דהוו ספק דדינא אוקמינן אחזקת פנוי', וכן התוס' בשם רבנו שמואל מפרשים כן, שכתבו אההיא דאמרינן בב"ב ל"ב: ההוא דאמר לחברי' מאי בעית בהאי ארעא, א"ל מינך זבינתא והא שטרא, אמר לי' שטרא זיופא הוא, גחין לחיש לי' לרבה אין שטרא זיופא הוא, מיהו שטרא מעליא הוי לי ואירכס וכו' אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא, אמר לי' רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא, וכן ההוא דאמר לי' לחברי' הב לי מאה זוזי וכו' והלכתא כוותי' דרבה בארעא והלכתא כוותי' דרב יוסף בזוזי, הלכתא כוותי' דרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום:

הלכתא כוותי' דרב יוסף בזוזי דהיכא דקיימי זוזי לוקמי. וכתבו התוס' שם:

רבנו שמואל פירש דמספקא לי כמאן הלכתא וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספקא דתרי לתרי לספקא דדינא, דהא דלא אוקמי בחזקת מרא קמא כמו בנכסי דבר שטיא (בכתובות כ' א') דאמרינן אוקי תרי בהדי תרי ואוקי נכסי בחזקת בר שטיא, התם היו תרי ותרי וכמאן דליתנהו דמו ואוקמא ארעא בחזקת מרא קמא, אבל הכא דמספקא לן דינא כמאן התם לא שייך כולי האי למימר אוקמי' אחזקת מרא קמא ונוציא מיד המוחזק ודוחק הוא עכ"ל, מדכתבו ודוחק הוא, הרי שדעתם דאפילו בספיקא דדינא מוקמינן אחזקה ע"ש בדבריו. אמנם לפי דבריו כאן דספק בדין הבא מכח מעשה דינו כספק במעשה אין שום ראי' שדעת התוס' בספקא דדינא מוקמינן אחזקה, דאפשר הואיל אם הדבר אמת דשטרא מעליא הוי לי' ודאי ארעא דידי' אלא דמספקינן אם האמת כדבריו או לא, ומכח זה נולד ספק בדין כמו בזימון גוזלות ושני כיסין, הוו כמו ספק במעשה

ושפיר מוקמינן אחזקה ולפיכך כתבו שדוחק הוא אמר המחבר א) נ"ל לומר מסברא חילוק אחד והוא דאי אמרינן יש ברירה א"כ אין שם שום איסור ולא שייך בו דשיל"מ כמו דלא אומרים דשיל"מ היכא דלא הוכר איסורו ועפי"ז יתיישב מה שיש לדקדק על התוס' דבעירובין מ"ה ב' ד"ה ואיבע"א וכו' הקשו אע"ג דהוי דשיל"מ וכו' ואמאי לא הקשו כן בביצה ל"ז ב' אמאי חבית מותרת כיון דהוי דשיל"מ ועפ"י החילוק הנ"ל יתישב דבחבית כיון די"ל יש ברירה וכאילו לא היה מעורב מעולם וכו' אין שם איסור עד שיהא שייך לומר דשיל"מ אבל במס' עירובין דלא שייך לומר יש ברירה הקשו דהוי דשיל"מ, וחילוק זה נ"ל מוסבר ומעתה הרמז"ל דהתיר בחבית של שו' מטעם דיש ברירה ממ"נ אי ס"ל כמ"ש דאם יש ברירה לא שייך בו דשיל"מ וכמו שביאר דבריו וכתב לא נחשב וכו' א"כ גם במוקצה דהוא מד"ס אמאי אזלינן לחומרא משום דהוי דשיל"מ כיון דאם יש ברירה הרי אין שייך בו דשיל"מ ולהוי דינו כדין חבית, ואי ס"ל דעיקר ההתר בדין חבית אינו מטעם יש ברירה דטעם י"ב הוא רק גורם הקולא וההתר הוא משום דבעירוב הקילו א"כ לא הוה להרמז"ל לתלות ההתר ביש ברירה כיון דאף במקום דלא שייך ברירה מותר משים דבעירוב הקילו ולא היה לו להעלים טעם ההתר שהוא משום דבעירוב הקילו:

ב) הנה השעה"מ בפ"ב מהל' יו"ט הל' ו' הוכיח דרב אשי דסבר דאפי' בדרבנן דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל ה"ה דגם בספק יש להחמיר דהא בהא תליא וע"ז הקשה ע"ד התוס' בעירובין מ"ה דתירצו בעירובין הקילו הא ר"א בסו"פ משילין ס"ל דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל אפי' בעירוב וכיון דלא בטיל כ"ש דספק אסור דהא בהא תליא ולבסוף אסיק וכתב וז"ל ולענ"ד שכפי דברי ה"ה שכתבנו דהא בהא תליא והסכים הוא ז"ל לדעתו בסי' הנז' ס"ק מ"ו ע"כ צ"ל דאפי' בעירוב ספק נמי להחמיר כיון דקיל"ן כר"א דדשיל"מ לא בטיל אפי' בעירוב דהא בהא תליא כמ"ש כנ"ל עכ"ל ולפי"ז קשה איך כתב בה"ל גרושין דהרמז"ל דפסק בדין עומד על המוקצה דצריך רישום היינו כרב אשי דהוא דשיל"מ בס' דבריהם ומה שהתיר בחבית של שו' הוא משום דבעירוב הקילו שזהו הפך דבריו ממ"ש בהל' יו"ט דר"א לא ס"ל דבעירוב הקילו. ואף הרב טעה"מ ז"ל שיצא לישב קושית השעה"מ על התוס' דאיך כתבו בעירוב הקילו מאחר דר"א אמרה למילתיה בדין עירוב וכתב וז"ל ובאמת היה לי לומר דהא עיקר קושית התוס' היה מדר"א דהתוס' היו סוברים דאין חולק על ר"א בזה דסבר בדשיל"מ להחמיר ולפי"ז הקשו התוס' על האי תירוצא שם דאמר הוי ספק בדבריהם ולהקל, הא הוי דשיל"מ ותירצו התוס' דהאי שינוייא סובר בעירוב הקילו ואף דר"א גופא לא ס"ל הכי ואומר דאף בס' עירוב להחמיר מן ימר לך דר"א נקיט להאי תירוצא התם בפ' מי שהוציאוהו מ"ז ע"ב דטעמא משום דס' דבריהם

לקולא מי לא יכול לסבור כאידך תירוצא שם או דאית ליה סימנים או דמי אוקינוס מינד ניידי וכו' יעי"ש. ג) ולפיע"ד אנו מוכרחים לדברי הטעה"מ אלו ליישב דלא תקשי ממ"ש התוס' ביצה ד' ל"ט ע"א ד"ה משום דהוי דשיל"מ וכו' דכתבו וז"ל והכא גבי תחומין שאני דחמירי עכ"ל דלשון זה דכתבו תחומין דחמירי לכאורה סותר למ"ש בעירובין דבעירוב הקילו ועל קושיא זו כבר עמד עליה הגאון זאב בן אריה ז"ל והניח בקצ"ע, אולם לפי דברי הטעה"מ אין שום סתירה דהא דכתבו דעירובין חמירי היינו על מילתיה דר"א דאיירי ביה דלדידיה לא אמרינן בעירוב הקילו וא"כ הרמז"ל דפסק בדין חבית של שו' להקל לא הוי מטעם דבעירוב הקילו כיון דהוא פסק בעומד על המוקצה דאסור משום דר"א דהוי דשיל"מ ובודאי דטעם ההתר הוא משום דיש ברירה וכמו שביאר בדבריו כאילו לא היה מעורב מעולם ולא שייך בו דשיל"מ וע"ז הקשה המ"א ז"ל א"כ גם בדין מוקצה דהוא ס' מד"ס נימא מטעם יש ברירה אין שייך בו דשיל"מ ולמה צריך שירשום דגם באומר מכאן אני נוטל יסגי כמו שהקשו על בית הלל ד' י' ע"א דאי אמרינן י"ב אפי' באומר מכאן אני נוטל מהני ולא נקרא דשיל"מ ותירץ כמו שתירצו שם דס"ל להרמז"ל דטעמא דחכמים דחיישינן לטלטול מוקצה שלא לצורך. ומה שהקשה כת"ר שליט"א ע"ד הרמז"ל מדין דגים שבאו מחו"ל ומדין חלילין למת וכו' יכולתי לומר משם ראיה למה שאמרתי דהרמז"ל לית ליה בעירוב הקילו וס"ל דגם בעירוב תחומין החמירו עכ"ז אני אומר שאין שום ראיה מזה דבתחו' החמירו דלפיע"ד נ"ל דיש לחלק בין איסור תחומין המוצא לחו"ל דהרי הוא עצמו עובר על איסור מוקצה מד"ס ובס' מדבריהם התירו ל"כ באיסור המובא מחו"ל אין הוא עצמו עובר ע"ד סופרים ולא היה שייך לאסור עליו אלא האיסור משום גזרה שמא יביא בשבילו וכמ"ש התוס' דף כ"ה ע"א בד"ה הבא בשביל ישראל זה וכו' וז"ל תימא מה טעם זה אי הוי מוקצה אפי' לישראל אחר אסור ואי אסור לישראל ראשון בשביל שנעשה בו איסור בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסורי' ותירץ רש"י דשמא איסור תחומים דליכא אלא איסורא דרבנן לא אחמור כולי האי עכ"ל וברש"י גרסינן עוד וז"ל טעם אחר נראה לומר מחו"ל אסורין גזרה שמא יביא בשבילו וכו' ועי"ש ואף דרש"ל מחק גרסא זו מהרש"א כתב לקימה ונ"ל טעם לקיימה ממה דאיתא התם בסו' דעירובין דכל השו"ט היא רק על קנית שביתה של הגשמים בענין שיוכל האדם להוליכה כרגליו ואמאי לא אסרו להשתמש בהם ביו"ט משום שבאו מחו"ל ביו"ט והוי דשיל"מ אלא ודאי כיון דטעם האיסור הוא משום גזרה שמא יביא בשבילו ובגשמים דלא שייך לגזור מותרים נוכ"ל דהרמז"ל ס"ל דגם בס' תחומי' הבאים מחו"ל איכא למגזר וע"ז אסר שאם נתיר בס' יש לחוש שיבוא בשבילו ולאו משום דחמירי דאדרבא הי"ל

להקל כמ"ש רש"י כנ"ל. קושיתו ע"ד הגאון רע"א ז"ל במה שרצה כת"ר לתרץ דגם התוס' ס"ל כהר"ן אלא דשאני הכא דהוי ס' גם בדינא וגם במעשה דהוו כס' במעשה וע"ז כתבו ודוחק וכו'. יסלח לי מאד כת"ר שליט"א עם שדבריו דברי חכמה וגאונות בכ"ז לא הי"ל להתוס' להעלים מעינו הקירא עיקר החילוק דהוא הס' במעשה ולא להזכירו בדבריהם דהם הדגישו רק דהכא הוי הס' בדינא והעיקר שהוא גם ס' במעשה לא הזכירו ולהכניס במילת, "ודוחק" דבר חדש שלא הזכירו אותו הוא כדברי נביאות וגם דמילת ודוחק חוזר על מה שכתבו בתחילה דבריהם וצריך "לדחוק" ולחלק ואחר שכתבו החילוק חזרו לומר שהוא דוחק ולפיקע"ד יש לי להעיר על הגאון רע"א ז"ל שלא הביא ראיה מתוס' בכורות ד' מ"ח ע"א ד"ה דאמר רב אסי וכו' וז"ל דיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי וכו' ויש דברים שאמרו השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וכו' ויש דברים שאמרו שודא דדיני וכו' עכ"ל ולא הזכירו דיש דברים דאמרו אוקמה אחזקה משמע דלא ס"ל דין זה דבספק בדין אוקמינן אחזקה. בענין התראת ספק ד. דה"ר בנוב"ת חאה"ע סי' ז' תמה על הרמב"ם דבפ"ה משבועות ופט"ז מסנהדרין פסק כר' יוחנן דהתראת ספק שמיה התראה ולוקין גם על התראת ספק ואילו בפי"ב מסנהדרין שמביא שם כל דיני התראה לענין חיוב מיתה לא הזכיר כלל שגם התראת ספק שמיה התראה וכן לא הביא כלל בפ"ה מממרים דין הכה את זה וחזר והכה את זה לאשמעינן דעניש מיתה גם על התראת ספק ולכן העלה חדוש גדול דלא נחלקו ר"י ורשב"ל בהתראת ספק אלא לענין מלקות משא"כ במיתה מודה שפיר ר"י לרשב"ל דלא שמיה התראה ואף דבהכה את זה וחזר והכה את את זה פליגי שפיר תנאי גם בחייבי מיתות מ"מ ר"י ור"ל לא פליגי אלא במלקות ולא במיתה עיש"ה. ונראה להעיר ע"ז דלהדיא מבואר בירושלמי דאין שום חלוק בין מיתה למלקות דהכי איתא בירושלמי סוף פי"א מיבמות:

הכה את זה וחזר והכה את זה קילל את זה וחזר וקילל את זה פטיר (משום דהתראת ספק הוא ולאו שמיה התראה) ר' חנניא בעי לית הדא פליגו על ר' יוחנן דאתפלגין בשני ימים טובים של גליות ר' יוחנן אמר מקבלין התראה על ספק רשב"ל אמר אין מקבלין התראה על הספק עכ"ל הירושלמי ומעתה אם ננקיט כהנו"ב שמחלק בין מיתה למקלות הרי לא קשה מידי מברייתא זו לר' יוחנן כיון דהברייתא מיירי במיתה ור"י לא מיירי אלא במלקות אלא ודאי מוכח דר' יוחנן סובר שפיר דהתראה ספק שמיה התראה אף לענין מיתה אמנם כתב שם הנו"ב ישוב אחר דהנה הרמב"ם בפ"ה משבועות ה"ה כתב ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר לאותן אחרים ששמעו ממנו וכו'

ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק שאין לוקין עליה אלא א"כ היה הלאו שבו מפורש בתורה כמו שיתבאר בהל' סנהדרין עכ"ל ונתקשו בזה כל נו"כ של הרמב"ם והרי לא מצינו כלל בשום מקום לחלק בין לאו המפורש בתורה או לא וגם מה סברא יש לחלק ביניהם ולכן כתב בדעת הרמב"ם שאפילו במלקות אינו סובר דהתראת ספק שמיה התראה אלא בכה"ג שעיקר אזהרת הלאו נאמר על הספק כמו לאו הניתק לעשה דבשעה שהוא עובר על הלאו הרי ספק הוא שמא יקיים את העשה שבו ולא ילקה, וכן בלאו דלא תותירו הרי עוקר עבירת הלאו לא משכחת אלא בהתראת ספק כידוע ולכן שפיר אמרינן דלא סובר ר' יוחנן דהתראת ספק שמיה התראה אלא דוקא בהני שאזהרת הלאו שלהן לא משכחת כלל בענין אחר אלא בספק משא"כ בהכה את זה וחזר והכה את זה שהאזהרה משכחת שפיר גם בודאי דהיינו בכל אב דעלמא שאינו ספק בהא שפיר סובר גם ר' יוחנן ולאו שמיה התראה, וממילא כתב דבכל הששה ושלשים חייבי מיתות אין ביניהם גם אחד שתהי' אזהרתו נאמרת רק על ספק ומשום כך אמרינן שפיר דלענין חיוב מיתה התראת ספק לאו שמיה התראה. ונראה דאף שחלוק זה מסתבר מאד בלשון הרמב"ם מ"מ צריכים עכ"פ למציא איזה מקור לזה שהרי לא יתכן כלל לומר שהרמב"ם חידש חלוק זה מסברא דנפשיה בלא שום ראי' מן הש"ס אחרי שמהירושלמי הנ"ל הרי מוכח ודאי דלא ס"ל כלל גם חלוק זה הואיל והקשו מברייתא דהכה את זה וכו' אר' יוחנן וכיון שכן צריכים ודאי למצוא איזה מקור לזה מהגמ' שלנו. ואפשר לומר שהרמב"ם למד חלוק זה מגמ' חולין פ"א ע"א דאמר רבא היא חולין ובנה שלמים שחט חולין ואח"כ שלמים פטור משום דשחיטת קדשים כל כמה דלא זריק דם לא מישתרי בשר והוה שחיטה שאינה ראויה ונמצא דבעידנא דקשחיט הוי התראת ספק והתראת ספק לא שמיה התראה ועיין בחת"ס ח"ו סי' ס"ב שהרב השואל פריך שם מרבא ארבא דאיך סובר כאן דלא שמיה התראה והלא הוא עצמו סובר במכות ט"ז ע"א באונס שגירש דמחזיר ואינו לוקה הא אם לא החזיר לוקה ומבואר שם בסוגיא לדעת רש"י דהו"ל התראת ספק וסובר דשמיה התראה וא"כ קשה מרבא ארבא עיש"ה. אמנם לסברת הנו"ב ניחא דשאני אותו ואת בנו שעיקר הלאו הוא בחולין ונמצא שאזהרת הלאו לענין עונש מלקות משכחת שפיר גם בודאי ולכן אע"ג דיליף התם הגמ' בדף ע"ח ע"א מקראי דאותו ואת בנו נוהג שפיר גם במוקדשין מ"מ י"ל דלא רבי קרא אלא ללאו אבל לא למלקות כיון שעיקר האזהרה הרי נאמר על ודאי ולא על ספק משא"כ באונס שגירש דאי אפשר כלל במציאות לעבור על הלאו כי אם בהתראת ספק בהא אמרינן שפיר דהתראת ספק שמיה התראה ולא קשיא כלל מרבא ארבא ולכן אפשר שמכח קושיא זו סובר הרמב"ם

דגמ' שלנו פליג אגמ' דבני מערבא ומודה שפיר ר' יוחנן בהכה את זה וחזר והכה את זה וכן לענין כל חייבי מיתות בהתראת ספק דלאו שמיה התראה ועפ"י סברת הנו"ב אתי נמי שפיר מה שאמרו בגמ' ב"מ יוד ע"ב איכא בינייהו כהן שאמר לישראל צא וקדש לו אשה גרושה ועיי"ש בתוס' שהקשו והא קיי"ל כרבא דאמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה ותרצו דנהי דלא לקי אקדושין לחוד מ"מ כי בעל אח"כ לוקה שפיר אף על הקדושין ועיון בריטב"א ובשמ"ק שם שמביא מהרמב"ן שתמהו ותפ"ל דהא הוה התראה ספק דשמא לא יבעול ונמצא דהו"ל כל"ת שיש בה קום עשה דלא לקי למאן דתני בטלו ולא בטלו ועיין בריטב"א קדושין ע"ח שכתב:

ואע"ג דבשעת קדושין הו"ל התראת ספק דדילמא לא בעיל קסבר (רבא) התראת ספק שמיה התראה דה"נ דקיי"ל עכ"ל, ולכאורה קשה טובא דאיך אפשר לומר כן אליבא דרבא ותפ"ל דהוא עצמו סובר בחולין פ"א ע"א גבי אותו ואת בנו דהתראת ספק לא שמיה התראה, אמנם לסברת הנו"ב ניחא דשאני הכא דלא עבר כלל אלאו דלא יקח כי אם כשבעל אח"כ ועבר נמי אלא יחלל ונמצא שעיקר לאו זה דלא יקח לא נאמר אלא על ספק ולכן בהא סובר שפיר רבא דהתראת ספק שמיה התראה משא"כ באותו ואת בנו שעיקר האזהרה הוא על ודאי ולא בספק. אמנם לפי מה שאמרנו דעיקר היסוד לחלוק זה דמחלקינן בין אזהרה שנאמרה על ודאי לאזהרה שנאמרה רק על ספק הוא משום רומיא דרבא ארבא לא אתו שפיר אלא לשיטת רש"י שם במכות משא"כ הריטב"א עצמו סובר שם בדעת רבא דסובר כמ"ד בטלו ולא בטלו ושטת הריטב"א שם דלהך מ"ד הו"ל התראת ודאי ולא ספק עיי"ש ונמצא דהקושיא מדרבא ארבא מעיקרא ליתא וכיון שנסתרה ההוכחה הרי אמרנו שאין לומר כלל חלוק זה מסברא כיון דבירושלמי מפורש איפכא ולכן נראה דיש לדחוק שם בדברי הריטב"א שאין כוונתו כלל לומר דרבא סובר התראת ספק שמיה התראה אלא עיקר כוונתו ליישב את הסוגיא דב"מ אף אליבא דרבא דסובר דקדש אינו לוקה, אבל אין ה"נ שהסוגיא דהתם דסברה דהתראה ספק שמיה התראה לא הוי כרבא דסובר בחולין כמ"ד לא שמיה התראה, ונמצא דרבא עצמו שפיר סובר לדעת הריטב"א דאף אם בעל אח"כ אינו לוקה כלל על הקדושין. ומדי דברי בזה אמרתי לבאר גם את דברי הר"ן בשלהי נדרים באשה שאמרה טמאה אני לך שהקשה שם דאיך היא מותרת למשנה אחרונה ותפ"ל דמיד כשאמרה טמאה אני לך הרי שווייה אנפשיה חתוכה דאיסורא וא"כ איך התירוה חכמים משום שמא עיניה נתנה באחר ותירץ דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואמרינן דאפקעינהו רבנן לקדושין מינה ונמצא דבשעה שנבעלה פנויה היתה ומשו"ה שרי לבעלה ועפי"ז כתב הר"ן דכי אמרינן

הכי דוקא באומרת טמאה אני לך שנאנסתי ולכשר נבעלתי אבל באומרת טמאה אני לך שנאנסתי מנתין או ממזר אינה מותרת לבעלה ואינו במשמע עכ"ל. ועיין בחת"ס אה"ע ח"ב סי' צ"ח שהקשה דאיך אפשר לומר כן והא לקמן מביא הגמ' עובדא בההיא אתתא דכל יומא דתשמיש מיקדמה משיא ידיה לגברא יומא חד וכו' אמר לה הדא מילתא לא הוות האידנא אמרה לו א"כ חד מן נכרים אהלויי דהוו הכא האידנא אי אנת לא דילמא מנהון אמר רב נחמן עיניה נתנה באחר ולית בה ממשא ומבואר שם בתוס' ובר"ן דמיירי דוקא באשת כהן דאיל"ה אין לך אונס גדול מזה שסברה שהוא בעלה וא"כ איך היא מותרת לו משים טעמא דעיניה נתנה באחר והלא נכרי פסלה ודאי מן הכהונה אף אם היא פנויה, ומביא שם החת"ס חדוש גדול מראב"ד דקהלתו וז"ל:

דבהני עובדא דאהלוי' ונפטווי' לא שוויה נפשה חתיכה דאיסורא דהיא לא החליטה שנבעלה לפסול כלל כי תלתה בבעלה והוא הרי לא האמין שנבעלה כלל ולזה לא צריכה לדברי הר"ן כלל שעקרוהו רבנן קדושין מינה עכ"ל ועיי"ש בחת"ס שהסכים לזה וכתב ע"ז ודפח"ח. נמצינו למדים מזה כלל חדש דלא אמרינן שווי' אנפשיה חד"א אלא בכה"ג שלפי דבריו הרי הדבר אסור עליו משא"כ בכה"ג שהאיסור יוצא מדברי שניהם לא אמרינן כלל דשווי' אנפשיה חד"א, ולענ"ד צ"ע דלהדיא מוכח איפכא מגמ' כתובות דף ט' ע"א דאמר התם ר' אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו משום דשוויה אנפשי' חתיכה דאיסורא ופריך עלה בגמ' ואמאי ס"ס הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון ותרצו ע"ז בגמרא לא צריכא באשת כהן ואי נמי באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קדושין בפחות מבת ג' שנים ויום אחד ועיש"ה בתוס' ד"ה ואי שהקשו דאכתי איכא ס"ס דספק מוכת עץ ספק דרוסת איש ואת"ל דאינה מוכח עץ מ"מ ספק תחתיו ספק אין תחתיו ובאשת ישראל ספק באונס ספק ברצין ותרצו דאע"ג דמוכת עץ שכיחא כמבואר בלאו נערות מ"מ אם איתא דמוכת עץ היא היתה טוענת כיון דאין שום גנאי בכך ומדלא טענה אין להסתפק בכך עכ"ד הרי להדיא דאע"ג שלדברי שניהם היא מותרת דהא משום טענת הבעל לבד אינה אסורה לו כיון דאכתי איכא ס"ס וכן האשה מכחשת ואומרת שלא נבעלה כלל ואפי"ה אמרינן דמ"מ יוצא שפיר האיסור מדברי שניהם והיא נאסרת עליו ומוכח מזה דלא כהחת"ס הנ"ל. ומה מאד רבתה שמחתי כשמצאתי עוקר נדון זה של החת"ס בתשו' מוהראנ"ח סי' מ"ה שנשאל שם על אשה שנתעברה ואומרת שהיא מעוברת מפלוני שקידשה והלה מכחיש ואומר שמעולם לא קידשה ולא בא עליה ובאו אח"כ עדים שהיא מקודשת לו אלא שאין העדים ויודעים למו היא מעוברת, ונסתפק שם אם האשה מותרת לו משום

דכיון שלענין זה שהוא אומר שלא קידשה הרי איכא סהדי דמכחשי ליה ונמצא דבזה שהוא אומר שלא בא עליה הוי כאומר על אשתו שזינתה ושווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא או אפשר דכיון שע"פ דבריו הרי אינה אסורה לו הואיל והוא מכחיש ואומר שמעולם לא קידשה ונמצא דלא שווי' כלל אנפשי' חד"א הואיל ולדבריו זינתה כשהיא פנויה ועי"ש שלא הכריע בדבר וכתב:

"שהסברא נוטה לכאן ולכאן ודבר זה צריך חפוש בספרים" רק כתב שם דנראה לו להחמיר משום דמסתבר דדמי להההיא דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דפלגינן דיבוריה לחובתו עי"ש ולפי דברינו הרי מבואר דעת התוס' דגם בכה"ג חשיב שפיר כשווי' אנפשיה חתיכה דאיסורא והדרא קושית החת"ס לדוכתי'. ולכן נלענ"ד כוונה אחרת בדברי הר"ן דהנה בהא דאמרינן בכל הש"ס אפקעינהו רבנן לקדושין מיני' מסתפק הגאון בעל השיב משה בסי' ע"ח ורוצה לפרש במה שמתירין להן גם מכאן ולהבא לדור יחד כדרך איש ואשה אע"ג דעקרו חכמים לקדושין מינייהו היינו משום דאמרינן שדעת חכמים היא דאם נבעלה נפקעה הקדושין דמעיקרא ולא חלין כלל עד עכשו אלא הוי כאילו אמר מעיקרא הרי את מקודשת לי לאותו הזמן שירצו חכמים ולכן אמרינן דרק מעיקרא בשעה שזינתה היתה פנויה אבל מעכשיו הרי היא מקודשת לו שפיר בקדושין גמורין עו"ש. אמנם כדי ליישב קושיא חמורה זו של החת"ס נראה דעיקר קושית הר"ן היתה רק דאיך יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה כיון דהא דשווי' אנפשי' חד"א הוו ודאי איסור תורה כמבואר ברמב"ם פ"כ מאיסורי ביאה הי"ג עי"ש, אבל מה שהיא מותרת לו מכאן ולהבא בלא קדושין הא לא קשה לן מידי כיון דאיסור פנויה אינו אלא מדרבנן והפה שאסר הוא הפה שהתיר ועיין בזה בברית אברהם אה"ע סי' נ"ט אות ג' וכיון שכן י"ל דרב נחמן סובר כרבא דאמר קידש ולא בעל או בעל ולא קידש אינו לוקה, ועיין ברמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה דסובר דה"ה נמי באיסור זונה אמרינן כן דכי בעל בלא קדושין לא עבר אלא אדרבנן וכמבואר במגדל עוז שם בפשו' דאיסורא דרבנן ודאי איכא עי"ש וכיון שכן ניחא שפיר בההיא דאהלווי' ונפטוי' דהואיל והקדושין נעקרין לגמרי מכל וכל גם אלהבא נמצא שאף לדברי האשה שנבעלה לעכו"ם אינה אסורה כלל לבעלה מה"ת בלא קדושין ולכן כיון שהאיסור הוא רק מדרבנן שפיר אמרינן דהם אמרו והם אמרו והתירוה לבעליהן משום טעמא דשמא נתנה עיניה באחר. והן אמנם דבכל אפקעינהו רבנן לקדושין מיניה דמצינו בש"ס שפיר י"ל כמ"ש בהשיב משה כדי שלא נאמר דאיכא קלקולא בזה שאנו מתירין אותן לדור אח"כ בלא קדושין מ"מ בכה"ג דנד"ד כשבעלה כהן שפיר נפקעין הקדושין לגמרי ואף מכאן ולהבא כפנויה

הוא דחשבינן לה הואיל ואיכא טעמא דשמא נתנה עיניה באחר ולפי"ז מה שכתב הר"ן "דבאומרת טמאה אני לך שנבעלה לנתין או לממזר אינה מותרת לבעלה ואינו במשמע" היינו משום קושית החת"ס מכל העובדות שהזכירו שם אח"כ בגמ' ולכן סובר דאף די"ל דסוגית הגמ' אזלא הכא אליבא דרבא דקידש ולא בעל אינו לוקה, מ"מ מדלא פריך הגמ' הניחא לרבא וכו' משמע דקאי לכו"ע ולכן כתב דאינו במשמע ולכן הכריע דגם בזה היא מותרת לבעלה וכדאמרן משום דכי בעל ולא קידש לא עבר אלא אדרבנן ונמצא דמ"ש ואינו במשמע אין הר"ן בא לסתור אלא לפרש דטעמא דאפקעינהו מועיל שפיר גם באשת כהן וכשנבעלה לפסול לה ודוק. ועפי"ז יתישבו דברי הדרכי משה בטור אה"ע סי' ז' שכתב בההיא דגזירת אוסטרייך שהותרו הנשים עפ"י הגדולים לבעליהן אפי' לכהנים "דלאו מדינא אלא משום צורך שעה שראו שיש ח"ו לחוש לעתיד לנשים שאם ידעו שלא יחזרו לבעל נעוריהן שלא יקלקלו ולכן הקילו ואין לומר דמנלן שיש להקל בחשש איסור דאורייתא דנ"ל שסמכו אהא דאמרינן כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ויש ביד בי"ד לאפקועי קדושין מינייהו והוו כפנויה שאף אם זינתה מותרת לבעליהן עכ"ל, וכתב ע"ז האב"מ בסק"ה וז"ל: ודברי דר"מ לא הבנתי דהא נבעלה לפסול אפי' פנוי' נמי נפסלה לכהונה וא"כ מה בכך דהפקיעו לקדושין לעשותן כפנויות ועיין ר"ן סוף נדרים במשנה האומרת טמאה אני לך ע"ש משום דאפקעינהו דרבנן לקדושין מיני' והקשה באשת כהן ובפסול לה דאפילו פנויה נאסרת מאי איכא למימר ע"ש וצ"ע עכ"ל אבל לדברינו ניחא כיון שעקירת הקדושין הוא גם מכאן ולהבא ולכן הו"ל כבעל ולא קידש, וממילא י"ל דגדולי אוסטרייך שהתירו סמכו על דעת הרמב"ם שחולק על דעת הראב"ד וסובר שרק כהן גדול באלמנה לוקה בבעל ולא קידש אבל באיסור גרושה וזונה לא לקו אא"כ קידש, ולכן משום חשש תרבות רעה התירו שפיר איסורא בדבריהם ולא קשה מידי מהר"ן כיון דלדברינו אדרבה הוא שגם הר"ן סובר כן. ונמצא לפי"ז דבההיא דגזירת אוסטרייך לא התירו אלא לבעליהן והרי כאילו התירו להן משום חשש חרבות רעה לדור עם בעליהן בלא קדושין משא"כ אם מתו בעליהן אסורות הן שפיר להתקדש לכהנים משום איסור זונה כיון דאי קידש ובעל עובר ודאי בשני לאוין דאורייתא אמר המחבר א) במה שהעיר כת"ר ע"ד הגאון נוב"ת חלק אה"ע סי' ע"ז במה שיצא לחלק בדין התראת ספק שמה התראה בין חיוב מלקות לחיוב מיתה, דזה היפך סוגיא ערוכה בירושלמי פי"א דיבמות, הנה כבר קדמו בזה הגאון שד"ח ז"ל כללים מע' ההא אות נ"ג ד' ק"ו ע"א כמו שהראה לי ידידי הרה"ג אביר ועקב עדס שליט"א, ועוד איתא בירוש' פ"א ה"א מברכות במי שעשה מלאכה בב' ביה"ש והתרו בו דחייב סקילה ממ"נ אלמא

דהת"ס שמה התראה ואפי' למיתה וסתם ירוש' הוא ר' יוחנן כמ"ש ביפ"ע שבת ל"ה א', ולדידי לא רק מירושלמי הויא תיובתא להנוב"ת אלא גם. מתלמודא דידן מסוגיא ערוכה בחולין פ"ב ע"ב דפריך מר' יהודה לר"י מאכל מזה כזית ומזה כזית אינו סופג אלא ארבעים, אההיא דהכה לזה וחזר והכה לזה דסבר ר"י דפטור משום דהוי התראת ספק יעי"ש, ואם איתא לחילוק זה הי"ל לחלק בפשי' בין מיתה למלקות ודוחק לומר דההיא סוגיא אזלא אליבא דר"ל דאינו מחלק בין מיתה למלקות, דמסתמא סתמא דתלמודא קאי אליבא דהלכתא, וקי"ל דריו"ח ור"ל הל' כריו"ח והוא סובר דהת"ס שמה התראה, ואם איתא דחילוק זה מוסכם אליבא דריו"ח לא הוה שתיק מינה תלמודא בחולין ב) עוד אני תמה דאם איתא דיש מקום לחילוק זה לריו"ח אמאי נד ר"ל מחי' זה ופליג על ריו"ח בלי שום טעם וסברא והוצרך להעמיד דברי ר"י דסתרן כתנאי והלא טעמא דריו"ח מסתבר דרק לגבי מלקות הקל אמרינן התראת ספק שמה התראה, משא"כ לחייבי מיתה מחמרינן טפי ולא חשבינן ליה התראה לחייבו מיתה, וא"כ מזה מוכח דגם ריו"ח לית ליה חילוק זה ולא שאני ליה בין מיתה למלקות ולכך פליג ר"ל עליה בטעמא דמסתבר טפי דאין להעניש בהת"ס אפי' במלקות וס"ל כאידך תנא דר"י דלא הוי התראה, ולזה הוצרך להעמיד דברי ר"י כתנאי. ג) ולעיקר הקו' דהנוב"ת על הרמז"ל דלא פסק ההיא דהכה לזה וחזר והכה לזה וכו' י"ל בפשיטות עפ"י מ"ש בפ' ט"ז מהל' סנהדרין ה"ב שמלקות במקום מיתה עומדת עי"ש, דמזה נראה דמיתה ומלקות שקולים נינהו וכיון דפסק לגבי מלקות דהת"ס שמה התראה ממילא משמע דה"ה לגבי מיתה דשמה התראה, דאין מקום לחלק ביניהם, משא"כ לסברת הנוב"ת דיש חילוק בין מיתה למלקות, אכתי אינו מיושב מדוע לא פסק הרמז"ל בהל' ממרים ההיא דהכה לזה וחזר והכה לזה דלא הוי התראה דסתמו כפי' נראה דגם במיתה סובר דהוי' התראה כדין זה דמלקות ולפי הנוב"ת דבמיתה לא הוי התראה היה צורך שיבאר בפי' דלא הוי התראה שלא יבא הטועה לטעות. ד) במ"ש כת"ר למצוא מקור לחילוקו הב' של הנוב"י ז"ל דיצא לחלק בין לאו המפו' בתורה על הספק לאינו מפו' דג"ז הוה הפך הירושלמי וע"ז חקר כת"ר למצוא מקור, הנה לכאורה היה נ"ל למצוא מקור לזה מסו' דחולין ד"פ ע"א דאיתא התם בתיש הבא על הצביה ולאיסורא, דרבנן סברי חוששין לזרע האב וכו' ופרש"י אבל מלקות ליכא דשמא אין חוששין ואפי' מקצת שה ליכא הלכך הו"ל הת"ס ול"ש התראה עכ"ל, דמשמע מזה דאי שמה התראה לוקין עליה והנה הרמז"ל בפי"ב מהל' שחיטה ה' ח' פ' כרבנן דאיסורא איכא ולא מלקות ומבואר מזה דסובר דהת"ס ל"ש התראה, וזה הפך ממה שפ' הוא עצמו בהל' סנהדרין כריו"ח דהת"ס ש"ה ולדברי הנוב"י ניחא דיש

חילוק בין לאו המפורש בתורה על הספק ללא מפורש, דמה שפסק בהל' סנהדרין הוה בלאו המפורש על הספק וכאן באותו ואת בנו אין הלאו מפורש בתורה עה"ס דהרי יש להעמידו באו"ב, בודאי כן היה נראה לכאורה להביא סיעתא לחי' הגאון נוב"י ז"ל הנ"ל.
ה) אמנם אחרי התבוננות קצת נראה דאין כאן שום ראיה מפרש"י הנ"ל דשם באו"ב לעולם לא יבא לידי מלקות כיון דאנן מספ"ל בעיקר הדין אם חוששין לזרע האב או לא, וכיון דלא ברירא לן מלתא אם חוששין לזרע האב ודאי דלא מלקינן ליה דאפשר דלא עבר על לאו דאו"ב, ודברי רש"י דאתי עלה משום הת"ס בודאי דאינם מדוקדקים ואין כונתו לומר דאי הוי סבירא לן דהת"ס ש"ה הוה לוקה, אלא ר"ל דכאן הוי הת"ס לעולם כיון דגם העבירה היא בספק, ואפי למ"ד הת"ס ש"ה בזה יודה דלא הוי התראה כיון דאין כאן עבירה ודאי, וכן ראיתי שוב להגאון שד"ח כללים מע' ההא אות נ"ג שהביא מהגאון שו"מ ח"ב סי' חי"ת ומה' כסף נבחר ומהרי"ו פיק והרמ"ע מפאנו ז"ל שעמדו בזה על פירש"י הנ"ל והגיה מהר"י פיק דצ"ל דעבירת ספק היא, והרמ"ע מפאנו כתב דבאמת כונת רש"י דאף דקי"ל הת"ס הוי התראה כאן דאי אפשר לברר, לכ"ע אין לוקין ולשון מושאל קאמר, כלומר דבכה"ג לכ"ע הת"ס כי האי לא הוי התראה עי"ש. ו) והנה מחי' זה הב' של הנוב"י מבואר דמשמע ליה דההיא פלוגת' דריו"ח ור"ל (מכות ט"ו ע"ב) באוכל ככר זה היום ולא אכלו דלריו"ח ס"ל דלא לקי משום דהוה לשב"מ ולר"ל משום דהוי הת"ס דלריו"ח אפי' בכה"ג הוה לקי משום הת"ס אי לאו טעמא דהוה לשב"מ ומזה מבואר דסיבר הנוב"י דנשבע שאוכל ככר זה היום הוי לאו המפורש בתורה על הספק ואמטו להכי לוקה אי לא הוה טעמא דאין בו מעשה, ואני תמה דהלא ע"כ עיקר הלאו דשבועת ביטוי המפורש בתורה הוא על הודאי דהיינו בנשבע לאכול כך"ז לאלתר דהוי התראת ודאי דע"כ לא פליגי ריו"ח ור"ל אלא בנשבע לאכול כך"ז היום דכל היום יש לו זמן לקיים שבועתו ושפיר הו"ל הת"ס דומיא דההיא דחולין פ"ג ט"א גבי ולא תותירו שפירש"י שם ד"ה בא הכתוב:
דהת"ס היא דכל אימת דאתרו ביה מצי אמר אכתי ליליא הוא עי"ש, והוא הדבר. בנשבע שאוכל כך"ז היום דכולא יומא זימניה הוא משא"כ בנשבע לאכול כך"ז לאלתר הוי שפיר התראת ודאי וכיון שיש להעמיד הלאו במקום ודאי אין מקום להעמידו בספק ע"ד מה שכתבו התוס' ב"מ דף ס"א ע"א ד"ה לעבור עליו וכו' וז"ל וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל וכו' אבל כי מוקמינן ליה לכובש ש"ש באם אינו ענין לקי שפיר עי"ש, וה"נ כאן כיון דמצינן לאוקמא ללאו בגוונא דהתראת ודאי באוכל לאלתר דהוא שייך בו מלקות אי לאו מטעמא דאיב"מ מוקמינן ליה בכה"ג ולא בקובע זמן דומיא דאכלתי ולא אכלתי דמיירי

בלא קבע זמן וא"כ אם איתא לחי' זה דהנוב"י ז"ל דמ"ש ריו"ח הת"ס ש"ה הוא דוקא היכא שהלאו מפורש בתורה עה"ס הלא לאו דשבועת ביטוי באוכל ולא אוכל אינו עה"ס ולא הי"ל לריו"ח לפלוגי אר"ל באוכל כך"ז היום דאינו לוקה אטעמא דאיב"מ דאפילו מטעמא דהת"ס לא היה לוקה אליביה, ומזה מבואר דלד' ריו"ח אין שום חילוק בזה אלא שאפילו היכא דיש להעמיד קרא בודאי עכ"ז היכא דיש הת"ס שפיר הוי התראה ולקי וההיא באוכל כך"ז היום דלא לקו משום דהוי לאשב"מ ולר"ל משום דהוי התראת ודאי, ז) ואין מקום להקשות מסו' דשבועות דכ"א ע"א דפריך אלא דאמר שבועה שאוכל ולא אכל האי מי לקי והא איתמר שבועה שאוכל כך"ז היום וכו' דמשמע מזה דקרא מיירי באוכל כך"ז היום דהוי הת"ס, די"ל דכיון דהתם קיימינן לריו"ח דאמר לשוא לשוא ב' פעמים וכו' א"כ הקושיא היא מריו"ח עצמו דאתו עלה משום לשאיב"מ ולטעם זה אין חי' בין אוכל לאלתר לאוכל כך"ז היום דבתרויהו אם לא אכל הוה לשאיב"מ ופטור, ועיין בשבועות ד' ג' ע"ב דפריך הגמ' אלא אוכל ולא אכל אמאי לאו שאין בו מעשה הוא כוי ומדלא פריך והא הת"ס הוא מבואר דמשמ"ל דקרא איירי באוכל לאלתר דהוי התראה ודאי והוא ממש כדברינו. ח) ואל תשיבני מדברי הירושלמי בפ"ג דשבועות הביאו הרמב"ן ז"ל במכות ט"ז שהביא פלוגתא דריו"ח ור"ל בנשבע שאוכל כך"ז היום בשיטה מהופכת מתלמוד דידן דלריו"ח טעמא משום הת"ס ולר"ל משום לאו שאיב"מ וקאמר מאי נפקא מביניהון שרפה והשליכה לים אין תימר משום שאין ראוי לקבל התראה פטור ואין תימר משום דל"ת שאיב"מ הרי יש בו מעשה ע"כ ואם איתא דיש חילוק בין אוכל לאלתר לאוכל היום, אמאי לא אמרו נפ"מ זה עצמו דלמ"ד משום הת"ס באוכל לאלתר אין כאן הת"ס ולוקה, ולמ"ד משום לאו שאיב"מ פטור דזה אינו דהש"ס רצה למצוא נפקותא בדין זה עצמו דאוכל כך"ז היום. ט) אולם לכאורה יש מקום להשיב מדברי התוס' דף ד' ע"א ד"ה אבל וכו' וז"ל וא"ת היכי דייקא מהכא דלשאיב"מ אין לוקין עליו דילמא טעמא משום הת"ס וי"ל דמש"ל דפטור אפי' נשבע על הככר וזרקו לים וכו' יעו"ש. ואמאי לא תירצו דמשמע ליה דפטור אפי' בנשבע שאוכל לאלתר דהוי התראת ודאי, אמנם נראה דאו מהא לא איריא. א) דאם תאמר דהבריתא אירי באופן דנשבע לאכול כך"ז לאלתר הרי זה אוקימתא ולא משמעות וחזרה קושיתם למקומה מי הכריחו לריו"ח לאוקמי הבריתא בנשבע לאלתר לוקמי באמר היום ומשום הת"ס. ב) דאין לומר דמשמ"ל דאירי אפי' בנשמע לאכול לאלתר מאחר דלדידיה אין חילוק ביניהם כיון דהת"ס ש"ה. י) את זה ראיתי סתירה מפורשת לחילוקו הב' של הגאון נוב"י מסו' ערוכה פסחים דף סג ע"ב השוחט את הפסח על החמץ דאפליגו ריו"ח ור"ל דלר"ל אינו

חייב עד שיהא עמו בעזרה, ולריו"ח חיב אפילו שאינו עמו בעזרה, ואמרו בגמ' דפליגי בהתראת ספק וכו' והרי התראת ספק זו אינה מפו' בתורה ועכ"ז למדו הס"ל לריו"ח הת"ס ש"ה, ובאמת פליאה נשגבה איך אישתמיטתיה מהגאון ז"ל סוגיא זו. יא) ובעמדי בזה ראיתי להרב לח"מ בפ"א מהל' ק"פ הל' ה' עמ"ש הרמז"ל:

אחד השוחט ואחד הזורק וכו' ה"ז לוקה דכתב וז"ל וא"ת והא פסק רבינו ז"ל בהל' סנהדרין דהת"ס ל"ש התראה וכו' ולא חש להאריך דסמך על מה שכתב בה' סנהדרין דהת"ס לא שמה התראה עכ"ל, וזה פלא דהלא הרמז"ל פסק בהל' סנהדרין פרק ט"ז הל' ד' דהתראת ספק התראה היא וכן בפרק י"ח הל' ב' כתב הלח"מ דהרמז"ל פסק כריו"ח דהת"ס שמה התראה בכל לאו הני"ל יעי"ש, וגם בהל' שבועות פ"ד הל' כ"א:

אבל אם נשבע שיעשה וכו' כתב הלח"מ וז"ל גם זה הוא כפי סברת ריו"ח דהת"ס ש"ה וכו' יעי"ש ואיך כתב כאן להקשות מסנהדרין הפך מה שכתב שם. וכשהצעתי קושיתי זו לכת"ר שליט"א הוא הראה לי עוד פלא בספר מים חיים להפ"ח ז"ל דכתב על לשון הלח"מ בפ"א מהל' ק"פ הנז' וז"ל פי' דבריו דרבינו פסק בהל' סנהדרין פי"ז דהת"ס ש"ה וכתב שם הכ"מ דדוקא בלאו המפורש ולכך ק"ל מחלוקת הזורק דאינו מפו' בתורה עכ"ל, ומלבד דחילוק זה דמפורש בתורה אינו מסברת הכ"מ דהוא לשין רבינו הרמז"ל בפ"ה משבועות הל' ב' אלא דאדרב' הכ"מ שם כתב ואיני יודע מנין לו חילוק זה עכ"ל, עוד לא זכיתי להבין קושית הרב לח"מ לפי פירושו, דהרי רש"י ז"ל בד"ה לזורק וז"ל:

הדם דזריקה נמי איתרביא במכילתא מדם זבחיך, א"כ הוי מפורש בתורה, והאמת שדברי הלח"מ צריכים ישוב וגם דברי הרב פ"ח ז"ל, יב) עוד ראיתי לכת"ר שהביא מהגאון חת"ס ח"ו סי' ס"ב דמקשה מרבא ארבא לשיטת רש"י וכו' ואחהמ"ר לא ידעתו מה מקור לקושיתו הלא רש"י ז"ל בחולין לא גריס כל כמה דלא זריק עי"ש בד"ה הת"ס וכו' ודו"ק. יג) עוד הביא לנו כת"ר קו' הרמב"ן והריטב"א ע"ד התוס' ב"מ דף י' ע"ב ד"ה דאמר לישראל וכו' דכתבו דכי בעל אח"כ לוקה, דאיך לוקה והלא הוי הת"ס דאפשר דלא יבעול ונמצא דהוי כל"ת דיש בו קו"ע דלא לקי למאן דתני בטלו ולא בטלו ע"כ, ואחה"מ ל"ז להבין קושיתם דההיא דל"ת שיש בה קו"ע שאני שבשעה שמבטל העשה אינו עושה העבירה אלא שמבטל התיקון ובזה לא שייך התראה משא"כ גבי כהן הבועל גרושה בשעת הבעילה הוא עושה העבירה ואז יכולים להתרות בו שאם יבעול ילקה גם על הקידושין והוי שפיר התראת ודאי ועין להגאון רע"א בגליון הש"ס שבועות ד"ד ע"א ע"ד התוס' ד"ה אבל שכתב חילוק זה ביתר ביאור:

יד) אלא שמעתה לכאורה תתחזק הקושיא על רבא דס"ל באו"ב דהת"ס ל"ש התראה ולא משום דסבר באונס שגירש דש"ה כמו שהקשה הח"ס ז"ל אלא דאף אם ס"ל בלאו הני"ל דלש"ה עכ"ז היה קשה כיון דזריקה היא השלמת הלאו כמו בעילה דכהן בגרושה דס"ל לרבא דבעל לוקה גם באו"ב היה צריך שיסבור דלוקה דיכולים להתרות בו שלא יזרוק, אבל בכ"ז נראה דלא היא דאין דמיון דבכהן בגרושה יכולים להתרות בו שלא יבעול דע"י זה ימנע מלעבור על הלאו לא כן באו"ב לא יכולים להתרות בו שלא יזרוק כיון דע"י שלא יזרוק יביא קדשים לבית הפסול ומה לי האי איסור מהאי איסור. ומעתה אפי' דיסבור רבא בלאו הני"ל דשמה התראה אין קושיא מאו"ב משום דבני"ל כבר התרו בו בעת שעבר על הלאו ואין מקום עוד להתרות בו ל"כ באו"ב עדין יש מקום להתרות בו כיון שעדין לא נגמר הלאו דאם לא יזרוק לא יעבור אלא שאי אפשר להתרות דבי"כ ובי"כ יעשה איסור ובזה נתרצה קושית הח"ס שעליה בנה כת"ר שליט"א יסוד לחילוקו של הנוב"י. טו) ולענין מקור לחילוקו של הנוב"י המיוסד עפ"י דברי הרמז"ל בפ"ה מהל' שבועות נא לענין להגאון יפ"ע על מס' שבת ל"ה שכתב שדין זה של הרמז"ל הוא מהירוש' יבמות הנז' דהתם הקשו מדר' יאודה מדידיה אדידיה דבהכה א"ז וחזר והכה א"ז ס"ל דפטור ובאכל כזית וכו' ס"ל דלוקה מ' ותירצו תמן עיקר הלאו בספק הוא ברם הכא ודאי היה ונסתפק והרמז"ל תפס את החילוק הזה במקום מה שאמרו בת"ד תרי תנאי ואליבא דר"י ובלמדי בזה נ"ל להעיר ע"ד הגאון מהר"ץ חיות בשיטתו עמ"ס יבמות דף פ' ע"א ע"ד התוס' ד"ה נעשה סריס למפרע שכתבו דלא חשוב הת"ס אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא ב' שערות קודם י"ח דהשתא מיהא איגלאי מילתא למפרע דהיה גדול בשעת התראה וכו' וכתב הגאון ז"ל וז"ל נ"ב דברי התוס' תמוהים דהרי גם שבועה שאוכל ככ"ז היום ועבר היום ולא אכלה חשיב הת"ס אע"ג דכשעבר היום איגלאי מילתא למפרע דודאי עבר עכ"ל שקושייתו זאת היא קושית התו"י במס' יבמות אות א' ותירצו וז"ל ובזה ניחא דלא דמי דאמרו לו אל תותיר דחשיב ליה תלמודא הת"ס לפי שלעולם לא יתברר הדבר שתהא ההתראה התראת ודאי ועין להגאון ש"א עכ"ל (ואין ת"י ס' ש"א לעין בו) ועל חילוק זה של התוס' ק"ל ממ"ש בפסחים ס"ג ב' בשוחט את הפסח על החמץ דפליגי ריו"ח ור"ל בהת"ס אע"ג דהתם כשנמצא החמץ ברשותו איגלאי מילתא למפרע דהוה התראת ודאי. וכ"כ ק"ל על הרשעה"מ בפ"ב מהל' אישות הל' ג' ד"ה ולעיקר קושיתו וכו' דהביא מס' בני דוד דיש לחלק בין ההוא דיבמות דאכל איסור ודאי אלא דלא ידעינן אי גברא בר עונשין או לא אבל ההיא דפר' יו"ד הספק הוא בעיקר החפץ אי הוי איסור או לא יע"ש דמה יענה על שוחט הפסח על החמץ דהוו

גברא בר עונשין וגם החפץ דהוא החמץ הוא ודאי אסור ועכ"ז לר"ל הוי הת"ס. וצריכים אנו למ"ש התוס' שם בד"ה הת"ס וכו' לדעת רש"י וז"ל כיון דאנן לא ידעינן לאו התראה היא שיכול המותרא להכחישנו ולומר שוגג היתי עכ"ל, וא"כ אין כאן איגלאי מילתא למפרע שלעולם לא יתברר דהוה התראת ודאי ונראה דלזא נתכוין רש"ל דכתב נ"ב וזה הוא דעת התוס'. וחזות קשה נראה לי בדברי הגאון מחבר ס' מגילת ספר על הסמ"ג לאוין רמ"ב ד' קל"ג שהקשה ע"ד התוס' ביבמות דכתבו ולא דמי להכה א"ז וחזר והכה א"ז דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזה הוא אביו וכו' מהא דקיל"נ העושה מלאכה בב' ביה"ש דחייב ממ"נ ואם היה במזיד והתראה נסקל:

והכי איתא להדיא בירוש' פ"א דברכות והרי התם אף לאחר שעשה בשתיהם לא ידיע איזה יום או לילה יעו"ש ובאמת דזה פליאה נשגבה דאחה"מ התוס' מחלקי' למ"ד דהכה א"ז וחזר והכה א"ז פטור והירוש' איירי אליבא דמ"ד הכה א"ז וחזר והכה א"ז חייב וצ"ע. קושיתו על הגאון חת"ס במה שחידש כלל חדש דלא אמרי' שויא אנפשי' חד"א אלא כשהדבר לפי דבריו אסור וכו' וכת"ר שליט"א הקשה עליו מכתובות ד"ט וכו' אחהמ"ר נ"ל דיש לחלק דהתם בההוא דכתובות הבעל בא לבית דין משום שלבו נוקפו שלפי דעתו היא נבעלה תחתיו וחזקה שהיתה בעולה כמ"ש התוס' וגם פ"פ דהוו כב' עדים כמבואר שם בגמ' לזה שייך שפיר לומר שויא אנפשיה חד"א ל"כ בשלהי נדרים דאין שם חזקת איסור לא שייך לומר שויא אנפשיה חד"א. ולבסוף רוצה אני להעלות על הכתב מה ששאלתי את פי כת"ר שליט"א בע"פ דלמה לו להחת"ס להקשות מרבא לרבא לשיטת רש"י כיון דגמרה ערוכה היא ביבמות ל"ו ע"א אמר רבא הלכתא כר"ל בתלת מילי וכו' דמזה נראה דבשאר פלוגתות דבין ריו"ח ור"ל הלכה כריו"ח והוא סבר דהתם שמה התראה וכת"ר שליט"א השיבני על המקום לעיין במס' שבת ד' ע' ב' בתוס' ד"ה נודע לו וכו' דכתבו דלא אמר רבא אלא בדברים הנוהגים בזה"ז ונהניתי מבקיאותו המופתית וגאונותו ברוך שחלק לו מחכמתו אשרי יולדתו. דברי הרב אמנם ידידי הק' על דברינו מהא דביבמות ל"ו ע"א אמר רבא הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת ומבואר שם בתוס' ובגמ' חולין דף ע"ז ע"א דליכא כי אם הני תלת ותו לא מידי, וא"כ איך אמרינן דבכה"ג שעיקר אזהרת הלאו נאמר על ודאי פליג רבא אר' יוחנן וסובר כר"ל דהתראת ספק לא שמיה התראה והא מוכח מגמ' הנ"ל דבחוץ מהני תלת סובר רבא בכולי מילתא כר' יוחנן, וזה ודאי דוחק לומר דכיון דבכה"ג שעיקר האזהרה לא משכחת אלא בהתראת ספק שפיר סובר כוותיה דר' יוחנן בהתראת ספק דשמיה התראה ומשו"ה לא מנאם רבא בהדי הני תלת כיון דלאו לגמרי פליג עליה אחרי שלא נזכר בשום מקום בפוס' כלל

זה ואין לחדש דבר זה מעצמנו. והנה אף דקושיא זו אינה דוקא לדידן דהוא מקשה נמי על החת"ס הנ"ל מ"מ נראה ליישב עפ"י דברי התוס' במס' שבת דף ע' ע"ב דלא איירי רבא ביבמות אלא בדברים הנוהגים גם בזה"ז וא"כ י"ל דאף דהתוס' מיירי התם לענין קרבנות דלגמרי בטלי בזה"ז מ"מ י"ל דה"ה נמי מלקות אין זה חשיב כנוהג בזה"ז כיון דבעי סמוכין ובימי רבא כבר בטלו בי"ד מומחים ולכן אף דסובר גם בהא כר"ל מ"מ לא מנאם בהדי הני תלת ואף דלדעת הרמב"ם השתא נמי אפשר להמצא סמוכין מ"מ אין זה דומה להני תלת כיון שלמעשה לא היה אז בי"ד מומחים. גם נלע"ד להוכיח דבימי רבא כבר בטלה הסמיכה ולא היו אז בי"ד מומחין שיוכלו לחייב מלקות דהנה בריש פ"ב דביצה מביא הר"ן דעת הרמב"ם בפ"ו מיו"ט דהא דמניח אדם ערובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה הוא דוקא בזמן שבני א"י היו מקדשין עפ"י הראיה משא"כ האידנא שגם בא"י סומכין על החשבון לכן כיון דאנן השתא בקיאין בקביעא דירחא לא מצינן כלל לאתנויי עיי"ש, וכתב ע"ז הר"ן שאין דבריו מחוורין דהא רבא דאמר מניח אדם ערובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה מסתברא דלדידיה הוא דאמר ואע"ג דבקי בקביעא דירחא וכו' והנלענ"ד דהנה ברמב"ם פ"ה מקדוש החודש ה"ג מבואר דעד ימי אביו ורבא היו קובעין את החדשים עפ"י הראיה, ורק נסתפקו האחרונים בכוונתו אם עד ועד בכלל וגם בימי אביי ורבא היה נוהג קדוש החדש או דלמא עד ולא עד בכלל ובימיהם כבר בטלה הסמיכה ולא קדשו אלא עפ"י חשבון ונראה דהנה בגמ' ביצה דף ו' ע"א אמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממים מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ותמהו ע"ז גדולי האחרונים דהתינח האידנא שגם בא"ו הקביעות הוא רק עפ"י חשבון ולכן כיון דאנן השתא בקיאין בקביעא דירחא ולא עבדינן תרי יומי אלא משום מנהג אבותינו שייך שפיר לומר דיו"ט שני קיל ולגבי מת כחול שוינהו רבנן, משא"כ בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה הרי הוי יו"ט שני ספיקא דאורייתא ממש כמו יו"ט ראשון, ובשלמא לענין ביצה או לענין ערובין שייך שפיר להקל משום טעמא דממנ"פ חד מינייהו חול משא"כ לגבי מת שהוא איסור מלאכה ביו"ט מאי חלוק איכא בין ראשון לשני והרי תרווייהו ספיקי דאורייתא נינהו, ואמרתי ליישב עפ"י דברי הר"ן ז"ל בפ"ק דמגלה שכתב ולענין עיירות המסופקות אם הן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא הורו הגאונים שהולכין בהן אחר רוב עיירות שרובן אינן מוקפות חומה וקורין בהן בי"ד, ועוד שאפילו תאמר שהוא ספק השקול הו"ל ספק של דבריהם ולקולא ונמצא פוטרו בשניהם ובטל ממנו בודאי מקרא מגלה לפיכך קורא בראשון ופטור בשני עכ"ל ועיין במל"מ פ"א ממגלה שביאר את הדבר דכיון שמן הדין הו"ל ספק של דבריהם ולקולא אלא דלא אפשר למיזל לקולא

משום דא"כ נמצא שאתה פוטרו לגמרי בשניהם כיון דאכל יומא ויומא איכא למימר שמא אינו חיוב ביום זה, משו"ה אמרינן שיקרא בראשון משום דתיכף כשבאה המצוה לידו צריך לקיימנה וממילא פטור מן הדין בשני משום ספק של דבריהם, ועיש"ה שמחלק מההיא דחיוב היסבה בארבע כוסות דאמרינן דמשום ספיקא אי בעי בתרי כסי קמאי או בבתראי בעי למעבד היסבה בכולהו דשאני התם שהספק הוא בעיקר התקנה ולכן את"ל שהתקנה היתה בכסי בתראי נמצא שנתבטלה לגמרי תקנת חכמים מכל וכל אי לא מחייבינן בהיסיבה אלא בקמאי, משא"כ הכא במגלה הרי התקנה במקומה עומדת ואינה נעקרת כלל אלא דיש קצת עיירות שמסופקות בכה"ג שפיר אמרינן דקוראין בי"ד ופטורין בט"ו משום טעמא דספיקא דרבנן לקולא. ועפי"ז נראה דה"ה נמי בספיקא דיו"ט יתכן לומר דלדעת הרמב"ם דהא דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדבריהם אבל מה"ת אזלינן לקולא דגם נדון זה דספיקא דיו"ט דומה קצת להההיא דמגילה כיון שהספק הוא רק בחו"ל ולא בא"י ולכן לא קבעו חכמים עיקר יו"ט אלא ביום הראשון בלבד משא"כ יו"ט שני נהי נמי דנוהג שפיר מדרבנן משום ספיקא דיומא כשאר הספיקות מ"מ כיון דאינו אלא מדרבנן לכן לגבי מת כחול שוינהו רבנן, ונמצא שלפי"ז נוכל שפיר לומר דהך מימרא דרבא מיירי שפיר גם בזמן שהיו מקדשין עפ"י ראיה ואפי"ה לגבי מת כחול שוינהו רבנן וכדאמרן, משא"כ לדעת הר"ן שחולק במס' קדושין ובעוד כמה מקומות על הרמב"ם וסובר דהא דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת הרי הוא מוכרח ודאי לומר דבזמן רבא כבר בטלה קדוש החדש ולא הי' נוהג אז כלל יו"ט שני אלא ממנהגא ולכן דוקא על זמנו הוא דאמר רבא דלגבי מת כחול שוינהו רבנן ויש גם להוכיח כדעת הר"ן דתרווייהו יומי ספיקא דאורייתא נינהו מדברי התוס' בריש פ' מי שמתו שהביאו שם מהירושלמי דפריך:

והתניא פטור מנטילת לולב וקא ס"ד דמיירי ביו"ט ובו אינו טרוד לישא משאו ומשני תיפתר בחול פי' בחולו של מועד והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא ביו"ט בתמיה' עכ"ל, וקשה טובא דאמאי לא אוקמי התם הך ברייתא בחו"ל וביו"ט שני דחייב שפיר בתקיעת שופר ואפי"ה לגבי מת כחול שוינהו רבנן אלא ודאי מוכח דהך מימרא דרבא הוא רק על זמנו שכבר בטל קדוש החדש משא"כ הברייתא דמיירי ודאי בזמן שהקדוש הוא עפ"י ראיה לכן גם יו"ט שני הוי שפיר ספיקא דאורייתא. נמצא שלפי"ז שפיר הקשה הר"ן על הרמב"ם מאידך מימרא דרבא שם דמניח אדם ערובי תבשילין מיו"ט לחברו ומתנה משום דכיון שהנך תרי מימרי דרבא סמיכי שם בגמ' אהדדי לכן מסתבר דכמו שהדין הראשון של מת ביו"ט שני נאמר רק על זמנו שכבר

בטלה הסמיכה ה"ה נמי שגם הדין השני דמניח אדם ערובו ג"כ קאי על זמנו, משא"כ להרמב"ם כיון שבארנו שהדין הראשון נאמר שפיר גם על הזמן הקודם שהקדוש היה עפ"י ראיה ממילא איכא לפרושי שפיר דהך דמניח אדם ערובו ומתנה לא נאמר אלא על אותו הזמן שנהגו לקדש את החדשים רק עפ"י ראיה ולא לאחר זמן ומאי דקשה טובא על הרמב"ם וביחוד על הר"ן שלא השיג על הרמב"ם מעובדא דרבינא ורב אשי הנזכר שם בגמ' דף ו' דלהדיא מבואר שם שגם בזמנם הי' נוהג דין זה דמניח אדם ערובו ומתנה ואע"פ שבזמנם ברור שלא היו מקדשין אלא עפ"י חשבון כבר תרצו ע"ז הצל"ח ובעל האו"ת בספרו על הל' יו"ט להרמב"ם בדברים מושכלים עיי"ש. עוד נלע"ד דאפשר שהרמב"ם לא גרם כלל בגמ' רבא אלא רבה וכמו"ש המגיד משנה בפ"ו מהל' יו"ט הי"א ועיין בדק"ס שמביא דכן גרם נמי האו"ז בהל' ערובין סי' קל"ט וגם ברוקח סי' ש"א לא גרס רבא אלא רב עיי"ש ונמצא דלא קשה כלל קושית הר"ן על הרמב"ם ומעתה כיון דנתבאר שהר"ן ז"ל ודאי סובר דבימי אביי ורבא כבר בטל קדוש החדש עפ"י ראיה וכן נראה גם מדבריו במס' גטין פרק השולח שכתב:

שמימי הלל הנשיא שתיקן לנו סדר מועדות וקידשן לדורות עפ"י מנין שאנו מונין בו שוב לא הי' בא"י בי"ד ראוי לקדש וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין בא"י לגמרי" ומשמע מזה דאף בדור שלפני רב אשי ג"כ לא קדשו את החדשים לכן מסתבר דאפושי פלוגתא לא מפשינן וגם הרמב"ם ז"ל שפיר סובר כהר"ן דבימי רבא כבר בטלה הסמיכה. ונמצא שכנים הם דברינו שאמרנו דבימי רבא שוב לא היה דבר זה נ"מ למעשה לענין עונש מלקות אחרי שבימיו כבר בטלה הסמיכה. ברם לכאורה קשה דאכתי איכא נ"מ גם בזה"ז לענין מלקות ותשלומין הבאין כאחד דאי התראת ספק שמיה התראה וצריך להיות מן הדין ענוש מלקות הרי הוא פטור מהתשלומין דבהדי מלקות, משא"כ אי לאו שמיה התראה שפיר חייב בתשלומין משום דהוי כחייבי מלקות שוגגין דמחייבי בתשלומין וכן מצינן בנתיה"מ סי' א' סק"ג שהקשה על פסק הרמ"א בעדים שהעידו עדות שקר והוזמו דאם הוציאו ממון על פיהם ואי אפשר למיהדר דמחייבין אותם לשלם, דהא תפ"ל דכיון דבני מלקות נינהו משום לא תענה הרי מלקות פוטר מתשלומין ועיי"ש שהעלה משום כך דבר חדש דכיון שגם במקום מומחים ממונא משלם ולא לקי כדגלי קרא בהזמה לכן גם במקום שהתשלומין הוא משום גרמי ולא משום כאשר זמם ג"כ חייבין שפיר בתשלומין. ויצא לפי"ז חדוש גדול דבכה"ג שהעדים לא הוזמו אלא רק הוכחשו ודאי וכההיא דבא הרוג ברגליו כיון שגם במקום מומחים היו לוקין ולא משלמין גם עכשיו לאו בני תשלומין נינהו. וא"כ הרי מוכח ע"פ דבריו שהוא סובר דגם

בזה"ז שאין לנו בי"ד מומחין שיוכלו לחייב מלקות אפי"ה שפיר חשיב כחייבי מלקות מזידין ולא שוגגין, ועיין גם בתרומת הכרי סי' של"ח שכתב דמההגה' אשרי בפ' החובל גבי החובל בשבת ויו"ט ג"כ מוכח דאף האידנא שאין לנו בי"ד סמוכין מ"מ אם התרו בו פטור מתשלומין משום דהוי כחייבי מלקות בזמן המומחים במקום שאין ב"ד כיון דלמחר ייתי משיחא וילקה, וא"כ בנ"ד נמי הרי איכא שפיר נ"מ גם בזה"ז לענין תשלומי ממון דבהדי הך לאו. ולכאורה היה נראה ליישב עפ"י דברי הקצוה"ח בסי' ל"ח סק"א שכתב דרבא סובר כר"ל דחייבי מלקות שוגגין נמי פטירי מתשלומין כיון דחזינן דבגמ' כחובות מפרש התם רבא טעמיה דר"ל משום דיליף גז"ש מכה מכה ממיתה עיי"ש, ומעתה כיון דהא דפליג רבא אר' יוחנן וסובר דהתראת ספק לא שמיה התראה הוא רק בלאו שעיקרו נאמר על ודאי נמצא דאף אי לאו שמיה התראה ואינו לוקה מ"מ הרי אין זה אלא כחייבי מלקות שוגגין כיון דעיקר הלאו הוא לאו שיש בו מלקות, ונמצא דגם לדידיה פטור שפיר מתשלומין אחרי שהוא סובר בהא כר"ל וליתא כלל שום נפקותא בזה"ז. אבל נראה דאישתמט ודאי מהקצוה"ח הך מימרא דרבא בגמ' יבמות דלהדיא מוכח דסובר ודאי כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין דאל"כ הא איכא נמי הך ואמאי פסק כוותיה רק בתלת ולענין התשלומין דבהדי מלקות הרי נוהג שפיר גם בזה"ז, וגם מצאתי שלהדיא כתב כן הר"ש בפ"ז דתרומות דרבא סובר ודאי כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין משום האי טעמא דהא לא סובר רבא כר"ל אלא בתלת ותו לא עיי"ש וכיון שכן הרי הדרא קושיא לדוכתה דהא איכא שפיר נ"מ גם בזה"ז לענין תשלומי ממון דבהדי הך לאו דהתראת ספק אמנם נראה דאישתמיט נמי מהנתיה"מ דברי הש"ך בחו"מ סי' של"ח סק"ב שכתב:

ועוד נ"ל דבזה"ז אפילו הי' מלקות ותשלומין כאחד ג"כ חייב ממון דהא קיי"ל דאם לא התרו בו או ששגג חיוב בתשלומין אלא דגבי חייבי מלקות בעינן דוקא היכא דלוקה ממש וא"כ בזה"ז הוי כלא התרה בו וכן משמע מדברי מהרש"ל פ' הכונס סי' ו' עכ"ל, וכיון שכן הרי ליתא כלל שום נפקותא בזה"ז כיון דבזה"ז הוו כחייבי מלקות שוגגין דקיי"ל שחייבין בתשלומין ודוק אולם עדיין צ"ע דהנה באו"ת סי' ל"ד סק"א כתב דאע"ג דאינו נעשה פסול לעדות אא"כ עבר עבירה שחייבין עליה מלקות, מ"מ בלאו שנותן לאזהרת מיתת בי"ד כיון דמה שאינו לוקה הוא לא מפני קלות האיסור שפיר מיפסל ועפי"ז הוא מסתפק אם עבר על לאו דהת"ס אי מיפסל או לא כיון דמאי דלא לקי הוא רק מחמת חסרון התראה ולענין זה שיפסל לעדות אין צריכין כלל להתראה כמבואר שם בש"ך ס"ק כ"ד ומעתה בשלמא אי אמרינן דנפסל אתי שפיר דאין שום נ"מ בזה"ז

כיון דגם לרבא דסובר כר"ל ג"כ נפסל שפיר לעדות משא"כ אם נאמר כהכרעתו שם דלא מיפסל הרי איכא שפיר נ"מ גם בזה"ז לענין עדות אי מיפסל או לא. ונראה דהנה בנתיה"מ שם סק"א מבואר דרק בלאו שאי אפשר כלל לעבור עליו כי אם בהתראת ספק אז הוא דלא מיפסל משום דכיון דלא משכחת ביה שיהא ענוש מלקות הו"ל כעבירה שאין עליה מלקות עיי"ש וא"כ לפי דברינו הרי פלוגתא דרבא ור' יוחנן הוא רק בלאו שעיקר אזהרתו הוא על ודאי ולא על ספק וא"כ כיון דמשכחת ביה שפיר מלקות נמצא דשפיר מיפסל לעדות גם בהתראת ספק דהא לא גרע מלא התרו בו כלל דג"כ מיפסל. ומדי דברי בזה נלע"ד להעיר דהנה בש"ך יו"ד סי' ט"ז ס"ק י"ז כתב וז"ל: ודע דנ"מ בהא שהיו לוקין אפי' לדידן דאז הוה פסול לעדות עכ"ל ומוכח שם מדבריו דבכה"ג שאין לוקין משום ספיקא דחוששין לזרע האב אינו פסול כלל לעדות אפילו מספק והיינו משום דספק עבירה חשובה כעבירה שאין בה מלקות וגם ספק פסול אין עליו, אמנם הגאון רע"א ז"ל כתב שם בהגהותיו וז"ל:

והכא דהוה ספק אם חוששין לזרע האב הוא פסול מספק וכמו באוכל ספק חלב ספק שומן דנראה דפסול מספק דאף דאנן לא מלקינן מספק מ"מ הוי כמו בלא התראה דפסול משום דהלאו בעצמותו חמור עכ"ל הרי דפשיטא ליה להגרע"א שהאוכל ספק שומן ספק חלב נפסל שפיר מספק. והנה הן אמנם דמההיא דהאו"ת ונתיה"מ הנ"ל לא קשה מידי משום דשאני התם דאי אפשר כלל במציאות שיהא ענוש מלקות על אותו הלאו הואיל ולא משכחת אלא בהתראת ספק ולכן חשיב כלאו שאין בו מלקות משא"כ בספק אותו ואת בנו וכדומה שפיר י"ל כהרע"א דנעשה בכך ספק פסול, אבל מ"מ צע"ג מפ"ב דבכורים מ"י דתנן התם שהכוי חלבו אסור כחלב בהמה ואין חייבין עליו כרת ועיין ברע"ב שכתב דנ"מ לענין זה שאינו מביא קרבן על שגגתו וכתב ע"ז התוי"ט:

כלומר דאילו כרת גופיה הא קמי שמיא גליא, אבל הרמב"ם והר"ש לא כתבו כן אלא פירשו דילמא חיה הוא ונ"ל טעמם דהא מ"מ בספק אכלו ולפיכך אע"פ שהוא מזיד אין ענשו כרת עכ"ל ומשמע מזה שהתוי"ט סובר שאפילו אי קמי שמיא גליא דחלבו הוה כחלב בהמה מ"מ אינו חייב כרת משום דכל שהוא עצמו לא ידע שהוא עושה איסור ודאי שהוא חייב עליו כרת לא נקרא כלל מזיד ואינו חייב כרת וא"כ ה"ה נמי לענין פסול עדות אם ידע רק שהוא ספק חלב והזיד לא מיקרי כלל כהזיד בדבר שיש בו מלקות ולא נפסל כלל לעדות. וכן נלע"ד להוכיח מפסק הרמב"ם בפ"ט ממעשה הקרבנות הי"ג שכתב הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא לפיכך אין חייבין עליו מיתה וחומש כתרומה ואינו מדמע כתרומה ועיי"ש בכס"מ שכתב ועל מ"ש ואינו מדמע כתרומה

יש לתמוה דכיון דספיקא הוא הו"ל למפסק לחומרא, וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואפשר שבתערובת המותר מן התורה קאמר כי שיעורה מדרבנן הוא לדעת הרב כמו שנתבאר במקומו הלכך אזלינן לקולא עכ"ל ולכאורה תמוה הדבר לפי כללא דהש"ך בסי' ק"י דין י"ט דאע"ג דספיקא דרבנן לקולא מ"מ אם נולד הספק בדאורייתא אע"פ שנתגלגל אח"כ להיות איסור דרבנן לא מיקרו כלל ספיקא דרבנן וה"נ גם כאן הרי עיקר הספק נולד בדאורייתא אם יש על הלחמי תודה דין תרומה או לא, וכיון שכן אית לן לאחמורי נמי גם לענין זה שיהא מדמע כתרומה ונראה דהנה הבית מאיר שם בפי' ק"י תמה על הש"ך ממשנה מפורשת פ"ג דתרומות מ"א דתנן התם: אם משתרמה החמיצה הרי זו תרומה אם ספק תרומה ויחזור ויתרום הראשונה אינה מדמעת בפני עלמה וכן השניה והיינו משום דמדאורייתא איבטל ברובא, ואם כהש"ך הרי גם כאן עיקר הספק הוא בדאורייתא או הוה תרומה או לא ואמאי אינה מדמעת, ונלע"ד דעד כאן לא קאמר הש"ך דכל שמצד עצמו הוא ספיקא דאוריי' לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא דוקא בכה"ג דמצינן למימר שמחמת הספק נעשה כאיסור ודאי ולכן כי נתגלגל אח"כ להיות איסור דרבנן תו לא חשבינן ליה ספק כלל אלא הוי כאיסור ודאי משא"כ הכא דאמרינן תרומה ויחזור ויתרום הרי אי אפשר כלל להחזיק אף אחת מהם כתרומה ודאית כיון שגם השניה הוי ספק תרומה לכן נשאר הדבר על ספיקו ושפיר אמרינן בכה"ג ספיקא דרבנן לקולא. וניחא לפי"ז פסק הרמב"ם הנ"ל שהרי לענין זה דפסק הרמב"ם שאין חייבין עליו מיתה וחומש כתב שם הכס"מ וז"ל:

בפ' התודה בעיא דלא איפשיטא ופסק בה לקולא לענין מותה וחומש ומן הדין לא הי' לו לרבנו לכתוב פטורו ממיתה דהא מיתה בידי שמים הוא וקמי שמיא גליא ומיפשטא בעיא אלא שנגרר אחר לשון הבעיא עכ"ל (עיי"ש במל"מ ובצל"ח פסחים צ"ה ע"א) אמנם לפי דברי התוי"ט הנ"ל שבמס' בכורים אתי שפיר דהשמיענו כאן הרמב"ם דאף אי קמי שמיא גליא שהוא דומה לתרומה וצריך להיות שפיר חייב מיתה בי"ש אפי"ה פטור ממיתה כיון שלא היה מזיד אלא על הספק ולא על הודאית ומעתה כיון שלענין הלחמי תודה עצמם לא הסתפקו כלל בגמ' אם מותר לזרים או לא אלא עיקר הבעיא הוא רק אי דמי לתרומה לענין חיוב מיתה וחומש ומעתה כיון דבין לענין חיוב חומש ובין לענין חיוב מיתה בי"ש לא החמרנו על הלחמי תודה להחזיקם כתרומה ודאות אלא אדרבה פטרנוהו לכן שפיר אמרינן דלענין דימוע הו"ל רק ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא עכ"פ מבואר מזה כהש"כ ודלא כהגרע"א שכתב דגם בהזיד על הספק מיפסל מספק ודוק. סוף דבר נלע"ד דאף אם גם נמצא איזה נ"מ גם לדידן בזה"ז אפי"ה לא קשה כלל

מה אם טעם לא מנאם רבא התם בהדי הנך תלת משום דכיון שעיקר מחלקותם הוי ודאי לענין מלקות דלא נוהג בזה"ז לכך לא מנאם שם בהדי הנך ג' דברים שגם עיקר מחלקותם הוא אף בזה"ז ומוכח נמי כדברינו מדברי התוס' הנ"ל שבמס' שבת דף ע' ע"ב שכתבו דפלוגתא דהפרשות מחלקות אין זה מהדברים הנוהגים בזה"ז ולכך לא חשבם התם רבא, ותפ"ל דאיכא שפיר נ"מ גם לדידן באחד ששחט בזה"ז לשם חטאתו דמבואר בגמ' חולין מ"א ע"ב דהא דלשם חטאת שחיטתו כשרה הוא דוקא כשאינו מחויב חטאת אבל במחויב חטאת אמרינן דלשם חטאתו הוא עושה הרי דאף דאיכא שפיר נ"מ גם לדידן ואפי"ה כיון שעיקר פלוגתייהו הוא לא בזה"ז לכן לא מנאם רבא בהדי הנך תלת וא"כ ה"ה נמי גם בדידן. אמר המחבר יודע אני שלא נעלם מכת"ר מ"ש הברכ"י או"ח סי' קכ"ד ושצ"ג שהביא משם זרע אברהם שהוכיח מההוא עובדא דרבא יתיב בתעניתא תרי יומי וזמנא חדא אשתכח כותיה (ר"ה כ"א) ותמך בס' האומרים שהחשבון לקביעת שנים נעשה אחרי רבא יעו"ש ואני הדל אומר כיון דהרמז"ל כתב עד ימי אבייי ורבא ודמצינו דבימי אבייי היו עוד סמוכין בא"י מההוא עובדא דאבייי אשכחיה לר"י דהוה מעשה אגטי וכו' ואמ"ל אנן שליחותיהו קא עבדינן (גיטין פ"ח) ומדלאבייי הוי עד ועד בכלל גם לרבא הוי עד ועד בכלל. ועוד יש לי להביא ראיה מההוא עובדא דשלחו ליה לרבא זוג בא מרקת ותפשו נשר וכו' בקשו לקבוע נציב אחד וכו' ופירש"י בקשו להוסיף חודש אחד על השנה לעברה עכ"ל, (סנהדרין י"ב א') הרי דגם בימי רבא היו סמוכין לעבר שנים ועמ"ש כת"ר שליט"א טעם לב' י"ט שדימה אותו לדין מגילה וכו' אחהמ"ר נ"ל דאין דמיון דבמגילה אי אמרי' ספיקא לקולא כל אנשי העירה וכל העירות המסופקות לא יקראו מגילה ונמצא בטלה תקנה, ל"כ בב' י"ט אם אחדים יחללו יום טוב בשביל המת לא מתבטלת התקנה, והדרא קושיא לדוכתא אמאי עשו הבדל בין יו"א ליו"ב כיון דשניהם ספיקא דאורייתא. וע"ז נ"ל לומר אם יטב בעיני כת"ר והוא דחכמים חששו אולי לא ימצאו עממין ביו"ט ראשון ואם יאמרו שגם ביו"ט ב' יתעסקו בו עממין יהא מוטל המת כמה ימים שאולי יחיל שבת אחר יו"ט ולכן אמרו דביו"א דאף אם לא ימצאו עממין אין צורך לחלל יו"ט וישאר ליו"ב אבל ביו"ב התירו אפי' ימצאו עממין שאם היו אומרים שאם ימצאו עממין ביו"ב יתעסקו בו עממין היה חששא שמטע"ז ימנעו הישראלי' מלהתעסק בו אם לא ימצאו עממין והיה בזיון למת ומשום עשה דכבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה התירו וכחול שוויוהו רבנן ולא מבעיא לדעת הירוש' דסובר דמדאורייתא דוחה ל"ת שבתורה דהכי איתא בפ' מ"ש תני היו שם שני דרכים אחת רחוקה וטהורה ואחת קרובה וטמאה אם היו הרבים הולכים ברחוקה הולך

ברחוקה ואם לאו הולך בקרובה עד כדון בטומאה דדבריהם בטומאה שהיא ד"ת מן מה דאמר ר"ז גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ודא אמרה אפי' בטומאה שהוא ד"ת עכ"ל אלא אפי' לת"ד דסבר דהא דדוחה ל"ת הוא מדרבנן והיינו ל"ת דלא תסור (ברכות י"ט מנחות ל"ז) בהא מודו דדחי כיון דהוא ספק וגם דאיכא לאו דלא תלין (הרמב"ם פ"ד ט"ו הל' סנהדרין הל' ח') ומצינו דכהן מיטמא בבית הפרס או בחו"ל לדבר מצוה (הרמז"ל פ"ג הל' אבל) ומשום כך התירו לחלל יו"ב זה נראה לע"ד להליץ בעד הרמז"ל. דברי הרב בנודע ביהודה מה"ת חלק או"ח סימן מ"ו כתב לתרץ בהא דאמרינן ביומא דף ס"ו ע"ב עתי אפילו בשבת, למאי הלכתא, ופרש"י דאי משום תחומין דרבנן בעלמא נינהו, ולדעת הרמב"ם קשה הא מירושלים עד צוק י"ב מילין וא"כ דאורייתא נינהו ואיך קאמר למאי הילכתא, ותירץ שם הנו"ב דהך ברייתא דתניא עתי אפילו בשבת בתורת כהנים שנויה וסתם ספרא מני ר' יהודה כמ"ש במס' יומא מ"א ע"א והרי רבי יהודה סובר ביומא דף ס"ז ע"א דמירושלים עד צוק לא היה רק עשר מילין ושפיר מקשה הגמ' למאי הילכתא, ע"כ תו"ד. ודבריו צע"ג דהא רבי יהודה ס"ל תחומין דאורייתא (כדמבואר ברא"ש פ"ד דעירובין ס"ח וע"ע בשעה"מ פ"ח דעירובין ה"ז שהאריך בזה) ולדידיה אפילו אלפים אמה הם מה"ת, וע"כ צ"ל דהך ברייתא אתיא דלא כר"י והדרא קושיא לדוכתיה וצע"ג בנו"ב מה"ת חיו"ד סי' ר"ז כתב לבאר דברי הנ"י במשנה דבימות יצאה מליאה חוששת, דע"פ סברא היה לנו להתירה לשוק בעוד שלא כלו חדשי העיבור של חמותה דאז יש ס"ס שמא נקיבה היא ואח"ל זכר שמא תפיל, אלא דכיון שאחר שיכלו ימי העיבור אזלא חששא דשמא תפיל ונשאר חששא שמא כבר הפילה וזה לא חיישינן כמו דלא חיישינן לשמא מת ואיך אפשר לנו להתירה לשוק שהרי תחזור לאיסורה ואין זה דרכי נעם. והדברים מפליאים דהא אפילו העיבור זכר גם כן היא מותרת דהלא הוה אשת אחיו שלא היה בעולמו. וביאור דברי הנ"י אפ' להבין מדברי הריטב"א שם, ועיין בשו"ת בית אפרים חאהע"ז סי' קל"ג בנו"ב מה"ת חאו"ח סי' ק"ט האריך אם מותר להוציא ס"ת לבית הקברות וכתב דמלשון הגמי במס' ברכות דף י"ח ע"א דאמרי' לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו ויקרא בו משמע שלא יהלך עם ס"ת ויקרא בו שזהו משום לועג לרש אבל אחיזה בלחוד מה לועג לרש יש בו. ויש להתפלא שלא הזכיר דברי הר"ן ריש פ"ב דתעניות שכתב וז"ל "ודאמרינן למה יוצאין בבית הקברות היינו שהיו נוהגין אחרי שמתפללין שיוצאין כל העם לבית הקברות ובוכין ומתריעין שם א בל לא שיוציאו את התיבה וספר תורה לבית הקברות ויתפללו שם עכ"ל. הרי להדיא דאין להוציא ספר תורה לבית הקברות:

שם ביור"ד סי' ס"ה מדקדק אהא דאמר רבה בשבת ל"ד ע"א אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחר עירב עליו מבעו"י ולאחד עירב עליו ביה"ש כו' שניהם קנו עירוב דאמאי לא נקט ב' שעירבו אחד עירב מבעו"י ואחד עירב ביה"ש שניהם קנו עירובו וכתב דאפשר אתא לאשמעינן דאפילו בא לשאול בב"א נמי שרי ונשאר בצ"ע, ויש להעיר דבפרישה או"ח סי' שצ"ז מיפשט פשיטא לי' דערוב מקרי דרבנן ואף בב"א שרי, וכ"כ בפרמ"ג סי' שצ"ז סק"ג דדבר שאין לו שורש בדאורייתא אף בבא לשאול בב"א עיי"ש, ונראה לפי"ז נפק"מ לענין תרומה בזה"ז דהנה בטור יו"ד סי' קכ"א כתב בשם הרשב"א וז"ל, שלא התירו אלא באיסור של דבריהם שאין לו עיקר בדאורייתא "כתרומה" ע"כ וא"כ אם יהי' ספק על ב' קדרות באיזה נפל דיהיו שניהם מותרים אף בבא לשאול בב"א כיון דאיסור דרבנן הוא שאין לו שורש בדאורייתא. אולם לדעת בעל העיטור שם בטור דתרומה בזה"ז חשיב יש לו עיקר בדאורייתא אין להקל, ופלא על השעה"מ הלכ' מקוואות פי' כלל א' שהביא דברי המשל"מ דתרומה בזה"ז מיקרי עיקרו מה"ת ולא הזכיר שהוא מחלוקת הראשונים בעל העיטור והרשב"א הנז'. אמר המחבר אהחמ"ר נ"ל דמדברי הר"ן ז"ל אין שום ראיה דנוז"ל דמ"ש ולא יתפללו שם הוא דבר נפרד ור"ל שלא יוציאו שם הס"ת וגם שלא יתפללו שם ונוכ"ל דהוא קשור עם הוצאת ס"ת ור"ל שלא יוציאו ס"ת להתפלל שם והתפילה היא כקורא בו דכן הוא לשון הטור יו"ד סי' שס"ז וז"ל ויקרא בו או יתפלל שם ומשטח לשונו של הר"ן נראה דהוא הקפיד שלא יתפללו שם עם הס"ת מדכתב שהיו נוהגים להתפלל קודם ואח"כ היו יוצאים כל העם לביה"ק, וע"ז הזהיר שלא יוציאו ס"ת ויתפללו שם. אבל בשביל הוצאת ס"ת לחוד לא הקפיד מדלא נקט כלשון הסמ"ג בסו"פ הל' אבילות וז"ל תניא בפ' מ"ש אל ילך אדם בתוך ד"א של קבר ותפילין בראשו או ס"ת בזרועו ולא יתפלל שם עכ"ל, נראה שהוא הקפיד אפי' על כל דבר לחוד ויותר היה יכול לפשוט מדברי רבינו יונה בברכות דכתב וז"ל דלקרוא אפי' בלא ס"ת אין לו לקרוא בביה"ק משום לועג לרש אלא מפני שאי אפשר לקרוא פסוקי תורה אלא בספר דדברים שבכתב לא ניתנו לאומרם בע"פ לפיכך אמרו ס"ת אבל אפי' בלא ס"ת אסיר ור"ל לא יהלך בתפילין וגם לא יקרא וגם לא יתפלל עכ"ל, הרי דסבר להדיא דהוצאת ס"ת לחוד לא הוי אסור. ונ"ל דהנוב"י רצה לפשוט ספיקו מדברי הברייתא ומצא דאין לסמוך משום דגם הרמז"ל וגם הטור סתרו דבריהם, ועיין להגאון יוסף חנינא ליפא עמ"ס ברכות שיצא לישב הסתירות ובסוף כתב ועפי"ז נפשט לי השאלה ששאל הנוב"י. הערות על הישועות יעקב ה. דה"ר בישוע"י או"ח סי' רס"א ס"ק ה' מסתפק אי אסירי שבותים בתוספת שבת וכתב דלכאורה נראה דהדבר דומה לביה"ש, כמו דלא גזרו על שבות ביה"ש כן איסור

תוספת אינו אלא על איסורי תורה ולא על איסורי דרבנן כו', דאף שקבל על עצמו תוספת שבת היינו לענין איסור תורה ולא לענין איסור דרבנן כו' וכן דן שם לענין מוקצה אי אסור בתוספת שבת ומביא ראי' מתוס' ביצה דף ד' ע"א שהקשו אהא דאמרי' שבת ויו"ט רב אמר נולדה כו' ואמאי לא קאמר משום דאיתקצאי לביה"ש דילמא יום הוא כו' ותירצו דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, ביאור הדבר דאי הוה ידעינן שכבר הוא לילה היו מותרין ואם לאו לילה היא לא אתקצאי בתחילת היום כו' ועדיין קשה נימא דנאסר בתחילת יום הבא משום תוספת שבת, אלא ע"כ דשיטת התוס' דאיתקצאי ביה"ש משום איסור מוקצה ומ"מ אינו אסור משום תוספת שבת. דדין קבלת תוס"ש וכן מצות תוס"ש בכניסתו וביציאתו אינו אלא לענין תורה גמור ולא בשביל איסור מוקצה והוא ראי' ברורה עכ"ל. ופלא שהעלים עין מדברי השו"ע המפורשים שם בסעי' ד' דאחר עניות ברכו אעפ"י שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנין משום דהא קבלו לשבת עליהן כו', והוא מהמרדכי פרק במה מדליקין סי' ר"צ משם רבנו שמרי' דאחר קבלת שבת אין יכול לערב, הרי להדיא דשאני תוספת שבת מביה"ש, ואסירי שבותי דרבנן גם במקום מצוה, וכמוש"כ המג"א שם ס"ק י"ב, וע"ע בשו"ע שם סי' שצ"ג סעיף ב' שהביא המחבר בזה ב' דעות, וז"ל אחד עירובי חצירות ואחד שיתופי מבואות מערבין אותם ביה"ש ואפילו אם כבר קבל עליו תוס"ש, ויש אוסרים אם קבל עליו תוספת שבת ע"כ, הרי שספק זה במחלוקת שנוי', לדעת הא' היא דעת רבנו יואל שרי שבותי דרבנן בתוספת שבת כבביה"ש, ולדעת ב' והיא דעת רבנו שמרי' הנ"ל חמיר תוספת שבת מביה"ש ואסור. ומש"כ בישוע"י להוכיח מדברי התוס' ביצה ד' ע"א דבתו"ש אין איסור מוקצה דאל"כ הו"ל למימר אתקצאי מחמת איסור מוקצה של תוספת שבת, נראה שיש לדחות משום דאתקצאי לא אמרינן אלא היכא שנאסר בתחילת היום מחמת קדושת אותו היום, ולכן בביצה שנולדה בזה שאסורה ביומו משום קדושת יו"ט גם זולת קדושת תוספת שבת, נמצא דקדושת שבת אינה סיבת האיסור לאוסרו בתחילת קדושת היום, אלא אחרי עבור קדושת יו"ט אבל מפאת קדושת שבת לא נאסרה בתחילה לכן לא שייך בי' אתקצאי, משא"כ בתוס"ש דעלמא שפיר י"ל דמוקצה אסור ונראה נמי לפי"ז ביו"ט של ר"ה שחל בשבת ויום א', דמותר לשחוט התרנגולת במוצ"ש, ולא אמרינן כיון דר"ה יומא אריכתא והוי קדושה אחת, ויאסר מטעם אתקצאי, וכמוש"כ הר"ן ריש ביצה, דלמ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת היא אסור לשחוט תרנגולת במוצ"ש, דשאני ר"ה כיון דמחמת קדושת ר"ה לא איתסר בשחיטה, והא דנאסר בשבת הוא מחמת קדושת השבת ולא מחמת קדושת יו"ט של ר"ה לא אמרינן בזה אתקצאי וכנ"ל: שם סי' של"א ס"ק ד', כתב שכמה שנים

הי' מסתפק כיון דאנן קימ"ל דמדרבנן צריך להוסיף מחול על הקודש, ושיעור תוספת זה הוא קודם זמן ביה"ש, אמאי לא נימא כיון דביה"ש ספיקא הוא כו' וצ"ל כיון דמה"ת אסור לעשות מלאכה ביה"ש א"כ אין כאן הוספה מחול על הקודש דהרי אסור במלאכה מה"ת ומה הוספה הוא על דבר תורה ואף אי נימא דביה"ש יום הוא מ"מ אין כאן מוסיף מחול על הקודש, ומזה הבאתי בקונטרס התשו' ראי' לדעת הסוברים ספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת, דאי נימא דהוא גופא אינו רק מדרבנן הוספה זו למה, ולמה לא נחשב ביה"ש להוספה עכ"ל. גם בזה העלים בדבריו דברי הראשונים הרא"ש והר"ן פרק בתרא דיומא שכתבו כן להדיא, וז"ל הרא"ש תוספת זה צריך שיהא קודם ביה"ש, דאילו ביה"ש ספק יום ספק לילה הוא ואם עשה מלאכה בשני ביה"ש אם בשוגג חייב חטאת ואינו נקרא תוספות דבלאו ריבוייא דקרא צריך לפרוש מספק כו', והביאו הב"י בשו"ע או"ח סי' תר"ח עיי"ש, וכ"כ הר"ן בביצה ל"א ע"א, בשם יש מפרשים וכתב עוד ול"נ כיון שצותה תורה תוספת צריך להוסיף מחול על הקודש איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק, שאם לא כן לא הי' צריך להזהיר על התוספות, וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרינן דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא עכ"ל. אלא שיש להעיר על הר"ן דנראה מדבריו אלו דס"ל דביה"ש קמא ל"ח איקבע איסורא, ולכן הוצרך לומר שזה על דעת מי שסובר דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא, וזה סותר דבריו בפרק בתרא דיומא שכ' דגם ביה"ש קמא נמי חשיב איקבע איסורא וחייב אשם תלוי. וכ"כ הפר"ח ביור"ד ריש כללי ס"ס ד"ה אמנם וז"ל אבל בפ' במה מדליקין דף ל"ה א' כתב רש"י דאבה"ש קמא מביא אשם תלוי, וכ"כ הר"ן במס' יומא, ובאמת שכך מראין הדברים משום דהו"ל כחתיכה משתי חתיכות שהרי יום חול ויום שבת לפנינו שהוא יום האסור בודאי וכדמוכח מפשטא דמתני' דכריתות וכן נראה מדברי הרמב"ם בהלכ' שגגות וכו' עכ"ל, אלא שיש להעיר טל הפר"ח דכיון כתב בדעת הרמב"ם דס"ל כדעת הר"ן ביומא דביה"ש קמא נמי חשיב איקבע איסורא, ומדבריו באו"ח סי' תר"ח סק"א נראה דתופס בדעת הרמב"ם כדעת הר"ן בביצה דלדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא י"ל דהתוספת נכלל בזמן ביה"ש ולא בעי לאוסופי מידי מקמי זמן ביה"ש עיי"ש. סימן רס"א אמר המחבר יודע אני שלא נעלם מעיני גאונו מ"ש המחב"ר הביאו הש"ת באות ז' מסי' רס"א ובכדי לקצר הנני מעתיק בזה מ"ש הכף החיים ז"ל באות י"ב מסי' שצ"ג וז"ל בכאן סתם להתיר ואח"כ כתב סברת היש אוסרים, וידוע דדעת מרן ז"ל לפסוק כסתם ורק לחוש לכתחילה לס' שמביא באחרונה ובסי' רס"א סעיף ד' סתם לאסור, ועיין באחרונים מה שהקשו ע"ז ובדג"מ שם כתב לתרץ דהכא מיירי שקבל בפירוש תוס'

ומשו"ה יש להקל בשבות והתם מיירי אחר עניית ברכו שמן הסתם קבל עליו קדושת השבת ממש ולכך השמיט דעת המקל יעו"ש, וכן כתב המחב"ר אות ד' ופסק כן לענין הלכה יעי"ש, וכ"כ הר"ז אות ב' דהעיקר כס' א' בקבלת תו"ש בלבד אבל אם התפלל ערבית הרי קבל עליו שבת עצמו כיון דהתפלל תפילת שבת ונאסר בכל השיבותים כמו בשבת עצמו עכ"ל:

ואני הדל רוצה לבאר דעת המתיר בקבל עליו תו"ש כיון דהוא קבל תוספת על הביה"ש דהוא מפסיק לקדושת שבת אבל ציבור שאמרו ברכו קבלו עליהם את עצם השבת ולזה דקדק מרן ז"ל דבסי' רס"א כתב דהרי קבלו עליהם את השבת ובסי' שצ"ג כתב ואפי' קבל עליו תו"ש, ומעתה אחהמ"ר מכת"ר שליט"א אין מקום לקושיתו שהעלים עין מסעיף ד' דהתם קבלו עליהם עצם השבת ולא תו"ש ומשו"ה אסור אפי' בשבות. והא דקאמר הישוע"י וז"ל והנה בסי' רס"ג נחלקו הפוס' בקבל עליו השבת אם מותר לישראל חבירו וכו' ר"ל דהוקשה לו דהרי יש מתיר שבות אפי' שקבל עליו שבת כ"ש בשקבל תו"ש וצד האוסר היינו משום דקבל עליו שבת אבל בקבל עליו תו"ש בודאי דמתיר וע"ז יצא לחלק בין שבות דאמירה למוקצה ור"ל דאפי' לצד המחיר בסי' רס"ג או בסי' שצ"ג היינו דוקא בשבות ל"כ במוקצה. ומה שדחה כת"ר שליט"א ראייתו מתוס' ביצה ד' וכתב דיש לדחות וכו' אחהמ"ר הנה יש לדון בדברי התוס' הנז' שהם סובלים ב' פירושים, האחד שפירש הגאון ישוע"י, והשני כמו שכת"ר רצה לחלק בין האיסור בא מכח יום הנכנס ולא מכח יום שעבר. ומאחר דהישוע"י ביאר את דבריהם כפירושו דהוא מושכל ושגם כת"ר הסכים לו, אם איתא דיש לחלק גם חילוק של כת"ר לא היה להם להתוס' לשתוק מלומר גם את החילוק הזה. סימן של"א מה שהקשה כת"ר על הר"ן ז"ל דסתר דבריו וכו' נ"ל לומר דמ"ש הר"ן ז"ל וזה למאן דסובר ס"ד לחומרא מדאורייתא כונתו בשביל השלילה דלמאן דסובר דהוא מדרבנן לא אפשר לפרש דהריבוי הוא על תוס' כיון דאפי' ביה"ש מותר וצריכים לומר דהתוס' הוא על עצם ביה"ש ואין כונתו לתת טעם משום דהוא ס"ל דס"ד לחומרא הוא מדאורייתא כיון דהוא אות ליה איקבע איסורא. דברי הרב שם סימן תל"ט סק"ג, כתב לבאר דברי התוס' בחולין ט' ע"ב ד"ה התם וכו' במש"כ בהא דקאמר הש"ס ב' נזירים והך דקאי הוי להו תלתא וספק טומאה ברה"ר ספקי טהור ואמאי מביאין קרבן טומאה, ומשני באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם, והק' התוס' א"כ הו"ל ספק טומאה ברה"י וספיקא טמא ואמאי מביאין קרבן טהרה, ותירצו כיון דהך ספק טומאה ברה"י מסוטה ילפינן לא ילפינן מיני' אלא כמו סוטה דיכול להיות טמאה או טהורה, אבל כאן דאחד מהן ודאי טהור וא' ודאי טמא אינו דומה לסוטה, אבל

מעיקרא דס"ד דהוי רה"ר ניחא וכו' אע"ג שודאי הא' מהן נטמא דלאו מסוטה גמרינן להו אלא מטהרין להו מכח דמוקמינן להו בחזקת טהרה עיי"ש, והקשה בישוע"י דלפי"ז מאי משני הש"ס באומר ראיתי טומאה שנזרקה דהוי רה"י מה בכך כיון דלא ילפינן מסוטה לא טומאת רה"י ולא טהרת רה"ר היכי דא"י להיות כמו סוטה אך מחמת חזקת טהרה הקשה הש"ס א"כ אף באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם מ"מ כיון דלא ילפינן מסוטה א"כ נוקמי' אחזקה ברה"י כמו ברה"ר והוא תימה באמת, וראיתי שהרגיש בדבר מהר"ש, ואמנם באמת הדבר נכון מאד, דבאמת חזקה זו ל"מ דממנ"פ אחד מהם נטמא ומה חזית דאזלת בתר חזקה דהאי גברא ניזול בתר חזקת טהרה של השני אלא דבעת שאנו דנין על זה אין אנו דנין על השני, אבל ברה"י ממנ"פ אם באת לדון רק ע"ז הרי ספק טומאה ברה"י ספיקא טמא, וע"כ צ"ל דהוי דבר שא"א להיות כמו סוטה והיינו מחמת השני שעמו וכיון שע"כ אתה צריך לדון מחמת שאחד מהן נטמא בודאי והיינו כיון שהם שנים הוו כבא לשאול עליו ועל חברו או כמו באים שניהם בב"א, כיון שעל שניהם אתה דן ומחמת כן חשבתי אותם כדבר שא"י להיות כמו סוטה, אבל ברה"ר דאי באת לטהר מחמת ס"ט ברה"ר אין אתה צריך לדון עלה מחמת השני וע"כ אף שאין הדבר יכול להיות כמו סוטה שייך לאוקמי אחזקה ולטהר מחמת חזקה דהוו כמו בא זה בפנ"ע וזה בפנ"ע והדברים ברורים כשמש בצהרים בכונת התוס' כו' עכ"ל. ואם כי דבר חכמה הוא אבל יש להעיר הא התוס' פסחים י' ע"א ד"ה בב"א, כתבו דאינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אפילו בב"א טהורים, (הביאו הוא בעצמו שם בא"ד) וא"כ אמאי מביאין קרבן טומאה הא מדאורייתא טהורים הם, ועי' פרמ"ג סי' ק"י דיני ס"ס בש"ד ס"ק כ"ה שכ' בזה"ל ובההיא דב' נזירים דמביאין קרבן טומאה יש לעיין מפסחים י' ע"א שכ' התוס' בב"א טמאין מדרבנן אף דא' ודאי טמא, ולכאורה אינו מובן מאי ק"ל מהא דמביאין קרבן טומאה הא הוי ספק טומאה ברה"י, ונראה שהפרמ"ג כוון לביאורו של הישוע"י, דלכן בב' נזירים ברה"י מביאין קרבן טומאה אע"ג דלאו מסוטה וילפינן לה וכמוש"כ בתוס' לענין רה"ר, וע"כ כמוש"כ בישוע"י כיון שע"כ אתה צריך לדון עליו ועל חברו הוי כבאים שניהם בב"א וכנ"ל, ולזה ק"ל הא כ' התוס' בפסחים י' ע"א דבב"א טמאים רק מדרבנן וכקושיתנו אנו. והנה בפרמ"ג שם תירץ דדוקא התם לענין טהרות שעשו אוקמי' אחזקה הטהרות משא"כ ב' נזירים דאיתרע חזקתייהו כו' מביאין קרבן טומאה כו' ודבריו צ"ע דא"כ גם ברה"ר ליהוי ספק טומאה לפי"ד התוס' דלאו משום ס"ט ברה"ר מטהרינן אלא משום דמוקמינן להו אחזקת טהרה, ותקשה הא איתרע חזקתייהו לפי"ד הפרמ"ג. ונראה ביישוב דברי הישוע"י עפי"ד עצמו סי' ק"צ ס"ק ו' שהביא תירוץ

הנ"ל על התוס' חולין ולא הזכיר בדבריו הטעם דהוי כנשאל עליו ועל חברו בב"א, אלא כתב "כיון שע"כ צריך להזכיר חברו אזיל לי' חזקת טהרה דמה חזית דנוקמי' אחזקי' נוקמי' לחברו אחזקי' כו'. נראה מזה דלא אתיא עלה מדין באו שניהם בב"א דבזה הרי כ' התוס' שאינו אלא מדרבנן ומדאורייתא סמכינן אחזקה, אלא העיקר הוא כיון דממילא נשמע דין חברו ועיקר הספק עליו בא מחמת חברו שפיר אמרינן מאי חזית דתעמיד איש זה אחזקת טהרה העמד חברו אחזקת טהרה, ואף מדאורייתא לא סמיכנן אחזקה. וכעין סברא זו כתב בחמדת שלמה שהקשה לר"ח דסבירא ליה בב' כותי עדים המכחישים זה את זה דבהדי סהדי שקרי ל"ל, ומ"ש מב' שבילין דאזלינן בתר חזקה אף דבודאי אחד נטמא וה"נ נוקמי לתרוויהו כתי עדים אחזקה, ותירץ דהתם בשני שבילין הוה על כל אחד ספק בפנ"ע אם הלך בשביל הטמא או לא ואין הספק על האחד מחמת השני דהא אם אחד הלך באחד מהני שבילין נמי הוה ספק אם נטמא או לא וכיון דהוה שני ספיקות מוקמינן כל אחד אחזקתי', משא"כ בב' כיתי עדים דהספק על כת זו מהוה מחמת כת שני' דהא בלא הכת השני' לא הוה מספקא לן מידי ורק מחמת כת שני' נולד הספק והוה ספק אחד על שני כיתי עדים, וא"כ כשנעמיד כת אחת אחזקתייהו הרי צריכין אנו להחליט שהכת שני' הם פסולים דהא הספק נולד מחמתן והרי להם ג"כ יש חזקה להכשירם ומאי אולמא הך חזקה מהך חזקה לכך סובר ר"ח דלא מוקמינן תרוייהו אחזקתייהו עיי"ש, ומשמע שמדאורייתא לא סמכינן בזה אחזקה וכדברי הישוע"י. עוד כ' בישוע"י שם דאף א"נ דבב' נשים שנתעסקו בצפור א' שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על כל אחת כסלע ובאו לשאול בזה אחר זה דשתיהן טהורות:

אפ"ה לא דמי להשאילה חלוקה לחברתה דטמאות כיון דאם באה לפנינו והיתה אומרת שנמצא כתם בחלוקה פשיטא דהיתה טמאה כיון דאין לה במה לתלות וא"א לטהר אותה רק אם תאמר שלבשתן חברתה ויש לה מקום לתלות בחברתה אמרינן מה חזית דתעמיד אשה זו השואלת בחזקת טהרה העמד חברתה בחזקת טהרה ע"כ. ונראה לבאר בזה על נכון דברי התוס' בסוטה כ"ח ע"ב ד"ה ברה"ר, שהקשו מהא דתנן ג' נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות, אמאי כיון דאיכא שלש הו"ל כרה"ר, וכתבו דלק"מ דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור, אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שיצא הדם מגופה והיאך נטהר כולם, ולא דמי אלא לשני שבילין כו', והקשה הרש"ש שם דא"כ מאי פריך בפ' ב' נזירים דהא התם ג"כ אחד מהן ודאי טמא כו' ע"כ, וכן הקשה בשי"ק ירושלמי נזיר פ"ז הלכ' א' עיי"ש, ולדברי הישוע"י הדבר

מבואר דלכן בב' נזירים ברה"ר טהורים משום דמוקמינן להו אחזקת טהרה וכמו שכ' התוס' בחולין הנ"ל:

והא דבג' נשים שנמצא כתם תחת אחת מהן כולן טמאות היינו טעמא כיון דאם באה לפנינו לבדה והיתה אומרת שנמצא כתם בחלוקה בודאי שהיתה טמאה דהא אין לה במה לתלות, וא"א לטהר אותה רק אם תזכיר גם את חברתה אזלא לה החזקת טהרה, דמאי חזית חזקת טהרה של אשה זו יותר מחברתה וכנ"ל, משא"כ בב' נזירין שפיר יש לטהרו מטעם חזקת טהרה כיון דאינו תלוי בחברו וא"ש. והנה בפרמ"ג סי' קי"א ס"ק י"א בש"ד מסתפק בב' קדירות היתר כגון בזה בשר בהמה ובזה בשר עוף ונפל חלב לא' מהם מהו אי אמרינן ב"ק היתר ואיסור דרבנן לא' מהם שתיהן אסורות אלא אם יהי' בשתיהן איסור דרבנן אמרינן מה חזית דאסרת להא כו' משא"כ בא' יהי' איסור תורה א"כ אותה קדרה בהכרח יהי' אסור מספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת כרשב"א, וא"כ תו תולין להתיר הקדירה שני' בדרבנן, או דלמא כל שאתה מוציא א' מחזקה אין תולין וכעת הדבר צריך תלמוד עכ"ל, ונראה ראי' ברורה דתולין להתיר הקדרה השני' דרבנן, מתוספתא מפורשת הביאה הר"ש בפ"ב דמקואות מ"ג וז"ל בתו"ד למה זה דומה לשני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו שנים בשניהם ועשו טהרות באחד יש בו דעת לישאל ובא' אין בו דעת לישאל [ברה"ר] (כן הגיה הגר"א שם והמשל"מ פי' מהלכ' מקואות הלכ' ז') שניהן תלויין. [ברה"י] את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ואת שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור ע"כ, הרי דברה"י מטמאין בתורת ודאי ליש בו דעת לישאל ולאין בו דעת לישאל מטהרינן לגמרי, אע"ג שאם שניהם היו לאו בני דעת לישאל בוודאי שלא היינו מטהרין לגמרי את שניהם, ושניהם היו תלוין לפי שא"א לטמא א' ולטהר השני דמאי חזית לטמא להאי דלמא איפכא ואפ"ה בהיה א' מהם יש בו דעת לישאל מטמאינן לי' בודאי ומטהרינן לגמרי להשני שא"ב דעת לישאל, וע"כ הטעם כיון דבין כך ובין כך ספק טומאה ברה"י הוא לגבי האין בו דעת לישאל ולא מפקינן לי' מטהרתו, שפיר תלינן שהוא הלך בשביל הטמא וממילא שהשני טהור לגמרי, ה"נ בב' קדרות א' בשר בהמה וא' בשר עוף אע"ג שאם היו שניהם בשר עוף היו שניהם בספק ולא היינו אומרים תולין דמאי חזית לאסור זה יותר מזה, אפ"ה בהי' א' בשר בהמה כיון דבין כך ובין כך בספק איסור שפיר תולין שנפל בו והבשר עוף שרי, ויפה פי' בזה ידידי הרב הגאון ר' זאב פראנק שליט"א בספרו תולדות זאב בחי' ליור"ד סי' קי"א דברי האו"ה שהביא בש"ך שם ס"ק י"א, דבשני קדירות של היתר תולין שנפל האיסור לתוך הקטנה, ובש"ך תמה ע"ז דסוף סוף אתה אוסר אחת מהן מהיתירא ומה חזית כו', דכונת האו"ה

הוא אם אחת קטנה שאין בו שיעור רוב כנגד האיסור ובקדירה השני' יש בו שיעור רובי אנו תולין דנפל האיסור לתוך הקטנה כלומר לאותו שאין בו רוב משום דבהקטנה אין בו דין דתולין דהוו ספיקא דאורייתא, ובהגדולה הוי רק ספק דרבנן ואית בי' דינא דתולין ול"ש בזה לומר מאי חזית דאם אתה. מתיר אחת אתה צריך להתיר גם השני' דהא שנא ושנא דהרי הקטנה הוי ספק דאורייתא והגדולה הוו רק ספק דרבנן ע"כ. אמר המחבר א) קושיתו על הגאון ישוע"י במ"ש דהוי כבאו בב"א וכו' מתוס' פסחים יסלח לי כת"ר מאוד דהתוס' כתבו כן על ב' שבילין ברה"ר, ולפיע"ד דהישוע"י נתכוין על רה"י דזה דומה כאילו באו בב"א ברה"י ואח"ז כתב אבל ברה"ר וכו' ומה שהכריח כת"ר שליט"א שקושית הפ"מ היא עפ"י ישובו של הישוע"י, אחהמ"ר נ"ל דאין צורך לזה דבפשיטות יש לבאר דבריו דאחר שכתב דבב' נזירים כיון דלא ילפינן מסוטה דלא דמי לסוטה משום דא' מהם נטמא ודאי ומשו"ה מביאין קרבן טומאה כיון דהוו טומאה ודאין הוקשה לו מב' שבילין כשבאו לשאול בב"א דהתם נמי א' מהם נטמא ודאי היה לנו לטמאם מה"ת דבאופן כזה לא ילפינן מסוטה ואיך כתבו התוס' בפסחים דמדאורייתא טהורים והוא ממש כקושית המהרש"א והישוע"י אלא דהם הקשו מב' נזירים והוא הקשה מהתוס' עצמם מב' שבילין והאמת דקושית הפ"מ חזקה היא גם על ישוע"י מב' שבילין כשבאו בב"א דהתם לא ילפינן מסוטה משום דא' מהם נטמא ודאי ואיתרע חזקתיהו ואמאי טהורים מדאורייתא כיון דצריכים אנו לדון על שניהם ומטעם מאי חזית יטמאו שניהם. ועוד לפיקע"ד נ"ל להעיר על תירוצו של הישוע"י דמה הקשו בגמ' דב' נזירים והוא הרי תלתא והוי רה"ר וספיקו טהור וכו' נימא כיון דמסתמא מי שבא לפני החכם לשאול ודאי דיספר לו העובדא כמו שהיא וכיון דהוא רוצה שידונו אותו כדין רה"ר צריך שיזכיר גם את הנזיר השני וא"כ הרי צריכים אנו לדון על שניהם דאי"ל דהוא השואל ת"ח ויודע הדין ובשביל זה יעלים ממנו שהשני היה נזיר דא"כ יעלים שהוא היה ישראל ויחשוב החכם שהיה עכו"ם ונשאר הספק עליו דוקא וספיקו טהור. לכן נ"ל לבאר כונת הישוע"י והוא דבב' נזירים ברה"י אי ילפינן מסוטה ספיקו טמא אלא דבכדי לטהרו צריך אתה שלא יהא דומה לסוטה בכדי דלא נילף מסוטה ולאוקמא אחזקת טהרה והיינו מחמת השני והנה בא השני והריע את חזקתו דמאי חזית ונשאר טמא כמו שהיה, אבל ברה"ר אי ילפינן מסוטה ספיקו טהור ואי מוקמינן ליה אחזקתיה ספיקו טהור אלא שמחמת השני אתה בא לטמאו ולהרע חזקתו את זה לא אמרינן ואפי' בא' מהם נטמא ודאי מוקמינן לכ"א אחזקתיה כאילו בא כ"א בפני עצמו וממילא אותו הדבר בב' שבילין דאפי' באו בב"א ושאחד מהם נטמא ודאי טהורים מדאורייתא דמוקמינן כ"א אחזקתיה, ובזה סרה

קושית הפ"מ וגם קושית הרש"ש ויתישבו דברי התוס' בסוטה כמו שפי' כת"ר דאם באה לבדה היתה ודאי טמאה דאין במה לתלות כו'. ונדמה לי שפירושים אלו לא מתאימים לדעת הרב מ"ל ז"ל בפרק י"ט מהל' אבות הטומאה דהוא נסתפק שם אי הא דאמרינן בבא לשאול עליו על חבירו היינו דוקא אם הרשה לו האחר לחבירו שישאל עליו או אפי' בכל ענין ולפי דברינו אפי' אם אחד זקוק לחבירו אמרינן דהוי כאילו באו בב"א. והנה כת"ר שליט"א הזכיר קושית הרש"ש בסוטה ולא הזכיר לנו תירוצו, דלפיע"ד צריך עיון במ"ש דבב' נזירים לא הוי ודאי נטמא כיון דהוא עפ"י עד אחד וכו' דלפי"ז נסתר כל מה שכתבו התוס' בחולין דמשום דא' מהם נטמא ודאי לא ילפינן מסוטה וכו' ובהיותי בזה ראיתי להגאון נוב"ת חלק יו"ד סי' ק"כ שנשאל על אודות אשה שנכנסה לחודש השמיני ובעלה שמע קול הילד בוכה והיא מתוך שינתה לא הרגישה, וצדד השואל להתירה לבעלה מטעם אין בו דעת לישאל כיון דהיתה ישינה ולא דמי לסוטה והשיב ע"ז וז"ל וגם גוף הדבר לומר בדין איסור נידה לבעלה דיני טומאה וטהרה לענין ספק ברה"ר או דבר שאין בו דעת לישאל אינו מתקבל אצלי כלל דא"כ אשה שמצאה כתם ברה"ר דהיינו שישבה על דבר שמקבל טומאה ומצאה בו כתם תהיה טהורה בפרט לדעת רש"י בד' נ"ח ע"א שהחשש שמא ארגשה ולאו אדעתה קשה למה אמר שם מודה שמואל דמטמא מדרבנן ומשמעות הדברים דשמואל גופיה דאמר טהורה היינו רק מה"ת נימא דשמואל טהורה ממש קאמר וברה"ר וכל המשניות בדיני כתמים היינו ברה"י והרמב"ם בפ"ט מהל' אי"ב הל' ל"ב כתב שלש נשים וכו' וכן אם ישבו במטה אחת וכו' ומדקאמר ישבו ולא קאמר שהיו ישנות במטה משמע שהיו נעורות ועיין לה"ה שם וא"כ קשה כיון שהן ג' הן רה"ר לטומאה ואמאי טמאות נימא ספק טומאה ברה"ר. אחהמ"ר ל"ז להבין דבריו במאי דהקשה לס"ד דהשואל אמאי לא תירצו בגמ' דשמואל דאמר טהורה היינו אפי' מדרבנן ומיירי דרה"ר וכל המשניות היינו ברה"י, א) ק"ל דלפי"ז שמואל לא נתן שום טעם לדבר כ"א דמדאורי' טהורה ובשלמא לרב אשי נקט שמואל קרקע עולם לאשמועינן דאפי' מדרבנן טהורה (עיין מהרש"א ע"ד התוס' ד"ה מודה שמואל) אבל לדברי הנוב"י עיקר טעמו של שמואל שהוא ספק טומאה ברה"ר חסר בדבריו. ב) אף אם נניח שט"ס נפל בס' הרמב"ם שהיה לפניו והיה כתוב בו וישבו אין דבריו מובנים לי לאיזה צורך הוכיח שהיו ערות בכדי להק' דהוי רה"ר כאילו אם היו ישנות אין להם דין רה"ר דזה אינו דא"כ בב' נזירים כשהקשו התם שני נזירים והוא הרי תלתא והוי רה"ר לישני דהיו ישנים. ג) והנה הוא ציין לה"ה כאילו ה"ה הביא סברת החולק על הרמז"ל ולדעתי אין שיטת ה"ה דאם הביא סברת החולק לכתוב בדרך "עוד כתבו" בפרט שסברה זו היא ס'

הראב"ד הביא הרא"ש במס' נידה. ד) ועל הכל איך אשתמיט מניה דברי התוס' בסוטה כ"ח שהקשו קושיתו זאת דכיון דהן ג' הרי הוא רה"ר ואפי' ישנות. דברי הרב שם אהע"ז סו' פ"ג, במש"כ לבאר דברי רבנו שמשון ב"ר אברהם שהביא הב"י באהע"ז סי' קי"ט ד"ה מצאתי וז"ל אבל רבנו שמשון גירסתו היא מה שאמר בירושלמי עבר וגירש אסור לא קאי על הנפקותות שבינייהו, ולפי גירסתו נזכר בירושלמי עבר וגירש אסור "קודם" דברי ר' נחמי' בר עוקבן וכך היא הגירסא שלו נשתטה לא יוציא דבי ר' ינאי אמרו מפני גרירה, רבי זעירא ור' אילא תרוייהון אמרו שאינה יכולה לשמור גיטה עבר וגירש אסור, ר' נחמי' כו' אמר תלתא כו' ולפי"ז מתחילה פסק ותני עבר וגירש אסור והיינו לכולהו לישני, ושוב אמר ר' נחמי' תלתא פי' תלת מילין א"ב, יש לה אב מ"ד מפני גרירה אסור, מ"ד מפני שא"י לשמור יש לה עתים כו' וכונתו יש לה עתים שהיא חלומה ואז מתגרשת, ושוב נזכר בירוש' ויכולה היא לשמור את גיטה זהו הנפקותא השלישית ור"ל שיכולה לשמור את גיטה וא"ו לשמור את עצמה למ"ד מפני גרירה אסור ולמ"ד מפני שא"י מותר. והסופר כשראה בירוש' בסיום הנפקותא השנית ומיד מפני שא"י לשמור את גיטה יש לה עתים ויכולה היא לשמור את גיטה לא הבין הסופר שמה שסיום הירוש' ויכולה היא לשמור את גיטה הוא ענין בפנ"ע נפקותא אחרת והי' סבור שהוא קאי אדלעיל וכשראה שנזכר שתי פעמים ויכולה היא לשמור את גיטה סמוכים הי' סבור שטעות נפל בירוש' ודלג הסופר סיום דברי הירוש' ויכולה היא לשמור את גיטה וכאשר שוב הועתק בירוש' והי' חסר סיום דבריו הי' חסר נפקותא אחת והי' קשה להם שהירוש' פתח בתלת וסיים בתרתי ומתוך כך הגיהו עוד והפכו הגירסא עבר וגירש אסור הנזכר בדברי הירוש' קודם דברי ר' נחמי' העמידו "אחר" דברי ר' נחמי' וכך העמידו ר' נחמי' כו' אמר תלתא עבר וגירש אסור יש לה אב כו' לומר שגם זה הוא נפקותא אם עבר וגירש אסור דלמ"ד מפני שא"י אסור ומ"ד מפני גרירה אם עבר וגירש מותרת, וזהו כונתו רבנו שמשון שהוא אינו רגיל להפוך הגירסא אלא שדלג הסופר כו' עכ"ל. נמצא לדברי הנוב"י שגירסת רבנו שמשון בירושלמי עבר וגירש אסור "קודם" דברי ר' נחמי' בר עוקבן והסופר הוא שטעה והעמיד הא דעבר וגירש אסור "אחרי" דברי ר' נחמי', וזהו כונת רבנו שמשון שכ' שהוא אינו רגיל להפוך הגירסא ר"ל, שאינו מהפך הא דעבר וגירש אסור להעמידו אחרי דברי ר' נחמי', אלא שהגירסא היא הא דעבר וגירש אסור לפני דברי ר' נחמי', ויש להעיר מדברי רבנו שמשון עצמו שהביא משמו באו"ז בתשובה סי' תשע"ח וז"ל וכבר בא מעשה לפני רבנו שמשון ז"ל כו' אלא היכא דאינה ויודעת לשמור עצמה אפי' שיודעת לשמור את גיטה אונה מתגרשת מדרבנן ועתים שוטה ועתים חלומה כך דינה

כדמוכח בירושלמי פ' חרש ואין אני רגיל להפוך את הגירסא אלא ליישבה על מכונה וכך פירשתיה מעולם אלא שדילג הסופר יכולה לשמור את גיטה שראה כתוב לפניו שני פעמים יכולה לשמור גיטה וחשב בלבו שאחד טעות וכך היא הגירסא מ"ד מפני גרירה אסור מ"ד שאינה יכולה לשמור את גיטה יכולה לשמור גיטה, יש לה אב יכולה לשמור גיטה, פעמים שוטה פעמים חלומה מ"ד מפני גרירה אינו גט ולאידך הוי גט ואלו הן השלשה כו'. הרי מפורש שרבנו שמשון גורס בירושלמי הא דעבר וגירש למ"ד מפני גרירה אסור לאחר דברי ר' נחמי' ולא כמו שכ' בנוב"י שגורס הא דעבר וגרש כו' לפני דברי ר' נחמי', ומה שכתב ואני איני רגיל להפוך הגירסא ה"ק דהנה שם באו"ז מביא דברי רבנו יהודה ב"ר יצחק שיש חסר בראשו וכך יש לו להיות תלת עבר וגירש מ"ד מפני גרירה "מותר" מ"ד שא"י לשמור גיטה אסור כו' ולזה קאמר רבנו שמשון שהוא אינו מהפך הגירסא מאסור למותר, כמו שהרי רבנו יהודה ושאר הראשונים, מפני שהי' חסר בדפוס שלהם יכולה לשמור את גיטה, והי' חסר להם נפק"מ, לזה הפכו הגירסא ובמקום מ"ד מפני גרירה "אסור" נקטו "מותר" וזה הנפק"מ השלישית על זה קאמר רבנו שמשון דלעולם גרסינן מ"ד מפני גרירה אסור אלא שדילג הסופר ויכולה לשמור את גיטה וזהו הנפק"מ דלמ"ד מפני גרירה אסור ולמ"ד יכולה לשמור גיטה הרי יכולה לשמור את גיטה ומגורשת, ודברי הב"י צריכים להגיה ככה:

וכך הוא הגירסא מ"ד מפני גרירה אסור מ"ד מפני שאינה יכולה לשמור [יכולה לשמור את גיטה] ר"ל דביכולה לשמור את גיטה למ"ד מפני גרירה אסור ולמ"ד שא"י לשמור גיטה הרי יכולה לשמור גיטה ומגורשת. עתים חלומה (ר"ל דבעתים חלומה למ"ד מפני גרירה אסור ולמ"ד שא"י לשמור בזה הרי יש עתים שיכולה לשמור גיטה) והתיבות יכולה לשמור את גיטה הכתובים בב"י אחרי עתים חלומה הוא ט"ס וצריך להיות לפני עתים חלומה וכנ"ל והוא נכון מאד, אלא שיש להעיר דשם באו"ז כי מסיק ואלו הן השלשה חדא אינה יכולה לשמור גיטה ולא את עצמה ויש לה אב והוא קטנה ארוסה, ואידך עתים שוטה ועתים חלומה דחסרון ניכר יש כאן וכן צריך להיות, ואלו הן השלשה חדא דיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה וחדא אינה יכולה לשמור גיטה ולא את עצמה ואידך עתים שוטה כו' וכמו"ש בב"י. הערות על הנודע בשערים ו. דה"ר בשו"ת נודע בשערים מהדו"ת חאו"ח סו' ב' הביא דעת רש"י במס' שבת קל"ב ע"א שכתב בהא דאין דנין קל וחומר מהלכה דהוא משום דלא נתנה תורה שבעל פה לידרש בי"ג מדות ותמה ע"ז מגמ' מכות דף י"א ע"א דאיתא התם:

"ספר שתפרו בפשתן פליגו בה ר' יהודה ור' מאיר חד אמר כשר וחד אמר פסול, למ"ד פסול דכתיב למען תהי' תורת ד' בפיך ואיתקש כל התורה כולה לתפלין מה תפלין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידין אף כל לתופרן בגידין ואידך כי איתקש למותר בפיך להלכותיו לא איתקש", ופירש"י משום דתפלין גופיהו לא גמרינן לי' אלא מהללמ"ס, וא"כ לפי מה דקיי"ל להלכה דספר שתפרו בפשתן פסול הרי מוכח דנקטינן דאף תורה שבע"פ ניתנה שפיר להדרש בי"ג מדות וילפינן שפיר בהיקישא גם מדבר שהוא רק הלכה, ועיי"ש שהעלה משום כך דבר חדש שההלכה לא באה אלא לגלות פירוש הפסוק דלמען תהי' תורת ד' בפיך דאי לאו ההלל"מ הו"א רק למעוטי דבר הבא מן האיסור. ועל זה באה ההלכה לגלות דבעינן דוקא דבר שיהא שייך בו לומר מותר בפיך דהיינו דוקא עור, ועפי"ז כתב דכללא דרש"י הוא דוקא בכה"ג שההלכה באה לאשמעינן דבר חדש, משא"כ בנד"ד שההלכה לא אתיא רק לפרושי פירוש הכתוב של מותר בפיך דממילא נשמע נמי שאין תופרין אלא בגידין, בזה שפיר אמרינן דילפינן היקישא גם מהלכה עכתו"ד. אך א"כ עדיין קשה מגמ' פסחים פ"א ע"ב דיליף רבא גז"ש מועדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום שהיא רק מהלכה, ועיי"ש בצל"ח שכתב שנתקשה בזה שנים רבות ושוב הקשה לו קושיא זו גם אחד מחכמי הספרדים (גם השירי קרבן בירושלמי נזיר פ"ט ה"ב ד"ה מה הקשה כן ונשאר בצ"ע) ותרץ ע"ז בזה"ל והנלע"ד דהא דאין דנין קל וחומר וכן שאר י"ג מדות לרש"י מהלכה היינו אם אין דנין רק דבר זה אבל כאן גז"ש דמועדו ילפינן גוף הדין דתמיד דוחה טומאה וכן ילפינן דפסח דוחה שבת, וכיון דילפינן דבר הכתוב בפירוש ילפינן מיניה שפיר גם דבר שהוא הלכה, ודמיון לדבר זה דלא ילפינן בקדשים למד מן הלמד ואפי"ה היכי דילפינן מיניה דבר הכתוב בו בפירוש למדין הימנו אפי' דבר שהוא עצמו נלמד לו ממקום אחר לפי פרש"י במס' יומא דף נ"ז ע"א וה"נ דכוותיה בדבר שהוא הלכה למשה מסיני עכ"ל. אולם באמת כבר קדמם בקושיא זו רבנו הרמב"ן ז"ל בסה"מ שורש שני סוף ל' וז"ל: אבל יש להם בזה התנאי שאין דנין ק"ו מהלכה כמו שאמרו בפסחים ובנזיר א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין ק"ו מהלכה, ודנין ממנה גזרה שוה כמו שאמרו שם בפסחים פ"א ע"ב אלא אמר רבא גמר מועדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום עכ"ל, עכ"פ מבואר דלדעת הצל"ח ניחא נמי קושית הנודע בשערים מגמ' מכות משום דשאני התם דכיון דאיתקש לדבר המותר בפיך שפיר אמרינן דאיתקש נמי אף לענין תפירה בגידין שהרי נראה דהאי דינא דתפירה בגידין מיישך שייך טפי לכללא דמן המותר בפיך, מטומאת התהום של יחיד לגבי זה שהוא דוחה שבת ובא בטומאה. וכיון שכן צ"ע קצת במה שכתב שם

הנוב"ש דאין להקפיד על זה שיש נוהגים שלא להסיר את התיק של התפלין של יד ולא חיישי כלל למה שאין התפלין רואין את האויר דפסיל בכה"ג בשל ראש. משום דאף דהיקישא הוא וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך ומקשינן להו אהדדי לענין דרשא דמן המותר בפיך, מ"מ לא אמרינן דאיתקשי אהדדי אלא לדבר שמפורש בקרא, משא"כ לענין זה דקפדינן בתפלין של ראש שבית החצון יהא רואה את פני האויר כיון דהוי רק הללמ"ס לכן אמרינן שפיר דלהא לא איתקש, ועיקר יסודו הוא משום דהקישא לא עדיף מגז"ש וכמו דכתב רש"י שם בשבת קל"ב דלא ניתנה תורה שבע"פ לידרש בי"ג מדות לגבי גז"ש ה"ה נמי לגבי הקישא עיי"ש אמנם לדברי הצל"ח הנ"ל צ"ע דכיון שלענין זה דבעינן גם בשל יד שיהא נעשה מבהמה טהורה סובר שם דהטעם הוא משום דילפינן ליה בהקישא משל ראש וכיון שכן הרי יש לנו לומר דלגמרי איתקשו אהדדי אף לענין זה שיהא רואה את האויר אע"פ שהוא רק מהלכה. ומדי דברו בזה תמה אני מאד על החמד משה באו"ח סי' תקפ"ו הובא שם במחה"ש סק"ג שכתב דהא דבעינן בספר תורה דוקא עור של בהמה טהורה אין זה משום דמקשינן ס"ת לתפלין אלא מפורש הוא בתורה עצמה שהרי הא דדרשינן מבפיך להצריך דוקא מן המותר בפיך גבי תורה הוא דכתיב למען תהי' תורת ד' בפיך עיי"ש, ולענ"ד נראה שנעלם ממנו שבגמ' מכות הנ"ל מפורש איפכא דהא דבעינן בספר תורה מן המותר בפיך הוא משום דאיתקש לתפלין וצע"ג. (טז) אמר המחבר הנה מלבד קושיתו של הנוב"ש ממס' מכות יש להקשות מסו' דבכורות ע"ז ע"א דאיתא התם דהלל"מ על ד' חטאות מתות והקשו בגמ' א"כ ל"ל קרא ממפריסי הפרסא ותירצו ואיבע"א לאקושי מעלה גרה למפריסי פרסה מה להלן במותה אף כאן במותה ע"כ הרי דמקשינן להלכה וליכא פלוגתא וכבר הרש"ש באותה סוגיא עמד על זה והניח בקושיא. ואני הדל נ"ל לתרץ והוא דאם ההקש מתקים גם בלי דין של ההלכה ורק ההלכה באה לגלות על הלמד בקשר לאותו דין הנלמד ממנו כמו ענין ההקש במס' בכורות דבלא ההלכה הוה ההקש מתקיים לפחות לרעיה ובאה ההלכה וגילתה שדין הד' חטאות הוא למיתה בזה כ"ע מודים דילפינן מינה דאיל"ה ההקש מתבטל, ל"כ בענין ס"ת ותפילין פליגי דלמ"ד פסול סבר כיון דאיתקש לדין מן המותר לפיך ילפינן לכל הלכותיו אפי' מדין ההלכה אף שהוסיפה דין על הלמד ילפינן מינה, ומ"ד כשר סבר כיון דההקש מתקיים כמו שהיה גם אחרי ההלכה אלא שההלכה הוסיפה דין אחר לא ילפינן מהלכה. ועל דרך זה מתישב גם הסוגיא בקידושין י"ז ע"א דהקשו התם ונילף (הענקה דעבד) מעולת ראיה דהוא שתי כסף וכתבו התוס' ד"ה ונילף ריקם ריקם וכו' דעולת ראיה דהוא שתי כסף הוא הלל"מ יעו"ש, וקשה דהיאך ילפינן גז"ש מהלכה והרש"ש

כתב ע"ז וז"ל מוכח דגז"ש ילפינן מהלכה ודלא כהצל"ח עכ"ל, אבל לפי האמור ניחא דגם ענין זה דומה לסוגית בכורות שהזכרנו והוא דבלא הלכה נמי הוה ילפינן עולת ראיה מבכור כמו שכתבו התוס' והוה ילפינן הענקה גם מעול"ר בגז"ש וטפי יש לילף גז"ש מעו"ר ולא מבכור כיון דבכור מעו"ר כבר ילפינן גז"ש לענין חייב באחריותו (בכורות כ"א ע"ב) והוי מופנה אלא שבאה ההלכה והעמידה את עולת ראיה לשתי כסף וזה לא מבטל הגז"ש דאין כאן דין חדש אלא שינוי באותו למד עצמו ובזה כ"ע מודים דילפינן מהלכה כמו שביארנו (ואולי שזו היא כונת הגאון נוב"ש, ואין הס' כעת ת"י ואשמח אם זכיתי לדעתו). ולעיקר תירוצו של הצל"ח דכיון דילפינן גז"ש מועדו גוף הדין דתמיד דוחה טומאה וכו' ילפינן גם גז"ש להלכה וכו' ק"ל ממ"ש התוס' לעיל ס"ו ע"א ד"ה מה מועדו וכו' דילפותא זו מה מועדו פליגי בה תנאי אי מדין גז"ש ילפינן או ממשמעות המקרא יעי"ש, ולפי"ז הי"ל לס"ד להקשות על רבא תינח למ"ד דמטעם גז"ש ילפינן אלא למ"ד דממשמעות המקרא ילפינן הרי אין כאן גז"ש לדברים אחרים ואין לילף מהלכה. ויש להוכיח בדברי ר' יוסף דס"ל דממשמעות ילפינן לה ולא מגז"ש דאי ס"ל דמגז"ש ילפינן מאי מספ"ל אי ילפינן תמיד מפסח או לא כיון דיש גז"ש אמאי לא נילף תמיד מפסח ואין לומר דהיא גופא מספ"ל אי ילפינן מהלכה או לא דא"כ מאי מתרץ רבה דילפינן ק"ו מהלכה וגם רבא איך פשט ליה לצד אחד מצדדי הבעיא מבלי שום הוכחה, אלא ודאי דממשמעות המקרא ילפינן ומספ"ל אי ילפינן במה מצינו תמיד מפסח וע"ז תירץ רבא דילפינן מגז"ש והיינו רק דין זה דטומאת התאום, וכשהגדתי קושיתו זו על הצל"ח לכת"ר שליט"א הראה לי ס' הצל"ח שהוא נרגש מזה וכתב וז"ל ולפי"ז מאן דיליף משמעות מועדו לענין שבת וטומאה א"כ לא ילפינן מג"ש שום דבר אחר רק טומאת התאום שהוא הלל"מ אז באמת לא ילפינן ג"ש מהלכה ואין התר טומה"ת בתמיד ושאר קרבנות עכ"ל, ומשום דדבריו אלו לא מישבים הערותי שלפיקע"ד הן חזקות לא העברתי קולמוס, מ"ש כת"ר שליט"א דבתירוץ הצל"ח ניחא גם קושיתו של הנוב"ש ממס' מכות וכו', אחהמ"ר קשה דאיך תפס רבא דין זה דהוא פלוגתא דר"א ור"י כדבר מוסכם דילפינן ג"ש מהלכה בפרט דלפי דבריו אתי במכ"ש דאפי' בהקש בדבר המותר לפיך שהוא שייך טפי מטוה"ת עכ"ז פליגי, ויש סובר דאין לאקושי כ"ש לטוה"ת וכבר הרש"ש עמד ע"ז בפסחים ד' פ"א שהביא תירוץ הצל"ח וכתב וז"ל ועיין במכות י"א דפליגי בכה"ג ר"מ ור"י בלימוד דהקש יעי"ש. על קושיתו החזקה על הגאון חמד משה דנעלם ממנו סו' דמכות לפיע"ד דמכל המקומות שאמרו הטעם דתפילין צריכים עור של בהמה טהורה הוא מקרא דתורת ד' בפיך מן המותר לפיך קשה לדבריו לכן נ"ל לבאר פי' הסוגיא הנ"ל

לפי דרכו והוא דקשה לומר דמילת תורת ד' נאמר על תפילין אף שלא מצינו שנקראו תורת ד' וס"ת שהוא תורת ד' יותקש לתפילין אלא ודאי דתורת ד' רק על ס"ת נאמר שהוא תורת ד' באמת ומדסמך ס"ת לתפילין אמרינן דגם תפילין נכללו במילת תורת ד' לענין דרשה מן המותר בפיך ובזה תלוי מחלוקתם בס"ת שתפרו בפשתן דלמ"ד פסול סבר כיון דתפילין נכללו במילת תורת ד' לענין מותר לפיך ממילא הותקש גם ס"ת לתפילין לענין תפירה בגידין, ומ"ד כשר סבר כיון דההלכה היא מחוץ לאותו הקש המפורש והוא דין חדש לא ילפינן מינה, ויש סמך לפירוש זה מדברי הרמז"ל פ"ט מהל' ס"ת הל' י"ג וז"ל וכשתופרין היריעות אין תופרין אלא בגידין של בהמה או חיה טהורה כמו שתופרין בתפילין ודבר זה הלל"מ עכ"ל, דמהש"ס נראה דהלל"מ הוא על התפילין ולא על הס"ת אבל לפי האמור דגם ס"ת וגם תפילין נכללו במילת תורת ד' ניחא, אלא דלר"ח לא אפשר לפרש כן אבל לרש"י נוכל לפרשו ובזה יתורץ גם קושית של הנוב"ש. דברי הרב ב) בשו"ת נודע בשערים מהדו"ת חיו"ד סי' י"ז וכן בסוף הספר בדרוש לשבת נחמו העלה דבר חדש בדין העלאת קדשים בחוץ דאף בכה"ג שכבר נפסל תחלה בשחיטה מ"מ חיוב שפיר על ההעלאה, משום דלא גרע משוחט בחוץ ומעלה בחוץ דחייב שפיר גם על העלאה אע"ג שכבר נפסל קידם מחמת השחיטה דהוי בחוץ וסובר דאין שום חלוק בין נתחייב תחילה על שחיטתן בחוץ לבין לא נתחייב אלא בכל ענין חייב שפיר על ההעלאה, ועפי"ז כתב:

שדברי הרמב"ם בסוף מעשה הל' הקרבנות הם כפתור ופרח, דהנה הרמב"ם כתב מי ששחט קדשים בזה"ז והעלה חוץ לעזרה חייב מפני שראוי ליקרב בפנים, ועיין במל"מ שם שכתב ויש לדקדק דלמה נקט דין זה בשוחט ומעלה והרי גם באחד מהם לבד חייב עיי"ש שהניח בצ"ע, אבל לפי דברי הנאמרים אתי שפיר דבדוקא נקט הרמב"ם מי ששחט קדשים בזה"ז והעלה חוץ לעזרה חייב, והכוונה דחיוב על העלאה ולא על השחיטה ועל העלאה שפיר חייב אף דאינו ראוי מ"מ חייב מטעם לא יהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה בחוץ והא דנקט הרמב"ם מפני שראוי ליקרב בפנים דאילו לא הי' ראוי כלל להקריב בפנים לא הי' חייב לא על השחיטה ולא על ההעלאה אבל עכשו שראוי להקריב בפנים רק דמחוסר מעשה להעמיד מזבח הוו כשאר פסול וזה לא איכפת לן בהעלאה אבל על שחיטה בזה"ז שפיר פטור משום דהוה כמו נשחט קודם פתיחת דלתות ההיכל עכ"ל. ברם כד דייקינן שפיר נראה שדבריו תמוהים דהנה ברמב"ם פי"ח ממעה"ק הל' יוד פסק:

אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן בחוץ פטור שהרי לא נקבע האיסור וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ כך הוא פטור על העלאתו", ועיי"ש בהשגות הראב"ד שכתב:

א"א לא ידעתי מאין הוציא דין זה, ואני מצאתי בתוספתא דזבחים חטאת העוף הבאה על הספק והקריבה בחוץ חייבין עליה, אשם תלוי הבא על הספק והקריבו בחוץ חייב עליו חטאת ובחיי ראשי אע"פ שנראית זרה בעיני היא מתוקנת בחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה למזבח אלא דמה אבל בשרה לא שאם עלתה נמי תרד הלכך אשם תלוי הוא דמחייב שמא לא ילדה אבל אשם תלוי יש ממנו למזבח דמו ואימוריו ובשרו נאכל הלכך הוי ככל הקרבנות הראויים בפנים ואם הקריב דמו או אימוריו בחוץ חייב חטאת עכ"ל, ועיי"ש בכס"מ שמיישב דעת הרמב"ם אולם בשו"ת חכם צבי סי' קס"ג האריך בזה ותמה מאד על הכס"מ ומבאר דעת הראב"ד באופן נפלא ועיי"ש שמחלק בין שחיטת אשם תלוי בחוץ לבין זריקה והקטרה דבשלמא בשחיטה איכא למימר דאינו חייב משום דכיון דאילו מתיידע לן קודם שחיטה שחטא או שלא חטא הרי אינו ראוי כלל להקרבה שהרי גם לאחר שחיטה כי מתיידע לו שחיטתו פסולה ונמצא שאינו ראוי בפנים והוי רק ספק שחוטי חוץ משא"כ בזריקה והקטרה דכי מתיידע לו לאחר זריקה הזריקה כשרה והבשר יאכל ופשיטא שמעלה את אימוריו לכתחלה ולכן הדבר ברור שראוי לחייבו חטאת אליבא דכו"ע על זריקה והקטרה כיון שהוא מתקבל בפנים אף אם יודע לו קודם ועיי"ש שמיישב בכך את הברייתא שמחלק בין אשם תלוי לחטאת העוף. וראיתי שם להגאון ר' יוסף שאול נטנזאהן ז"ל שתמה ע"ז בהגהותיו וז"ל: הנה אף שהפליא בכוונת הראב"ד וכאיש גבורתו, אני תמה שלא הזכיר דברי הרמב"ם בהלכה זו שקרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ כך פטור על העלאתו ולפי"ז כיון דבאשם תלוי לא חיוב על שחיטתו בחוץ גם על העלאתו לא מחייב. וא"כ עדיין דברי הראב"ד תמוהים עכ"ל. הרי מבואר דאף בכה"ג שטעם הפטור דשחיטה לא שייך כלל בהעלאה כיון שבשעת ההעלאה הרי ראוי הוא שפיר להתקבל בפנים ואפי"ה סובר הגאון הנ"ל בכוונת דברי הרמב"ם דמ"מ כללא הוא דאי אפשר כלל לחייב על העלאה אא"כ חייב גם על השחיטה וכיון שכן הרי סברא הוא דה"ה נמי בנד"ד כיון דלא מצינו כלל לחייבו בזה"ז על השחיטה משום טעמא דלא גרע מלפני פתיחת דלתות ההיכל ה"ה נמי דפטור שפיר גם על זריקה והקטרה. אך גם בעיקר הדבר נראה ברור שנעלם לפי שעה מהנוב"ש פסק מפורש ברמב"ם פ"ו מבכורות ה"ב שכתב:

מעשר בהמה נוהג בפני הבית ושלא בפנים הבית אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזה"ז ותיקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית גזירה שמא יאכלהו תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהוא שחיטת קדשים בחוץ עכ"ל, הרי מפורש הדבר שגם בזה"ז חייב שפיר גם על השחיטה כיון שכתב דענוש כרת אם יאכלהו תמים דהיינו ודאי מחמת השחיטה. ואף שבאמת תמוה היא הדבר דמ"ש בזה"ז משחט בזמן הבית קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור, וגם הרמב"ם עצמו פסק כן בפ"ה ממעה"ק הלכה ה' עיי"ש, והיא קושית התוס' ביומא ס"ג אך כל ג' התרוצים שתרצו לא אתיין שפיר להרמב"ם כמובן להמעיין שם, כבר דברו מזה האחרונים ועיין בחומר בקדש לבעל התפארת שכתב בפ"ד אות יוד דרק בשלמים הוא דפסול אף בדיעבד קודם פתיחת הדלתות משום דכתיב ב' פעמים פתח אוהל מועד גבי שחיטה משא"כ בשאר קרבנות רק הבאה לפתח אהל מועד כתיב ולא שחיטה ואתו שפיר. אגב נראה לי להעיר עוד בדבריו שם שכתב לחלק בין הטיל מום בבכור דאינו אסור באכילה אלא משום קנסא, לשאר קדשים שפסק הרמב"ם שאם הטיל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה וז"ל: דבבכור מיד כשהטיל בו מום תיכף פקע שם קדשים ממנו דהא דינו כפסולי המוקדשין לאחר פדיון ואינו עושה תמורה ואין לו לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים אבל שאר קדשים קודם שנפדו לכמה דברים דינו כקדשים גמורים ועושה תמורה וכו' עכ"ל, ונראה דמה שכתב דבכור שהומם ושאר פסולי המוקדשין לאחר פדיון אינם עושים תמורה אין זה כ"כ בדקדוק דהא להדיא מבואר בגמ' בכורות ט"ז ע"א דהא דתנן התם בדף י"ד ע"א וכן בריש פרק הזרוע ולחיים שאם קדם הקדישן למומן עושין תמורה היינו בין לפני פדיון ובין לאחר פדיון אלא שתמורה דלפני פדיון קריבה משא"כ תמורה שלאחר פדיון מבואר שם דאזלה למיתה כיון שמכח קדושה דחויה קאתיא אבל עכ"פ מפורש הוא דעושה שפיר תמורה וכן בבכור שהומם איתא להדיא בגמ' זבחים ע"ה ע"ב: תניא בכור ומעשר שהוממו עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" לענין זה שאינו נפדה ואינו נשקל בליטרא עיי"ש. ולכן נראה ודאי דגם הנוב"ש עיקר כוונתו רק לומר דאינו עושה תמורה גמורה לענין זה שתהא תמורתו קריבה, וכמו שתמה הוא עצמו בחאה"ע סוף סי' ס"ד על הלח"מ בפ"ג מתמורה ה"ד שכתב דלאחר פדיון אינו עושה תמורה מגמ' בכורות הנ"ל, וכתב שם דמה שכתב רש"י בר"פ הזרוע ולחיים דהא דעושין תמורה הוא דוקא קודם פדיון היינו רק לענין זה שתהא תמורה קריבה ודוק בענין כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו' ו. דה"ר אימא בשבת ס"ד ב':

א"ר יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ומקשינן תנן ולא בזוג אע"פ שפקוק ותניא אידך פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר, ומשני תנאי היא, דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, ר' אליעזר ור' שמעון אוסרין, כלומר ורב סובר כתנא שאוסר אפילו לא כנגד העם. ובכתובות ס' א' תניא וכו' צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש, מ"ט מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו רבנן, ופירשו בתוס' שם, וז"ל:

והא דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, היינו דוקא באיסור מלאכה דאורייתא כמו שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם שאם יראו יסברו שכבסן בשבת, אבל הכא לא יראו אלא מלאכה כלאחר יד דהוי דרבנן ולא גזרי רבנן בחדרי חדרים עכ"ל והקשה המג"א (סי' ש"א סי"ק נ"ו) על התוס', א"כ למה דחיק הש"ס בשבת לתרץ תנאי היא. הלא טיול בזוג נאסר משום דמחזי כאזיל למכרה שהוא איסור דרבנן דאפילו רב מודה שמותר בחדרי חדרים ותירץ דאפשר התוס' סוברים דסוגיא דשבת אידחו לה מההיא דכתובות. ובצל"ח ביצה ט' א' השיב לקושית מג"א דרב שאסר אפילו בחדרי חדרים אוסר אפילו באיסור דרבנן שהרי כללא כייל כל מקום וכו', ומשו"ה מתרץ הש"ס בשבת תנאי היא. אבל התוס' בכתובות שחלקו בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן, להלכה פירשו דאנן אסרינן אפילו בחדרי חדרים כרב רק באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן. אמנם מדברי התוס' בחולין משמע לא כהמג"א ולא כהצל"ח, דאיתא בחולין מ"א א':

אין שוחטין לגומא כל עיקר:

אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה, ובשוק לא ועשה כן שלא יחקה את הצדוקים:

וכתבו התוס' שם אע"ג דאמר רב כל מקום שאסרו חכמים אפילו בחדרי חדרים אסור היינו כמו שוטחם בחמה אבל לא כנגד העם שאם היו רואים אותו עושה כן בצינעא היה שם חשד כמו בשוק אבל כאן הרואה שעושה בביתו אומר לנקר חצרו הוא עושה ומיהו בירושלמי יש, דהך משנה פליג אדרב מההיא, ונראה שאין הש"ס שלנו סובר כן מדלא הקשה ממתניתין לרב כמו שהקשה מזוג שבצואר ומשני תנאי היא וכו', והא דאמר בפרק אע"פ, צינור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצינעא בשבת ואינו חושש, בההוא נמי מודה רב דלא שייך שם חשד, דהא מדאורייתא שרי למעכו לכתחלה בשבת, עכ"ל. הרי לך בעליל שהתוס' שחלקו בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן אליבא דרב נמי חלקו, ולא כדברי הצל"ח שכתב דרב בכל גווני אוסר בחדרי חדרים, וכן נמי משמע

בע"כ שהתוס' סברי דטיול בזוג שבצואר יש בזה חשד באיסור דאורייתא, שהרי אי לאו טעמא בגומא שבבית שאומר לנקר חצרו הוא עושה, היה הש"ס מקשי לרב מגומא כמו מזיג שבצואר הרי שמדמים זה לזה ולא כהמג"א שכתב דטיול בחצר הוא חשד דאיסור דרבנן. והנכון בעיני הוא דטיול בזוג יש בזה חשד דאיסור דאורייתא משום מחמר אחר בהמתי, כדכתב בספר תוס' שבת או"ח סי' ש"ה סי"ק י"ז:

דכמו שאמרו בע"ז ט"ו א':

דאסור למכור בהמה גסה לעכו"ם משום דחיישינן שמא ימכור לו בע"ש סמוך לבין השמשות ויאמר לעכו"ם תא נסייה ושמעה לקלא ואזלא מחמתי' וניחא לי' בהכי, והוי מחמר אחר בהמתו בשבת והכי קי"ל, מעתה גבי טיול בזוג נמי איכא דררא דאיסור דאורייתא הואיל וחושדין אותו שמוליכה למכרה יאמר לו לנסייה נהלי' כדרך מוכרי סוסים והיא שמעת לקלא ואזלא מחמתי', ומילתא דשכיחא הוא שהרי אסרו חז"ל למכור בהמה גסה לעכו"ם אף בחול גזרה דע"ש בין השמשות ואי לא הוי שכיח טובא לנסות אותה והיא שמעה לקלא וכו' לא הוי גזרינן כולי האי חול אטו ערב שבת, ואטו שמא יאמר לו לנסות, ומעתה מיושבים דברי התוס' כמין חומר, דרב בחשד של איסור דרבנן לא אסר בחדרי חדרים, והא דדחיק לאוקמי תנאי היא משום דטיול בזוג שבצוארה נמי יש חשד דאיסור דאורייתא משום מחמר. ובחדושי רעק"א על או"ח שם תירץ על קושית מ"א דטיול בזוג בשוק שהוא רה"ר אסור מדאורייתא משום משא, והא דאמרו טעם דמחזי כאזיל לחינגא כדי לאסור אפילו במבוי מעורבת, ומשו"ה טיול זוג לרב אסור בחצר דהוי מראית עין באיסור דאורייתא דאפילו בח"ח אסור. אמנם תירוץ זה הובא כבר בשלטי גבורים (שבת פ' חבית) שבשמו הקשה המג"א וז"ל:

מיהו אמת כי לפי הסמ"ג יש איסור גם משום משא גבי זוג כמו שכתב איהו להדיא, ואפילו לדידי' א"א לישבו כיון דלעולם הוי בפלוגתא דתנאי ואתייא ההיא ברייתא לא כרבי, (ואיך פסק דטיול בזוג בחצר מותר). אמר המחבר דבריו יפים ומחוכמים לישב דברי התוס' אלא שלפי זה לא היה לו להש"ס לאוקמא כתנאי דשפיר הי"ל לחלק דמתני' דמיירי בחמור דשייך ביה איסור מחמר, ל"כ הברייתא דברישא הזכירה סוס נימא דאף הסיפא דנקטא בהמה בסוס איירי דבסוס ל"ש מחמר דאפי' חכמים דפליגי על בן בתירא היינו בסוס העומד לעופות, אבל בסתם סוס סברי דלרכיבה עומד ואין שייך בו מחמר דהחי נוא"ע וכמ"ש התוס' שם ד"ה ובן בתירא מתיר בסוס. הערה על הגאון רע"א ז. דה"ר בספר כפות תמרים בתוספת יוה"כ דף ע"ט ע"א תמה על מרן ב"י באו"ח סימן ע' דמייתי שם מה ששנינו ספ"ב דברכות חתן אם רוצה לקרות ק"ש לילה הראשון קורא רשב"ג

אומר לא כל הרוצה וכו' ופרכינן בגמ' למימרא דרשב"ג חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי והא איפכא שמעינן להו וכו' אר"י מחולפת השיטה והרי"ף והרמב"ם הל' ק"ש פסקו כת"ק וכו' "והוא על משנת ק"ש" עכ"ל הב"י ותמה הכפ"ת דזה היפך כלל הר"ן בגיטין פ"ב בסוגיא דזמן שכ' דהיכא דאמרינן בגמ' איפוך ולא מסיימי הי מיניהו מהפכינן סתמא דמילתא דבתרייתא מפכינן דמאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו והביא הר"ן ראיה לזה מגיטין (מ"ו ע"ב) דמשני איפוך ומוכח שם בגמ' דמתני' הנשנית באחרונה הוא דמפכינן, וגם תמה על הר"ן מובאי הגמ' בקידושין דף ס"ד עיי"ש ע"כ. וכ' ע"ז הגאון רע"א בהגהותיו וז"ל במחכ"ת אין כוונת הר"ן דמה דנשנית באחרונה מפכינן אלא דמה דאיתמר במקומה מקרי קמייתא ממה דפריך עלה דהתם לא תנן הכי, אף אם היא נשנית מקודם מיקרי בתרייתא. והתרצן דמשני איפוך דהיינו בתרייתא הכונה מה שהביא המקשן והקמייתא כדקאי קאי וכו' וגם נסתר כל האריכות של המחבר גבי ק"ש וברור עיי"ש ע"כ. ולענ"ד דברי הגאון רע"א תמוהים מאד דאיך אפשר לפרש כן דברי הר"ן דהא הר"ן מביא ראיה לדבריו מגיטין דף מ"ו ע"ב ושם מוכח לכאורה להיפך דאמרינן שם למימרא דר"י חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי והא איפכא שמעינן להו דתנן המוציא את אשתו משום שם רע וכו' אלמא רבנן חיישי לקלקולא ור"י לא חייש אמר שמואל איפוך ומקשה ע"ז והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר"י אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך מכלל דר"י חייש לקלקולא ע"כ א"כ מוכח שם להיפך דמפכינן הקמייתא דאל"כ מאו מקשה מדתני סיפא דשם מוכח דר"י חייש לקלקולא הא כן הוא דעת ר"י במשנתינו כמות שהיא שנויה לפנינו א"כ מאי מייתי הר"ן ראיה מכאן דמפכינן בתרייתא ומשום כך פירש הכפ"ת דכוונת הר"ן דמה "דנשנית" באחרונה מפכינן ומתני' דהמוציא את אשתו משום אילונית נשנית אחר מתני' דהמוציא את אשתו משום שם רע, והנה פירוש זה בדברי הר"ן כ' מהר"ם בן חביב גם בספרו גט פשוט ושם ביאר דבריו עיי"ש ודברי הגאון רע"א צע"ג. אמר המחבר יש לומר לפיע"ד דהגאון רע"א ז"ל לא רצה לישב דברי הר"ן ז"ל דהוא הרגיש בקושית כת"ר שליט"א אלא דהוא בא לומר כיון דבכל אופן יש סתירה לדבריו מאיזה מקומות ויש סיעתא לדבריו מאיזה מקומות למה לנו לקלקל ביאור דבריו כיון שלא סובלים כביאור הכפות תמרים דהרי הוא נתן טעם לדבריו וכתב דמאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו וכו' זאת אומרת להעמיד המשנה או הברייתא אשר עומדים עליה. ודברים אלו אינם סובלים פירושו של הכפות תמרים ויותר כדאי לבאר דבריו כפשטם ואם יש קושיא מה בכך ימצא תירוץ ויראה כת"ר להגאון שד"ח ז"ל שהביא משם בעלי הכללים שההיפוך

הוא דמחליף ההיא דמייתי למיפרך מינה (כפי ביאור רע"א) והוכיח כן מכתובות. ועוד ציין לספר לשון לימודים וס' מטה אהרן (הס' אינם ת"י) שכתבו דעפ"י הכרח מחמת איזה קושיא נוכל לפרש היפוך קמיתא ולפי"ד דגם בסוגית גטין יש הכר מכח סברא והיא דיש להקשות כשהקשו בגמ' והא מדקתני סיפא וכו' והוצרך לתרץ הא נמי איפוך אמאי לא תירצו היפוך ההיא דמוציא משום ש"ר והיה מתישב הכלל אבל כנראה שזה אינו או משום דלא אפשר להעביר סברת ר"י דמחלק בין נדר שנודע לרבים לבין נדר שלא נודע לרבים לסברת חכמים או כמ"ש המהר"ם שיף ז"ל משום דלא הוזכר שם חכמים במשנתינו והטעם הזה ידע המקשן והבין דמה שיש להפוך הוא הקמיתא דוקא וע"ז הקשה והא מדקתני סיפא וכו'. והיה נ"ל לומר אף שהיא דוחק דכיון דמכח הטעם שכתבנו מוכרח לומר דההיפוך הוא על הקמיתא הרי הוא כאילו מסיימי הי מנייהו להפוך וזה הוא ראיתו של הר"ן עמ"ש והיכא דמסיימי הי מנייהו וכו'. בענין הולכים אחר הרוב אף שאינם מטעם אחד ח. דה"ר כתב הרמ"א בשו"ע חו"מ סי' כ"ה ס"ב, בהגה: אם היה יחיד נגד רבים הולכים אחר רבים בכל מקום, (רשב"א סי' רכ"ג) ואפילו אין הרבים מסכימים מטעם אחד אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו הואיל והם מסכימים לענין הדין נקראו רבים ואזלינן בתרייהו (מהרי"ק שורש מ"א). וכתב על זה הש"ך יו"ד סי' רמ"ב ז"ל:

ובאמת המהרי"ק שם אינו ברור לו דין זה ולא כתב שם אלא ליישב מנהג האשכנזים, וגם מסיים שם, ומ"מ כל זה רחוק בעיני, וכן משמע מדברי האגור בשם מהרא"י, ומביאו ב"י וד"מ בסי' צ"ב, דאין להקל בכה"ג באיסור דאורייתא בנדון דידן בחלב שנתערב בשומן וספק אם יש בשומן ס' מן החלב, ואח"כ הושם מן השומן לקדרה לא אמרינן חתיכה נעשה נבלה בלח להא"ז, אע"ג דמוכח באשר"י דלית לי' האי סברא לחלק בין לח ליבש, מ"מ אין להחמיר בשביל כך, דלכ"ע האי סברא דחנ"נ אינו אלא מדרבנן. ונדון דידן בין למר בין למר שרי לדעת האו"ז משום דדבר לח הוא, ולהרא"ש משום שאין אומרים חנ"נ אלא בבשר וחלב עכ"ל. אלמא אי הוו דאורייתא לא הוי שרי כיון שאין מסכימים מטעם אחד וכו', עכ"ל הש"ך, וכוונתו מדהזכיר המהרא"י דלכ"ע האי סברא דחנ"נ אינו אלא מדרבנן, משמע דאי הוי דאורייתא לא היה מתיר בנדון שלו על סמך האי סברא דבין למר ובין למר שרי וכו' הואיל ואין מסכימים מטעם אחד חשובין כחולקים זה על זה. והשיג בעל שער אפרים ביו"ד סי' ס"ח על הש"ך, ולדעתו הולכים אחר רבים שאינם מסכימים מטעם אחד אפילו באיסור דאורייתא, כפסק הרמ"א. וכתב שדברי מהרא"י אינם מכוונים כדעת הש"ך, דהוי לי' להמהרא"י לומר בקצור:

אע"ג דהרא"ש לית לי' האי סברא, מ"מ בנדון דידן בין למר ובין למר שרי הואיל וחנ"נ אינו אלא מדרבנן, ומסיק שם שכוונת מהרא"י לומר כאן ב' דרכים, א) בנידון של המהרא"י היה ספק אם יש בשומן ס' כנגד החלב, וכשהושם אח"כ מן השומן לקדרה הי' בתערובות השני ס' כנגד החלב שנתערבו ואומר חדא שיש להתיר משום דלא אמרינן חנ"נ לדעת האו"ז ונתבטל בתערובות השני, ואפילו להרא"ש דסבר חנ"נ אפילו בלח, הואיל ואינו אלא מדרבנן אין להחמיר בזה דבתערובו' שניה אינו אלא ספק מדרבנן. ב) ואח"כ אומר ענין שני, דבנדון דידן אפילו היה הספק בדאורייתא ג"כ אין להחמיר דבין למר ובין למר שרי אף שאינם מסכימים לטעם אחד עיי"ש. ואע"ג דהשער אפרים דחק בדברי מהרא"י ופירשם להפך, מ"מ המהרא"י בתרומת הדשן סי' ל"ז, שם דבריו מוכרחים רק כדעת הש"ך, וז"ל:

אם ספק לאחד אם ספר לילה אחת או לאו, יראה דיספור בברכה ולא מיבעא אם נזכר הספק ביום ההוא וכו' אלא אפילו לא נזכר הספק עד לילה השניה אעפ"כ סופר בברכה מתוך הספק ואע"ג דבודאי שכח יום אחד נהגינן כהלכות גדולות דאינו סופר עוד בברכה. ולא כהתוס' מנחות (ס"ו א' ד"ה זכר) שכתבו דכל לילה מצוה בפני עצמה ופסק ה"ג לא יתכן, וכן לא כהאשר"י שלהי פסחים שכתב שאם לא ספר בלילה אחת מצוה לספור באחרות מ"מ אע"ג דלא נהגינן כוותייהו בודאי לא ספר, בספק מצינו למיסמך עלייהו דמצאתי בס' או"ז הגדול דראבי' סבר ספירה בזה"ז דאורייתא, וכל בעיות דלא איפשיטו בש"ס אזלינן לחומרא לגבי ספירה וצריך לחזור ולספור כמו ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר שחוזר משום דאורייתא היא. וא"כ בנדון דידן נמי מצוה לספור מתוך הספק ואע"ג דהתוס' מנחות והרא"ש לעיל לא סברי כן וסבירא להו ספירה בזה"ז דרבנן זכר למקדש, הא אינהו נמי סבירא דכל לילה מצוה בפני עצמה וא"כ שפיר סופר בברכה, ומי מזקיקני דבהא ניזול בתרייהו ולא בהא ולדקדק כולי האי מאחר דכתבו הגאונים דהזכרת השם בברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן עכ"ל. הרי לך אף שהראבי' והתוס' והרא"ש כלם מסכימים שסופר בברכה אמנם אינם מסכימים מטעם אחד., ואעפ"כ מסיק ומי מזקיקני וכו' מאחר דהזכרת השם בברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן, משמע דאי הוי דאורייתא לא הי' סומך ע"ז מה שכלם מסכימים שיספור בברכה, וע"כ הואיל שאינם מסכימים לטעם אחד הרי זה כחולקים זה על זה, וכדעת הש"ך. ועם דעת הש"ך כאן מתבארים דברי הש"ך ביו"ד סי' נ"ד סעיף ט', שהביא שם בשם הדרכי משה ג' עדות בדין כל יתר כנטול דמי: א) שיטת הרמב"ם דנברא חסר אינו כנטול ולפי"ז כל יתר לאו כנטול אלא בנברא חסר. ב) שיטת הרשב"א שהובא בת"ה דנברא חסר הרי

הוא כנטול ועוד אחרת עמו, ועפי"ז יתרת חוליא טרפה דרואים כאלו ניטלה היא ועוד אחרת והרי זה כנעקרה חוליא אחת שטריפה. ג) טעם אחר שהובא בת' הרשב"א סי' שצ"ו דיתר כנטול היינו כאלו נוטל אותו הותר לחוד, ולפי"ז יתרת חוליא כשרה שאפילו ניטלה אותו היתר אינו חסר ממנין החוליות, ומסיים הדרכי משה ז"ל:

וא"כ לפי אותה סברא (בדעת ג') בכל ענין כשר (יתרת חוליא) ואע"ג דלא קיי"ל בפי' כל יתר כנטול דמי כפי' הרשב"א מ"מ כשר אם נמצא יותר מי"א צלעות וי"ח חוליות דהא כתבתי לעיל דקיי"ל כהרמב"ם דחסר אינו כנטול דמו וכו' ואף לב"י דמחמיר כרשב"א דחסר כנטול, מ"מ לרשב"א מותר מטעם אחר וא"כ לכ"ע שרי בכל ענין עכ"ל וביאר הש"ך דבריו ז"ל:

ר"ל נהי דלעיל סי' נ' ס"ב קיי"ל דשלא במקום הפסד מרובה יש להחמיר דחסר כנטול, מ"מ הכא כיון שיש עוד סברא להתיר אין להחמיר עכ"ל, ודבריו שהוסיף בכוונת הרמ"א נראה כמיותר ללא צורך, אמנם הואיל והרמ"א הכשיר מטעם שהרמב"ם והרשב"א שניהם מסכימים לדין אחד, אבל שניהם אינם מסכימים לטעם אחד שלדעתו בדאורייתא כחולקים זה על זה, ואיך הכשיר הרמ"א מטעם זה, ולכן הוסיף הואיל ויש עוד סברא להתיר מצרפין זה להתיר שלא במקום הפסד מרובה ע"פ הכלל המובא בפרי מגדים כללים בהוראת איסור והיתר סי' ו' ז"ל:

ויראה לו דכל מקום שהרב היקל בהפסד מרובה ויש עוד ספק יש להתיר אף בלא הפסד מרובה, ומטעם זה מצרף הרמ"א גם דעת הרשב"א, אבל לאו מטעם ששניהם מסכימים לדעת אחד שהרי אינם מסכימים לטעם אחד. אמר המחבר לפע"ד שהשער אפרים יפרש דברי הת"ה באופן אחר והוא כיון דלא אזלינן בתר הרא"ש והתוס' בודאי שכח ואזלינן בתר ס' הה"ג היינו משום איסור הזכרת ה' לבטלה דלא ברור לנו אם כל לילה היא מצוה בפ"ע או לא, וא"כ איך בספק שכח אמרינן דיברך משום דכל לילה היא מצוה בפ"ע, וע"ז מתרץ דאיסור הזכרת ה' לבטלה היא מדרבנן ובספק שכח הוי ספק איסור מדרבנן וא"כ הוי כספק ספקא, ספק אי איכא הזכרת ה' לבטלה דאולי ספר תמול ואית"ל דשכח ספק אי כל לילה לא הוי מצוה בפ"ע וכיון דהאיסור הוא מדרבנן אזלינן לקולא לענין הזכרת ה' והוי לחומרא לענין שיברך. הערות על המחנה אפרים ט. דברי הרב מחנה אפרים הלכות קנין חצר סימן י"א כתב דמדברי הגמ' בב"מ דף ס"ז ע"ב מוכח הא דכלי קונה היינו אפילו בכלי שאין לו "תוך", וכוונתו דשם אמרי' האי משכנתא באתרא דמסלקי מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא ואי אגבהנהו בסיסני קננהי ולמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו דלא אגבהנהו בסיסני קננהו הרי חזינן דבודיא קנה ליה אע"ג

שאין לה "תוך". אולם במחכ"ת נעלם ממנו לפי שעה דברי התוס' בסוכה דף כ' ע"ב ד"ה מסככין וז"ל בודאי עשויה היא לקבל תמרים כדאשכחן בכתובות דף נ' ע"ב זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא וא"ת א"כ מקבלת טומאה מדרבנן וכך וי"ל דההיא דאית ליה גדנפא היא העשויה לקבל תמרים וכו' עיי"ש הרי כתבו התוס' להדיא דבודיא העשויה לקבל תמרים אית לה "תוך" שלא כדברי המח"א ז"ל. בב"מ דף קיב ע"א אמרינן יוני יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא דחצרו קונה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן וכו' והשתא דאמר ר"י א"ר אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן וכו' כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצירו נמי לא זכיא ליה. ועיין בריטב"א שכתב די"מ דהא דלא קנה אותם בעל השובך היינו שלא מדעתי משום דסתמא איסורא לא ניחא ליה דליקני ליה חצירו אבל אם גילה דעתו דליקני ליה ליה קנה ודעת הריטב"א דאפילו גילה דעתו לא קנה ליה ואע"ג דאשכחן דחצרו קונה לו הגניבה כמבואר פ"ק דב"מ, בגניבה לחוד הוא דרבי רחמנא לחייבו בכפל ע"ו חצרו עכ"ד. וראיתי במחנה אפרים קנין חצר סימן ד' שהביא דברי הריטב"א וכתב דאם נימא היכא דעבר וזכה בביצים קודם שעמדה האם מעליהם דזכה בהם ואיסורא דעבד עבד א"כ חצרו נמי אמאי לא קנה ליה דהא חצרו כידו ולמ"ד חצרו משום שליחות א"ש דאין שלד"ע זולת בגניבה וכמ"ש הריטב"א עכ"ד המח"א. ודבריו צע"ג דאיך אפשר לפרש כן דברי הריטב"א דהא בגמ' ב"מ דף י' ע"ב מקשי למ"ד חצר משום שליחות מהא דחצר קונה גניבה א"כ מצינו שליח לדבר עבירה וקיי"ל אשלד"ע ומשני רבינא היכא אמרינן אשלד"ע היכא דשליח בר חיובא הוא אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מחייב שולחו ורב סמא אמר היכא אמרינן אשלד"ע היכא דאי בעי עבוד ואי בעי לא עבוד אבל חצר דבעל כורחיה מותיב בה מחייב שולחו, הרי להדיא אמרינן דגבי חצר יש שלד"ע ול"ל דדוקא גבי גניבה אמרינן כן כמ"ש המח"א, דהא אמרינן שם איכא בינייהו כהן דאמר לישראל צא וקדש לו אשה גרושה א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן וכו' עיי"ש הרי חזינן דגם גבי איסורים אחרים שייכי הני כללי היכא אמרינן אשלד"ע א"כ הא דאמרינן גבי חצר ישלד"ע ע"כ בכל דבר עבירה אמרינן כן, וצ"ע. איברא דדבריו הריטב"א צ"ב דמדוע לא יזכה לו חצרו אם גילה דעתו דליקני ליה אף דהוי איסורא הלא חצרו וידו קונים לו כל דבר איסורא כמ"ש הגר"א ז"ל בשו"ע או"ח סימן תמ"ח ס"ק ב' עיי"ש הראיות מדברי הגמ', ומאי שנא כאן דלא מצי זכי ליה חצרו וצ"ע להבין דברי הריטב"א. וכן צ"ב דברי הפרמ"ג או"ח סימן של"ד ס"ק י"ג באשל אברהם וז"ל ושליח שהביא גט וזרק לחצירה בשבת ואמר ה"ז גיטך מגורשת

דיעבד אע"ג דחצר מטעם יד או שליחות ואיהו לא מצי עביד הכי דעובר על לפני עור כבסימן שמ"ז עמ"א ס"ק ד' מ"מ אם יצאה לחוץ היתה יכולה וכו' עיי"ש עכ"ל. ודבריו תמוהים דמה בכך דאיהו לא מצי עביד הכי משום לפני עור אעפ"כ חצירה מצי זכי לה דגבי חצר אמרינן ישלד"ע וכנ"ל וצ"ע. אמר המחבר הנה יש להעיר ע"ד הריטב"א מאותה סוגיא ב"מ שציין כת"ר שליט"א במ"ש שם א"כ מצינו שלד"ע דמה בכך כיון דזה הוא דוקא בגניבה ולא באיסורים אחרים וכת"ר שליט"א אמר אלי לעיין בס' חק"ל אה"ע הל' קדושין סי' כ"ד שהוא העור כזאת ועוד הקשה שם מסו' קידושין דאהדרו למצוא ב' כתובים הבאים כאחד לענין יש שלד"ע אמאי לא הזכירו גניבה מקרא דאם המצא תמצא וכו' עכ"ל, ועוד מנ"ל להריטב"א דבגניבה דוקא נאמר יש שלד"ע ולא באיסורים אחרים והנ"ל בכונת הגמ' לס' הריטב"א דהוא מבאר דעיקר מחלוקת רבינא ורב אסא הוא בשליחות אדם מאיזה טעם אמרו אין שלד"ע ח"א דטעמא משום דאי בעי עביד וכו' וח"א משום דהוא בר חיובא וע"ז אמרו מאי בינייהו ותירצו אי כב"י כהן שאמר לישראל וכו' ואיש דאמר לאשה וכו' והיינו נפקותא בעיקר טעם מחלוקתם, אבל בחצר לכ"ע יש שלד"ע כיון דלא שייכי הני טעמי וממילא יוצא לנו דין זה בחצר וא"כ קשה ל"ל קרא דואם המצא תמצא לילף דיש שלד"ע דהדבר מובן מאיליו מאחר שלא שייך בחצר אותם הטעמים ולזה סובר הריטב"א דקרא דואם המצא בא לומר דדוקא בגניבה בחצר אמרי' יש שלד"ע, ובזה נתישבו קושיות החק"ל דהריטב"א הוציא דין זה אחרי המסקנא וכיון דקרא דואם המצא לא בא להורות דיש שלד"ע דדבר זה לא היה צריך לאומרו ואדרבא בא להורות דדוקא בגניבה אמרינן יש שלד"ע בשביל זה לא מינו אותו במס' קידושין בתוך הכתובים ההם, והריטב"א ס"ל כסברת רש"י דחצר משום שליחות לא צריך קרא, אלא דרש"י כתב דמשום דאין שלד"ע איצטריך ריבויא דהריטב"א סובר דקרא אתא לאפוקי איסורים אחרים. אבל יש להקשות ע"ד הריטב"א מהא דאיתא בב"ק ע' עלה דתנן גנב ומכר בשבת חייב ופריך והתניא פטור, אמר רב פפא באומר זרוק גנובתיך לחצרי ותקני לו גנובתיך ופרש"י זרוק גנובתיך לחצרי בשבת ואני אתן לך מעות וכן עשה וקנאה לוקח וזה נתחייב מיתה עכ"ל הרי דאע"ג דהוי איסורא דקונה בשבת דאיהו ל"מ עביד עכ"ז כשגילה דעתו דיקנה לו חצרו קנה, ולכאורה היה נ"ל לחלק דהתם דהוי איסורא דרבנן דמו"מ בשבת דאם עבר וקנה המקח קיים כמו כל איסורים דרבנן דאם עבר ועשה מה שעשה עשוי, ה"ה לחצרו דאם גילה דעתו אעפ"י שעבר קנה לו חצרו, ל"כ בלקיחת בצים מתחת האם שאיסורו הוא מדאורייתא. אבל מה נענה למ"ש המח"א באותו סי' ד' דהא דכתב הרמז"ל בפ' כ"ג מהל' מכירה דאפרוחים לא קנה בעל השובך כ"ז שלא

עמדה האם מעליהם ודבר זה גזרת חכמים היא ומשום לא תקח האם על הבנים נגעו בה, דכונת הרמז"ל במ"ש גזירת חכמים לא הוי על קנית החצר אלא אעיקרא דמילתא קאמר דאיהו לא מצי לזכות בהם משום גזירת חכמים, ולפי"ז הוא דגם איסור לקיחת הבצים מתחת האם הוי דרבנן וחזרה הקושיא למקומה מאי שנא וצריך ישוב כעת. קושיתו ע"ד הריטב"א דמה יענה לאותם הראיות שהביא הגר"א מההיא דע"ז י"ל דהוא מפרש אם באו לרשותו היינו באחד מדרכי קניה ומההיא דב"ב בלא"ה לא זכיתי להבין דהתם איירי בדבר היתר ולא בדברים אסורים. קושיתו ע"ד פרי מגדים י"ל דהוא סובר כהריטב"א דרק בגניבה אמרינן יש שלד"ע בחצר. דברי הרב כתב הרמב"ם פ"ו מהלכות בכורים הל' י"א המערב קמח חטים וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה, ועיין בהשגות הראב"ד שכתב נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג דהכי פסיק הלכה כוותיה, וכתב הכ"מ לתרץ שיטת הרמב"ם דלא תקשי עליה מן הירושלמי דהא דהא דאמר רשב"ג דבעינן שיהא בה דגן "כשיעור" היינו שיהא בה דגן כשיעור שיתן בה טעם דגן והביא ראיה לפירוש זה מן התוספתא דקתני העושה עיסה מהחטים ומהאורז רשב"ג אומר אינה חייבת בחלה עד שיהא בה כשיעור ואון אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח עד שיהא בה כשיעור והשתא אי כשיעור עיסת חלה קאמר מה מעלה מוריד זה לענין לצאת י"ח בפסח עכ"ל הכ"מ, ועיין במח"א בהגהותיו כאן שכתב ע"ז וז"ל נ"ב לק"מ דכל עיסה שאינה חייבת בחלה אין אדם יוצא י"ח בפסח עכ"ל. ופליאה גדולה על דבריו מדברי הגמ' בפסחים דף מ"ח ע"ב דאמרינן שם אמר רב יוסף הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא לפיסחא א"ל אביי מאי דעתך לחומרא חומרא דאתו לידי קולא הוא דקא מפקע לה מחלה א"ל דעבדן כר' אליעזר וכו' עי"ש הרי להדיא דאף דליכא שיעור חלה אדם יוצא י"ח בפסח ואביי מקשי רק דאתי לידי קילא דקא מפקע לה מחלה, והא דעיסה שאינה חייבת בחלה אין אדם יוצא י"ח בפסח היינו בעיסה שמצד עצמה אין בה חיוב חלה אבל היכא דליכא בה שיעור חלה עיסה חייבת היא ובודאי אדם יוצא בה י"ח בפסח. אמר המחבר קושיתו על הרב מח"א, כבר עמד עליה הרב שעה"מ ז"ל בפ' ו' מהל' חמו"ץ אלא דהוא ז"ל לא הביא סוגית פסחים שכת"ר שליט"א הקשה ממנה. ובכדי לגול מעל הגאון מח"א ז"ל קושיא עצומה דאישתמיט מיניה סוגיא שבה היה הוגה שהרי מרן ז"ל הביא סו' זו ע"ד הטור שכתב אסור לעשות עיסה פחות מכשיעור וכו' והוא ז"ל השיג עליו באותו זמן מפ' ר' ישמעאל יעו"ש וזה דבר בלתי אפשרי בפרט להגאון מח"א, לכן נראה לע"ד לפרש דבריו דהא דכתב דכיון דליכא חיוב חלה וכו' אין כונתו לתת טעם אלא דהלשון הוא משוך. והנני מעתיק לשונו המלא וז"ל מהתם אין ראיה דכיון

דליכא חיוב חלה אין אדם יוצא י"ח בפסח עכ"ל, ומילת דכיון כאילו כתב דהיכא ור"ל דאין ראיה משם דבמקום דליכא חיוב חלה אין אדם יוצא י"ח בפסח דיש ויש חיוב חלה בעיסה ואינו יוצא י"ח מצה ויש ואין חיוב חלה ואדם יוצא י"ח מצה ושיעור דרישה של התוספתא ושיעור דסיפא אינו אחד, זה נ"ל בכונת דבריו. הערות על שער אפרים יוד. דברי הרב בשער אפרים יור"ד סו' ע"ט כתב ליישב תמיהת הראב"ד בית הבחירה פ"ו הלכ' י"ד שהשיג על הרמב"ם במש"כ דקדושה הראשונה קדשה לעתיד לבא לפיכך מקריבין קרבנות אע"פ שאין שם חומות כו' מהא דאיתא בכמה מקומות במשנה דאם אין מקדש ירקב כו', ובכ"מ הוסיף עוד להקשות דא"ל דכל המקומות דקתני אם אין מקדש ירקב דאתי דלא כהלכתא שהרי הרמב"ם פסק כן בפ"ז מהלכ' מע"ש כו', וכ' בשער אפרים ליישב עפי"ד הרמב"ם פ"ב דמע"ש, דמע"ש אינו נאכל אלא בירושלם אלא בפני הבית כו' דמקיש מעשר לבכור כו' והיינו אף שאומרים שאוכלין מע"ש בירושלם אע"פ שאין שם חומה אבל צריכין אנו לומר שמקריבין שם קרבנות ואוכלין שם בכור ואז אוכלין שם גם מע"ש כו', משא"כ עתה אין מקריבין שם קרבנות וא"כ אין אוכלין שם מע"ש ולכן אמרינן גבי מע"ש שאם אין שם מקדש ירקב כו' אלא שחזר והקשה ע"ז שהרי הרמב"ם כ' בפ"ו מהלכ' בית הבחירה הנז' שמקריבים קרבנות אע"פ שאין שם בית בנוי וא"כ לפי"ד הרמב"ם נוכל להקדיש גם עתה קרבנות אע"פ שאין שם בית ונוכל לאכול בכור שהוא ק"ק אע"פ שאין שם חומה, ואי משום שאנחנו טמאים לנפש אדם ואין לנו אפר פרה הלא קימ"ל כמ"ד בריש יומא ובפסחים דטומאה הותרה בציבור כו', ואפשר לומר דאף שנוכל להקריב קרבן ציבור מחמת שטומאה הותרה בציבור אבל מ"מ בכור שהוא קרבן יחיד לא נוכל להקריב ומכ"ש לאכול בכור שהוא ק"ק, שאין נאכלים בטומאה עכ"ל. ויש להעיר לדבריו דאתיא עלה מחמת שאנו טמאים לנפש אדם ואין לנו אפר פרה הו"ל לתרוצי בפשיטות דלכן א"א לאכול מע"ש בירושלם מפני שאנחנו טמאי מתים והאוכל מע"ש בטומאה לוקה כדאיתא במכות יט ע"א שנאמר ולא בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר טמא והאוכל טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא. וביותר יש לתמוה על הכפות תמרים סוכה לד. ב. בד"ה ואפשר, שכ' בתו"ד וז"ל ואשר ע"כ בזה"ז כשבנה מזבח אע"ג דאין חומות לירושלם אם בנו מזבח והקריבו קרבנות בטומאת מת מותר לאכול מע"ש בירושלם שלא הוכשר דכיון דלא הוכשר אינו מקבל טומאה כו' והוא תמוה דאיך נאכל קדשים טהורים בטומאת הגוף וכנ"ל. שו"ר בב"ח יור"ד סי' של"א ד"ה ואח"כ יפריש, וז"ל כ"כ ספר התרומה בהל' א"י ותימה הלא כתב סה"ת גופי' והביאו רבנו לעיל בסמוך גבי תרומה כו' א"כ מע"ש נמי אע"פ שטהור הוא כיון דלא הוכשרה

התבואה מ"מ הכל טמאים והאוכל מע"ש בטומאה לוקה שנאמר ולא בערתי כו' ובסמ"ג עשה סי' קל"ו כתב וז"ל ובסה"ת פירש שאם הפירות לא הוכשרו שמותר בזה"ז לאוכלו בירושלם לא ידעתי מניין לו עכ"ל אפשר שהי' קשה לו מה שהקשיתי כו' עכ"ל הב"ח. ובתשובות חת"ס יור"ד סי' רל"ה כ' בזה"ל אך גם על הסמ"ג תמיה קיימת איך נעלמה ממנו פשטיות דברי התרומה שדבריו מבוארים כאשר הבינם גם טויר"ד סי' של"א ורק חסרון תיבה א' הוא בתרומה שלפנינו ותוכן כוונתו מי שיש לו מע"ש שלא הוכשר בזה"ז דליכא מזבח וא"א להקריבם מטעם חסרון המזבח ומצד עצמם ראוי' לאכול ע"י שום מציאות שימצא הנולד באהלי קדר ולא נטמא מעולם לא ע"י חרב וחלל כלל והרי הם לא הוכשרו ולא נטמאו ע"כ כיון שראוים מעצמותם א"א לשרוף תרומה טהורה ולא לפדות בירושלם והיו צריכים גניזה עד שירקבו וחיישינן לחלקה ע"כ טוב להכשיר ולטמאם ביד כדי שיוכל לפדותם להדי' זה הוא כונת התרומה בחסרון תיבת ירקבו או יגנזו וכן הבינם הטור הנ"ל ולא ידעתי מה ק"ל לסמ"ג כו' עכ"ל. ויש להתפלא על החת"ס מדברי הספר התרומה עצמו שכ' בזה"ל אבל מע"ש ובזה"ז שהוא טמא מחמת שאין לנו הזאה וכל אדם טמא אם הפירות לא הוכשרו א"כ הוא טהור א"כ הוא מותר לאכלו בירושלם אע"ג דעכשיו ליכא מחיצות כו' ע"כ הרי להדיא בספר התרומה דמתיר לאכול את המע"ש שלא הוכשר אף בזה"ז שהוא טמא מחמת דאין לנו הזאה, ושפיר הקשה הסמ"ג וכמו שביאר הב"ח הנ"ל את דבריו דהיאך יתכן לאכול מע"ש טהור בטומאת הגוף הא האוכל מע"ש בטומאה לוקה. אמר המחבר נ"ל דגם השער אפרים וגם המל"מ שתירצו דאכילת מע"ש תלוי באכילת בכור מלבד מה שיש בזה לתרץ קושית הכ"מ יש בכונתם לישב אמאי תלו בכל המקומות אכילת מע"ש במקדש ואי אין מקדש ירקבו, והי"ל לתלות אכילת מע"ש בחומה, ועפ"י תירוצם נתישב דכיון דתלוי באכילת בכור א"כ צריך שיהא מקדש בכדי להקריב בכור ואם אין מקדש ירקבו וע"ז הוקשה להש"א ז"ל מהל' ט"ו דכתב דגם בזה"ז יכולים להקריב קרבנות ולאכול קדשים ובכור ומע"ש, וחזרה הקושיא למקומה דאמאי ירקבו יאכלו בכור ומע"ש, וע"ז הוכרח לתרץ דאנו ט"מ ואין לנו אפר פרה וכו' דזה מתרץ על בכור וממילא על מע"ש, ואם היה אייתי עלה כמ"ש כת"ר לא היה מתרץ על בכור. ועוד נ"ל לומר אחהמ"ר מכת"ר שליט"א דאם היה אייתי עלה מטעם דאין לנו אפר פרה ואנו ט"מ ואין לאכול מע"ש בטומאה דלוקה לא היה מתיישב מה שאמרו ירקבו דהיה יכול לפדותו אפי' בירוש' כדאיתא התם מכות י"ט ופסקו הרמבז"ל בפי"ב ופי"ג מהל' מע"ש דמע"ש שנטמא פודה אותו אפי' בירוש' ומסתמא מא דהתבואה הוכשרה וע"י שאנו ט"מ גם המעשר נטמא ויכול לפדותו. ומלבד

מה שהס"ת והכפות תמרים כתבו דאם לא הוכשר המע"ש שמותר לאכול בזה"ז, עוד ראיתו בס' מגילת ספר על הסמ"ג לאוין שט"ו שהלך בדרכם וביאר כונת הסמ"ג במ"ש ולא ידעתי מאין לו וכו' לא כביאור הב"ח אלא מטעם דאין אכילת בכור בזה"ז ולפיכך אף אם לא הוכשרו אין לאכול מע"ש. והנני מעתיק לשונו הצ"ל וז"ל. ועפ"י מ"ש לעיל מתישב מה שהוקשה אצלי ממ"ש הסמ"ג עשין קל"ו ולא ידעתי מנין לו זה וכו' וקשה טובא שהרי הוא עצמו פסק ג"כ עשין קס"ג ואוכלים קק"ל ומע"ש בירוש' אעפ"י שאין חומה שקדושה ראשונה וכו' והשתא קשו בה תרתי חדא דאיך אפשר לאכול מע"ש בירוש' בזה"ז והלא כל ישראל ט"מ וכיון שהפירות הוכשרו נטמאו בנגיעתם ואסור לאוכלם בטומאה כמ"ש לאוין רס"א אלא ודאי דלא משכחת לו לאכול פירות מע"ש בזה"ז אלא דוקא בשלא הוכשרו דאינן מקבלים טומאה, וא"כ הסה"ת והביאו הסמ"ג בעצמו עשין קס"ג דקדושת הבית והעיר קיימת מדכתיב אשר לו חומה אע"פ שאין לו עכשיו וכו' ויפה כתב שאם הפירות לא הוכשרו שמותר בזה"ז, ועוד שאם דעת הסמ"ג דמעשר אע"פ שלא הוכשרו הפירות אינו נאכל אלא בפני הבית לפי שהוקש לבכור א"כ דבריו סתרי אהדדי דאיך כתב עשין קס"ג דאוכלים מ"ש בירוש' אע"פ שאון חומה וכו' דהיינו לאחר החרבן שנחרב ירושלם וביהמ"ק אכן לפי מה שכתבתי הכל מרווח די"ל שמקריבין אע"פ שאין בית היינו דוקא ובלבד על המזבח הבנוי במקומו ועפ"י מידותיו וכמש"ל, וכן כתב בסה"ת אם בנה מזבח אבל בלא מזבח לא דהתקש לבכור וכו' עי"ש, ובהיות כן נמשך מזה שאוכלים ק"ק. בעזרה אע"פ שאין מחיצה ואוכלים קק"ל ומ"ש בירוש' אע"פ שאין חומה שהרי המקום מקודש להקריב שם בכור ולאוכלו, א"כ גם מ"ש נאכל בירוש' אעפ"י שאין חומה אמנם בזה"ז שאין אנו יודעים מקום המקדש להקריב שם הבכור ולאוכלו גם מ"ש אינו נאכל ואפי' שלא הוכשרו הפירות ואיך כתב הסה"ת בזה"ז וכו' עכ"ל מדבריו אלו יראה המעיין שלא נעלם ממנו דרשה דלא ביערתי ממנו וכו' שהרי הוא ציין לעיל לאוין רס"א ושם הביא דרשה זו דלא ביערתי ממנו בין שאני טמא וכו' ועכ"ז כתב דאם הפירות לא הוכשרו מותר לאוכלם בטומאת הגוף. ולחומר הנושא דכל הגאונים כהס"ת וכפות תמרים ומגילת ספר התירו נגד דרשה זו ושפסקו הרמז"ל בפ"ב הל' א'. רוצה אני לומר דדרשה זו דמחייבת מלקות לאוכל מע"ש בטומאה לא נאמרה אלא לאוכל בפני הבית וזה ממ"ש הרמז"ל בפיה"מ פ"ג דמכות וז"ל ואינו חייב מלקות על אכילת מע"ש בטומאה עד שיאכלנו בירוש' וכו' ופסקו בפ"ג מהל' מע"ש הל' א' דהאוכלו חוץ לירוש' לא לקי ונפקא ליה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך וכו' יעי"ש וסברי מרנן דאחר החרבן דאין חומה ואין שערים הרי הוא כחוץ לחומה ואינו לוקה וכיון

דהותרה טומאה בציבור להקריב קרבנות דענוש כרת הותרה לגבי מע"ש אפי' לאוכלו בטומאת הגוף אם לא הוכשר, אלא שדבר זה לא ראיתיו מפורש ואפריון נמטייה לרב אחאי גאון כמוהר"ר עובדיה הדאיה שליט"א מחבר ספרי "ישכיל עבדי" שמצא לי רב אילן גדול להתלות עליו והוא ס' מנחת חינוך בפ' כי תבא סוף מצוה תר"ח דכתב וז"ל ואפשר שלא בזמן הבית אף להשיטות דסוברים דמעשרות הוי מה"ת בזה"ז מ"מ כיון דבזמן שאין בית אינו נאכל מע"ש כמבואר ברמז"ל פ"ב והכ"מ כתב כאן דאינו חייב על לאו דאנינות רק במקום אכילתו בירוש' א"כ האידנא דאינו נאכל בירוש' כיון דאין בית אינו עובר על לאו הזה דאינו מקום אכילתו עכ"ל, ולפע"ד דלזה נתכוין הרמז"ל דנקט דרשה זו אף שאינו לאו כמו שהשיג עליו הרמב"ן ז"ל לרמוז לנו שאינו נוהג כ"א בזמן שיש וידוי בפני הבית. ועל הב"ח דאתי עלה בכונת הסמ"ג דהקשה לו על סה"ת כמ"ש דאם לא הוכשר שמותר לאוכלו, דאיך מותר כיון דאנו ט"מ וכו' וע"ז כתב ואיני יודע מנין לו זה דלפע"ד יותר הי"ל להקשות דא"כ אמאי אמרו ואם אין מקדש ירקבו, דאם הוכשר המע"ש הלא בנגיעתו בט"מ נטמא וכיון דנטמא ופדה אותו, ואם לא הוכשרו מותר לאוכלו, אבל לפי המגילת ספר אתי שפיר שאין קושית הסמ"ג משום טומאה כ"א משום דאיך אפשר לאכול מע"ש אם אין אכילת בכור וכו' וכיון דאין מזבח להקריב הבכור ממילא דאין לאכול מע"ש אף אם לא הוכשר אלא שהקשה לנו במ"ש דאם בנה מזבח דאוכלים ק"ק וכו' וגם על הרמז"ל דפסק דמקריבין אעפ"י שאין בית וכו' אפי' שיש שם מזבח מ"מ הרי אנו ט"מ וכו' לזה כתב המגילת ספר דאיירי באופן דנמצא אפר פרה או כהן אחד טהור וכו' יעי"ש. הערות על ספר מים חיים יא. דברי הרב בשו"ת מים חיים יו"ד סי' י"ט הביא בשם הפרי החדש דשהיית י"ב חודש בספק טרפה לא מהני אלא בספק דרוסה ונפולה, אבל שבורת הגף בעוף שטריפתו מחמת חשש נקיבת הרואה אפילו הרבה כחול ימים אין זו מוציאו מידי ספק טרפה שהרי יש לחשוש שמא נקבה הריאה גם לאחר זמן רב אחרי שבירתו. והטעם כדכתב הט"ז סי' נ"ג סי"ק ב' ההבדל בין נשבר הגף לנשבר הצלע דגף כיון שהעוף מנדנד אותו הנה והנה אפשר שעי"כ נכנס בפנים ונוקב הריאה משא"כ בצלע שהוא מונח על מקום אחד לא חיישינן שמא נוקב הצלע לאחר זמן. ומסיים, שהרש"ל בחולין פ' אלו טרפות סי' פ' חולק על הפר"ח וסובר דאפילו בשבורת הגף מהני שהיית י"ב חודש, מדכתב שם ז"ל:

ומ"מ נראה שמוטת הגף בעוף שאנו מטריפים משום חשש נקיבת הריאה או נחבסה הגולגולת משום שסופו לינקב הקרום של מוח, אם באה שחיה יותר מי"ב חודש יצא מכלל ההיא חששא וכשר עכ"ל רש"ל שם. ומשמע שהמים חיים יוצא לדמות שמוטת

הגף לשבורת הגף שדינם אחד ולפיכך יצא לו שהרש"ל חולק על הפר"ח, ולענ"ד לא דמו כלל, דשבורת הגף הואיל וחדודים יוצאים מן השבר שפיר לא מהני שהיות י"ב חודש, דאפילו נאמר לא ניקבה הריאה בעת שבירתו יש לחשוש שתנקב לאחר זמן מחדודי השבר שנכנסים בפנים ע"י נדנוד הגף, אבל שמוטת הגף לא נטרף כל עיקר אלא משום שמא נותקה הריאה יחד עם הגף בשעה שנשמט, הלכך אם לא נותקה בשעה שנשמט אין כאן שים מקים חשש ודמי לנשבר הצלע ובזה אפילו הפר"ח מודה דמהני שהיות י"ב חודש. בשו"ת מים חיים חו"ם סי' ו'. מביא עובדא שבקהלה אחת נתקבל שוחט וקצבו שכירתו מכל מה שישחוט בעיר הזאת ואח"כ היתה הקהלה אנוסה ע"פ ההגמון שם למסור חלק משחיטתם לשוחט מעיר אחרת, ותובע השוחט שישלמו לו שכירתו כאלו נשחט בקהלתם, ומסתפק אם דין שוחט כדין מורה הוראה שנותנים לו שכרו משלם בין עביד בין לא עבוד כמבואר בשו"ת רמ"א סי' נ'. או נאמר שיש חלוק בין שוחט למורה הוראה ונותנים לו כפועל בטל. וז"ל:

הנה לפי טענת הקהל שהם אנוסים בדבר, אם האמת כדבריהם פטורים לגמרי אפילו מלתת לו כפועל בטל כמבואר בחו"מ סי' של"ג:

אם ביקר בעה"ב מלאכתו מבערב אין לפועלים כלום ומה בידו לעשות וכו' רק שלבי הומה אם היו הקהל אנוסים וכו' שהיה להם להתנות עם ההגמון שהשחיטה יהיה בקהלתם שאפשר שלא היה מקפיד בזה וכו', וא"כ נוכל לומר היכא דהקהל שכרו לשוחט סתם וכו' והקהל לא חשיבי אנוסים בזה וכו' עפ"י הדין מחוייבים הקהל לשלם להשוחט כפועל בטל, ואפשר שאין חלוק גבי שוחט בין עביד בין לא עביד ואין מנכין הרבה אף אם לא עביד כמבואר בש"ת רמ"א סי' נ' לענין רב ומורה הוראה עכ"ל. ועיין בב"י סוף חו"מ סי' של"ג שכתב בפשיטות שדין שוחט כפועל, וז"ל:

מצאתי כתוב על שוחט ובודק ששכרוהו לכך והקצבים אינם מניחים אותו לבדוק מפני ששוהה יותר מדאי בבדיקה דדרך טבחי עכו"ם להקפיד בכך נראה דלא גרע מגניבה ואבידה דאע"ג דגניבה קרוב לאונס מפסד אגרי', אבל אם מקפידים בדבר שאין טבחי עכו"ם מקפידים ומעולם לא שמע אדם שהקפידו בזה דמי לאונסים ולא מפסיד אגרי', ואם טבחי עכו"ם אינם מקפידים וכו' ודרך טבחי עירכם להקפיד וידוע להקל שהם מקפידים בכך איבעי לי' לקהל לאתנויי בהדי' ואי לא אתנו פסידא דידכו הוו ויהבי לי' כפועל בטל כדאמרינן בפרק האומנין האי מאן דאגר אגירי לפרקא ומלאי ארעא מיא וכו' ע"כ מתשובת הר"מ. בשו"ע אה"ע סי' ד' סי"ד בהגה:

אשה שנתעברה מבעלה סוף סיון וילדה תחלת כסלו, אע"פ שאין ביניהן רק ה' חדשים, לא חיישינן לבנה לומר שהיתה מעוברת קודם לכן, שהחדשים גורמים והוי לי' בן ז'. (תשובת ר"י מינץ סי' ס"ו). ומקורו נדה ל"ח א':

תניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון דיה חדשה (פי' שדם קושי הבאים בימי זיבה אינם טהורים אלא אם באים בחדש התשיעי לעיבורה, אבל אם באים בחודש השמיני לעיבורה אע"פ שהקשתה כל חודש תשיעי הרי היא יולדת בזוב) ויש בדבר להקל ולהחמיר, כיצד. קשתה שנים בסוף שמיני ואחד בתחלת תשיעי ואפילו בתחלת תשיעי ילדה הרי זו יולדות בזוב אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני ושתיים בתחלת תשיעי ואפילו בסוף תשיעי ילדה אין זו יולדות בזוב אמר רב אדא בר אהבה ש"מ קסבר ר' יהודה שיפורא גרים, ופי' בערוך:

שיפורא דירחא גרים פירוש משעה שב"ד תוקעין בשופר ומקדשין החודש היינו התחלת החודש לכל דבר ואפילו למעוברת עכ"ל. וברש"י שם שפורא גרים כלומר החודש של תשיעי גורם לידת הולד דמכי עייל הוה זמן לידה, הלכך כל הדמים שרואה בו בקושי אינו אלא מחמת הולד וכו' ואפילו בתחלת תשיעי הוה מחמת הולד, עכ"ל. ועל יסוד זה, התיר בתשובת מים חיים אבן העזר סי' ז' ולד של אשה שלא היתה דרה עם בעלה, ובאתה לדור עם בעלה בחצי אייר, ואח"כ באור ליום ב' דר"ח חשון ילדה ולד של קיימא, דלא תלינן בזנות הואיל ושיפורא דירחא גרים והרי הוא בן ז', שהרי נכנס לידתו שעה או שתים בחודש ז' לעיבורה, ומסיק שם דאלמלא היה החודש שעבר חסר, שר"ח אינו אלא יום אחד, לא היינו אומרים שנכנס כבר לחדש ז' הואיל ולידתו היה בלילה ושיפורא דירחא אינו גורם אלא ביום שאין מקדשין את החדש בלילה אמנם כאן שחודש העבר מלא ור"ח הבא אחריו ב' ימים, והלידה היתה באור ליום ב' דר"ח חשוב שפיר בן ז', שב"ד אין צריכין לקדש החדש שכבר קדשוהו שמים דהלכה כר' אלעזר בר' צדוק כדמבואר בר"ה כ"ד ונמצא שעם כניסת הלילה נתקדש החודש בשמים, נמצא שהלידה היתה בכניסת חודש ז', אמנם הקשה על דבריו, מברכות ל' ב': א"ר ענן א"ר טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין ב"ד מקדשין את החודש אלא ביום:

אמר אמימר מסתברא מילתי' דרב בחודש מלא, אבל בחודש חסר מחזירין אותו. א"ל ר"א לאמימר מכדי רב טעמא קאמר מה לי חסר מה לי מלא אלא לא שנא. וכתבו התוס' שם: וי"א דוקא בלילה ראשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין בלילה, אבל בלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו, ולא נראה לחלק עכ"ל, (ועי' ב"י סי' תכ"ב מה שתמה על התוס', ועיון מגן אברהם סי' ק"ח סי"ק י"ב, ומהרש"א שם מה שתירצו) הרי

שהתוס' סברי דאין לחלק בין לילה ראשונה לשניה מהטעם שאין מקדשין ולא אמרינן כבר קדשוהו שמים. ותירץ בשם אא"ז החסיד ר' נפתלי כ"ץ, הא דכתבו התוס' דאין נראה לחלק הוא דוקא לענין תפלת ערבית שהוא רשות, ורק לענין יעלה ויבא, אבל בלי זה שפיר יש סברא לחלק בין לילה ראשונה לשניה מהטעם שכבר קדשוהו שמים כדלעיל. ותמהני עליהם שנעלם מעיניהם דברי התוס' סנהדרין י' ב'. ד"ה שכבר, שכתבו בפירוש דאפילו בשמים אין מקדשין בלילה, וז"ל:

שכבר קדשוהו בשמים. י"מ דב"ד של מעלה מקדשים אותו לעולם בשעת המולד, ואין נראה דא"כ בזמנו נמי כבר קדשו בשמים אלא נראה כפי' הקונטרס בפ"ב ר"ה דביום שלשים ממתינים ב"ד של מעלה לב"ד של מטה שמא יעברו, אבל יום שלשום ואחד שא"א שלא יקדשו היום מקדשים אותו בשמים מן השחר והא דאמר בירושלמי, רבא בר זבדא בשם רב טעמא דר' אלעזר ב"ר צדוק בשעה שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדשים אותה, מקדשין הם, יש לישבו כפי' הקונטרס דהכי פירושו:

בשעה שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדשין אותו מלמטה ביום ל', מקדישין אותו הן מן הבוקר ביום ל"א דאין כאן ספק דודאי יקבע היום. ולפי"ז בנידון של המים חיים לא נכנס חודש שביעי אלא מתחילת הבוקר, והלידה היתה עדיין בחודש ו'. וכן מטעם זה כתבו התוס' בברכות ולא נראה לחלק, דע"כ החודש מתקדש בשמים ביום ל"א בשחר, וכל ליל ל"א עדיין לא נתקדש לפי שאין מקדשין וכו', משו"ה אם לא הזכיר אין מחזירין אותו. הערות לחי' הריטב"א. ז"ל. יב. במס' ע"ז דף ס"ט. ע"א איבעי להו נפל לגו חלה מאי וכו' רב כהנא אסר. א"ל ההוא אימרטוטי אימרטט ופירש"י ז"ל וז"ל אימרטוטי אימרטט לחתיכות דקות קטנות ושרץ איסירו בכעדשה כטומאתו וחיישינן דלמא בולע חתיכות שרץ בהדי חומץ. וכתב הריטב"א ע"ז "ואינו נכון חדא דלא מצינו בשום מקום דמדמי איסור לטומאה לשיעורו אלא כל האיסורין בכזית". ומה מאד יש להתפלא דהא בהדיא אמרינן במעילה דף ט"ז ע"ב תני רבי יוסי בר רב חנינא קמיה דרבי יוחנן והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותכם בבהמה ובעוף אשר הבדלתי לכם לטמא פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה הרי להדיא דאף לענין אכילה שעור השרץ בעדשה, דשיעורן כטומאה, וכדברי רש"י ז"ל, וע"ע בביאור הגר"א יו"ד סי' ק"ד סק"ה ובלקוטים שם ד"ה ודוקא שציין לגמ' זו בר"ה דף כ"ד ע"א תיר אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת. וכתב הריטב"א ז"ל אבל מצטרפין לעדות אחרת י"מ שכל אחד מהם מצטרף עם

אחר להעיד בעדות דעלמא דהא לא ידעינן מאן מינייהו משקר וכל חד מוקמינן בחזקת כשר ולא נהירא דהא ניחא למ"ד ב"ב שתי כתי עדים המכחישות זו לזו שזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפניו עצמה ומעידה אלא למ"ד בהדי סהדי שקרי למה לי תהוי הא מתניתא תיובתא ואלו אנן לא מותבינן ליה מינה התם, והנכון כמו שפירש רש"י שאם יש שם עד אחד שיעיד כאחד מאלו יצטרף זה עמו, ולא אמרינן דעד אחד הוה בהכחשה מעיקרא אדרבא אותו העד הב' נמצא שקרן שאין דבריו של אחד במקום שנים ופסיל לכל עדות שבעולם עכ"ל. ותמוה מאד, דהא קושית הריטב"א (שכתב ולא נהירא) ותירצו היא שקלא וטריא בגמ' שבועות דף מ"ח, דהכי איתא התם, בסוגיא דשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו דס"ל לרב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה, ורב חסדא ס"ל בהדי סהדי שקרי למה לי, מתיב רב הונא בר יהודה אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר שלש עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותה בטלה ומצטרפין לעדות אחרת מאי לאו לעדות ממון (וקשיא לרב חסדא) אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ר"ח דהוו להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים, ע"כ סוגית הגמ'. (וכן הביא הריטב"א עצמו בשבועות שם). הרי דקושית הריטב"א דא"כ תקשה מכאן על רב חסדא הוא קושית רב הונא בר יהודה, ותירוצו כפירוש רש"י הוא תירוץ רבא, ואיך לא הזכיר כל זה הריטב"א ז"ל, בחי' הריטב"א מכות דף י"ד ע"א ד"ה והיכי משכחת לה וכו', וה"ה דמשכחת לה וכו' והא דלא נקטה בהכי משום דאיכא מאן דאמר ביבמות דאחות האם מן האם שני' מדברי סופרים עכ"ל. והדברים מפליאים דהיכן אשכח מאן דס"ל דאחות האם מן האם שניה, והא מפורש בברייתא ביבמות דף נ"ד ע"ב ערות אחות אמך לא תגלה בין מן האב כין האם, ע"ש וכן הוא בדף כ"א ע"ב. וצע"ג. הערה על הישו"ש יג. הישו"ש ב"ק פ"ט סימן מ"ז כתב בתוך דבריו דמש"כ רבנו יקיר דמי שתבועהו שנים לדין בין בבת אחת בין בזה אחר זה ונשבע להם דיכולים להעיד לפוסלו וכתב הישו"ש אבל לא תמצא זה בדברי הפוסקים הקדמונים ולא בדברי הרא"ש ואף שכתב כן בתשובה אבל בספרו לא כתב מזה מידי עכ"ל. ומה מאד יש להתפלא כי הלא דברי רבינו יקיר הובא ברא"ש בפסקיו במס' סנהדרין פ"ג ס"ח. הערה על ספר בית מאיר יד. בבית מאיר או"ח סי' תקט"ו סעי' ה' תמה על הר"ן ביצה פ"ג שכתב והבא בשביל ישראל זה מותר לאחר כ' רש"י ז"ל דכיון דאיסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי, ותמיהני לדברי רב אלפס ז"ל שהם סוברים בתחום שלשה פרסאות דאורייתא למה הקילו, ואפשר הטעם כמו שאמר הרמב"ן דמשום דאיסור תחומין אינו שוה בכל שמה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום הקילו בו עכ"ל, ותמה בבית מאור

דמה בכך די"ב מיל הוי דאורייתא בין באדם בין בכלים היינו בשל ישראל אבל גוי הא מבואר עירובין מ"ז ע"ב דנכסי עכו"ם מדין גמור אין קונים שביתה כו' ונשאר בצ"ע. ונראה דלק"מ דהמעיין בר"ן יראה דקושיתו אינו מפאת הכלים שקנו שביתה מחוץ לשלש פרסאות דזה באמת ל"ק וכמו"ש הבית מאיר דנכסי עכו"ם אין קונים שביתה, אבל באמת קושיתו היא אחרת וכמו שדקדק והוסיף בלשונו "בשלמא לדברי מי שסובר דאע"ג דאיתעבידא מלאכה דאורייתא ע"י נכרי כל היכא דליכא למיחש משום מוקצה כו''' הרי דקושיתו היא מפאת המלאכה שעשה הגוי שהביאם מחוץ לשלש פרסאות ולא מהכלים שקנו שביתה וא"ש דברי הר"ן. הערות על ספר בית אפרים טו. בשו"ת בית אפרים חאו"ח סימן כ"ג כתב בתו"ד דאף לרבי עקיבא דס"ל בזבחים טז. ב. דלא הכשיר ר"ע אלא בדוקין שבעין דאם עלו לא ירדו מ"מ מודה ר"ע דפטור משום שחוטי חוץ ע"ש והדבר תמוה דהא להדיא אמרינן בבכורות טז ע"א דאליבא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ירדו חייב משום שחוטי חוץ ע"ש והובא בתוס' זבחים דף פ"ה ע"ב ד"ה והוא:

שם חלק יו"ד סימן ע"ה מסתפק לענין בכור בעל מום דהוי לכהן אם שייך ביה תמורה ע"ש. ומה מאד יש להתפלא דהלא זה גמרא מפורשת בזבחים דף ע"ה ע"ב תניא בכור ומעשר שהוממו עושין תמורה ותמורת] כיוצא בהן:

שם בחלק אה"ע תק"ע סימן א' (דף ו' ע"ב ד"ה אמנם) כתב בדעת הרמב"ם דכהן שנשא בת גרים אמה מישראל דאוכלת בתרומה, דאין חילוק בין אמה מישראל או לא דבכל גונא לא מיקרו קהל. ע"ש. והדברים תמוהים, דבאמו מישראל מפורש ברמב"ם דמיקרי קהל. וז"ל הרמב"ם בפט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ט גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת עכ"ל, וכ"פ באבן העזר סימן ד' סעיף כ"ג ע"ש:

שם באותו סימון (דף ו' ע"ד ד"ה ולפי"ז) כתב דהא דקי"ל עשירי ודאי ולא עשירי ספק הוא רק בספיקא דמציאות (כקפץ אחד מן המנוים וכ') אבל בספיקא דדינא גם ספק הוי מעשר (וכעי"ז כתב בשו"ת נודע בשערים חאה"ע ס"ס כז. ובשם אריה חאה"ע ס"ו) והדברים מפליאים דהא להדיא אמרי' בבכורות דף נח ע"ב דגם לענין ספק ראש השנה דידיהו דהוא ספיקא דדינא אמרינן עשירי ודאי ולא ספק ע"ש:

שם באותו ענין, כתב דאף להרמב"ם דס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא מ"מ בספיקא דדינא מודה דאזלינן לחומרא מן התורה, ע"ש בטעמו אבל בתשובות הר"ן סימן נ' הובא בב"י יו"ד סימן רכ"ח כתב להדיא דאף בספוק דדינא ס"ל להרמב"ם דמה"ת לקולא ע"ש. הערות על ספר אבני מילואים טז. באבני מילואים סי' ד' ס"ק כ' הביא דברי

הרשב"ץ ח"ב סי' י"ט החולק על הריב"ש סו' מ"א באחת שתבעה את שמעון איך הרתה משמעון ותובעה אותו שכר הנקה ומזונות ושמעון אומד להד"ם והעלה הריב"ש דשמעון פטור משבועת הוסת כיון דאפילו באשתו האמינתו תורה לומר זה אינו בני וממזר הוא כו'. והרשב"ץ חולק ע"ז שהאב אינו נאמן אלא על בנו לפוסלו לומר שהוא ממזר אבל לפסול שאינו בנו אינו נאמן כדאיתא פ' החולץ אף אתה אל תתמה לענין חיוב ממון אם נאמן להפסיד ירושתו איני נאמן להפסיד אמו שכר הנקתה שהנאמנות שהאמינו תורה אינו אלא על בנו כדי להפסידו או לפוסלו לא לפסול ולהפסידם כו', והקשה ע"ז הא"מ דמפ' החולץ לא נשמע כלום מזה דאינו נאמן לפסול לומר שאינו בנו, ועוד הקשה מדברי הרשב"ץ באותה תשובה בתחילתה שכ' וז"ל אקדים לך הקדמה ודאי שהתורה האמינו לאב לומר איני בני כו' דממילא אם זה הקטן בכור הגדול אינו בנו ומכאן נלמד נאמנות האב לומר על איזה בן שיש לו שהוא אינו בנו וממזר הוא ע"כ, מבואר מדבריו דס"ל ג"כ דאב נאמן לומר שאינו בנו ונראין דבריו סותרין זה את זה וצ"ע עכ"ל. ונראה ליישב דברי הרשב"ץ במש"כ שאינו נאמן לומר שאינו בנו כדאיתא בפ' החולץ שאינו ר"ל על בנו ממש דבזה שפיר נאמן וכמוש"כ בתחילת התשובה אלא ר"ל שאינו נאמן לומר על בנו שאינו בנו כשיש לו בנים לבנו וכדאיתא בפ' החולץ מ"ז ע"א ר"י אומר נאמן אדם לומר על בנו קטן ואין נאמן על בנו גדול, ואמר ר' חייא בר אבא אר"י לא קטן קטן ממש ולא גדול גדול ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן הרי דלהפסיד אחרים וכגון בן בנו אינו נאמן ה"נ דאינו נאמן להפסיד אמו שכר הנקתה, אבל לעולם נאמן אדם לומר על בנו שאינו בנו וכדכתב הרשב"ץ בתחילת התשובה ואין שום סתירה לפי"ז:

שם סי' כ"ח ס"ק ל"ג מקשה על הרמב"ם פ"ט מתרומות דמשמע דס"ל דאזלינן בתר קנין תורה לאכילת תרומה, מהא דאיתא ביבמות פ' אלמנה מ"ז ע"ב ר' ישמעאל אומר משים אביו הבת מאכיל הבן אינו מאכיל, מ"ש בן דלא מאכיל משום חלקו של עיבר בת נמי לא תאכיל מפני חלקי של עיבר, אמר אביי הכא בנכסים מועטים עסקינן וכגון דאיכא בן בהדי בת כי' אמאי אכלה בתקנתא דרבנן כמה דלא נפיק לאייר העולם לא תקינו רבנן, ומוכח דקנין דרבנן מהני להאכיל בתרומה דהא הבת אין לה אלא בתקנתא דרבנן וכ' ליישב דהרמב"ם לשיטתי דס"ל בספיקות מותר מה"ת וכל הספיקות אינו אלא מדבריהם, וא"כ הכא דאיכא בן בהדה העבדים מותרין לאכול בתרומה מה"ת ע"י בן דאיכא ואי משום חלקו של עיבר דאינו מאכיל כיון דעובר ספק בן ספק בת והספיקות מותרין מה"ת ומדרבנן הוא דאסור משום ספק דשמא העובר בת ומדרבנן הוא של

הבת דקאי בנכסים מועטין כו' ולדעת הרשב"א ודעימי' החולקין על הרמב"ם וס"ל דכל הספיקות מה"ת אסור וכו' תיקשי היכי הבת מאכיל בתרומה כיון דאינו אלא מדרבנן והבן אינו מאכיל דשמא עובר בן ואינו ילוד אינו מאכיל ומידי ספיקא לא נפקא וא"כ צ"ל לדעת הרשב"א דקנין דרבנן מהני לאיסור תורה עכ"ל. ויש לציין דבחי' הרשב"א גופי' ביבמות שם הקשה זאת, וז"ל בד"ה כגון דאיכא בן, תמיהא לי דאיה"נ דעדיף מהאי דקאי אבראי לאסור דאילו האי דקאי אבראי מאכיל מדינא דאורייתא אבל האי דמעברא אי זכר הוא יש לו זכי' מדאוריתא לדידי' דיש זכי' מדאורייתא לעובר וכ"ש בירושה הבא מאילי', ואע"ג דליכא אלא נכסים מועטים שורת הדין לאו דבנות הוי אלא מן התקנא והיאך אתיא תקנתא דרבנן ומפקא מאיסור תרומה לזרים דאורייתא ואפשר לי לומר דמאן דמוקי לה בהכי ס"ל כר"ח דאמר בפ' האשה רבה דב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת ומפקינן תרומה לחולין ומשום תקנת העבדים ותקנת היורשים כי היכי דלא ליתכחוש ע"כ. שו"ר הקושי' מפורשת בירושלמי יבמות פ"ז הל' ג' וז"ל וקשיא (כתובה) תרומה מדבר תורה ומזון הבנות מדבריהן ודבריהן עוקרין דבר תורה, ומשני כמאן דמר מאיליהן קבלו עליהן את המעשרות ובסוף הל' שם משני עוד שהן שני ספיקות ספק זכר ספק נקבה ספק בן קיימא ספק לאו קיימא ועי' ק"ע שם. הערות על ספר מרכבת המשנה יז. במרכבת המשנה פ"ד מהל' עכו"ם הלכ' י"ב. במה שפסק הרמב"ם שם דבהמה של עיר הנדחת שנשחטה אסורה בהנאה כשור הנסקל ששחט כתב בזה"ל עפי"ד מהמ"א הלכ' כ"ב ופ"א מאה"ט הלכ' ג' ודוק ודלא כהפר"ח אהע"ז ע"כ, ור"ל דהנה הפר"ח (באהע"ז) הלכ' עכו"ם פ"ד הלכ' י"ב תמה על הרמב"ם למה השמיט בהלכ' טומאת נבלות האיבעיא בבהמת עיר הנדחת אי מהני לה שחיטה לטהרה מידי נבלה, ובכאן נתן מקום לטעות שהשוה דין בהמה של עיר הנדחת לדין שוה"נ לענין איסה"נ ומצינן למילף מהכא נמי לענין טומאת נבלה דכי היכי דשוה"נ שנשחט שחיטתו מטהרתו מידי נבלה ה"ה לבהמת עיה"נ כו'. וע"ז ציין המרכבת המשנה לפרק ד' [כצ"ל] מהמ"א הלכ' כ"ב, שכ' הרמב"ם שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה וציין עוד לפ"א מאבות הטומאה הלכ' ג' דכתב שם הרמב"ם בהמה טמאה וחיה טמאה אין השחיטה מוטלת בה כו' והרי"ז נבלה, אלמא דשוה"נ שנשחט אינו מטהרתו מידי נבלה, ופלא שנעלם ממנו לפ"ש דברי הרמב"ם המפורשים בפי"ב מהלכ' שחיטה שפסק דשחיטה שאינה ראוי' לאכילה שמה שחיטה לפיכך הראשון ששחט כי' שור הנסקל ובא אחרון ושחט את השני לוקה כו' והוא מהמשנה חולין פא. ב. וע"כ דהשחיטה בשוה"נ מטהרתו

מידי נבלה דאל"כ לא הוה חיוב משום או"ב וכדתנן שם במשנה השוחט ונתנבלה בידו כו' פטור משום או"ב וצ"ע:
שם פ"ב מהל' ציצית הל' א' והתכלת כו' משמעות לשון זה דשאר תכלת הנזכר בבגדי כהונה כשר באסטיס אעפ"י שאינו מתקיים, ובעת שיכהה יפסל, ודלא כמוש"כ המש"ל פ"ח מהל' כלי המקדש הל' י"ג ולא ידעתי מאי פסקא דהמש"ל ואנו לא מצאנו דין זה רק בציצית כו' ע"כ וצ"ע מתוספתא מנחות פ"ט הלכ' ו' וז"ל התכלת אין כשר אלא מן החלזון, וסתמא איירי גם בבגדי כהונה, אלמא דגם בבגדי כהונה בעינן תכלת של חלזון וכדעת המשל"מ:
שם כלי המקדש פ"ד הלכ' ט' בתו"ד בסוגרים ועי' מהרש"א בתוס' ב"ק דק"י ד"ה לבעלי ש"כ וז"ל מכ"ש הכא דהשליח נמי לא חזי לאכילה כו' משמע דקס"ד שנתנו לכהן טמא וחלילה לומר כן דא"כ קרב בטומאה ואינו נאכל, עפ"ד מהלכ' ביאת המקדש הלכ' י"א, ובכ"מ פ"ו ממעה"ק הלכ' כ"ג, שזה ברור ודברי מהרש"א תמוהים ע"כ. ונראה ליישב דברי המהרש"א עפי"ד הרמב"ם בפיה"מ פרק כיצד צולין דדם קדשים דכן הוא ואינו מקבל טומאה וכ"פ בהלכותיו פ"א מפסוה"מ הל' ל"ו וז"ל וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל כו' עי' מזה באורך בחי' הצל"ח פסחים יז. א. אות פ"ג, וא"כ לפי"ז משכחת שפיר שהכהן השוחט הי' נזהר שלא לטמא הבשר, והדם שלא נטמא בזריקתו מפני שאינו מקבל טומאה ושפיר מרצה על הבשר לאכילה לטהורים וכ"כ הרש"ש שם לענייננו וז"ל אולם חזינן מהכא דאע"ג שנזרק בטומאה מ"מ נאכל לטהורים אם לא נטמא הבשר וחדוש הוא עי' יומא ז' א' תוס' ד"ה דם ע"כ:
שם הלכ' פרה אדומה פ"י הל' ד' (בתו"ד) שנית מש"כ בסוגיא דיומא אליבא דרב שלא אליבא דהלכתא לא דק דאנן קימ"ל כרב דשחיטת פרה בזר פסולה עפ"ג מהלכ' פרה הלכ' ב' הכהן כו' ששחט בימינו, וכ"כ רבנו פ"א מהלכ' פרה הלכ' י"א, ובפ"ד מהלכ' פרה הלכ' י"ז. דודאי הלכתא כרב באיסורא כו' עכ"ל, ופלא דבהדיא פסק הרמב"ם בפ"א מהלכ' פסוה"מ הלכ' ב' דשחיטת פרה כשרה בזר וז"ל אף פרה אדומה ששחט הזר כשירה שאין לך שחיטה פסולה בזר:
שם הלכ' עבדים פ"ז הלכ' ה' (בתו"ד) ועמש"כ פ"ד מהלכ' תרומה הלכ' ג' דהשוחט חטאת ומצא בה בן ד' חי והיינו בדקה וי"ס בן ח' והיינו בגסה ע"כ. ופלא דבחטאת יחיד לא משכחת לה גסה דחטאת יחיד באה מן הכשבה עי' רמב"ם פ"א ממעשה הקרבנות ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' כ"ה שעמד על גירסא זו כתב הרמב"ם בפ"ח מעירובין ה"ח המערב לשני ימים טובים של גליות או לשבת ויו"ט צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי

בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות והראב"ד השיג דהא אפילו בשני יו"ט של ר"ה אע"פ שהם קדושה אחת צריך שיהא בעירוב קיום בליל שני ובמקומו לחומרא אמרינן שהם קדושה אחת אבל לקולא לא אמרינן. והמגיד משנה כתב לישב דברי הרמב"ם בזה"ל ואני אומר לא טעה רבינו דאם איתא דאמרינן קדושה אחת לחומרא ולא לקולא. מאי קא מקשה ר"א לרבנן מנאכל עירובו בראשון שאין יוצא בשני ולימרו ליה אינהו ולטעמך שני יו"ט של ר"ה מאי איכא למימר. והדברים לכאורה אינם מובנים, דהא בהדיא אמרינן בעירובין דף ל"ט מודים חכמים לר"א בשני יו"ט של ר"ה דשני קדושות הם וכבר הרגיש בזה השעה"מ. אמנם ביאור דברי המ"מ הוא דכיון דר"א לא מיקל בר"ה אלא משום דשתי קדושות. אבל גם הוא מודה דאי הוו קדושה אחת הוי אמרינן דדוקא לחומרא ולא לקולא וכן ביאר בספר תוספות שבת סימן תט"ז סק"ג ע"ב. ומדברי המרכבת המשנה (שם) נראה דסבר דמחלוקת דר"א וחכמים הוא בשני יו"ט של גליות עיש"ה, והדברים תמוהים מאד דהא מחלוקת הוא לענין שבת ויו"ט הסמוכים זה לזה, כדמבואר בעירובין דף ל"ח ע"ש. בענין מב"מ יח. כתב הרא"ש בפרק גיה"נ סימן כ"ד וז"ל ומיהו לא אשכחן בשום מקום דסגי לצלי בקליפה וכו' וכן הא דאמר בפ"ק למ"ד בית השחיטה רותח הוא קולף שאני התם דשמנונית שעל הסכין דבר מועט הוא וכו' עיי"ש וכתב הט"ז ביור"ד סימן צ"ד ס"ק י"ג דכוונת הרא"ש הוא אחר שיש ס' בשיעור קליפה נגד השמנונית שהוא דבר מועט עי"ש. והקשה הרב הגאון ר' מיכל הורביץ ז"ל על הט"ז קושיא עצומה דהא בעל המימרא שם בחולין דף ח' ע"ב דאית ליה קולף הוא רב א"כ מאי מהני דאיכא ס' נגד השמנונית הא הוי מב"מ ורב ס"ל בע"ז דף ע"ג ע"ב דמב"מ לא בטיל. הנה הש"ך ביור"ד סימן קי"ח ס"ק ח' כתב דלכן בחלב סגי בחותם א' אע"ג דחיישינן שמא יחליף בחלב טמא שהוא אסור מדאורייתא משום דאין לחוש שמא יחליף כל החלב או רובו בחלב טמא דחלב טמא ניכר שהוא עכור אלא דחיישינן שמא יחליף מעט דאינו אסור אלא מדרבנן דמדאורייתא מב"מ בטל. והקשה בחדושי רע"א דא"כ מאי מקשה הש"ס בע"ז דף ל"ט ע"ב על רב מ"ש גבינה מחלב הא רב ס"ל מב"מ לא בטיל א"כ הוי חלב איסור דאורייתא, והניח בצ"ע, הרי קמן קושיא על הש"ך כעין קושיא הנ"ל על הט"ז. וראיתי בדגול מרבבה שכתב על דברי הש"ך וז"ל ואפילו לר"י דס"ל מב"מ לא בטיל מ"מ בזה בטיל לא מבעיא למ"ד בתר מבטל אזלינן לחלב טהור להיות טמא אלא אפילו למ"ד בתר בטל אזלינן מ"מ כאן ג"כ א"א לחלב טמא להיות טהור דחלב משקה הוא ולכי מסרח אין שם משקה עליו וכו' ובזה א"ש דאף דרב דהוא מרא דהך שמעתא דחמפ"ג סגי בחותם א' ס"ל כר"י דמב"מ לא בטיל מ"מ דברי

הש"ך נכונים עכ"ל. (ופלא על הגאון ר' יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק סימן י"ג בחלק יו"ד שהביא קושית הדגמ"ר בשמו והוא הגאון רי"א מתרצה מדנפשה כתירוץ הדגמ"ר עצמו כנראה לא עיין אז בפנים.) והנה על תירוץ הדגמ"ר והגאון רי"א הנ"ל יש לי קושיא עצומה מגמ' דחולין דף ק"ח ע"א דמקשה וסבר רב אפשר לסוחטו אסור והאיתמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ופרש"י הרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר וכשחזר ונפלט בשאר החלב הוי ליה מב"מ חלב אסור בחלב היתר ורב אית ליה מב"מ לא בטיל, ואם נימא כתירוץ הגאונים הנ"ל דרב ס"ל בתר בטל אזלינן א"כ גם כאן א"א לחלב אסור להיות חלב היתר דחלב משקה הוא ולכי מסרח אין שם משקה עליו וכנ"ל וצע"ג ועיין בספר עין יצחק חאו"ח סימן כ"ז אות ט' שהקשו לו מגמ' דחולין הנ"ל על מש"כ בבאר יצחק שם לתרץ קושית הדגמ"ר באופן אחר דאף לר"י דמב"מ לא בטיל עכ"ז היכא דהאיסור הבטול לא היה ניכר והמבטל הוא ניכר בזה מודה ר"ו עיי"ש מה שתירץ ע"ז ופלא שלא הרגיש שגם על תירוצו הראשון קשה מגמ' הנ"ל ומש"כ לתרץ שם לא שייך הכא ונראה לתרץ קושית הדגמ"ר והגאון רע"א כמ"ש הדגמ"ר בתחלת דבריו דרב ס"ל כמ"ד במנחות דף כ"ג ע"ב דבתר מבטל אזלינן וא"א לחלב טהור להיות טמא משו"ה בטיל מדאורייתא ואינו אסור אלא מדרבנן משו"ה סגי בחותם א' אפילו לרב, ולפ"ז מתורץ גם קושית הרה"ג ר' מיכל הורביץ ז"ל על הט"ז שהבאנו בראשית דברינו, דכיון דבתר מבטל אזלינן וא"א לשחוטה שתיעשה כשמנונית שעל הסכין של נכרים משו"ה בטיל בס' אפילו לרב אולם לכאורה קשה על מש"כ דרב ס"ל דבתר מבטל אזלינן מגמ' דחולין דף ק' ע"א דמקשה על רב דס"ל כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה ומקשה רב ספרא מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י דאמר מב"מ לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם אפילו לא נתן טעם נמי. ולפי הנ"ל דרב ס"ל דבתר מבטל אזלינן מאי קושיא, דאם לא נתן טעם בטלה חתיכת הנבלה בחתיכות המותרות דא"א לחתיכות המותרות להיות נבלה אבל כיון שחתיכת הנבלה נתנה טעם בחתיכה מותרת שבצידה אז אוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה דאפשר לחתיכות כולן להיות כמותה והוי שפיר מב"מ משו"ה לא בטיל אלא ע"כ דרב לית ליה בתר מבטל אזלינן והנה כדי לתרץ דברינו נקדים דברי התוס' בנדה דף מ"א ע"ב ד"ה ר"י שכתבו בתירוצם דפלוגתא דר"ח ור' חנינא אי בתר מבטל אי בתר בטל אזלינן היינו אליבא דר"ח דס"ל כר"י אבל לר"י גופיה אין חילוק ולעולם לא בטל, ולפ"ז אפשר לומר דרב ס"ל כשיטת ר"י לגמרי ולכולם לא בטיל ומשו"ה מקשה

שפיר, ומדוייק לשונו דר"ס "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"י" והיינו כר"י לגמרי, אבל סתמא דגמרא ס"ל בשיטת רב דבתר מבטל אזלינן וכנ"ל, ומשו"ה בדף ק"ח ע"א מקשה סתם ואס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ולא הזכירה הגמ' דרב כר"י ס"ל והיינו משום דלא ס"ל לגמרי כר"י אלא דבתר מבטל אזלינן וכאן אפשר לחלב ההיתר להיות כחלב האסור הנבלע בבשר, ודו"ק בכל זה. ובעיקר קושית הדגמ"ר על הש"ך עיון בישועות יעקב מ"ש לתרץ עפ"י דברי הריטב"א בשם הראב"ד דהא דס"ל לרב דמב"מ אינו בטל היינו מדרבנן אבל מדאורייתא גם רב ס"ל דבטל, דלא כר"י, ולהכי סגי בחלב בחותם א'. הרי שגם הריטב"א פירש דרב לא ס"ל לגמרי כר"י כעין דברינו באופן אחר ודברי התוס' בנדה הנ"ל הואיל ואתי לידן נימא בהו מילתא וז"ל וא"ת לרבא דמשני אליבא דר"י בזבחים דבכ"מ אית ליה לר"י מב"מ לא בטיל וכן נמי בפרק הערל ליבמות פ"א ע"ב) גבי חתיכה של חטאת דקאמר התם ר"י לא תעלה וכו' ומשני ר"ו לטעמיה דאמר מב"מ לא בטיל וההיא דקאמר התם בטל היינו בטומאה דרבנן דמדאורייתא בכ"ש סגי א"כ ה"נ דם תבוסה דרבנן וליבטל ברובא עיי"ש ועיין ברש"ש שמגיה אההיא דקאמר התם בטל" והוא המשך מראשית דבריהם שכתבו לרבא דמשני בזבחים ההיא דקאמר התם וכו'. אולם עדיין דבריהם תמוהים הא דמביאים דברי הגמ' ביבמות והלא שם מוכח דלר"י אפילו בדרבנן מב"מ לא בטיל דהכי אמרינן התם אמר ר"ש בריה דר"א רישא בטומאת משקין דרבנן סיפא דאורייתא והיינו דגבי דרבנן ס"ל לת"ק דמב"מ בטיל וגבי איסור דאורייתא ס"ל דמב"מ לא בטול כן פירש"י וכ"כ התוס' שם אבל לר"י דפליג את"ק וס"ל שם דלא תעלה מוכח דס"ל דאפילו באיסור דרבנן מב"מ לא בטיל וכ"כ השעה"מ בפט"ו מהל' מאכלות אסורות שמגמרא זו מוכח דלר"י אפילו באיסור דרבנן מב"מ לא בטיל עיי"ש א"כ מה זה מביאים דברי הגמ' היפך מדבריהם כאן. ולכאורה זו פליאה נשגבה. אולם המעיין בחידושי הרשב"א שם ביבמות ימצא גירסא אחרת בדברי הגמ' וז"ל הרשב"א וגם ר"ח ז"ל גריס וכו' אלא בפירוקא דר"ש גריס רישא בטומאת משקין דרבנן ורבנן לטעמייהו דאמרי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ור"י לטעמיה דאמר טומאת משקין אפי' לטמא אחרים דאורייתא כו' עיי"ש, ונראה שהתוס' כאן אזלי לגירסא זו, ולפי"ז גם מיבמות מוכח דאפילו ר"י מודה דבאיסור דרבנן מב"מ בטל וא"ש דברי התוס'. ועיין בספר בינה לעתים להגאון ר' יהונתן בפ"ה מהלכות יו"ט שמתרץ דברי הרמב"ם שפסק כרב בביצה דף ל"ז ע"ב דחבית מותרת ובהמה אסורה שהרי ינק מסלקו של חברו כשהיתה בהמה קיימת שכל איבריה יונקים זה מזה, ובגמ' שם מקשה על רב לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו ושתק רב, א"כ אמאי

פסק הרמב"ם כוותיה, ומתרץ הגאון ר' יהונתן דהנה התוס' פירשו דאיסור מוקצה הוא מה שהבהמה גדלה ומוסיפה שמנונית ביו"ט א"כ אפשר לומר דלהכי לא חששו לכך מפני שמה שמוסיף אח"כ בטל ברובא ואף דהוי דשיל"מ כיון דהאיסור אינו ניכר בפ"ע בטל אף בדבר שיל"מ, וקושית הש"ס היא רק לרב לשיטתיה דס"ל מב"מ לא בטיל עיי"ש. והנה לפי דברי התוס' בנדה הנ"ל דבאיסור דרבנן גם ר"י מודה דמב"מ בטל אין מקום לתירוץ זה דא"כ אמאי שתיק רב הא גם לדידיה בטל איסור מוקצה דרבנן ברובא ולהכי לא חששו לאיסור מוקצה. הערות על התומים יט. בספר או"ת סימן ב' ס"ק א' באורים השיג על הסמ"ע שכ' שלאו דוקא אם כל העם פרוצים אלא אפילו יחיד מהם יכולים לקונסו כפי ראות עיניהם וכתב ע"ז באורים דודאי אין ב"ד יכולים לעשות דבר חוץ לדין אלא בצורך שעה ואם א' פרוץ ולאו רוב העם מה צורך יש שנעשה עם הפרוץ שלא כתורה עיי"ש. ופלא גדול שלא הביא דברי הטור בחו"מ סימן תכ"ה שכ' וכן יש תשובה לגאון על א' שקם על חברו בפורים ויהרגהו וכו' אך העמידו ב"ד והכו וענשו למיגדר מילתא כי הך וכגון שהיה רוכב בשבת וכו' כמו שפירשו רבותינו דמשום מיגדר מילתא דיחידאה לא קנסינן אלא לעשות גדר לדבר שיש בו צורך רבים קנסינן ועיין בב"ח ובפרישה שפירשו שיש בדין זה פלוגתא בין הגאונים עיי"ש שהביאו ב' נוסחאות בדברי הטור, עכ"פ דין מבואר שם. ובעיקר הדין, הנה אמרינן בב"ק דף צ"ו ע"ב ההוא גברא דגזל פדנא דתורא מחבריה אזל כרב בהו כרבא וכו' אתא לקמיה דר"נ אמר לה זילו שומו שבחא דאשבח וכו' א"ל סוף סוף גזילה הוא וקא הדרא בעינא וכו' האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה וכתב ע"ז הרי"ף דשמעינן מהא דקנסיה בכה"ג אפילו בחו"ל וכו' ועוד תניא בפ' נגמר הדין אראב"י שמעתי שמכין ועונשין שלא מן התורה ועיין ביש"ש שם אות ז' שמ"ש הרי"ף בכה"ג לא למעוטי דינא אחריתי דהא מביא הא דראב"י דאכל מילי אתיהיב רשותא לבי דינא למיקניס ולמגדר כפי הצורך וכו' עיי"ש הרי מבואר דאפילו ליחיד יכולין ב"ד לקונסו למיגדר מילתא, וצ"ע בזה. הרמ"א בח"מ בסי' ל"ו כ' בשם הריב"ש דשטר שחתם עליו בעל דבר עצמו כשר באחרים משום שלא נתכוון להעיד וכתב ע"ז הש"ך בס"ק ט"ו דאפילו נתכוין להעיד אינו פוסל כיון דהוא הבע"ד עצמו וכן הוא בריב"ש, ותמה עליהם התומים דהא הראב"ד (הביאו הרא"ש בפ"ק דמכות) מפרש מאי דאמרינן בסנהדרין דף י' ע"א גבי פלוני רבע שורי דאין אדם קרוב אצל ממונו ובטלה כל העדות לפי שהוא עדות שבטלה מקצתה הרי משום נגיעת ממון לא הוי בע"ד דנימא ביה דאינו בגדר עדות כלל, ובסימן ל"ז ס"ק ג' כתב ודוחק לחלק בין מה שמעיד לטובתו הוי בע"ד ובין מה שמעיד לחובתו על ממון

שלו כי לא נשמע כן בראש"ש עיי"ש. הנה כל דברי התומים סובבים על דברי הריב"ש בסימן קצ"ה, וראה זה פלא שהריב"ש עצמו בסימן של"ט כתב להדיא חילוק זה שכתבו התומים וז"ל הריב"ש שם והא דאמרינן שאין אדם קרוב אצל ממונו היינו במה שמעיד על שורו להורגו שאין לו הנאה בזה אבל במה שיש לו הנאה מעדותו ואפילו הנאת ממון לבד אמרינן קרוב אצל ממונו ופלגינן דיבורא. והריב"ש יש לו תנא דמסייעיה ליה הלא הוא רבו הר"ן שגם הוא סובר דשאני פלוני רבע שורי וז"ל הר"ן בחידושיו לסנהדרין שם ובגיטין גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנוין לך ואמר בפ"נ נאמן על השחרור ואינו נאמן על הנכסים דפלגינן דיבוריה ולא אמרינן עדות שבטלה מקצתה וכו' שמה שמעיד על מתנת נכסים אינו נקרא עדות דאע"ג דאסקינן הכא אצל ממונו לא אמרינן היינו לעשות דין בממונו שהוא ענין חשוב לעצמו יותר מהפסד שלו שהרי הקפידה תורה לדונו בכ"ג ולפיכך זה העדות אינו כמעיד לעצמו אלא כמעיד על קרובו ועדותו בטלה לגמרי אבל אם יאמר אני מעיד שנכסים אלו שלי או שאינו שלי זהו ודאי מעיד על עצמו ולא שייך בו עדות כלל ופלגינן כההיא דעבד עכ"ל. אמנם הריב"ש והר"ן לא אמרו דבר אחד ושונים הם בשיטותיהם דלהריב"ש אם הבע"ד מעיד על דבר שאין לו הנאה בעדותו כגון שמעיד לחובתו אז אמרינן עדות שבטלה מקצתה וכו' כמו גבי פלוני רבע שורי, ולהר"ן בין שמעיד לזכותו בין שמעיד לחובתו הדין כן דבטלה כולו ושאני פלוני רבע שורי שיש לו דין מיוחד מממון שלו שהרי הקפידה תורה לדונו בכ"ג כלשון הר"ן. עכ"פ מדברי שניהם נלמד דאם מעיד דבר לזכותו יש לו דין בע"ד ולא אמרינן ביה עדות שבטלה מקצתה וכו' ומ"ש התומים דדוחק לחלק כן דלא משמע כן בראש"ש עיי"ש כוונתו דהראש"ש הביא דברי הירושלמי דגיטין גבי היכא דעבד הביא וכתוב בו עצמך ונכסי קנוין לך ואמר בפ"ג ומדמה לה הירושלמי להיכא דכתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולים לזה דפליגי בזה ר"י ור"ל דלר"י מאחר שפסולין לזה פסולין לזה ולר"ל פסולין לזה וכשרים לזה וכתב הרא"ש דרבינו אפרים פסק כר"ל וכן משמע בגמ' דידן דקיי"ל כרבא דאמר עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבוריה היינו כר"ל דמדמי להו אהדדי עכ"ל ואם נימא כחילוק הנ"ל אין שני הדינים תלוים זב"ז דאף דקיי"ל גבי עבד שהביא גיטו דעצמו קנה ונכסים לא קנה היינו משום שמה שמעיד על מתנת נכסים אינו נקרא עדות ומשו"ה ל"א ביה עדות שבטלה וכו' אבל גבי כתב כל נכסיו לשני בנ"א והיו העדים כשרים לזה ופסולים לזה אמרינן שפיר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ומאי מייתו הראש"ש ראיה דקיי"ל כר"ל דפסולין לזה וכשרים לזה מהא דקיי"ל כרבא דאמר עצמו קנה ונכסים לא קנה זהו כוונת התומים. והנה לכאורה

הלא הירושלמי מדמה להו אהדדי ותקשה מן הירושלמי על הר"ן והריב"ש דמחלקי כנ"ל. אולם הרואה מ"ש הר"ן בגיטין שם ימצא כי הר"ן עצמו סילק מעליו קושיא זו, וז"ל הר"ן שם ואשכחן לרי"ף ז"ל שכתב בפ"ק דמכות ירושלמי כתב כל נכסיו לשני בנ"א וכו' וכיון דנקטינן כר"י היכי מסקינן הכא דפלגינן דיבורא והרי באידך ירושלמי תלאה זו בזו, ואפשר דהתם הכי קאמר דלר"ל דאמר התם פלגינן דיבורא כ"ש הכא דפלגינן ומיהו לר"י אפשר דהכא פלגינן דיבורא מטעמא דכתיבנא והתם מקריא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכו' אבל הרא"ש דלא פירש דברי הירושלמי כנ"ל א"כ תלויים שני הדינים זב"ז ומשו"ה מביא ראיה מדין אחד על השני ולית ליה חילוק הנ"ל, היוצא מדברינו אלה דחילוק זה של התומים תליא באשלי רברבי הרא"ש והר"ן ותלמידו הריב"ש, ואם בע"ד מעיד לחובתו או בטלה כל העדות או לא מחולקים הר"ן ותלמודו הריב"ש וכמו שביארנו לעיל. בתומים סימן ע"ג ס"ק י"ח תמה על מרן המחבר שפסק דוש אסמכתא במשכון והלא בסימן ר"ז סעיף י"א פסק כשיטת הרמב"ם בפי"א מהלכות מכירה הל' ד' דהנותן ערבון לחברו ואמר לי אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ועיין במ"מ שכתב שם בהל' ב' דדין זה אי במשכון שייך אסמכתא או לא תליא בדין ערבון דאי במחול לך לא שייך אסמכתא אף במשכון לא שייך אסמכתא וא"כ קשה על מרן המחבר שפסק גבי ערבוני "מחול" לך דלא הוו אסמכתא וכאן פסק דיש אסמכתא במשכון, והוסיף עוד וכתב ואפילו אם נימא דס"ל דמשכון לא הוי כמחול איך סתם נגד המ"מ דס"ל דתליא זב"ז, והניח בצ"ע. וראה זה מצאתי במרדכי פרק איזהו נשך אות שכ"ד שהביא שיטת הרמב"ם גבי ערבוני מחול לך וכתב משמע מתוך דבריו דאסמכתא לא שייך במשכון מיהו יש ליישב קצת דלא דמי למשכון שהרי הלוקח לא נתן הערבון בתורת משכון אלא בתורת פרעון עכ"ל ולפ"ז אין כל פלא על מרן המחבר שפסק כדעת המרדכי דלא כדעת המ"מ:

ויוסף שאול הערות:

הערה על ספר קרבן ראשית:

כתב בספר קרבן ראשית על מסכת ר"ה שאלה י"ז הביא מה שהקשה הלבוש על דברי הג"א בשם א"ז שכ' דבדיעבד אם הביא עכו"ם שופר מחוץ לתחום תוקעין בו:

והקשה הלבוש הא אפילו לכתחילה שרי לומר לנכרי שיביא, דהוי שבות דשבות ובמקום מצות שופר לא גזרו, ותירץ דע"כ מיירי חוץ לי"ב מילין דהוי דאורייתא ע"כ דברי הלבוש ולפ"ז מוכח די"ב מילין הוי דאורייתא גם ביו"ט, וכתב ע"ז הקרבן ראשית

כי אחר העיון שגגה יצאה מלפני זקנו הלבוש דהנה בהג"א כתב וז"ל מותר לצאת בו ולא מוקצה הוא דהא מותר לישראל אחר וכיון דשרי לטלטולי וכו' וגם אין שייך לגזור שמא יאמר לנכרי להביא בשבילו לצאת בו דלא שכיח שיעשה מצוה הבא בעבירה ולכך שרי לכו"ע עכ"ל והנה צריכים אנו להתבונן מה זה שכתב ושרי לכו"ע עכ"נ פשוט שרוצה לתרץ קושית זקני בעצמו ורוצה לומר דבדיעבד ההיתר הוא משום דחזי לטלטולי, משום דהבא לישראל זה שרי לישראל אחר ולפ"ז מותר גם לדעת התוס' שהביא בטור (סימן ש"ז) דאף במקום מצוה אין להתיר שבות דשבות עכ"ל הקרבן ראשית. ובמחכ"ת שגגה יצאה מלפניו בפירושו בדברי הג"א, דהנה תשובה זו הובאה גם במרדכי עירובין סימן תקי"ד וז"ל ור"ש השיב וכו' וכיון דחזי לישראל אחר מותר לטלטל אפילו לאותו ישראל וכיון שכן שרי לצאת בו דלא מצינו שאסרו חכמים הבא מחוץ לתחום אלא או אכילה או הנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו וכו' וכאן לא שייך למיגזר שמא יאמר לנכרי להביא דלא שכיחא שיעשה אדם מצוה בעבירה הילכך אפילו למ"ד מצות ליהנות ניתנו שרי עכ"ל ולפ"ז פשוט שמ"ש בהג"א "ולכך שרי לכו"ע" כוונתו אפילו למ"ד מצות ליהנות ניתנו וכדברי המרדכי ולא כפירוש הקרבן ראשית. הערות על החוות יאיר כא. בספר חות יאיר סימן כ"א כתב השואל על מעשה דר"ע בכתובות דף ק"ה ע"ב וז"ל דטעמא דהתם אותו ששלח ר"נ דאסתתם טענותיו משום דלא היה קרובו באמת של רב ענן והוה ידע בע"ד שכנגדו שלא היה קרוב לת"ח משו"ה אסתתם אבל אם היה קרובו באמת לא היה אסתתם טענתיה דלמה יסתתם טענתיה דהוא יודע עשה דכבוד תורה עדיף עכ"ל השואל והשיב ע"ז החו"י וז"ל בסימן כ"ג על מ"ש דבאמת ר"ע לא היה קרובו של אותו איש וא"כ על חנם לא רצה ר"ע להזדקק לו ומ"ש אנא ענן פסילנא ליה לדינא שוא ושקר הוא כל אלו דברי נביאות נגד השכל והסברא ונגד האמת עכ"ל ופלא גדול שהמעיין שם בדברי הגמ' ימצא כדברי השואל וז"ל הגמ' ההוא גברא אייתי ליה כנתא דגילדני דבי גילי וכו' א"ל דינא אית לי לא קביל מיניה א"ל פסילנא לך לדינא א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקבל מר דלא למנען מר מבכורים וכו' א"ל קבולי לא בעינן דאיקביל השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא שדריה לקמיה דר"ל וכו' עיי"ש הרי להדיא כדברי השואל דבאמת לא היה קריביה דר"ע והא דאמר אנא ענן פסילנא ליה לדינא היינו משום הדורון שהביא לו, ודברי החו"י צ"ע. בסימן ק"י נשאל על אחד שהחזיק עצמו לכהן ואח"כ בא ע"א והעיד עליו שאינו כהן ומתוך כך הודה גם הוא שבשקר החזיק עצמו לכהן אם נאמן לחלל קדושת כהונתו להבא ליטמא למתים, גם בענין בכורים שפדה אם יש לפדותם שנית והשיב ודאי שנחוש לו להחמיר ולהרחיקו מכל מעלות כהונה אבל

לא להקל וכו' וגם כל הבנים שנפדו ע"י כהן זה יש לפדותם שנית אע"פ דס"ל לר"י רפ"ח דתרומות דנודע לו דהוא בן גרושה ובן חלוצה קרבנותיו כשרים למפרע וכוותיה קיי"ל שאני התם דנפקא ליה מקרא דברך ה' חילו אפילו חללין שבו וכו' משא"כ לענין דבר אחר קיי"ל כמ"ד נודע לו שהוא בן גרושה בטלה כהונה וכו' ואין לומר דק"ו הוא אם קרבנותיו כשרים דחמירא שהרי בע"מ פסול להקריב מכ"ש לשאר מתנות כהונה כ"ש שישאר הבנים פדוים וכו' עיי"ש. ואני תמה ולא אדע למה כל הפלפול הזה והלא כאן נודע שהוא "זר" שאין לו שום דין כהונה כלל ואיך עלה על הדעת שדינו כדין מי שנודע עליו שהוא בן גרושה שאינו אלא חלל ונפקא לן מקרא דברך ה' חילו אפילו חללין שבו וכו' אבל זר גמור מי סלקא דעתיה להכשירו וצע"ג: בענין חזקה דרבא כב. בגמ' נדה מ"ח ע"ב: ת"ר כל הנבדקות נבדקות עפ"י נשים וכו' ר"י אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן, תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין ספיקות עפ"י נשים, ופריך בגמ' בשלמא לפני הפרק בעי בדוקה דאם משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה והא אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביא סימנים עי"ש בסוגיא. וכתבו התוס':

בשלמא לפני הפרק וכו' דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו פי' בקונטרס ולא תחלוץ והדין עמו דליכא ליפרושי שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן עכ"ל וביאור דבריהם עיין בית שמואל סימן קנ"ה ס"ק כ"ט שכ' דאיירי בבעל ואף דבבעל הוי ספיקא דאורייתא והיה צריך למיחש שמא נשרו (כמבואר שם בשו"ע סעיף כ') מ"מ נאמנת אשה לומר שלא הביאה ותמאן ולא חיישינן שמא נשרו "דאם נשארו הנהו שערות שהיו לפני הזמן ולא נשרו תו לא חיישינן שמא הביאה עוד שערות ונשרו מאחר שראינו הנהו שערות שהיו בה ולא נשרו מהיכי תיתי לומר שהביאה אחרות ונשרו", ומש"ה צריכים התוס' להביא ראיה מסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן עיי"ש, ודברי הב"ש הנ"ל הובאו בחידושי רע"א או"ח סי' ל"ז וסימן תרט"ז ובתשו' סימן ז' עיי"ש. ויש לתמוה על הב"ש מגמ' דיבמות דף י"ב ע"ב דפריך לרב ביבי דקאמר קטנה יולדת מהא דתנן ואי אתה יכול לומר בחמותו וכו' שנמצאו איילונית או שמיאנו, ומסיק רב זביד אין בנים בלא סימנים ומקשה ונבדוק ומשני חיישינן שמא נשרו ואפילו למ"ד אין חוששין משום צער לידה חיישינן, ולדברי הב"ש הנ"ל אכתי משכחת לה חמותו שתמאן כגון שבדקו אותה לפני הזמן ונמצאו שערות דאמרינן שומא נינהו ואח"כ כשבדקו בגדלותה לא היו רק אותן השערות דבכה"ג לא חיישינן שמא נשרו דאם איתא דנשרו גם השומא היתה נושרת וכמ"ש הב"ש. ועוד יש לתמוה על הב"ש

מדברי הרמב"ן במלחמות ביבמות פ' ב"ש שכתב להדיא שגם כה"ג חיישינן שמא נשרו וז"ל, ואי בעיל לאחר זמן דהו"ל ספיקא דאורייתא אפילו היה שם מאה עדים ששערות הללו שומא הם חוששין שמא הביא שערות אחרות לאחר זמן ונשרו. אמנם מצאנו כדברי הב"ש בריטב"א נדה מ"ח ע"ב ד"ה בשלמא וז"ל:

ועוד י"ל דאפילו תימא חיישינן שמא נשרו הנ"מ היכא דבדקינן ולא אשכחן כלל לאחר הפרק אבל היכא דאשכחן שעודן בהו שערות שלפני הפרק תו ליכא למיחש שהיו בה שערות לאחר הפרק ונשרו כי יותר היו ראוים להיות נושרים שערות שלפני הפרק עכ"ל. ומה שהקשינו על הב"ש דלדבריו משכחת לה חמותו ממאנת כנ"ל יש ליישב עפ"י מש"כ הריטב"א בחידושיו ליבמות דף י"ג ע"א דהא דקאמרי' ונבדוק כותנתין לומר דכיון דאפשר וקרוב הדבר לבדוק אותה עתה כשתמאן, שנבדוק ולא נסמוך על החזקה ומתרצינן דה"נ אלא דבדיקה דהשתא לא מהני אליה דחיישינן שמא נשרו משום צער לידה וקודם לידה לא היו יודעים שעתידה למאן כדי שנבדוק אותה וכו' עיי"ש ולדבריו י"ל דבאמת משכחת לה חמותו ממאנת כנ"ל אלא דלא שכיח שיבדקוה בעודה יושבת תחת בעלה דמדוע ניחוש שתמאן אח"כ. ואם לא הביאה סימנים ויש ספק אם הגיעה לי"ב שנים, פסק הרשב"א בתשו' (הובא בשו"ע אה"ע סימן קנ"ה סעיף י"ד) דאזלינן לחומרא, והב"ש ס"ק כ"ב תמה ע"ז דהא איכא ספק ספיקא, ספק אם הגיעה לכלל שנים וספק אם הביאה סימנים ותירץ דהכל ספק אחד אם היא גדולה או קטנה, והבית מאיר דחה תירוצו דהא ספק אחד מתיר יותר מחברו דאם תימצי לומר שהגיעה לכלל שנותיה אף שלא הביאה סימנים נדריה קיימין כמש"כ הרמב"ם בפי"א מהלכות נדרים ה"ג. ודבריו תמוהים דהא אנן אליבא דהרשב"א קיימינן ודעתו מבוארת בחידושיו למסכת גיטין דף ס"ד ע"ב ד"ה מיהו, דאף בהגיעה לכלל שנותיה כל שלא הביאה סימנים נדריה נבדקין א"כ לשיטתו שוב אין ספק אחד מתיר יותר מחברו, ועוד תימה שהבית מאיר עצמו ביור"ד סי' רל"ג פירש מ"ש הרמב"ם נדריה קיימין היינו משום דחוששין שמא נשרו. והנה הרי"ף ביבמות פרק ב"ש הקשה דמאחר דקיי"ל כרבא דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים א"כ הא דאמר רב נחמן אמר שמואל (בב"ב קנ"ו) דבודקין למיאונים היכי משכחת לה, אי לפני הזמן הא קיי"ל דשומא נינהו ולאחר הזמן אינה צריכה בדיקה וכו' ואע"ג דבדקנוה לאחר זמן ולא אשכחן בה מידי חיישינן שמא נשרו, ותירץ דמיירי בשלא בעל עיי"ש וכן תירצו התוס' בב"ב שם ד"ה ולגירושין עיי"ש. והמהרי"ט בתשו' סימן מ"א הוכיח מזה דדעת הרי"ף והתוס' כדעת הרשב"א הנזכר דאל"כ הוי מצי לתרוצי דמהני בדיקה היכא דלא ידעינן אם הגיעה לכלל

שנותיה דכה"ג אזלינן לקולא ומהני בדיקה ומדלא תירצו כן משמע דס"ל כדעת הרשב"א הנ"ל דגם בכה"ג אזלינן לחומרא, ועיין בריטב"א נדה דף מ"ו ע"א שתירץ אמנם דאיירי דלא ידעינן אם הגיעה לכלל שנותיה אם לאו דכי בדקן ואשכחן אינה ממאנת דתלינן שהגיעה לכלל שנותיה עיי"ש דלא כדעת הרשב"א והשער אפרים סימן קי"ב (הזכירו הב"ש שם) דחה ראיה זו די"ל דמשו"ה לא מצי הרי"ף והתוס' לתרוצי דמיירי דלא ידעינן שנותיה דא"כ קשה הא דאמרינן שם בגמ' מאונין לאפוקי מדרבי יהודא דאמר עד שירבה השחור וכו' לימא למאונין לאשמועינן דדוקא בנסתפקו במספר שנותיה הא לא"ה לא בדקינן דסמכינן אחזקה דרבא ולאפוקי ממאן דדחי חזקה דרבא אלא ודאי לא איירי שמואל בנסתפקו במספר שנותיה וכו' וא"כ אין שום סיוע מדברי הרי"ף להרשב"א עכ"ל. ודברי השער אפרים צ"ע, דהא לכאורה יש לתמוה על הרי"ף שכתב דהא דבדקינן איירי בשלא בעל אבל אם בעל אין צריך בדיקה, והא התם שמואל הוא דקאמר לה, ושמואל הלא סבירא ליה ביבמות דף ק"י כל הבועל על דעת בעילה הראשונה הוא בועל א"כ אין חילוק בין בעל לשלא בעל, וע"כ צ"ל דהרי"ף דן בעיקר ההלכה וכוונתו לדידן דלא קיי"ל בהא כשמואל דס"ל דע"ד בעילה הראשונה הוא בועל שפיר י"ל דבשלא בעל בדקינן ובבעל לא בדקינן, ולפ"ז שפיר הוכיח המהרי"ט דדעת הרי"ף כדעת הרשב"א דאל"כ למה הוצרך לומר דהא דקיי"ל דבודקים היינו דוקא בשלא בעל הא אפילו בבעל נמי משכחת לה דתהני בדיקה כגון דלא ידעינן אם הגיעה לכלל שנותיה אע"כ דס"ל כדעת הרשב"א וכמש"כ המהרי"ט. והנה לעיל כתבנו דהרשב"א לשיטתו דס"ל דאף בהגיעה לכלל שנותיה כל שלא הביאה סימנים נדריה נבדקין, שפיר פסק דהיכא דהוו ספק אם הגיעה לכלל שנותיה דאזלינן לחומרא ולפ"ז הרמב"ם דס"ל בפי"א מהלכות נדרים ה"ג דאם הגיעה לכלל שנותיה אף שלא הביאה סימנים נדריה קיימין א"כ ע"כ לא ס"ל כהרשב"א דהא איכא ספק ספיקא, ספק אם הגיעה לכלל שנים וספק אם הביאה סימנים ול"ל דהכל ספק אחד אם הוא גדולה או קטנה דהא ספק אחד מתיר יותר מחברו דאם תימצי לומר שהגיעה לכלל שנותיה אף שלא הביאה סימנים נדריה קיימין וכקושית הבית מאיר הנ"ל. ולפ"ז יש להקשות על הרמב"ם מגמ' ב"ב הנ"ל למה הוצרכה לומר מיאונין לאפוקי מדברי יהודא דאמר עד שירבה השחור וכו' לימא למיאונין לאשמועינן דדוקא בנסתפקו במספר שנותיה הא לאו הכי לא בדקינן דסמכינן אחזקה דרבא ולאפוקי ממאן דדחי חזקה דרבא וכקושית השער אפרים הנ"ל ומ"ש השע"א דשמואל לא איירי בנסתפקו במספר שנותיה, אינו מובן דאיפה מוכח מדברי שמואל דלא איירי בכה"ג. ונראה לתרץ קושיא זו בהקדם קושית הסמ"ג לאוין רמ"ב שהביא דברי הבה"ג בהלכות

מיאון דס"ל כשיטת הרמב"ם הנ"ל דבהגיעה לכלל שנותיה נדריה קיימין, והקשה הסמ"ג דא"כ מה דייק הגמ' בנדה דף מ"ה ע"ב "היכי דמי אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא וכו'" הא לשיטת הבה"ג והרמב"ם אף בלא הביאה שתי שערות נדריה קיימין אם הגיעה לכלל שנותיה עיי"ש, (ועיין בשב שמעתתא שמעתיה ה' פי"א שהקשה ג"כ קושיא זו ולא ראה דברי הסמ"ג ועיין גם בתורת חסד סי' א'):

ועיין במרכבת המשנה שתירץ קושיא זו וז"ל, אלא דלמ"ד תוך זמן כלאחר זמן הוא דפריך דכיון דאמרת דמהני סימנים כשהוא בן י"ב נמצא תיכף כשהגיע לי"ב חשיב הגיע לכלל שנים ואין הפרש בין שנת י"ב לשנת י"ג וכו' וא"כ כי היכי דבן י"ב ולא הביא סימנים נדריו נבדקין ודאי ה"ה בן י"ג שלא הביא סימנים דבשלמא למסקנא דתוך זמן כלפני זמן שפיר יש לחלק דבן י"ב שלא הגיע לכלל שנים צריך בדיקה אבל בן י"ג נדריו קיימין משא"כ למ"ד תוך זמן כלאחר זמן אין סברא לחלק וכו' ושפיר איתותב מ"ד תוך זמן כלאחר זמן עכ"ל והנה רב נחמן קאמר שם בנדה דתוך הזמן אי כלפני הזמן אי כלאחר הזמן כתנאי, משמע שהוא מסופק בזה, ולפ"ז מתורץ הקושיא הנ"ל מגמ' דב"ב, דשם רב נחמן קאמר לה (אליבא דשמואל) להאי דינא דבודקין למיאונין, וכיון שכן לא מצינן למימר דאיירו בנסתפקו במספר שנותיה ואשמעינן דדוקא בנסתפקו במספר שנותיה הוא דבדקינן וכנ"ל, דאליבא דר"נ היכי דנסתפקו במספר שנותיה לא מהני בדיקה דאזלינן לחומרא כיון דלא הוו ספק ספקא, ודאין ספק אחד מתיר יותר מחברו, דגם כשהגיעה לכלל שנים כל שלא הביאה סימנים נדריה נבדקין אליבא דר"נ דמסתפק אי תוך הזמן כלאחר הזמן, אבל הרמב"ם דפוסק להלכה דתוך זמן כלפני זמן ושפיר פסק דבהגיעה לכלל שנותיה אף שלא הביאה סימנים נדריה קיימין א"כ ע"כ ס"ל דהיכי דאנו מסופקין אם הגיעה לכלל שנותיה ולא הביאה סימנים, דאזלינן לקולא ודלא כדעת הרשב"א כיון דהוי ספק ספיקא, דהכא ספק אחד מתיר יותר מחברו וכנ"ל. ולפי הנ"ל ע"כ צ"ל דדעת הרי"ף הוא דאף דהגיעה לכלל שנותיה כל שלא הביאה סימנים נדריה נבדקין וכדעת הרשב"א ודלא כדעת הרמב"ם, ופלא על המרכבת המשנה שם שכתב שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם תלמידו ולשון הרשב"א הטעהו שכתב בשם בעל "ההלכות" כשיטת הרמב"ם וחשב המרכבת שכוונתו על הרי"ף בעל ההלכות, אולם האמת הוא שכוונתו על בעל "הלכות" גדולות שהביאו גם הסמ"ג. והנה ראיתי בספר אור שמח שכתב מקור לשיטת הרמב"ם דגדולה שאין לה סימנים נדריה קיימין מסוגיא דקדושין דף ס"ג ע"ב דאמרינן שם דאב נאמן לומר בני זה בן י"ג שנה ורש"י ותוס' תמהו דכי אייתי שתי שערות כבר הוא גדול עיי"ש ולשיטת הרמב"ם א"ש דמיירי שלא הביא

שתי שערות ואפ"ה נאמן לנדרים שנדרו נדר מן התורה, אבל לא למכות ולעונשין היינו אם הקדישו הם ואכלו אחרים עיי"ש. אולם מלשון הרמב"ם בפ"ב מהלכות אשות לא משמע כן, שבהלכה כ"ג כתב דין זה דאב נאמן לומר בני זה בן י"ג, ולדברי האו"ש מיירי שלא הביא שתי שערות. א"כ איך כתב בהלכה הקודמת "אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד, ואי מיירי בלא הביא שתי שערות מה מועיל עדות שני אנשים כשרים, והא שנים בלא סימנים אינם כלום ואין לומר דכוונת הרמב"ם ג"כ דעדותן מועיל לענין נדרים דלשונו לא משמע כן כלל, ועוד דלפ"ז אין מקום להלכה זו כאן בהלכות אשות אלא בהלכות נדרים, אלא ע"כ כוונת הרמב"ם הוא היכא דהביא סימנים, וכמו שיתבאר בסוף דברינו:

כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות אשות הל' י"ט, בד"א כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות הרי הן בחזקת סימנים ואין אומרים שמא קודם זמן צמחו כדי שיהיו שומא. והביא המ"מ בשם הרמב"ן דקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים י"א דמטילין אותו לחומרא כדין כל שאר הספיקות עכ"ל וכן דעת העיטור ח"א אות ג' (גט מאונין) שכתב:

ומסתברא נמי דכי אמרינן חזקה הביאה סימנים הני מילי בידוע שהגיעה לכלל שנותיה עיי"ש. ועיין במל"מ שם שפירש דברי הרמב"ן דמיירי בקטנה שלא ידעו שנותיה והביאה סימנים ועכשיו היא גדולה בודאי, ויש בה אותן סימנים עצמן שבזמן הספק ואי אמרינן שהיתה קטנה אז הו"ל שומא ולא מהני מה שהגיעה לכלל שנותיה דאין כאן סימני גדלות ולכך מטילין אותה לחומרא, אבל בקטנה שנסתפקו בשנותיה והביאה סימנים, בודאי אין דנין אותה לגדולה עיי"ש, ובנודע ביהודה מהדו"ק אהע"ז סימן ו'. ורע"א בתשובותיו סימן ז' תמה על המל"מ מדברי התוס' קדושין ס"ג ע"ב ד"ה בני, שהביאו פירש"י דהא דנאמן אב לומר בני זה בן י"ג שנים מיירי בהביא שתי שטרות ואפ"ה צריכים אנו לידע שנותיו והקשו בתוס' א"כ כל הנשים הבאות לפנינו לחלוץ איך יחלוצו אע"ג דיש להם סימנים כיון שאין אנו יודעים שנותיהם, וכתבו בשם הר"י "דבמקום סימנים אין צריך עדות שנים" הרי דגם בקטנה שנסתפקו בשנותיה ס"ל להתוס' דמהני סימנים ודלא כהמל"מ וא"כ י"ל דגם הרמב"ן נסתפק כה"ג שעדיין לא ידוע לנו מספר שנותיה גם עתה ועיין בתשובות מהרי"ט סי"א ונ"א שמשמע שגם הוא מפרש דברי הרמב"ן כהמל"מ, וקושית רע"א מדברי התוס' בקדושין הנ"ל כבר תירצה המהרי"ט ז"ל בעצמו בחידושיו לקדושין שם "דהא דכתבו דבמקום סימנים אין צריך עדות שנים" אין כונתם דאף דלא ידעינן שנים סמכינן אסימנים, זה אינו דבלא שנים שומא בעלמא נינהו

אלא דאין צריך עדות קאמר, ואפילו מפי נשים ומפי קרובים מהני כההיא דפרק החולץ ואשתמודענא, משום דההיא שעתא לאו אאיסורא מסהדי אלא מילתא בעלמא הוא דבעי ליה והקשו א"כ מה אנו צריכים לנאמנותו של אב. דקאמר נאמן לומר בני זה הא אפילו עבד ואשה נמי נאמנין דלאו עדות הוא ומאי נאמן האב דקאמר לכן כתבו דמהני עדותו למפרע דאילו לא הוה אב לא מהנו עדות עבד ושפחה וקרובים כלל אלא אב הוא דנאמן והא דנקט שנים ולא חשיב סימנים חדא מינייהו נקט דתרווייהו צריכי לעדות זה וכו' עיי"ש. ואגב יש להעיר על סיום דברי המהרי"ט כאן, שכתב על מה שפי' התוס' שהאב מעיד שכבר עבר שנה או שנתים שאכל בנו חלב דאין להקשות איך התרו בו מעיקרא הא הוי התראת ספק דהשתא מיהת איגלאי מילתא למפרע שהיה גדול בשעת התראה דכה"ג אמרינן בפרק הערל עיי"ש. ולכאורה זה סותר דבריו מ"ש לעיל שם בחידושיו לקדושין דף י' גבי הא דאמרינן וחייבין עליה משום אשת איש, דאין לומר דקאי על קטנה שקיבלה אביה קדושין.. וחייבין היינו מכי גדלה ואיגלאי מילתא למפרע דאינה איילונית, הא ליתא דא"כ הו"ל התראת ספק ולא כלום הוא עיי"ש. אולם יש ליישב דברי המהרי"ט עפ"י דברי הפנ"י בקו"א לקדושין אות צ"ג שכתב לחלק בין היכא שאין הספק בגוף האיסור וא"כ הרי התרו בו בודאי אל תאכל חלב ואע"ג שאין ידוע להם אם הוא בר עונשין או לאו אין זה ענין לעיקר התראה, ולא הוי התראת ספק משא"כ היכי דהוי ספק בגוף האיסור עיי"ש. ולפ"ז אין שום סתירה בדברי המהרי"ט דבדף י' דהספק הוא אם היא אשת איש או לא הרי זה ספק בגוף האיסור, משא"כ באכל חלב דהספק הוא רק אם הוא גדול אמנם המהרשד"ם אהע"ז סימן ר"ג דחה פירוש זה של המהרי"ט בדברי התוס' חדא דעדות כשרים מאן דכר שמיה, ועוד דמלשון התוס' שכתבו דחד מינייהו נקט משמע דבחד מינייהו סגי, ולדברי המהרי"ט הא לא סגי בחד עיי"ש שהאריך בזה, ולכן הוא מפרש דבאמת דעת התוס' דבמקום סימנים אין צריך עדות שנים כלל והקשו ע"ז א"כ מה אנו צריכים לנאמנותו של אב, ר"ל דקשה ממ"נ אי מיירי דאית לה סימנים מה אנו צריכים נאמנות האב דכיון דיש סימנים ודאי גדולה היא אף שלא ידעינן שנותיה ואם אין לה סימנים מה מועיל עדות שנים דשנים בלא סימנים לאו מידי הוא, ותירצו דמיירי הכא שאביו מעיד שכבר עבר שנה או שנתים, פירוש דהשתא ודאי אית לה סימנים דהוא גדולה אבל העדות היא דקודם לזה שנה או שנתים אכלה חלב, וקאמר תנא דברייתא דנאמן האב לומר שאז היו לה שנים ור"ל כיון שאנו רואים השתא סימנים והאב מעיד על השנים שאותה שנה שעברה העבירה כבר היתה גדולה מחזקינן שגם אז היו לה סימנים וזה לנדרים אבל לא לעונשין, אבל כל זמן שאנו רואים סימנים

אין צריכים לעדות שנים, והקשו התוס' עוד דבשלמא אם נפרש הברייתא כהס"ד דעל שנים דהשתא מיירי איש דנקט שנים דעל האב מוטל לידע ולא על אחרים, ולא נקט סימנים דמה לנו לעדות האב תבדק, אבל השתא דמיירי דעדות האב על מה שעבר למה נקט שנים הו"ל לומר נאמן האב לומר שבשעה שעשה העבירה היו לה סימנים, ותירצו דחד מינייהו נקט וא"ש דבאמת אין צריך אלא חד מינייהו עיי"ש, ולפי דבריו שוב משמע מדברי התוס' דלא כהמל"מ. ובביאור שיטת הרמב"ם נקדים לבאר דבריו בספ"ד מהלכות עדות שכתב דאם העידו שנים בשערה אחת והעידו השנים בשערה אחרת אין זו עדות, אבל אם העידה האחת שראתה שתי שערות בצד ימין והעידה השניה שראתה שתי שערות בצד שמאל מצטרפין, וקשה טובא הא בעדות סימנים מהני גם עדות נשים ואפילו אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה כמש"כ הרמב"ם שם בהלכה כ'. ונראה לומר דהרמב"ם סובר כשיטת הר"י בתוס' הנ"ל דביש סימנים אין צריכים עדות שנים ולכן בליכא עדות שנים צריך לעדים כשרים לעדות סימנים והא דמהני עדות נשים היינו בדאיכא עדות שנים. אמר המחבר ראשונה יש לי לבאר דברי הרי"ף במה שהתקשה הרבה עד שמצא פירוקא לשאלתו, ויצא לחלק בין בעל ללא בעל כאילו סברא זו היא המצאה מדיליה, והלא הוא ציין כאן כדכתיבנא לעיל והוא ז"ל הביא לעיל מימרא דרב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו והנ"מ היכא דקדיש תוך זמן ובעל לאח"ז וכו' עכ"ל ואין לומר דמעיקרא סבר דשמואל איירי בבעל כמו שנוכיח לקמן דאי אפשר לומר כן מדאמרו לאפוקי מדר"י דהוי כשלא בעל וכו' וא"כ הרי הדבר ברור דשמואל איירי בלא בעל, ורבא איירי בבעל ואמאי התקשה. ולפע"ד נ"ל ליישב והוא כיון דשמואל ס"ל דע"ד קידושין הראשונים בעל א"כ אין חילוק בין בעל ללא בעל, ומ"ש בודקין למיאונין היינו בין בעל ובין לא בעל וממילא דמימרא דרב דימי אליבא דרבא הוו דלא כשמואל ומשו"ה התקשה הרי"ף ז"ל דאיך אנן פסקינן כשמואל דבודקין ופסקינן כרבא דחיישינן שמא נשרו, וע"ז מצא לחלק לדידן דאף דלשמואל לא ס"ל לחלק, אבל אנן מצינו לחלק וזה הוא הפירוק ולא על עיקר החילוק, זה נ"ל בכונת הרי"ף ז"ל. והנה בכדי להבין דברי הגאון שער אפרים דלפיע"ד לא זכיתי להבינם במאי דדחי הוכחת המוהרי"ט משום דא"כ אמאי לא אמרו בגמ' דהא דשמואל דבודקין למיאונין אתא לאשמועינן היכא דנסתפקו בשנותיה וכו' אלא ודאי דשמואל לא איירי בנסתפקו בשנותיה וכו' ועי"ש, דאדרבא גם מסוגית הש"ס יש להוכיח כסברת הרשב"א דאזלינן לחומרא ולא מהנו בדיקה מדלא אמרו דשמואל איירי בנסתפקו בשנותיה ונתקדשה, וכמו שהוכיח מהרי"ט בדברי הרי"ף ז"ל, ומקודם יש להבין דברי מהרי"ט ז"ל והוא דיש

להקשות בדברי מהרי"ט ז"ל דאיך אסיק אדעתיה לומר דבודקין למיאונין הוא בנסתפקו במספר שנותיה דהוו ספקא דאורייתא כמ"ש הרשב"א ז"ל בדבריו כיון שזה הוי נגד הגמרא שם שאמרו לאפוקי מדר"י דאמר עד שירבה השחור וכו' ומצינו בפר' בא סי' ד' נ"ב אמר רבי אבהו הלכה כר"י ומודה ר"י שאם נבעלה לאחר שהביאה ב' שערות שוב אינה יכולה למאן, ופרש"י ז"ל וז"ל הלכה כר"י שאם לא בא עליה משהביאה ב' שערות שיכולה לעקור נשואי קטנותה עד שירבה השחור ואם נבעלה שוב אינה יכולה למאן דהך ביאה הו"ל קידושין גמורים דגדולה היא ובידה לקדש עצמה, וכי פליג בשלא בעיל לאחר שגדלה פליג ואפי"ה לכ"ע לא ממאנת כיון שהגדילה שעה אחת ולא מחתה שוב אינה יכולה למחות וחלו בה קידושי קמאי עכ"ל, ומדמצינו דהא דסבר ר"י עד שירבה השחור וכו' היינו דוקא בלא בעל דבבעל מודה הוא דבב' שערות חשיבא גדולה, א"כ מה שאמר שמואל בודקין למיאונין לאפוקי מדר"י היינו דוקא באופן דהוו ספקא דרבנן ולא באופן דהוו ספקא דאורייתא וא"כ איך הוה הרי"ף ז"ל יכול לאוקמא הא דשמואל דבודקין למיאונין בנסתפקו בשנותיה דהוו ספקא דאורייתא היפך הסוגיא, ולפיע"ד דזה בעצמו הוקשה לו להש"א ז"ל וכתב דמדברי הרי"ף ז"ל אין הוכחה דס"ל כהרשב"א ז"ל דהוא לא היה אפשר לו לאוקמא הא דשמואל דנסתפקו בשנותיה דהוו ספקא דאורייתא היפך סוגית הש"ס דאמרו לאפוקי מדר"י דמשמע דאירי דוקא בספקא דרבנן ואם איתא דשמואל מיירי בספקא דאורייתא הי"ל להגמ' לאוקמא הא דשמואל בנסתפקו בשנותיה ובאותו זמן נתקדשה וכו' אלא ודאי דשמואל לא אירי בספקא דאורייתא דלדידיה אפי' בעל הוי ספקא דרבנן, זה נ"ל בכונת השער אפרים ז"ל. אלא דיש לי להעיר על דבריו אחהמ"ר מע"ר דאיך היה הגמ' יכולה לתרץ דברי שמואל בנסתפקו במספר שנותיה דדוקא התם מהני בדוקה, אבל הגיעה לשנותיה לא מהני בדוקה. ולאפוקי ממאן דדחי חזקה דרבא וכו' יע"ש. א) דכל הדינים שהזכיר ר"נ אמר שמואל כולם באופן אחד מיירי דבחדא מחתא מחתינהו וכמ"ש שם התוס' ד"ה לאפוקי מדר"י וכו' דכתבו דלמיאונין היינו בב' שערות כמו לקידושין וגרושין וכו' יעו"ש, וכ"כ צ"ל דכמו דלקדושין וגרושין וכו' איירי בשהגיעה לשנותיה גם למיאונין בשהגיעה לשנותיה. ב) איזה רמז יש במילת למיאונין המראה דמיירי בנסתפקו בשנותיה (כיון שספק כזה שייך בכל הדינים) עד שנדייק לומר דוקא בנסתפקו בשנותיה בדקינן אבל בהגיעה לשנותיה לא בדקינן וכו' כאילו מילת מיאונים מראה דהוא נסתפקו בשנותיה דוקא. ג) דבכל הדינים החידוש הוא בזה דמהני בדיקה שאם הביאה סימנים הויא גדולה, ואם לא, הויא קטנה, ובמיאונין אין שום חידוש לזה אלא שאם הגיעה לשנותיה דלא צריכה בדיקה. ד) דבכל הדינים דאמר

ר"נ בודקין וכו' החידוש הוא לאפוקי מאיזה תנא החולק ונגד חזקה דרבא לא מצינו תנא החולק בהדיא. ועל קושית הסמ"ג על בה"ג כבר עמד עליה מחבר ס' מגלת ספר לאוין רמ"ב וכתב וז"ל דהא דכתבו הרמבז"ל ובה"ג דאע"פ שלא הביאו ב' שערות דבריהם קיימין היינו דוקא בסתמא שלא בדקו אם הביאה ב' שטרות או לא דאע"ג דלשאר דברים בעיא בדוקה עד שתביא ב' שערות לענין נדרים לא בעיא בדיקה כיון דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וכבר הגיעה לשנות גדולים חזקה שהביאה סימנים אפילו שלא הביא ב' שערות דסמכינן אחזקה וכמ"ש התוס' ד"ה אילימא לנדרים אבל אינה"נ דאם בדקו ולא אשכחו גם הם יודו דאין דבריהם כלום כיון שאומרים שאינם יודעים וכו' והכי פריך בגמ' היכי דמי אי דלא אייתי ב' שערות היינו דבדקו ולא אשכחו קטן הוא אלא ודאי דאייתי ב' שערות דהיינו דבדקו ואשכחו וכו' יעי"ש. ולענין מקור לשיטת הרמז"ל דגדולה שאין לה סימנים נדריה קיימין, ראיתי בס' תבואות השדה בענין חזקה דרבא שער א' דף מ' ע"ג דכתב דהרמז"ל הוכיח כן ממתני' דנקט דין דתוך זמן ולאחר זמן לענין נדר וכמו בתוך זמן דבעינן הפלאה הוי נדר אפי' בלא סימנים דהא תוך זמן אין שום נ"מ בסימנים כיון דקי"ל תוך זמן כלפני זמן, כמו כן הא דנדרו נדר לאח"ז אפי' באינו יודע להפלות הוא ג"כ אפי' בלא סימנים דאי הו"א דלענין נדר בעינן סימנים ג"כ לא הוי שתיק התנא לאשמועינן האי מילתא דשנים לחודא בלא סי' לא מהני וע"כ דלענין נדר אין נ"מ כלל בסימנים, והחילוק הוא רק דתוך הזמן בעינן הפלאה ולאחר זמן לא בעינן הפלאה ועי"ש שהאריך הרבה בזה, יום י"ד לחודש אדר לסדר וש' כי תשא לכבוד הגאון הגדול המפורסם סוע"ה צי"ע כמוהר"ר מהרש"א פולנסקי שליט"א. אדוני הרב הנעלה, אשתקד ביום פורים כבדני כת"ר במשלח מנות מכתבו היקר מעוטר בחי"ת מענינא דיומא. ובעתו לא הספקתי להשיבו כי עבר זמנו. והנני מודה לאל חי הנותן חיים לכל חי שהחייני וקיימני לזה"ז ולשלם חובתי משלח מנה דלא כפי השג ידי ויה"ר שיעלה לרצון לפני כת"ר שליט"א. יסוד מכתבו הנז' בנוי על מה שהקשה הט"ז בהל' מגילה סי' תרפ"ז ס"ק ב' על הר"ן ז"ל דסבר מגילה דרבנן דהרי היא דברי קבלה וקי"ל דברי קבלה הם כד"ת, וכת"ר שליט"א תמה על הט"ז מאחר דהר"ן ז"ל במס' תענית פ"ב חולק שם על הרז"ה וסובר הוא ז"ל דפורים אינו נחשב לדברי קבלה כיון שלא עפ"י נביאים נאמרה, וא"כ איך מקשה על הר"ן משיטה דהוא חולק עליה והגם דבמס' ר"ה סוף פ"ב מעתיק תירוצו של הבעה"מ דפורים נקרא דברי קבלה ואינו חולק עליו כך דרכו של הר"ן להעתיק דעה שחולק עליו במקום אחר ואינו מעיר כלל שחולק עליו בזה והביא כת"ר ראיה ודוגמא לזה מענין אחר. ואנא אמינא אם יראה בעיני כת"ר שליט"א והוא

דלפי"ד הט"ז לא בא להקשות על הר"ן ז"ל אלא דהוא הביא סברת הר"ן דמגילה היא דרבנן וכתב וי"ל וכו' ולא להקשות אלא לחלוק, ועוד דהר"ן ז"ל אחר שחלק שם על הרז"ה מכח הירושלמי חזר וכתב אלא דאפשר לתרץ דהירושלמי לא ס"ל דדברי קבלה אינם צריכים חיזוק וכו' ולפי"ז יוצא דהוא הסכים להרז"ה דהיא דברי קבלה ומשו"ה כתב בר"ה תירוצו של בעה"ע סתם מבלי לחלוק עליו, זה נ"ל, והנני דוב"ש ומאחל לכת"ר בריאות שלמה כאות מוקירו ומכבדו כערכו הרם באמת וישר. יוסף שאול אלישר פליאתו על לשון הר"ן במס' שבת סוף פ' ש"ש ד' קי"א ד"ה אלא ודאי וכו' וז"ל ואפי' לדברי ר' נתן בעל הערוך ז"ל שהוא אומר דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה לא מודה ר"ש וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד איכ"ל דהני מילי לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת, אבל באיסורי דעלמא כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניח"ל מודה ר"ש וכו' ובד"ה אבל ר"נ בעל הערוך ז"ל כתב שאי אפשר שתהא הך מסוכריה בדפנה של חבית דאי"ה אע"ג דהוי פסי"ר כיון שאינו נהנה מן הנסחט ממנה בכי האי גוונא לא מודה ר"ש אלא דוקא היכא דהוו פסי"ר וניח"ל, והביא ראיה מדאמרינן בפ' ב"מ ד' כ"ט מוכרי כסות וכו' עד סוף הדבור עי"ש, והרי דברי הבעל הערוך סותרים זה לזה ולפי שהדבר הוא כ"כ פלאי נ"ל לומר דגם ד"ה ואין אלו ראיות וכו' עד סוף הדיבור הם דברי בעל הערוך דהוא סתר את ראיותיו והסכים למ"ש למעלה. וראיה לזה דהריטב"א ז"ל הביא את הדברים בעצמם כמו שנכתבו כאן והביא את כל לשונו של בעל הערוך אלא שלפנינו חסרים בהערוך, ואין להתפלא שהרי גם הלשון כמו שהביאו הר"ן איננו נמצא בהערוך לפנינו כמו שיראה המעיין. תמיהתו על הגאון מהר"י כולי ז"ל מגיה המ"ל ז"ל בהל' ו' מפרק ו' מהלכות תרומות ד"ה שכתב וז"ל משמע דבמזיד ליכא חומש עכ"ל דהוא דבר מפורש בתורה וכו' נ"ל להגיה "משום" במקום משמע ור"ל דהרב המגיה רצה להביא ראיה דס"ל לרש"י דזר שאכל תרומה במזיד דפטור לשלם ממאי דאיתא התם זר שאכל תרומה על השובע פטור "כן היא גירסת רש"י" ורש"י ז"ל אוקמה שאכל בשוגג ומדלא אוקמה שאכל אפי' במזיד משמע דס"ל דבמזיד פטור אפי' שלא על השובע ודחה ראיה זו וכתב דמה דאוקמא דוקא בשוגג משום דפטור היינו מחומש ובמזיד ליכא חומש, זה נ"ל אם יוכשר בעיני כת"ר. קושיתו על המ"ל ז"ל פרק ו' הלכ' ט' מהל' כלי המקדש שכתב ולפי"ז היה מן הדין שיהא ערב פסח מחצות ומעלה אסור בהספד ותענית, ולא מצאתי דין זה עכ"ל, וכת"ר שליט"א הקשה דהוא גמרא ערוכה בחולין קכ"ט ע"ב דאיתא התם כתוב במגילת תענית פסחא זעורא דלא למספד הא רבה למספד אלא כל דכן, הא נמי כ"ד יעי"ש, נ"ל דבלא"ה צריך להגיה מלת "דוקא" היינו ע"פ דוקא מחצות ומעלה

אסור דע"ז הוקשה לו מרב שישת שהתענה כל היום והיה יכול להקשות מחולין אלא שאינו מבואר כמו ברב שישת. קושיתו על מס' מנחות מ"ה ע"ב תוס' ד"ה קרבו כבשים בלא לחם דכתבו וז"ל פי' הקונטריס שלא היה להם אלא מן וקשה וכו' ובפר' שתי הלחם נמי מוכח שהוה עמהם לחם הפנים במדבר והיו מקריבים מנחת העומר וכו' וכת"ר שליט"א הקשה דאמאי לא הביאו מהכתוב בפרשת פיקודי ויערך עליו ערך לחם לפני ד', ולי נראה לומר דמהתם לא קשיא אימור שהביאו אתם או נזדמן להם בשביל פעם אחת אבל ממה שהקריבו מנחת העומר קשה. קושיתו על דברי המג"א בהל' יוה"כ סי' תרי"א בד"ה לנקב דכתב וז"ל ואי"ל דמיירי בירק שאינו נאכל כמו שהוא חי וכו' יע"ש, וכת"ר שלי"טא הקשה דזה הוי הפך דברי רש"י ז"ל באותה סוגיא "שבת" קי"ד ע"ב ד"ה ורב שישת דכתב וז"ל אבל השתא דלא מיבעי לן קניבת ירק ביוה"כ שחל בע"ש שהרי בשבת לא יבשלם וכו' הרי דהוא מבאר דמיירי בירק חי דצריך בישול. ולפקע"ד נראה לי לומר דלשון בישול דנקט לאו דוקא מטעמים הבאים. א) דלעיל ד"ה וליתקע כתב וז"ל שיהיו מוכנים לחתכן ולפרמן וכו' ולא נקט לבשלם מוכח דמילת בישול דנקט הכא ר"ל תיקון והיינו פירוס דזהו בישולו ותיקונו. ב) דירק הוא דומיא דאגוזים דהוי דבר שנאכל כמו שהוא חי. ג) דאם באמת מיירי בירק חי שאינו ראוי לאכילה כ"א ע"י בישול א"כ אין בו עגמת נפש לרש"י דמפרש עגמת נפש שרואה ומזמין ואינו אוכל דכיון דאינו ראוי לאכילה כמו שהוא חי אין בו עג"נ. ובהיותי בזה ראיתי להרשב"א ז"ל בשיטתו עמ"ס שבת דכתב וז"ל ובתוס' נראה שפירשו לחתוך הירק ולא דקדקו דא"כ הו"ל טוחן עכ"ל והרואה יראה מה שכתבו התוס' שם ד"ה אלא לקניבת ירק וז"ל ולא דמו להא דאמר בפ' כלל גדול האי דפרים סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי שעושה חתוכות דקות מאד והכא מיירי שעושה חתיכות גדולות יע"ש וכן בד"ה לעולם למלאכה כתבו וקניבת ירק דברייתא מיירי שעושה דק דק דהוי איסור דאורייתא דדמי לטוחן עכ"ל וגם בד' ע"ד ע"ב ד"ה האי מאן דפרים סילקא כתבו בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלים שרי עי"ש, והיה זה בעיני לפלא עד שבא לדעתי לומר ולא דקדקו ר"ל שלא עשה אותו דק דק, וזה הוא כדברי התוס':

לכבוד הגאון הגדול האמיתי המפורסם בכל קצוי תבל בגאונות בחסידותו בצדקתו וענוותו כמוהר"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג שליט"א. ראש הרבנים בארץ ישראל אדוני הרב.:

הנה ביושבי לפני כת"ר שליט"א ושוחחנו בדין כתיבת ספרים בשו', כבדני כת"ר לעיין בס' באר יצחק. וחיות שעיינתי בו ומצאתי דברים שלא זכיתי להבינם, הנני מתכבד

להגיש הערותי לפני כת"ר לעבור עליהם. בספר באר יצחק להגאון ר' יצחק אלחנן מקאוונא בחלק יור"ד סי' י"ט מביא הא דנסתפקו האחרונים אם יוצאים מצות כתיבת ס"ת בשותפות, כיון דכתיב כתבו לכם, מי בעינן שתהא כולה שלו כמו גבי אתרוג או לא, וכתב הגאון ר' יצחק אלחנן ז"ל ראיה מגמ' דב"ב (דף מ"ג ע"א) דמקשה הש"ס אהא דתניא בני העיר שנגנב ס"ת שלהן אין דנין בדייני אותה העיר וכו' ופריך וליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינהו ומשני שאני ס"ת דלשמיעה קאי, וקשה הא מצי למימר בפשיטות דלכן אינם יכולים להסתלק כדי שלא יפסידו מצות כתיבת ס"ת דיוצאים אף בשותפות אע"כ מוכח דאין יוצאים בשל שותפות עכ"ל. אולם יש לדחות ראיה זו, דלעולם יוצאים מצות כתיבת ס"ת בשותפות, אלא משום דכאן כבר יצאו מצות כתיבת ס"ת בשעת הכתיבה, ולכן אף דיסתלקו עכשיו אינם מפסידים את המצוה, (ועיין להלן בדברי הבאר יצחק עצמו) ועוד יש לדחות דמשו"ה לא משני דאינם יכולים להסתלק כדי שלא יפסידו מצות כתובת ס"ת דהנה בגמ' שם פריך מעוד ברייתא דתניא האומר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר וכוי ומקשה וליסתלקי בי תרי מינייהו ולידינהו ומשני ה"נ בס"ת וכן מתרץ שם גם הברייתא דהאומר תנו ענה לענוי עירו דמיירי ג"כ בס"ת עיי"ש, וכאן ע"כ צ"ל דשאני ס"ת דלשמיעה קאי דהכא ליכא למימר דמשו"ה אינם יכולים להסתלק כדי שלא יפסידו מצות כתיבת ס"ת כיון דהס"ת עדיין לא נכתבה ועדיין לא קיימו מצות כתיבת ס"ת, וכיון דע"כ אנו צריכים לתרץ דשאני ס"ת דלשמיעה קאי על שני ברייתות אלה לכן תירץ כן גם על בריותא זו. עוד ראיה מביא שם הגאון ר' יצחק אלחנן מגמ' דסנהדרין (דף כ"א ע"ב) דאמרינן שם אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו איתיביה אביי וכותב לו ס"ת לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא וכו' ואי נימא דיוצאים בשל שותפות א"כ י"ל דנפ"מ בין מלך להדיוט דמלך צריך לכתוב משלו לבדו, דהא גבי מלך כתיב וכתב "לו" משא"כ הדיוט דכתיב גביה כתבו "לכם" לשון רבים יוצאים אף בשל שותפות אע"כ מוכח דגם הדיוט אינו יוצא בשל שותפות עכ"ל. אולם אחה"מ אין משם ראיה דקושית הגמרא היא לרבה דס"ל דאפילו הדיוט שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו א"כ מה משמיענו הברייתא דין זה גבי מלך דוקא דתני גבי מלך, "ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו" ולפי דברי הבא"י עיקר הנפ"מ בין מלך להדיוט הוא בזה שמלך צריך לכתוב לבדו בלי שותפות, וחידוש זה לא השמיענו הברייתא כלל, ולמה זה השמיענו הברייתא "ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו" דדין זה הוא גם גבי הדיוט ועיקר החידוש שמלך צריך לכתוב לבדו חסר מן הספר, אלא ע"כ שדין זה שלא יתנאה בשל אבותיו אינו אלא גבי מלך וזהו שמקשה מלך אין הדיוט לא. וראיתי

שם שמביא ראיה לשיטת "הפרדס דוד" דאם אחד כתב ס"ת ונאבדה ממנו דאין צריך לכתוב אחרת מדברי הטוח"מ סימן צ"ג אות מ' שכתב שם בשם בעה"ת דבע"ח ואשה בכתובתה גובין ס"ת בחובם, וקשה הא פריעת בע"ח לא הוי רק מצות עשה, ואלו מצד השעבוד הא מטלטלין לאו בני שעבוד נינהו, וא"כ קשה מאי אולמא האי עשה דפריעת בע"ח ממצות עשה דכתובת ס"ת ומשמע דאף אם אין לו אלא ס"ת אחת ג"כ בע"ח גובה בחובו, אע"כ דמי שכתב ס"ת ואח"כ נאבדה ממנו ואפילו מכרה ג"כ יצא מצות כתובת ס"ת. ולענ"ד אפשר לומר דהא דמטלטלין לא משתעבדי לבע"ח היינו דוקא היכא שעברו לידי אחרים אבל כל זמן שהם תחת ידו חייב לשלם מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה כי כן כתוב, והאיש אשר אתה נושא בו וכו'. ועיין שם בבאר יצחק שדחה ראיתו לפמ"ש הרמב"ם דנשים פטורות ממצות כתובת ס"ת א"כ י"ל דלכן בע"ח גובה לס"ת בחובו משום דמצות עשה דפריעת בע"ח הו"ל עשה השווה בכל דהא גם נשים חייבות בזה ומ"ע דס"ת הו"ל עשה שאינו שווה בכל א"כ אתי עשה דשווה בכל ודוחה לעשה שאינו שווה בכל כדאמרינן ביבמות דף הי. אולם לכאורה עדיין יש להקשות מגמ' דב"ב (דף קנ"א ע"א) דאיבעיא לו בנותן מתנה לחברו כל נכסיו אי ס"ת בכלל נכסיו או לא עיי"ש, וקשה איך אפשר לקחת ממנו הס"ת שיעבור על מצות עשה בשלמא לפירוש הראשון של הרשב"ם שם (בדף ק"נ ע"ב) דמיירי בשכיב מרע דהמתנה אינה אלא לאחר מיתה אתו שפיר דכיון דמת פטור מן המצות, ולכן גם הס"ת בכלל, אבל לפירוש השני של הרשב"ם דמיירי בבריא ובקנין קשה כנ"ל. אבל אחר מעט ההתבוננות אין שום קושיא, דאם נאמר בס"ת בכלל הנכסים א"כ מיד שנתן המתנה כבר עבר על המצוה, וכמו במכר ס"ת דאף שעבר על המצוה המכר קיים, כן גם במתנה אף שעבר המתנה קיימת אבל גבי גבייה בע"ח שב"ד באים לגבות ממנו הס"ת עבור הבע"ח א"כ מעבירים אותו על המצוה ושפיר מקשה הגאון רי"א ז"ל. ועיין בלח"מ בפ"ו מהלכות ערכין הל' ג' שכתב בדעת הרמב"ם שאם הקדיש כל נכסיו הוי ס"ת בכלל ההקדש ואע"ג דבהלכות זכיה ומתנה פסק הרמב"ם גבי שכיב מרע שנתן נכסיו דהוי ספק אם ס"ת בכלל שאני הקדש דמקדיש בעין יפה הוא מקדיש (ועיי"ש במל"מ) ואם נימא כדעת התורת חיים הובאו דבריו בפ"ת יו"ד סי' ע"ר ס"ק ג' וז"ל עיין בס' תורת חיים בסנהדרין ד' כ"א שכתב ונראה דיחיד הכותב ס"ת לעצמו ונתנה לביהכ"נ לקרות בו בציבור ומקדישה לאו שפיר עביד דכיון דמקדישה הרי היא של הקדש ולא שלו היא וכו' ול"כן דאין להקדיש ס"ת אלא א"כ כותב לו ס"ת אחרת לעצמו, א"כ איך אפשר לומר דמטעם מקדיש בעין יפה מקדיש הוי ס"ת בכלל, הא ע"י הקדש זה הוא מבטל מ"ע של כתיבת ס"ת וא"כ בודאי אין דעתו

להקדיש את הס"ת ואם נאמר דהא דמקדיש כל נכסיו מיירי בס"ת שקנה או ירש ולא שכתב הוא עצמו אתי שפיר, אלא שבזה נפלו כל הראיות שהביא הגאון באר יצחק ז"ל מביכורים ומסוגיות אחרות כיון די"ל דהכל מיירי בס"ת קנוי או ירושה. והנני משתחוה כתלמיד לרבו ומברכו בברכת החג כ"ד מוקירו ומכבדו יוסף שאול אלישר מוצאי חג הפסח תש"ב. לדי"ן הרב... כש"ת ר' יוסף אלישר הי"ו. זה עתה נפניתי מטרדות החג ועיינתי בדבריו והערותיו על הגאון מקובנא ז"ל בדרך כלל דבריו טובים ונכונים, והגאון ז"ל בעצמו מרמז שיש לסתור ולבנות בדבריו, ואולם מה שחשב שהוא ז"ל טעה בדבר פשוט אין זה נכון חם ליה להגרי"א ז"ל שהיה חד בדרא ביחוד בח"מ שישגה ככה. הסבר דבריו הוא שלסוברים דמטלטלי לא משתעבדי אף מן התורה אין עליהם שום זיקה של שעבוד שהוא בגדר חצי קנין ואין כאן אלא המצוה של פריעת בע"ח בלבד מצוה שעל גופו כמו הנחת תפילין וכדומה, ואמנם הקרא יוציא אליך את העבוט הוא כמקור להרבה ראשונים ז"ל על מצות פריעת בע"ח, אבל אין זה שייך לשעבוד, ויש מהראשונים ז"ל הסוברים שאין שום מקור בתורה להגבות מנכסים ויוציא אליך את העבוט מצוה בעלמא וע"ז כופין אותו מה"ת בגופו ע"י מכות ושוטין אבל לא תופסים נכסים ויש אומרים שעד שאתה כופהו בגופו תכפהו בממונו ומגבים מנכסיו אבל לא על יסוד של שעבוד כאילו הם קנויים בזה למלוה אלא על יסוד של כפיה על מצות עשה וכגון שאומרים לו עשה לולב ואינו עושה שמכין אותו וכו' ומכיון שכך לדעת הנ"ל הוו עשה ומאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה ועיין ברמב"ן סוף ב"ב בר"ן כתובות פ"ג תוס' ב"ב ק"ה הריטב"א קדושין י"ג ובכתובות פ"ו ורש"י שם שו"ת הרידב"ז חלק ב' סי' תר"י וכו'. מפני שאין לי זמן מוכרח אני לקבר ואחתום בברכה לכת"ר. ידידו מוקירו עוד יצחק אייזוק הלוי הרצוג הרב הראשי לא"י אמר המחבר בודאי ובודאי שדברי כת"ר שליט"א נכונים וצודקים ואינם צריכים חיזוק, וכבר הגדתי לכת"ר בע"פ שהיות ונמסר לי לעיין בו בערבי החג ימי המעשה כחבתי בחפזון רב, ועתה ארשום המקורות אשר מהם שאבתי דברי ואם שגיתי לא אבוש. א) הרמז"ל בפ' י"א מהל' מלו"ל הל' ז' כתב וז"ל בד"א בזמן שנפרעים מן הלוה עצמו אבל הבא ליפרע מן היורש בין קטן בין גדול לא ופרע מן המטלטלים אפי' הוו מופקדין או מלוה אצל אחרים שהמטלטלים אינה תחת שעבוד בע"ח מה"ת עכ"ל, משמע דדוקא לגבי יורש אמרינן דמטלטלין אינם תחת שעבוד מה"ת אבל לגבי לוה עצמו כיון דש"ד גם המטלטלין הם תחת שעבוד מה"ת. ב) הר"ן ז"ל בסוף ב"ב ד"ה שעבודא דאורייתא כתב וז"ל דכתיב והאיש אשר אתה וכו' יוציא אליך וכו' ש"מ דנכסיו משועבדים למי שהלוה לו וה"ה מקרקעי עכ"ל. מוכח דאמרינן

ש"ד וגם המטלטלים משתעבדים, ובסוף כתובות כתב וז"ל ואפשר דמשום פריעת ב"ח מצוה כופין אותו וכו' דמתורת כפיה נמי יורדין לנכסיו עכ"ל, מדבריו אלו משמע כאילו דלא אמרינן ש"ד. ג) הרמב"ן בסוף ב"ב הביא דברי הרי"ף ז"ל וכתב דבריו אינם מחוורים דסתרי אהדדי דהוא פסק כמ"ד ש"ד וכאן כתב הטעם דפריעת ב"ח מצוה ר"ל דשעבודא לאו דאורייתא. ד) וראיתי לעט"ר הרמ"ז בספרו הק' לב מרפא מע' ש"ד דהביא קושית החק"ל בח' או"ח על הר"ן ז"ל דהוא פסק דש"ד דהכי ס"ל לר"פ ולעיל גבי ערבא דיתמי פירש דר"פ ור"ה בריה דר"י פליגי בש"ד ור"פ ס"ל דשעבודה לאו דאורייתא וא"כ דבריו סותרין והניח בצ"ע. ה) והרמ"ז זצוק"ל ישב הצ"ע של החק"ל ז"ל עפ"י סברת הרמ"ז ז"ל בחי' לבתרא דכתב וז"ל אע"ג דשמעינן לר"פ דאמר אפי' דמלוה עפ"י ש"ד כדאיתא פר' האשה נקנית קסבר ר"פ דהיא גופא משום מצוה היא ויתמי לאו בני מ"מ נינהו עד דגדלי, ור"ה בריה דר"י סבר לאו משום מצוה לחודא קא משתעבד אלא ממילא הוא דמשתעבדי נכסי דלוה למלוה בין מע"פ בין מלוה בשטר וכו' הרי דס"ל להרמ"א דטעמא דר"פ דס"ל ש"ד מהאי טעמא גופא דפריעת ב"ח מצוה היא והא בהא תליא וא"כ לגבי יתומים קטנים דלאו בני מ"מ נינהו ה"ה נמי דליכא שעבוד אמרינן לגבי יתומים שעבודא לאו דאורייתא ועי"ש שהאריך ובזה נתיישב קושית החק"ל ו) וגם דברי הר"ן שהזכרנו מתיישבים בזה דכיון דסבר ב' טעמים יחד גם פריעת ב"ח מצוה וגם משום ש"ד לזה יש כח ביד ב"ד לכופו גם בגופו שיקוים המצוה וגם בממונו מטעם ש"ד. ז) וגם אין מקום לקושיתו של הרמב"ן ז"ל ודברי הרי"ף מחוורין. ח) ומאותו לשון רש"י בב"מ ס"ז ד"ה אין בע"ח גובה וכו' שנסתייע הגאון מקובנא ז"ל, אחהמ"ר נראה לי דהוא סתירה לדבריו דכן כתב דבשלמא בעודו אביהם קיים גבי אפי' מגלימא דעל כתפיה שהרי לו הלוה המלוה מעותיו ונשתעבד והתורה אמרה יבא שלוח ב"ד וכו' הרי דהלוה משועבד מה"ת אפי' מגלימא דעל כתפיה ואי"ל דהוא סבר דמקרא זה הוא מקור לפריעת בח"מ כיון דהוא כתב בכתובות פ"ו דעשה דפריעת בע"ח הוא מהן צדק וכו'. ועל יסוד שאיבתי ממקורות אלו כתבתי דהא דמטלטלין לא משתעבדין היינו דוקא כשעברו ליד אחר אולם מיד הלוה עצמו חייב לשלם מהם. ט) ובכונה אני דקדקתי וכתבתי דהלוה חייב לשלם המטלטלים והוא דבאמת שכל הענין מעיקרו לא זכיתי להבינו דהיכי ס"ד דמשום דהלוה עושה מצוה בקיום ס"ת יהא פטור לשלם חובו ממנו ול"ד לתפילין דהם חובת הגוף והוי כמלבוש עיין בעה"ת שער א', ועוד הגע עצמך שללוה יש כספים שהלוה אותם לעניים להחזקת מעמדם הלואת חו"ח האם נאמר דכספים אלו לא ישתעבדו משום דמקיים מצות והחזקת בו. י) עוד כתבתי בתו"ד לכת"ר שליט"א בעיקר הדרשא דכתבו

לכם דדרשו הגאונים אשר בארץ המה ז"ל דצריך שכ"א מישראל יכתוב משלו וכולו שלו וכו' דאחהמ"ר תם אנו ולא אדע אם יש לנו הכח לדרוש כל מיעוט וריבוי שרבותינו ז"ל לא דרשו אותו בפרט שהם דרשו פעם לכם משלכם, ופעם דרשו לכם שלכם, וכ"כ בלך דרשו פעם למעט ופעם שלך יהא להסיקא וכו' ופעם דרשו למעוטי שו' גוי ופעם שלך אי אתה רואה ולא מיעטו שו' גוי וכ"ז הוא לפי ראות עיניהם:

אבל אנו אין לנו כח לדרוש כמו שלא דרשו כל לכם כמו משכו וקחו לכם, תמימים הם לכם ורבים כאלו, בפרט למ"ש רמב"ן על פסוק כתבו לכם שהקב"ה ציוה למשה וליהושע שהם יכתבו וילמדו התורה לישראל, ולפי מה שהבנתי מדברי הס' בית יהודה שמילת ולמדה חוזר על הכתיבה ללמדם כתיבת ס"ת בכ"ז מילת לכם לא שייך לבנ"י וע"ז לא זכיתי להיות מבעלי תשובה, אחר כן מצאתי בס' החינוך שכתב שמצוה לכל איש מישראל להיות לו ס"ת ואם כתבו בידו ה"ז משובח וכו' והרב מ"ח כתב דהא דאמר רבא אעפ"י שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו שנא' ועתה כתבו לכם וכו' ההוכחה אינה מתיבת לכם דהא בירושה הוי לכם כמו אתרוג והרבה דברים בעינן לכם ויוצאים בירושה, אלא ההוכחה היא מתיבת כתבו וכו' יעי"ש. ובעיקר ההפרש בין מעשר בהמה דדרשו למעט שו' גוי ובין חמץ בפסח שלא דרשו כן, עלה בדעתו לומר דבבהמה כיון דאי אפשר לחלק ביניהם דבכל בהמה יש חלק לגוי בשביל זה ממעטין שו' גוי, ל"כ בחמץ דאפשר לחלק לכ"א חלקו הרי הוא כאילו חלקו ועובר הישראל בעד חלקו כאילו לא היה שו'. ואח"ז ראיתי להחק"ל ח' יו"ד הלכות רבית סי' טו"ב דהוא עלה ונסתפק בענין בשו' גוי בכספים באם ילוה אותם הגוי ברבית לישראל כיון דכתיב כספיך בלשון יחיד וכמו שדרשו בהרבה דברים שמנה אותם שם למעט שו' גוי וע"ז הוקשה לו מחמץ שלא דרשו כן ורצה לחלק כמו שחילקתי ודחה חי' זה ממה דאמרו בדגן של שו' דחייבת בתרומה מדכתיב תרומותיכם וכ"כ במעשר מדכתיב מעשרותיכם, ואם איתא דבדגן כיון שיכולים לחלקו לא שייך למעוטי שו' גוי משום דכמאן דפליג דמי איך ריבה שו' ישראל מתרומותיכם דהרי לא שייך בו שו' ואח"כ דחה גם ראיה זו ושוב כתב דצריך בירור אם בכל מקום דכתוב בלשון יחיד ממעטינן שו' גוי או אפי' שו' ישראל והאריך הרבה וקשה להעתיק כל דה"ק שהוא כמעין המתגבר יעי"ש, ומקרב לב אני מודה לכת"ר שליט"א על אשר כבדני בתשו' הרמתה לעטר ספרי בה, ומבקשהו להעתיר בעדי שהאל ית' יזכני ללמוד ולהבין ולכוון אל האמת ולהדריכני בדרך הטוב והישר. יוסף שאול אלישר הגהות והשגות שמצאתי בגליון המשניות של הרב מ"ד הגאון כמוהר"ר נסים בנימין מרדכי אלישר זצוק"ל ובע"ה יזכני האל בחלק הב' יבואו חי"ת על התלמוד ברכות פ"ח מ"ד

בהרע"ב ד"ה ב"ש וכו' ושמש תלמוד חכם אינו מניח פרורים שאין בהם כזית וכו' נ"ב צ"ל שיש בהם כזית. פאה פ"ח מ"ד בתוס' רעק"א אות פ"ג ודוחק לומר דהרמב"ם חולק עליהם וכו' נ"ב אמת הרמב"ם ז"ל לא פסק דין זה דנאמן לומר חטים ניתן לי וטחנתי וכו' והוא תמוה כי הוא ירושלמי הביאו הר"ש בעיא דאיפשיטא וגם הרמב"ם כתב כן בפירושו וצ"ל דכיון דהרמב"ם כתב בחבורו הלכות מעשר (פי"ב הי"ב) שאינו נאמן כי אם שיהיה קרוב מהגורן ובאותו יום א"כ הוי מילתא דלא שכיחא שבאותו יום יטחון ויעשה לחם וכו' לכן לא כתב דין זה אך בירק ודאי דנאמן לעולם לומר בעה"ב נתן לי ירק מבושל דוקא ולא חי כיון דאינו זמן הגורן ובכן אינו נאמן לומר בשלתי כ"א במיגו ואני בשלתיו ודו"ק. כלאים פ"ה מ"ז תוי"ט בד"ה ינפץ וכו' דיותר ראוי לקבורה בעודו אביב "ולא" וכו' נ"ב צ"ל ולה. שביעית פ"ו מ"ב תוי"ט בד"ה דשין וכו' ולא ידענא טעמא מאו עכ"ל, נ"ב עיין פירוש הרא"ש. תמורות פ"ט מ"ג תוי"ט בד"ה וחייבת במעשרות וכו' ואפילו למ"ד מעשר שני ממון בעלים וכו' עיין בחידושי מהרי"ח מ"ש על דברי התוי"ט הללו ונ"ב אחהמ"ר אדרבה דבריו אינם מובנים כי דברי התוי"ט ז"ל הם פשוטים כי הר"ש כתב מעשר שני אינו נמכר וע"ז הרגיש כי זה דוקא לדעת ר"מ שהוא ממון גבוה כמ"ש בפ"א דמעשר שני אך למ"ד שהוא ממון בעלים נמכר ולכן צריך הזורע הזה למכור גם המעשר שני לכהן בדמי תרומה על מנת שיעלה הכהן ויאכלנו בירושת"ו כי הוא אינו יכול לאכלו אפילו בירושת"ו כי הוא תרומה וע"ז תירץ דאפילו למ"ד ממון בעלים אינו נמכר בזה הדין כי על הרוב הזורע תרומה הוא כהן והוא בעצמו יעלה ויאכלו בירושת"ו כי הוא בעליו ואין צריך מכירה, וזה פשוט וברור לכל מעיין ודו"ק, מעשרות פ"א מ"ב בתוס' רעק"א אות א' אבל לענין שנת המעשר אזלינן בתר חנטה כדאיתא במס' ר"ה דף ט"ו ע"ב וכו' נ"ב מפורש שם בד"א באילן שעושה ב' בריכות אבל בריכה אחת וכו' וכן אין שום קושיא על הרמב"ם ז"ל וכן כתב הרדב"ז בפי' שם ודו"ק. מעשר שני פ"ב מ"ה תוי"ט בד"ה מה שלקט וכו' וקשיא לי וכו' נ"ב כן הקשה הרא"ש בפירושו עיי"ש מה שתירץ, ותירוץ התוי"ט דחוק מאד דאיך יחלל על החריף דוקא ואפשר כי החריפים הם מעשר שני דהא לא ידע איזה הם חולין ואיזה מהם מעשר שני וצ"ע:

שם מ"ו תוי"ט בד"ה נכנס ויוצא וכו' לא איצטריך כלל וכו' עכ"ל, נ"ב דבריו תמוהים מאד כי גם לרשב"י אצטריך אליבא דבית שמאי ודו"ק וצ"ע. "שם מ"י הלוקח וכו' עיין כאן בנימוקי הגרי"ב על משנה זו. (א"ה דקדק לומר על משנה זו משום דעל הש"ס כתב וכן הלקוח וכו') מ"ש על מהרש"א ז"ל ונ"ב הלשון הוא מגומגם כי קושיית המהרש"א היא ממעשר שני עצמו וע"ז אין שום מחלוקת כי אם סתם משנה שנפדה ואינו בשרפה

וכן הקשה שם הרש"ש על מהרש"א ועיי"ש כי גם לשונו מגומגם שכתב כמסתפק ולא הביא משנתנו":

שם פ"ד מ"ג תוי"ט בד"ה ובין שנתן לו במתנה וכו' עסה"ד עיין בחידושי מהרי"ח מ"ש בזה ונ"ב לא ידעתו איך מדקדק על הרמב"ם ז"ל דהוה ליה לאוקמי היפך הגמ' וגם על הגמ' אין לדקדק דהו"ל לומר דהיכא מיירי שנתן לו עד שלא נגמרה מלאכתן וכו' דהרי במשנה ה' מפורש דאפילו אחר שנגמרה מלאכתן יכול לתת במתנה דקתני היה עומד בגורן וקתני נתונים לך במתנה וסתם גורן נגמרה מלאכתן ודו"ק: שם מ"ד עיין בחידושי מהרי"ח על משנה זו מה שהקשה על הרמב"ם ז"ל ונ"ב עיין מ"ש הרדב"ז ז"ל על הרמב"ם פ"ה הלכה י"א כי אין שום קושיא על הרמב"ם ז"ל ודוק שם מ"ו תוי"ט בד"ה וסלע וכו' לפי שנתחלל מעשר במשיכה וכו' נ"ב צ"ל שלא נתחלל. חלה פ"א מ"ה תוס' רעק"א אות ג' וסופה סופגנין וכו' נ"ב הציון הלז שייך רק בסיפא וסופה סופגנין חייבין בחלה ובטעות נרשם במשנה ברישא על הפטורה מן החלה ודו"ק "שם פ"ג מ"ה בהרע"ב ד"ה פטורה מן החלה וכו' וכן עיסה של ישראל "אם" גלגל הנכרי פוטר עכ"ל נ"ב צ"ל אין במקום אם". בכורים פ"א מ"ה בתוס' רעק"א אות ו' ד"ה מביאין ולא קורין, והא דלא הוו מ"ע שהזי"ג וכו' נ"ב קשה לי עכ"פ הוי מ"ע שהזי"ג מפני שאין מביאין מן הפסח ועד העצרת כמ"ש במשנה ג' מפני הכתוב וכו' וזה אינו מצד הימים כמ"ש הרב ז"ל כי אם מצד עצמו וצ"ע: שם פ"ב מ"ה בתוס' רעק"א אות ט"ו ד"ה ושלא מן המוקף וכו' וכ"כ הרא"ש כאן עכ"ל נ"ב וכ"כ תוס' ביצה דף י"ג ע"ב ד"ה בשם ועיי"ש הרש"ש. שבת פ"ב מ"ב תוי"ט בד"ה טומנים בשלחין וכו' בירושלמי ר"ח וכו' נ"ב בש"ס בבלי דף מ"ט ע"א כתוב כן ר"ח בשם ר' ישמעאל בר' יוסף וכו' ולמה הביא ירושלמי:

שם פכ"ב מ"ה תוי"ט בד"ה ונסתפג וכו' כך ראיתי בספר התרומה עכ"ל נ"ב וכ"כ התוס' שבת דף קי"א ע"א ד"ה האי עי"ש. עירובין פ"ו מ"ד תוי"ט בד"ה ר"י אומר וכו' כדפירש הרב במשנה ב' וכו' נ"ב צ"ל כדפירשתי במשנה ב' ותיבת הרב צריך למסוק. פסחים פ"א מ"א בנימוקי הגרי"ב ד"ה בהרע"ב וכו' צע"ג וכו' נ"ב עיין הרש"ש שתירץ זה במשנה א'. שקלים פ"ד מ"א תוי"ט בד"ה מתנדב וכו' ואתא שפיר וכו' נ"ב לא הבינותי איך אתו שפיר התירוץ השני אחת בשנה כיון דלא קאי לדבריך אלא על תמידין וכו' ולא אעומר ושתי הלחם א"כ היינו שקלים וצ"ע, (א"ה עיון להמ"ל פ"ד מה' שקלים הל' ו' שכתב ובעיקר החילוק שחילק הרב וכו' לא ידעתי מהו יעי"ש כנראה שנתכוון לקושיתו זו) שם פיו מ"ד תוס' חדשים ד"ה תיו"ט וכו' וע"ז פירש"י ג' פירושים מנ"ל דאין מורידין וכו' נ"ב צ"ל מנ"ל דמעלין:

שם פ"ז מ"ב תוי"ט בד"ה לעולם וכו' "ונימוקו עמו" וכו' נ"ב צ"ל "וצריך עיון" כן כתב הרש"ש פסחים דף ז' ע"א. יומא פ"ג מ"א תוי"ט בד"ה מתתיה וכו' ואולי דמשו"ה פסקו כמותו וכו' נ"ב עוד טעם אחר נראה לו דפסקו כמותו משום דסתם לן תנא כן במשנה ב' במעשה ודימו שהאיר פני המזרח נראה דהכי הלכתא ודו"ק. סוכה פ"ג מ"ב עיון מ"ש בתוס' רעק"א אות כ' והניח בצע"ג נ"ב ונראה לתרץ בפשיטות כי בגמ' היה יכול לתרץ כל שבידו לא הוי דחוי אך עדיפא מניה קא משני כו אעיקרא אין כאן דחוי דהזמנה לא מילתא היא ודו"ק. (א"ה יש נפקותא רבה דלמ"ד צריך אגד נמי לא הוי דחוי מטעם דכל שבידו וכו') ביצה פ"א מ"ג עיין בתוס' רעק"א אות ג' מ"ש על התוי"ט ונ"ב נראה דמ"ש תוי"ט אלא בדקר נעוץ היינו בדיעבד וכן כתוב בתוי"ט במשנה ה' ד"ה וב"ה מתירין. ר"ה פ"א מ"ו תוי"ט בד"ה ועכבן רע"ק וכו' נ"ב לא הבינותי קושייתו דהתם בשבת יסבול פירוש הברייתא בדברי המשנה דקתני פרתו מפני שלא מיחא בה כמ"ש שם אך כאן אם נפרש כדברי הברייתא צריך למחוק מהמשנה דברים אלו ועכבן רע"ק וגם שלח לו ר"ג וכו' ולתת במקומם מלים אחרות כדברי הברייתא ואין כן דרך הרע"ב ז"ל ואינו דומה כלל להתם ודו"ק:

שם מ"ט תוי"ט בד"ה אותו וכו' והכא אפילו מכשירין דוחין וכו' נ"ב עיין בהגהות וחדושים, ועל מ"ש שם ואפשר שזה באמת מ"ש במשנה שעל מהלך לילה ויום עיי"ש נ"ב לא ידעתי מה ראיה מלילה ויום אפילו על שעה אחת יהיה אי אפשר לעשות מערב שבת כיון שראה הלבנה בשבת לא היה אפשר לבוא להעיד קודם שראה הלבנה ודו"ק. מו"ק פ"א מ"ב תוי"ט בד"ה ועושין וכו' ומיהו קצת קשיא בעיני וכו' נ"ב תיבת ומיהו אינו מדוקדק: שם פ"ב מ"ד תוי"ט בד"ה בתים וכו' בכותל הנוטה לנפול ויש סכנה דסותרו ובונהו "בי"ט" וכו' נ"ב צ"ל בחול המועד. יבמות פ"ד מ"ז תוי"ט בד"ה ובאבי אביו וכו' אפי"ה גזרו רבנן נמי בחלוצה, עיין מ"ש ע"ז בתוס' רעק"א אות מ"ט, ונ"ב דברי התוי"ט הם דברי רש"י ז"ל וכבר הקשה כן רש"ל על רש"י ועיין מה שתירץ הרב חידושי שם אשר על הרי"ף ומהרש"א מהדורא בתרא":

שם פ"י מ"ג תוי"ט בד"ה אמרו לה מת בעליך וכו' כלומר שלא רצה היבם לגרשה וכו' נ"ב תיבת היבם נמחק. כתובות פ"ב מ"ב תוי"ט בד"ה ומודה ר"י וכו' עד ולענין אסור והיתר לא ע"ש, נ"ב אחהמ"ר לא ידעתי איך הרכיב דברים אלו בפי' הרמב"ם ז"ל דכוונת הרמב"ם ז"ל פשוטה דכיון דהמיגו אינו מועיל כי אם לענין אסורא דמותרת לכהן אם היתה טוענת מוכת עץ אני אבל לענין ממונא לא יועיל כלום לגבות כתובתה דאם היתה טוענת מוכת עץ אני אם הכיר בה אין לה אלא מנה אם לא הכיר בה אין לה כלום וא"כ לא

שייכי דברי התיו"ט בדבריו הנז' כלל ותם אנכי על הרעק"א ז"ל שיצא להקשות גם הוא על דברי הרמב"ם ז"ל והתפא"י ז"ל יצא לתרץ בדוחק ולא הרגישו כי אין בדברי הרמב"ם ז"ל שייכות לדברי התיו"ט וצ"ע, אחר זמן ראיתי שהרגיש בזה הרש"ס ז"ל עיי"ש. ("שם פי"א מ"א תוי"ט בד"ה ואין חייבין בקבורתה וכו' דא"כ ליתני נמי ואין חייבין בפרקונה וכו' עיין מ"ש ע"ז בתוס' רעק"א אות צ"ח, ונ"ב ולי נראה דהתוס' דקדקו וכתבו דלא שמעינן במשנה עד השתא וא"כ גם פרקינה לא שמעינן במשנה כ"א בברייתא יהיה מטעם שיהיה אם באה המשנה להודיענו דפטורין מקבורתה היה לה להשמיענו דפטורין מפרקונא ועיין"): נדרים פ"ב מ"א בתוס' חדשים וקשה וכו' וכ"נ מדברי הר"ן ז"ל וכו' נ"ב וכן נראה מדברי הר"ן אשר הביא התוי"ט לקמן ד"ה מותר:

שם תוי"ט בד"ה שבועה וכו' עיין תוס' חדשים ורעק"א ז"ל מה שתירצו דלק"מ ולא הבינותי דבריהם דאפשר כוונת התוי"ט דלתני שבועה שלא אהנה מתשמישך דזה ודאי הוא חל שבועה דאורייתא וצ"ע:

שם פ"ג מ"י תוי"ט בד"ה מאוכלי שום וכו' ולא ידעתי למה עכ"ל נ"ב עיין לקמן פ"ח מ"ו בתוי"ט ד"ה אינו אסור שכתב מסיים הרמב"ם לפי מאכלם וארצם א"כ לפי זה לא כתב הרמב"ם דין אוכלי שום ודו"ק. "שם פ"ז מ"ג תוי"ט ד"ה טען והזיע וכו' עיין מ"ש עליו בתוס' רעק"א אות מ"ז ונ"ב לפי דעתו להתכסות סתם הוא ללבוש כדכתיב אשר תכסה בה אבל ברישא פירש להתכסות בגיזי צמר לומר שאינו דרך מלבוש ודו"ק" (א"ה עיין בהרש"ש שהרב ז"ל הביא מהתורה:

שם פי"א מי"ב בתוס' רעק"א אות ע' בסופו בהג"ה ואף לפי פסק הרמב"ם בספ"י מה"נ ומבואר בתוי"ט וכו' נ"ב לא זכיתי להבין דברים אלו דשם כתב בפירוש משם הכ"מ ז"ל דטעמא שהוא המדיר והמיחל ע"ש וטעם זה לא שייך הכא ודו"ק. נזיר פ"ג מ"ו מעשה בהילני המלכה וכו' נ"ב עיין פירוש הרע"ב ז"ל ומה שהקשה עליו התוס' חדשים (וכן הקשה התפא"י ע"ש). עיין פ' הרא"ש שהיה לו גירסא אחרת בגמ' ולא קשה מידי ר"ל שהרא"ש ז"ל אינו גורס י"ד שנה ול' יום מיבעי ליה אלא גורס לי יום מיבעי ליה עיי"ש ובכן עיקר חוזק הקושיא של התוס' חדשים הוא שהרב פי' היפך הגמ' ששם אמרו י"ד שנה ול' יום מיבעי ליה והוא מפרש בהיפך שכיון שאין שנה לא הוצרך להזכירו ולגירסת הרא"ש ז"ל אין הדברים הללו בגמ' ונ"ל כי הרמב"ם ז"ל ורע"ב ז"ל גורסין כן בגמ' ומפרשים כן אליבא דב"ה ובלא נטמאת וכו' ר"ל בלא הזמן שישבה על הטומאה כי באמת נטמאת רק שלפי סברת ר"י על הטומאה לא תשב כי אם ל' יום כיון דנטמאת ביום מלאת והשלושים יום אינו צריך להזכיר כי כיון שאינם שנה לא הזכירם, או אליבא

דב"ש ובנטמאת תוך מלאת שצריכה לישב ז' שנים ול' יום בשביל ביאת ארץ ישראל רק השלשים יום אינו צריך להזכיר ומביא ראיה מהמשנה כמ"ש המפרשים כי מה שם היה ביום מלאת גם כאן ביום מלאת ופריך הגמ' א"כ ל' יום מיבעי ליה כי אי אפשר שעשתה עוד ז' שנים עבור הטומאה לסברת ר"י שביום מלאת אינה מונה כי אם שלשים יום ויבא הכל על נכון ואתי שפיר כי ר"י בא לחלוק על ת"ק בין לסברת ב"ה בין לסברת ב"ש כי לפי הגירסא הראשונה ופי' רש"י והרא"ש לסברת ב"ש לא חידש ר"י על הדין שום דבר כי אם בא לומר כן היה המעשה ודו"ק:

שם פ"ד מ"ז תוי"ט בד"ה מו שהיה אביו נזיר וכו' ואי נמי יש לגרוס בדברי הרב אלא בין שמת עכ"ל נ"ב צ"ל דהתוי"ט היה גורס בהרב בן בלא יו"ד וק"ל:

שם פ"ז מ"ד בהרע"ב ד"ה אין דנין וכו' הן הן דברי רבי יאושע וכו' נ"ב לפי פירושו יקשה מר"י כאן לר"י במס' ידים פ"ג מ"ב דשם סבר דנין ד"ת מד"ס ועיין אליאו רבה שפירש דברי ר"י פה באופן אחר דחוק. קדושין פ"א מ"י תוי"ט בד"ה וכל שאינו עושה וכו' וכ"פ הרמב"ם וכו' נ"ב כן כתב מהרש"א ז"ל באגדות. סדר נזיקין ב"מ פ"ח מ"ד תוי"ט ד"ה זכה בגדול וכו' ואני תמה על בעל הטורים וכו' עיון כאן בתוס' חדשים שכתבו על התוי"ט ז"ל כי בימי הגאון ז"ל עדין לא נדפס הדרישה ע"ש ונ"ב עיין חולין פ"ד מ"ה בתוי"ט ד"ה קרעה דהביא דברי הדרישה וא"כ כבר נדפס בימיו אחר כך ראיתי כאן בפ"ט מ"ח שכתב התוי"ט בעצמו ד"ה תבואה לא יזרענה קיטנית עדין לא זכינו לאותו חיבור ר"ל הדרישה וצ"ל כי כאשר חיבר התוי"ט סדר קדשים כבר נראה הדפוס של הדרישה:

שם פ"י מ"ה בתוס' חדשים ד"ה התוי"ט בד"ה בתבן ובקש וכו' גם קשה דהוי"ל להגמ' לעשות זה בצריכותא וכו' נ"ב לא הבינותי איזה צריכותא היה יכול לעשות בזה ואדרבה לפי דעת רש"י ז"ל שאינו יכול לתת ש"ך היה יכול לעשות צריכותא באמת וצ"ע. סנהדרין פ"ז מ"ד תוי"ט ד"ה אלו הן וכו' והאשה המביאה וכו' נ"ב תיבות אלו "והאשה המביאה" וכו' צריך לתתם למעלה אחר ומקלל אביו ואמו קודם וכולן בפרשת קדושים וכו' דבהדיא כתיב באשה המביאה דמיהם בם בפ' קדושים ועיין מהרש"א ז"ל דף נ"ב עיי"ש. מכות פ"א מ"א עיין מ"ש בתוס' רעק"א אות ג' ומ"ש על דבריו הרב תפארת ירושלים ונ"ב לא הבינותי תמיהתו דשם דנאמר המלוה רק בשבועה ומסתמא לא נשבע לשקר כי היא הלואה לעשר שנים ודו"ק:

שם מ"ח תוי"ט בד"ה עדותן בטלה וכו' עדין לא שמענו בשנים שעדותן בטלה עיין בתוס' חדשים מ"ש על דברי התוי"ט הללו ונ"ב עיין הרש"ש מה שתירץ ע"ז ולי נראה לפרש כי בטלה עדות הב' ר"ל שאפילו אם יבא עד אחר כשר אינו מצטרף עם העד הכשר הנשאר

דומיא דשני עדים הנשארים מהשלשה ודו"ק. שבועות פ"ג מ"ו נשבע לבטל את המצוה עיין תוי"ט ועיין בהגהות וחידושים מ"ש ע"ז ונ"ב עיין רש"ל דף כ"ז ד"ה אלא מדאצטריך או מ"ש בשם הר"ן ואין שום קושיא על הרמב"ם ותוי"ט ע"ש: שם פ"ד מ"ג תוי"ט בד"ה או שאמרו וכו' דלא משוו נפשייהו רשעים שהרי כפרו בתחילה אחר שהשביע וכו' נ"ב נראה מדבריו שנקראו רשעים שנשבעו לשקר וא"כ ואפילו חוץ לב"ד איך יכולים לחזור ולהגיד דהרי נשבעו לשקר וצ"ל דכוונתו הוא דלא משוו נפשייהו רשעים ר"ל שעברו על אם לא יגיד אך באמת לא ידעתי למה ראויים להעיד כשהשביען חוץ לב"ד הרי נשבעו לשקר דהרי הם באים ואומרים שיודעים לו עדות היפך שבועתם ואפשר לומר כיון שהפסול הוא עפ"י עצמן אינם נפסלים כמ"ש בשו"ע ח"מ סי' ל"ד וצריך ישוב. "עדיות פ"א מי"ד תוי"ט ד"ה אבל כשטהרת וכו' ולדבריהם הא דאמרינן לשבעה יומי וכו' ולא ישאל מהם שום כלי שטף וכו' נ"ב דבריו תמוהים דא"כ למה גזרו עיין הרש"ש ז"ל ולי נראה דחסר מן הספר וכן צ"ל ולא ישאל מהם וכו' אלא אם יאמר לו הע"ה שלא היה באהל בשום אופן אפילו בצמיד פתיל וע"ז הביא דברי הרמב"ם ז"ל שלא נחזיקהו בשקרן למ"ש ודו"ק":

שם פ"ב מ"ד בהרע"ב ד"ה עריס וכו' חמש גפנים וכו' נ"ב עיין הרש"ש שהקשה ע"ז ממס' כלאים ומ"ש שם. אבות פ"ג מ"ג בהרע"ב ד"ה ולא אמרו עליו דברי תורה ובברכת המזון וכו' עיין מ"ש התוי"ט ותוס' חדשים ולפי דעתי אין קושיא על הרע"ב ז"ל שלא כתב ובברכת המזון הוי כאלו אכלו משלחנו של מקום רק כתב יוצאין ידי סיבתן ר"ל שאינו כאלו אכלו זבחי מתים כי ודאי אין סברא אם אכלו שלשה וזמנו וברכו ברכת המזון שהיא מצות עשה שיקרא זבחי מתים ח"ו דא"כ לא הנחת בן לאברהם אבינו ולא ניחא למרייהו וכו' אך ודאי ממדת חסידות צריך ג"כ לפסוק בדברי תורה כדי שיקרא אוכל משלחנו של מקום כנלע"ד ונכון בע"ה, ועיין הוריות דף יו"ד ע"ב אמ"ל ר"ל פושע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר וכו' ודו"ק:

שם פ"ה מט"ז תוי"ט בד"ה זו אהבת אמנון ותמר לדוגמא בעלמא נקטיה וכו' עיין בתוס' ראשון לציון שכתב ע"ז פירוש דהא אהבת אמנון ותמר בדבר עבירה איסור אחות הוי וכו' נ"ב בסנהדרין דף כ"א מפורש כי תמר היתה מותרת לאמנון ואין בה דין אחות וצע"ג הוריות פ"ב מ"ב תוי"ט בד"ה שאין ב"ד חייבין וכו' וכך נ"ל נמי הך דהכא דהוי כמו ואין וכו' נ"ב וכ"כ הרא"ש ז"ל בפירושו למס' הוריות ע"ש:

שם מ"ה תוי"ט בד"ה שהמלך וכו' וס"ל לרבי עקיבא דכיון דאין "הנשים" וכו' נ"ב צ"ל דאין הנשיא: שם פ"ג מ"ב תוי"ט בד"ה כהן משיח וכו' ותימא וכו' נ"ב ואני תמיה על

תמיהתו דבהדיא כתב הרמב"ם ז"ל בפי' כהן משיח שעבר מחמת מום או זקן וא"כ אינו דומה כלל למשנה ד' כי שם עבר מחמת טומאה וכאשר נטהר חוזר לעבודתו לא כן עבר מחמת מום או זקנה אינו יכול לעבוד וכל הסוגיות שהביא אינם ענין לכאן וצ"ע, ועיין לח"מ פט"ו מהלכות שגגות ה"ז מ"ש על הרמב"ם ז"ל. סדר קדשים חולין פ"ח מ"א תוי"ט בד"ה ובית הלל אומרים וכו' ויש לתמוה וכו' נ"ב ויותר מזה קשה שאם כוונת הרע"ב במה שאמר אינה משנה להפך הסברות מה תיקן סוף סוף סתם ואח"כ מחלוקת היא בין אם יהיה ב"ה המיקל בין והיה ב"ש אלא ודאי צ"ל אינה משנה כי מחלוקת ב"ש לא מקרי מחלוקת ודו"ק. ערכין פ"ה מ"ו במשנה חייבי עולות וכו' עיין בהגהות וחידושים מ"ש ע"ז ונ"ב לא זכיתי להבין קושייתו כי שם מיירו שכבר הפריש הקרבן ובעי הגמ' אי יש חשש דמשהי משום צער וכו' אבל כאן מיירו שלא הפרישו וממשכנין כי ודאי אתי לשהויי ודו"ק כי הוא נכון. כריתות פ"ג מ"ו תוי"ט בד"ה משום חמותו וכו' דלזו איסור שהיא "אחותו" וכו' נ"ב צ"ל חמותו. מעילה פ"ג מ"ג תוי"ט בד"ה יצאו לשיתין וכו' והוא לשון ארמית וכו' נ"ב ולא ידעתי למה לא פירש שהוא לשון מקרא כי השתות יהרסון:

שם מ"ד תוי"ט בד"ה לא נהנין וכו' דהתם משום דאזיל לרעייה "ואין" לה פדיון וכו' נ"ב נ"ל ויש:

שם מ"ז תוי"ט בד"ה ושל הקדש וכו' תוס' פ"ב דב"ב דף כ"ו עכ"ל נ"ב עיי"ש הרש"ש:

שם בד"ה רבי אליעזר בר צדוק וכו' וצ"ע למה דחאו מהלכה, נ"ב לא הבינותי קושייתו כי הרמב"ם ז"ל נימוקו עמו שהלכה כת"ק דאין נהנין לכתחילה ורק לתת בלולביהם מודה לר"א מטעם מצות לאו ליהנות וכו' אבל ליהנות בדבר אחר לא ודו"ק:

שם פ"ד מ"ו בהרע"ב ד"ה הערלה וכו' ביבש במאתים ובלח וכו' עיין כאן בנימוקי הגרי"ב מ"ש עליו ונ"ב עיין שבת דף פ"ט ע"ב תוס' ד"ה אסורים בסופו פירש ר"ת כדברי הרע"ב:

שם פ"ה מ"א תוי"ט בד"ה כל דבר וכו' דאינה נוהגת אלא "במעילה" נ"ב צ"ל בבעולה תמיד פ"ה מ"ה היה כופה עליהן פסכתר עיין בהגהות וחידושים מ"ש ע"ז ונ"ב אינו מובן דזה אינו מבטל כלי מהיכנו כיון שיכול ליקח אותו ולתת אחר ומבטל כלי מהיכנו הוא אם האיסור בתוכו וזה פשוט וצ"ע. קנים פ"ג מ"א בהרע"ב ד"ה במה דברים אמורים וכו' ואם עשה כולין "למעלה" וכו' נ"ב צ"ל למטה. סדר טהרות כלים פ"א מ"ד תוי"ט בד"ה למעלה מן הזב וכו' וכן מי שבעל "זבה" וכו' נ"ב צ"ל זב:

שם פ"ו מ"ג במשנה שלש אבנים וכו' מירחה בטיט מקבלת טומאה משיסיקנה וכו' נ"ב קשה לי מאי שנא מתנור שבא מחותך במשנה ט' פ"ה שא"צ להסיקו שכבר הוסק והרי גם כאן כבר הוסקה זאת הכירה וצריך ישוב:

שם פ"ז מ"ה תוי"ט בד"ה היו גבוהין וכו' ולשון "הרב" העודף וכו' וקרוב לשמוע שבדברי "הרב" וכו' נ"ב צ"ל הר"ש: שם פ"ח מ"ו תוי"ט בד"ה אם יש פותח טפח וכו' ובזמן שפרע מעצמו שיעורו בפותח טפח וכו' נ"ב עיין לקמן פ"ט מ"ז שיעור הסדק הוא מלא פי מרדע וכו' ופירש הרב שליש טפח וצ"ע:

שם מ"י תוי"ט בד"ה טמאוהו וכו' עוד יש לי לתפוש עליו וכו' נ"ב לפי דעתי אין שום תפישה בזה וצריך להיות ט"ס ובמקום הלכך צ"ל כיצד והוא נכון סיום התוספתא שהביא הרמב"ם ז"ל ואפשר עוד שגירסת הרע"ב ז"ל בתוספתא היתה הלכך במקום כיצד וא"כ הביא לשון התוספתא ולא כתב מדנפשיה כלל והוא נכון:

שם פ"ט מ"ח תוי"ט בד"ה העשוי לכך ולכך וכו' ואידך להציל באהל השרץ וכו' נ"ב באהל השרץ לא נמצא זה הלשון כי שרץ אינו מטמא באהל ומ"ש בפ"ח הוא משנה ב' גבי קופה וחמת והוא כלי ואולי צ"ל באהל התנור:

שם פ"י מ"א תוי"ט בד"ה כלי גללים וכו' ולא נראה לחכמינו ז"ל וכו' נ"ב לא זכיתי להבין דב"ק דאיך היו יכולים לרבות בו כל הכלים שמקבלים טומאה מגביהן וכאשר יהיו באהל המת הם טמאים וכלי טמא אינו מציל בצמיד פתיל וכעת צל"ע: שם מ"ג תוי"ט בד"ה מגופת החבית וכו' והקשה הראב"ד וכו' נ"ב עיון לעיל פ"ט מ"א נמצאו במגופת החבית שמוכרח כפירוש הרמב"ם ז"ל:

שם פי"א מ"א בתוס' רעק"א אות ל"ב כתב לשון זה אינו מובן וכו' עד הסוף ולישנא דהר"ש צ"ע ע"כ נ"ב לא ידעתי מאי קשיא ליה דדברי הר"ש הם כמו דברי התוס' דרק בכלי מתכות בטומאת מת כיון שהוא זמן מרובה וישבר ולא ירצה להמתין ותשתכח תורת מי חטאת וז"ב רק שלא ידעתי למה כתב הר"ש חרב הרי כחלל כי גם אם אינו כחלל צריך הזאה ג' וז' ודו"ק אח"כ מצאתי להרש"ש ז"ל שתיקן זה ע"ש:

שם מ"ח תוס' חדשים בד"ה שירי וכו' אבל נפסק קצתו ונשאר מן החוט ומן הגרגרון מלא צואר קטנה טהור וכו' נ"ב צ"ל טמא. "שם פי"ב מ"ז תוי"ט בד"ה פחות מכאן יקוץ וכו' מוקי בגמרא דב"מ וכו' נ"ב שם הביא ברייתא סלע שנפחתה עד כמה וכו' עד שקל אבל משנתנו לא הביא וע"ש במהר"ם שיף ז"ל וצ"ע שם פי"ח מ"ח תוס' חדשים בד"ה דעת הר"ב וכו' אבל דעת הרמב"ם אינו כן גם בחיבורו וכו' נ"ב דוקא בחיבורו אינו כן אבל בפירושו הוא כן וגם בחיבורו המעיין שם וראה שדעתו כמו בפירושו ויש ט"ס שם ודו"ק:

שם פי"ט מ"ד תוס' חדשים ד"ה אף דהכא אין חילוק וכו' כיון שלא היה עליה המיזרן וכו' נ"ב צ"ל שהיה, והם דברי תוס' רעק"א באות מ"ו:

שם פ"כ מ"ו במשנה סדין וכו' משיתבר וכו' עיין מ"ש הרע"ב ובנימוקי הגרי"ב הקשה עליו ח"ל וצ"ע כי בזה לא שייך לשון שבירה רק לשון קריעה וכו' ע"ש נ"ב עיין תוי"ט גירסת נא"י משישבר וכן צ"ל דברי הרע"ב ואין ספק דגרסי משישבר והיא היא וכו' ואין כאן צ"ע: שם פכ"ב מ"ד תוי"ט בד"ה כסא שקבעו וכו' ותו דהרי משנתנו לא שנאה לזו שבעריבה "אלא" אותם וכו' נ"ב צ"ל "אצל":

שם פכ"ג מ"ד תוס' חדשים ד"ה כסא של כלה וכו' ול"נ דה"ה וכו' נ"ב צ"ל דהיינו דוקא:

שם בא"ד כיון שאינו מיוסד רק לכלה או "למת" וכו' נ"ב צ"ל לחיה:

שם פכ"ז מ"ה בהרע"ב ד"ה ונמדד כפול וכו' שהוא ששה אורך על ששה רוחב וכו' נ"ב צ"ל שלשה רוחב:

שם פכ"ח מ"ה תוי"ט בד"ה חמת וכו' "והן" הכסת וכו' נ"ב צ"ל וכן:

שם פכ"ט מ"ב במשנה ג' כסתות של צמר שיש לה פשתן וכו' נ"ב צ"ל שש של פשתן. אהלות פ"ג מ"א בתוס' רעק"א אות י' בזה מבאר דמיירי באינה רצוצה "דאין" וכו' נ"ב צ"ל דא"כ:

שם בא"ד "ואין" במה שאמר וכו' נ"ב צ"ל וא"כ:

שם פ"ה מ"ד תוס' חדשים ד"ה וכן וכו' שטף "שבעלמא" וכו' נ"ב צ"ל שבעליה:

שם מ"ה במשנה מפני "שהכל" טהורים וכו' נ"ב צ"ל שהכלים. נגעים פ"ד מ"ה תוי"ט בד"ה אם יש בו רוחב ב' שערות וכו' ואני נפלאתי וכו' "דהא ממתני' דבתרה" וכו' נ"ב דברים אלו אינם מובנים לי ועיין הרש"ש. "שם פיה מ"ב תוי"ט בד"ה וחזר הפשיון וכו' שתהא סביב המחיה מכל צד כשיעור ב' שערות וכו' נ"ב צ"ל עדשות": שם פ"ח מ"ב עיין תוי"ט בד"ה או שהלכה וכו' ועיין בחידושי מהרי"ח מ"ש עליו ובסוף דבריו כתב וז"ל וא"כ הלא כאן במ"א כתב הרב תוי"ט בשם הרמב"ם דפורח מתוך ההסגר נמי טהור וכו' נ"ב לא זכיתי להבין כי כל זמן שלא הוסגר לא הוי טמא וק"ל:

שם מ"ו תוי"ט בד"ה פרחה מזו לזו וכו' כיון דאילו הוה חזי ליה כהן וכו' נ"ב זהו היפך מ"ש למעלה דכל כמה דלא נזדקק וכו' וצ"ע ואולי יש לומר דלמעלה הוא למקרי פורח מן הטמא וכאן הוא להיות בטלה הטהורה לגבי טמאה וק"ל:

שם פי"ב מ"ב תוי"ט בד"ה עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר וכו' ולא הבינותי זה כלל וכו' נ"ב ולפי דעתי נראה דיליף מדלא כתיב ונתץ את הבית את אבניו או את עציו או את עציו או את העפר ומדכלל שלשתן נראה שצריך כל השלשה ודו"ק: שם פי"ג מ"ב תוי"ט בד"ה נראה בראש נוטל את כולו וכו' דאי אנתיצה הרי נותץ כל הבית וכו' נ"ב לא זכיתי להבין דבריו דהא ברישא מפורש נותץ את שלו ומניח את של חברו ואיך הוא

כותב בנתיצה נותץ כל הבית וצ"ט: שם פי"ד מ"ה בתוס' רעק"א אות ח' ומזה ראיה גמורה לשיטת תוס' דס"ל הכי וכו' נ"ב לפי פירוש הרא"ש המובא בתוס' חדשים אין שום ראיה ודו"ק. פרה פ"ח מ"ז תוי"ט בד"ה כל הפוסל את התרומה וכו' ואין להגיה "באוכלי" חולין וכו' נ"ב במאכלי:

שם בהרע"ב ד"ה כל הפוסל וכו' וידים עצמן שנגעו "בה כלי" חולין וכו' נ"ב באוכלי:

שם מי"א בהרע"ב ד"ה באר אחאב וכו' שמשם ירדן יוצא וכו' נ"ב לא הבינותי זה כי למעלה במשנה יו"ד פסל מי ירדן ואפשר כי קודם שיגיעו להירדן אין מתערבין בהם מים אחרים:

שם פי"ב מ"ד תוי"ט בד"ה המזה מחלון של רבים וכו' ונפלאתי מאד וכו' נ"ב תוס' חדשים ונימוקי הגרי"ב מ"ש על תוי"ט ולי נראה דכוונת התוי"ט על רה"ר כלומר דוקא שקבל הזאה מחלון של רבים הא לאו הכי היה חייב קרבן וע"ז מקשה איך יתחייב על הספק דהא ודאי אם היתה טומאתו ודאית לא פטור על הזאתו מחלון רבים כי זה אינו ספק טומאה ברה"ר כי אם ספק טהרה ברה"ר ולא מצינו שספק טהרה ברה"ר טהור אלא כמ"ש הרא"ש כי היו מזין על ספק טומאה ברה"ר ולכך מקשה מאי פטור דקאמר משום דהזה מחלון של רבים הא אפילו לא היזה כלל פטור מקרבן מספק ודו"ק. טהרות פ"ח מ"ב בהרע"ב ד"ה אם מכירו וכו' "והיה" על הפקדון שלו וכו' נ"ב זהיר:

שם מ"ג תוס' חדשים בד"ה ול"נ דאתי לאתויי וכו' שלא תאמר דצריכא דוקא מקצת היום גם מקצת הלילה קמ"ל דהא וכו' נ"ב תיבת קמ"ל צריך למחוק:

שם פ"ט מ"ט תוי"ט בד"ה וכן מטלית מהוהא טהורה וכו' וקשה וכו' נ"ב המעיין שם בכלים וראה כי אינו מוכח שם דפרסה טומאה כשנמהה רק כי אינה מקבלת טומאה מכאן ולהבא וכן הוא כל המשנה שם ע"ש: שם פ"י מ"ב תוי"ט בד"ה נאמנין לומר לא נגענו כתב הרע"ב וכגון דחבר עומד וכו' ותימא וכו' עיין בחידושי מהרי"ח שכתב ע"ז וז"ל עיין בפירוש הרא"ש ולק"מ וכו' עיי"ש נ"ב עיינתי בפירוש הרא"ש ז"ל ולא מצאתי שום תירוץ כי הרא"ש ז"ל בא לתת טעם מדוע לעיל קתני הנועל ופה מיירי שלא נעל דקתני נכנסין ויוצאין וקאמר שהכא מיירי שהחבר עמהם אך קושיות התוי"ט במקומה דלעיל נאמנין בלתי שמירת חבר ונעילת דלת מה תועיל להשרץ הנמצא שם ודו"ק ולענ"ד נראה לתרץ בדוחק דהכא מיירי בטומאה שאינה ידועה לע"ה ולכן צריכים שמירה מחבר, וכו' חסר. נדה פ"ב מ"ד תוי"ט בד"ה כל הנשים וכו' ותחפנו ש"ז בביאה "ראשונה" וכו' נ"ב צ"ל שניה שם מ"ו בהרע"ב ד"ה וב"ה מטהרין וכו' ת"ק דאמר "ב' דמים" וכו' נ"ב ה' דמים:

שם פ"ד מ"א תוי"ט בד"ה ואין חייבין עליהן וכו' ותמיהני וכו' עיין בתוס' חדשים מ"ש ע"ז ונ"ב לא זכיתי להבין דברי התוס' חדשים ממש דא"כ אמאי אין שורפים וכו' אלא בבגדי חבר איירי. חסר שם פ"ה מ"ט תוי"ט בד"ה יביא ראיה וכו' נ"ל משום חולץ וכו' וא"נ ביבום כשאינו חפץ בה וכו' נ"ב לא הבינו מאי חדוש בא"נ דהיינו הך ודו"ק.: שם בפ"ו מ"א תוי"ט בד"ה רבי מאיר וכו' וא"נ או חזינא וכו' נ"ב עיין מהר"ם ומעדני יו"ט שכתבו וא"כ והוא הנכון:

שם פ"ח מ"ד בהרע"ב ד"ה דברי רבי אליעזר בר ר' צדוק ואין הלכה, נ"ב צ"ל וכן הלכה. מכשירין פ"ג מ"ב תוי"ט בד"ה ושאר כל המשקין טהורין וכו' וסתם מתני' ר"מ וכו' נ"ב עיין הרש"ש:

שם פ"ה מ"ה תוי"ט בד"ה ואת שבאבן טהורים וכו' ושוב מצאתי בדברי הרמב"ם וכו' ודרמב"ם וכו' נ"ב צ"ל מהר"ם. "זבים פ"ב מ"א במשנה חש"ו וכו' עיין בהגהות וחידושים מ"ש על פיה"מ להרמב"ם ז"ל ונ"ב ברמב"ם שבידינו איתא לעונת קרי ואתי שפיר לפי שיטת רמב"ם כי פחות מתשע שנים אינו מטמא בקרי ואין צורך למ"ש:

שם מ"ג בהרע"ב ד"ה מיד מטמא בזיבה וכו' דנעשית לו כראיה ראשונה וכו' נ"ב לא הבינותי זה דא"כ אין הפרש בין ישראל לעכו"ם שנתגייר דגם ישראל אם רואה ראיה שניה באונס ודאי דנעשית לו כראיה ראשונה ואם יראה אחר מעת לעת ראיה אחרת בלא אונס מצטרפת וצ"ע:

שם פ"ד מ"ד תוי"ט בד"ה טמאים וכו' וכתבו התוס' וכו' נ"ב וצריך לעיין בתוס' שם כדי להבין:

שם פ"ה מ"א תוי"ט בד"ה כל המטמא וכו' ושם מפרש "הר"ב" וכו' נ"ב הר"ש. טבול יום פ"א מ"ג תוי"ט בד"ה גרגר מלח קטן וכו' אבל הר"ב והרמב"ם וכו' נ"ב הרע"ב כתב בסיפא דר"י פליג ולא משערינן וכו' ובכן לא צריך לראיה דכתב אין הלכה כר"י. "שם פ"ב מ"א בתוס' חדשים בד"ה והרא"ש כתב וכו' ולמה יהיה משקה תרומה מקבל טומאה מט"י וכו' נ"ב צ"ל ולמה יהיה המשקה תרומה לקבל טומאה מט"י, ר"ל כי למה יהיה למשקה דין תרומה לקבל טומאה מט"י":

שם פ"ג מ"ו בתוס' חדשים בד"ה בהר"ב פסק הלכה כחכמים וכ"כ הרמב"ם בפירושו אבל בחיבורו וכו' נ"ב דברי התוס' חדשים שכתב אבל בחיבורו וכו' הם תמוהים מאד כי שם הוא לענין מים שבקרקע שאינם מקבלים טומאה לפי דעת הרמב"ם ז"ל אלא לרצון אבל משקין טמאים פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב הי"ג שמטמאים לרצון ושלא לרצון, עוקצים

פ"ב מ"ו בתוס' חדשים שמפריד בקיסם את האוכל מן הקליפה ומערב המלח והאוכל יחד וכו' נ"ב לא ידעתי מי הביא מלח תוך הרמון, ובהרא"ש אין כל האריכות הזה וצ"ע:
ויוסף שאול על דף קטז/א:
הר"מ שיף כדי להפסיק בין פורעניות וכו' ע"כ כדי להפסיק וכו' נראה דפורענות דאתי ממילא אין להפסיק, אבל פורענות שהוא חטאת ישראל צריך להפסוק, שלא ליתן פתחון פה למקטרג ודו"ק:
הרש"ש בגמרא דף נ"א, אמר רב הונא אמר רב וכו' מ"מ אינו מוכרח וכו' נ"ב נראה דמוכרח להגיה רבי דאי גרסינן רב למה פריך מרבי ולא פריך ממתני' כדפריך אליבא דשמואל, ועוד אי רב פליג עליה דשמואל איך לקמן עשה רב נחמן כשמואל הא הלכתא כרב באיסורי:
(א"ה. הא דלא הקשה ממתני' משום די"ל דמתני' איירי בדבר שאין דרכו להטמין ל"כ רבי בודאי דאיירי בדבר שדרכו להטמין דאל"כ מאי אתא לאשמועינן מתני' היא ועל קושיתו הב' איך ר"נ עבד דלא כרב י"ל דרב עצמו חזר בו מאחר שרבי חזר בו והא דאמרו דעבד כשמואל משום דלא שמענו לרב דהתיר, אבל לשמואל שמענו שהתיר:
תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:
ויוסף שאול על פרק לא הלכה ג:
ישראל היה קרוב למלכות וכו' כתב הכ"מ וא"ת כיון שכתב רבינו שלוקה על כל אחד מאלו היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור תורה לקרובי המלכות וי"ל וכו' אי נמי התורה לא פירטה דבר אלא אמרה ובחוקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם ראו שאין לגזור על הקרובים למלכות עכ"ל, ואחהמ"ר מעפר רגליו לפי"ד מאי מקשה בגמ' דף י"א ע"א ואי חוקה היא אנן היכי שרפינן והכתיב ובחוקותוהם לא תלכו יעו"ש כיון שהדבר נימסר לחכמים והם ראו שיש צורך בשריפה על המלכים משום כבוד הרבים ובפרט למ"ש התוס' בד"ה ואי חוקה היא וכו' וז"ל אבל ודאי אי לא כתיבא באורייתא לא היה לנו להתנהג אף במנהגות של שטות עיי"ש ולמה לא, אם יש סיבה להתיר משום כבוד מלך שהוא מצות עשה וגם דהוי כבוד דרבים וצ"ע: